

7^e

**CELLO
BIENNALE
AMSTERDAM
2018**

The
Power
of Music

Cellisten
Nicolas Altstaedt
Monique Bartels
Ashley Bathgate
Kristina Blaumane
Lidy Blijdorp
Santiago Cañón
Valencia
Colin Carr
Hayoung Choi
Chu Yi-Bing
Roel Dieltiens
Maya Fridman
Alban Gerhardt
Matt Haimovitz
Narek Hakhnazaryan
Victor Julien-Laferrière
Caroline Kang
Sheku Kanneh-Mason
Ivan Karizna
Anastasia Kobekina
Jakob Koranyi
Harriet Krijgh
Reinhard Latzko
Mischa Maisky
Jean-Guihen Queyras
Giovanni Sollima
Kian Soltani
Mela Marie Spaemann
Mick Stirling
Michel Strauss
Arnau Tomàs
Geneviève Verhage
Quirine Viersen
Alexander Warenberg
Sietse-Jan Weijenberg

CELLOFEST:
BartolomeyBittmann
Chesaba
Ecce Cello
Emile Visser &
Annie Tångberg

Harald Austbø Quartet
Jörg Brinkmann Trio
Kamancello
Maarten Vos
Maya Beiser
Mela Marie Spaemann
NES
Svante Henryson
Quartet
The Eric Longworth
Project
The Visit
Weijenberg&Kliphuis

Andere Musici
Jordi Savall
Mirko Arnone
Jelger Blanken
Julien Brocal
Pedro Estevan
Jean-Claude Vanden
Eynden
Pierre Hantaï
Yoram Ish-Hurwitz
Jovica Ivanovic
David Kadouch
Isata Kanneh-Mason
Daniël Kool
Daniël Kramer
Frank van de Laar
Andrew Lawrence-King
Rolf Lislevand
Fay Lovsky
Vasile Luca
Lily Maisky
Claron McFadden
Kennedy Moretti
Philippe Pierlot
Nicolas van Poucke
Dimitris Psonis
Christopher O'Riley
Thomas Sauer

Naoko Sonoda
Tineke Steenbrink
Sven Arne Tepl
Willem Vermandere
Micha Wertheim

Orkesten en Ensembles
Accademia Nazionale di Santa
Cecilia
Amsterdam Sinfonietta
Antwerp Symphony Orchestra
Atlas Ensemble
Bang on a Can All-Stars
Cello Company
Cellokwartet Ferschtman
Cello Octet Amsterdam
Ensemble Shiraz
Hespèrion XXI
Holland Baroque
Nederlands Philharmonisch
Orkest
Nieuwe Philharmonie Utrecht
Residentie Orkest
Symfonieorkest van het
Conservatorium van
Amsterdam
Wishful Singing

Componisten wereldpremières
Brett Dean
Michael Gordon
Wim Henderickx
Ivan Karizna
David Lang
Theo Loevendie
Florian Magnus Maier
Kate Moore
Joey Roukens
Giovanni Sollima
Jacob ter Veldhuis
Mathilde Wantenaar
Julia Wolfe

do 18

19.30 uur Entreehal
Opening

20.15 uur Grote Zaal
Openingsconcert

vr 19

10.00-16.00 uur Grote Zaal
Eerste Ronde

15.30 uur Bimhuis
Let's talk:
The Power of Music I

17.00 uur Huiskamer
House Music

17.00 uur Kleine Zaal
Music for Galway:
Ontdek Cellissimo

19.00 uur Kleine Zaal
Students around the World

20.15 uur Grote Zaal
Nederlands Philharmonisch
Orkest
Uitreiking Anner Bijlsma
Award

20.30 uur Bimhuis
CELLOFEST 2018
The Visit |
BartolomeyBittmann

za 20

10.00-12.30 uur Grote Zaal
Eerste Ronde (vervolg)

10.30 en 12.00 Kleine Zaal
Kindervoorstelling:
Vurenhout en Ebbenhout

11.30 Huiskamer
House Music

13.45 uur Foyerdeck 1
Bekendmaking Tweede
Ronde

14.00 uur Bimhuis
Familievoorstelling:
Cellokrijgers

16.15 uur Grote Zaal
Hello Cello Orkest

17.00 uur Kleine Zaal
Music for Galway:
Ontdek Cellissimo

19.00 uur Kleine Zaal
Students around the World

20.15 uur Grote Zaal
Residentie Orkest

20.30 uur Bimhuis
CELLOFEST 2018
Mela Marie Spaemann |
NES

24.00 uur Grote Zaal
Nachtconcert

zo 21

09.30 uur Grote Zaal
Bach&Breakfast
Arnau Tomàs

10.15-12.30 uur
Masterclass
Colin Carr (Bimhuis)
Jakob Koranyi (Kleine Zaal)

11.30 uur Huiskamer
House Music

12.45-13.45 uur Bimhuis
De Vergelijking:
Cellobouwers

14.00 uur Grote Zaal
Korngold | Deception

15.30 uur Bimhuis
Let's talk:
The Power of Music II

17.00 uur Grote Zaal
Take Five:
Nomaden

19.00 uur Kleine Zaal
Students around the World

20.15 uur Grote Zaal
Ibn Battuta

20.30 uur Bimhuis
CELLOFEST 2018
Kamancello |
The Eric Longworth
Project

ma 22

09.30 uur Grote Zaal
Bach&Breakfast
Matt Haimovitz

10.15-12.30 uur
Masterclass
Jordi Savall (Bimhuis)
Giovanni Sollima
(Kleine Zaal)

12.45 uur Bimhuis
Students around the World

14.00 uur Grote Zaal
De Eerste Sonate

15.30 uur Bimhuis
De Vergelijking:
Cellobouwers

17.00 uur Grote Zaal
Take Five:
Bang on a Can All-Stars

19.00 uur Kleine Zaal
Students around the World

20.15 uur Grote Zaal
With a Blue Dress on

20.30 uur Bimhuis
CELLOFEST 2018
Weijenberg & Kliphuis |
Svante Henryson Quartet

di 23

09.30 uur Grote Zaal
Bach&Breakfast
Kian Soltani

10.30-12.45 uur Grote Zaal
Tweede Ronde

11.00 uur Kleine Zaal
Kindervoorstelling:
Vurenhout en Ebbenhout

13.30-15.45 uur Grote Zaal
Tweede Ronde (vervolg)

14.00 uur Bimhuis
Familievoorstelling:
Cellokrijgers

15.30 uur Bimhuis
Het podium op
Workshop
Oorkaan-methode

16.30 uur Foyerdeck1
Bekendmaking finalisten

17.00 uur Grote Zaal
Take Five: Ensemble Shiraz
& Kian Soltani

19.00 uur Kleine Zaal
Students around the World

20.15 uur Grote Zaal
Four Cities

20.30 uur Bimhuis
CELLOFEST 2018
Arnold Dooyeweerd |
Jam Session Emile Visser
en Annie Tångberg

wo 24

10.15-12.30 uur
Masterclass
Jean-Guihen Queyras
(Bimhuis)
Kian Soltani (Kleine Zaal)

12.45 uur Bimhuis
Students around the World

14.00 uur Grote Zaal
Beethovens mooiste
maten...

15.30 uur Bimhuis
Let's talk:
Muziek en het brein

17.00 uur Grote Zaal
Take Five:
Tous les Matins du Monde

19.00 uur Kleine Zaal
Students around the World

20.15 uur Grote Zaal
Nieuwe Philharmonie
Utrecht

20.30 uur Bimhuis
CELLOFEST 2018
Harald Austbø Kwartet |
Ecce Cello

do 25

09.30 uur Grote Zaal
Bach&Breakfast
Jordi Savall

10.15-12.30 uur
Masterclass
Nicolas Altstaedt (Bimhuis)
Michel Strauss (Kleine Zaal)

12.45 uur Bimhuis
Students around the World

14.00 uur Grote Zaal
Vriendschap, Verzet en
Protest

17.00 uur Bimhuis
Take Five:
Orpheus... dat zijn wij...

19.00 uur Kleine Zaal
Students around the World

19.15 uur Grote Zaal
Inleiding

20.15 uur Grote Zaal
Antwerp Symphony
Orchestra

20.30 uur Bimhuis
CELLOFEST 2018
Chesaba |
Jörg Brinkmann Trio

vr 26

09.30 uur Grote Zaal
Bach&Breakfast
Sietse-Jan Weijenberg

10.15-12.30 uur
Masterclass
Roel Dieltiens (Bimhuis)
Chu Yi-Bing (Kleine Zaal)

12.45 uur Bimhuis
Students around the World

14.30 uur Grote Zaal
Kronberg Academy:
Music from my Homeland

16.00 uur Kleine Zaal
Let's talk:
The Power of Cello

17.30 uur Grote Zaal
Geloof, Hoop en Troost

19.00 uur Kleine Zaal
De Vergelijking:
Stokkenbouwers

20.15 uur Grote Zaal
Finale

ca 23.00 uur **Prijzuitreiking**

20.30 uur Bimhuis
CELLOFEST 2018
Maya Beiser |
Maarten Vos

za 27

09.30 uur Grote Zaal
Bach&Breakfast
Harriet Krijgh

10.15-12.30 uur
Masterclass
Matt Haimovitz (Bimhuis)
Reinhard Latzko (Kleine Zaal)

14.00 uur Bimhuis
Familievoorstelling:
Cellokrijgers

14.15 uur Grote Zaal
Holland Baroque &
Giovanni Sollima

16.30 uur Grote Zaal
Amsterdam Sinfonietta

19.00 uur Kleine Zaal
Students around the World

21.00 uur Grote Zaal
Cello Coupé

The Power of Music

In dit festivalboek wordt uitgebreid ingegaan op het festivalthema van de 7e Biënnale: The Power of Music.

Bas van Putten en Persis Bekkering verdiepten zich in het wonder van de muziek en met name van de cello. De beide *artists in residence* Giovanni Sollima en Jordi Savall vertellen in openhartige interviews over de invloed van muziek op hun leven en hoe zij de kracht van muziek inzetten voor hun idealen.

Saskia Törnqvist beschrijft hoe de *composers in residence* van Bang on a Can - in deze Biënnale aanwezig met veel van hun stukken waaronder 4 premières - 'de humane, klagende heldenrol van de cello willen waarborgen maar tegelijkertijd ook dat cliché ter discussie stellen'. Celliste Fabienne van Eck vertelt over haar cellolessen aan kinderen op de Westelijke Jordaanoever en ziet hoe muziek hen hoop en zelfvertrouwen geeft. Carine Alders schreef alle programmatoelichtingen en ontlokte de premièrecomponisten mooie uitspraken over hun nieuwe werk en motivatie voor de cello. Voor het nieuwe CELLOFEST in het Bimhuis sprak Volkskrant (pop)journalist Robert van Gijssel met de jonge Canadese cellist Raphael Weinroth-Browne over de nieuwe wereldwijde ontwikkelingen van de niet-klassieke cello.

We zijn ervan overtuigd dat deze achtergrondinformatie en de uitgebreide randprogrammering, met onder andere vier ontmoetingen in het Bimhuis met musici en wetenschappers over de kracht van muziek, de beleving van de vele concerten door cellisten, ensembles en orkesten uit de hele wereld nog intenser zullen maken.

Geniet ervan!

Maarten Mostert *artistiek directeur*

Johan Dorrestein *zakelijk directeur*

Inhoud

Achtergrondartikelen

<i>Giovanni Sollima, activist op de cello</i>	4
<i>'Als muziek zo'n kracht heeft, wil ik musicus worden'</i>	10
<i>Muziek, het enige concrete wonder</i>	16
<i>Buikspreekers van de geest</i>	22
<i>Bang on a Can, de harde en de zachte kracht</i>	28
<i>De kracht van muziek en de magie van de cello</i>	34
<i>Cellofest 2018</i>	42
<i>'Achter de cello voelen kinderen zich veilig'</i>	48
<i>Roger Marie Bricoux</i>	54

Programma en programmatoelichtingen

Biografieën

cellisten	116
andere musici	124
orkesten en ensembles	132
dirigenten	136
deelnemers Nationaal Cello Concours	138

Festivalinformatie

Anner Bijlsma Award	8
Students around the World	9
Bijna elke dag...	56
Gratis Randprogrammering	57
Let's talk	59
Nationaal Cello Concours 2018	60
De Cello Biënnale dankt	158
Bereikbaarheid festival, eten & drinken	159
Festivalteam/colofon	160

Giovanni Sollima, activist op de cello

De 100 Cellos van Giovanni Sollima in de straten van Milaan

door Floris Kortie

‘Er zijn nog te veel jonge cellisten die hun eigen muziek onder het bed verstoppen’

14 juni 2011, Rome. In de Via del Teatro Valle is het onrustig. Zojuist is bekend geworden dat er donkere wolken hangen boven het oudste theater van Rome. Als gevolg van de laatste bezuinigingsoperatie is de toekomst van Teatro Valle hoogst onzeker. Er is sprake van verkoop aan de hoogsteieder. Het theater waar Rossini's opera *La Cenerentola* in première ging en waar Mozart nog gedirigeerd heeft, dreigt na drie eeuwen zijn culturele functie te verliezen.

Het personeel besluit het heft in eigen handen te nemen. Acteurs, dansers, musici en technici bezetten het theater. Ook het kostuumatelier sluit zich aan. Prominente Italianen als filmregisseur Francis Ford Coppola spreken hun steun uit. De foyer wordt ingericht als actiecentrum en eetzaal, en 's nachts slaapt men op luchtbedjes. De bedoeling is aanvankelijk om drie dagen te blijven, maar de bezetting zou uiteindelijk liefst drie jaar duren. Met resultaat: de *occupanti* wisten met hun acties de toekomst van Teatro Valle veilig te stellen.

Onder de bezetters van het eerste uur is ook de winnaar van de Anner Bijlsma Award 2018: cellist, componist én activist Giovanni Sollima. ‘Toen ik hoorde dat het theater verkocht werd en een loungebar of iets dergelijks zou worden, begon mijn bloed te koken. Via Facebook riepen we elkaar op om naar het theater te trekken. De opkomst was enorm. Dat gaf zoveel energie! Het was zeer idealistisch, maar óók concreet. We wilden het theater draaiende houden en van de ondergang redden. Ik weet nog dat de politie op inspectie kwam. ‘Wat jullie doen is niet legaal,’ zeiden ze, ‘maar we hebben het theater nog nooit in zo'n goede staat gezien. De wc's zijn schoner dan ooit.’

Ook de programmering van het theater werd opgeschoond. En vooral gedemocratiseerd: ‘Ik werd gevraagd een concert te geven en dacht: dat wil ik samen met zoveel mogelijk andere cellisten doen. We deden een oproep en de volgende dag stond er 's ochtends ruim honderd man voor de deur. Het was ongelooflijk. We trokken de stad in en deden flashmobs in achterbuurten. We improviseerden en arrangeerden de muziek ter plekke. 's Avonds deelden we de muziek uit en gaven we een groot concert met zijn allen. Het leek Woodstock wel.’

100 Cellos

Deze spontane happening (kosten: 800 euro en een printer) zou de eerste van een reeks *100 Cellos* blijken: grote samenkomsten waarbij jong en oud, amateurs en professionals samenspelen. Na Rome volgden Milaan, Lucca, Ravenna en Boedapest. De formule is telkens hetzelfde: drie dagen lang neemt een bataljon cellisten bezit van de stad met concerten, binnen en buiten, tot in de late uurtjes. Sollima glimlacht: ‘Ons langste concert ooit was in Milaan: na zes uur riep de ene helft van het publiek nog steeds *‘ancora’* terwijl de andere helft ‘boe’ riep in de hoop dat we eindelijk zouden stoppen.’

Bij de *100 Cellos* is een belangrijke rol weggelegd voor opdrachtcomposities. Die moeten in één nacht tot stand komen: 'Dat idee is ook ontstaan in Teatro Valle en is een knipoo naar Rossini. Een dag voor de première had hij de muziek van *La Cenerentola* nog steeds niet af. Toen bleek dat hij zich weer de hele avond te buiten was gegaan in de stad, sloten ze hem 's nachts op in het theater. In het holst van de nacht heeft hij daar nog de laatste akte voltooid. Geweldig toch?'

Muziek naar de gevaarlijkste buurten

Sollima groeide op in Palermo, op Sicilië. Net als later in Rome bleek ook hier de cello een krachtig instrument voor sociale en politieke verandering. 'Palermo was een nachtmerrie in de jaren tachtig. De maffia voerde een bloedige strijd, onderling en tegen de staat. Politici en rechters werden vermoord, het leger sloeg terug. Het was afschuwelijk. Samen met andere musici en theatermakers wilden we iets doen. We besloten muziek te brengen naar de gevaarlijkste buurten. Met mijn cello trok ik de wijk in om samen met kinderen muziek te maken. Om tegenover al dat geweld ook schoonheid te plaatsen. Of ik bang was? Nee, er was simpelweg geen ruimte om bang te zijn.'

Langzaam kwam er een kentering. 'De maffia verloor zijn greep op de politiek. Ik herinner me nog burgemeester Leoluca Orlando. Een geniale man. En gestoord, maar dat moest ook wel als je in die tijd burgemeester van Palermo wilde zijn. Orlando introduceerde strenge antimaffiawetgeving, zelfs voor muzikanten. Als je een concert gaf, moest je een certificaat kunnen tonen dat jij en je familie geen banden met de maffia hadden.' Inmiddels is de stad volledig opgebloeid, vertelt Sollima. 'Mijn bijdrage aan die ommekeer is natuurlijk bescheiden geweest. Onze acties waren symbolisch, veel meer konden we niet doen. Maar een boodschap komt met muziek soms sneller aan dan met woorden. Muziek is een parallelle taal die ons verbindt. Dat is de kracht van muziek.'

Het eerste strijkkwartet

Ook thuis was muziek een verbindend element: Sollima komt uit een familie van cellisten, pianisten en gitaristen. Zijn vader was naast pianist ook een succesvol componist. 'Als klein kind improviseerde ik op de cello en schreef ik al eigen composities. Maar ik durfde ze niet aan mijn vader te laten zien, dus verstopte ik die muziek onder mijn bed. Ik verbood het mijn moeder om daar schoon te maken.' Hij lacht: 'Zij was ook niet achterlijk, dus natuurlijk had ze het allang door. Op een dag heeft ze die composities tevoorschijn gehaald en aan mijn vader laten zien.' Die reageerde gelukkig bemoedigend. 'Hij bestudeerde mijn eerste strijkkwartet, hield het voor zich uit en zei trots: *'Buono, figlio mio!'*

Anner Bijlsma was voor mij een soort ufo

Later studeerde hij cello aan het conservatorium én compositie bij zijn eigen vader. Hij vervolgde zijn opleiding in Stuttgart en Salzburg. De kennismaking met de Nederlandse cellist Anner Bijlsma betekende een ommezwaai in zijn carrière. 'Voor mij was hij een soort ufo, zijn spel leek wel van een andere planeet te komen. Zo intens, zo vrij en tegelijk zo erudiet. Zijn werk op het gebied van de historische uitvoeringspraktijk was revolutionair. Het heeft jaren geduurd voordat ik hem überhaupt durfde aan te spreken. Hij was zo'n grootheid, daar werd ik verlegen van. Maar toen ik hem uiteindelijk sprak, ging er een nieuwe wereld voor me open. Dankzij hem ontdekte ik een volledig nieuwe klank en begon ik te experimenteren met andere snaren en andere fraseringen.' Aangespoord door Bijlsma dook Sollima ook de

archieven in. 'Ik ging op zoek naar oude manuscripten, vergeten componisten en historische verhandelingen over muziek. Dat gaf een heel nieuwe dimensie aan mijn spel.'

Speurder van huis uit

Het speuren naar onbekend repertoire – Sollima geldt bijvoorbeeld als de herontdekker van de achttiende-eeuwse componist Giovanni Battista Costanzi – is overigens ook een familietrekje. 'Ik heb het duidelijk van mijn vader. In 1945 studeerde hij piano aan het conservatorium van Palermo, dat in de oorlog half verwoest was. Ook de muziekbibliotheek lag in puin. Naast het conservatorium was een grote markt. Daar waren heerlijke Siciliaanse mandarijnen, sinaasappelen en druiven te koop. Mijn vader was er dol op. Op een ochtend ging hij met een vriend naar de markt om fruit te kopen. Er waren nog geen plastic tasjes, dus de druiven en mandarijnen werden verpakt in oud papier. Toen ze de pakketjes thuis openmaakten, bleek het fruit gewikkeld in originele manuscripten van de Siciliaanse barokcomponist Alessandro Scarlatti. Mijn vader wist niet wat hij zag. Ze hebben toen hun ouders om geld gesmeekt en zijn direct teruggegaan om de hele fruitkraam leeg te kopen.' Sollima proest het haast uit. 'Hij heeft nog nooit zoveel fruit gegeten als die dag! De muziek van Scarlatti was gered, maar mijn vader kon daarna geen fruit meer zien.'

De Award, waarom ik?

9 november 2016, Milaan. Maarten Mostert, artistiek directeur van de Cello Biënnale, is naar Italië afgereisd om met Sollima vooruit te blikken naar de Cello Biënnale 2018. En om bijzonder nieuws te brengen. Sollima bloost: 'Toen Maarten mij vertelde dat ik de Anner Bijlsma Award zou krijgen, geloofde ik hem eerst niet. Waarom ik? Waar heb ik dat aan verdiend?' Toen het besef eenmaal was ingedaald, moesten er plannen gesmeed worden. Aan de prijs is 50.000 euro verbonden, te besteden aan talentontwikkeling en educatie op het gebied van de cello. 'Wat ik voor me zie, is een klein label waarop vijf getalenteerde cellisten de kans krijgen een cd uit te brengen. Voordat ze de studio in gaan, moeten ze de wereld in om verbinding te maken met de grote verhalen van onze tijd. Denk aan de vluchtelingenproblematiek, aan klimaatverandering. Deze verhalen moeten als een rode draad door hun muziek gaan lopen. Uiteindelijk trekken we ons gezamenlijk een week terug en gaan we hun muziek opnemen.'

Voor Sollima is improviseren en componeren een onlosmakelijk onderdeel van het muzikantschap. 'Met de Anner Bijlsma Award wil ik de jonge generatie daarin stimuleren en hun dezelfde kansen bieden die ik voor mezelf heb bevochten. Want geloof me, er zijn nog te veel jonge cellisten die hun eigen muziek onder het bed verstoppert.' •

Concertagenda Giovanni Sollima

do 18 okt: Openingsconcert

vrij 19 okt: Let's talk: The Power of Music

vrij 19 okt: Nederlands Philharmonisch Orkest

za 20 okt: Residentie Orkest

ma 22 okt: Masterclass

ma 22 okt: Students around the World

di 23 okt: Alone, door deelnemers van het Nationaal Cello Concours

vrij 26 okt: Geloof, Hoop en Troost

za 27 okt: Holland Baroque & Giovanni Sollima

za 27 okt: Cello Coupé

De Anner Bijlsma Award voor Giovanni Sollima

In 2014 werd Anner Bijlsma, de nestor van de Nederlandse cellowereld, 80 jaar. Om hem te eren maar ook om een bijzondere stimulans te geven aan de ontwikkeling van jong talent stelde de Cello Biënnale een nieuwe grote internationale oeuvreprijs in, de Anner Bijlsma Award.

De prijs van 50.000 euro wordt ten minste eens in de vier jaar toegekend aan een persoon of instantie die zich op een uitzonderlijke manier verdienstelijk heeft gemaakt voor de cello of het cellorepertoire. Het geldbedrag is bedoeld te worden besteed aan talentontwikkeling en educatie op het gebied van de cello.

De eerste Award werd tijdens de Cello Biënnale van 2014 uitgereikt aan Anner Bijlsma zelf. Nu, vier jaar later, dient zich opnieuw een uitzonderlijke kandidaat aan. De Italiaanse cellist, componist en onderzoeker **Giovanni Sollima** (Palermo, 1962) ontvangt de prijs op vrijdag 19 oktober tijdens de zevende editie van de Cello Biënnale uit handen van Job Cohen, voorzitter van de Stichting Anner Bijlsma Award, die de middelen werft om de prijs mogelijk te maken.

Maarten Mostert, artistiek directeur Cello Biënnale Amsterdam: *'Giovanni Sollima is een absolute topcellist, een vrije geest, een kunstenaar in hart en ziel. Bij hem komen onderzoeker, musicus, componist en improvisator samen. Hij is geniaal, onvoorspelbaar en altijd origineel. Hij speelt met Yo-Yo Ma, pop- en rockartiesten, barok en wereldmuziek, alle mogelijke stijlen en op het allerhoogste niveau. Zijn nieuwsgierigheid en interesse in andere culturen en stijlen hebben onbetwistbare meesterwerken opgeleverd. Als onderzoeker wist hij het werk van de Italiaanse componist/cellist Giovanni Costanzi (1704-1778)*

voor een groter publiek te ontsluiten. Sollima doet maffe dingen als spelen op een cello van ijs en zet steden op zijn kop met zijn project 100 Cellos. Sollima is het grote voorbeeld en rolmodel voor vele jonge cellisten'.

Sollima wil zijn prijs besteden aan het stimuleren van jonge getalenteerde cellisten die nieuwe wegen willen inslaan en creatieve programma's willen maken met eigen muziek, improvisatie en experimenten met genres en stijlen, van oude muziek tot experimenteel, etnisch, rock en jazz. Met Giovanni Sollima als curator en coach krijgen vijf te selecteren talenten de kans een eigen programma te maken en op cd te zetten. Zo wordt meteen een gloednieuw label gelanceerd voor jong talent en de experimentele cello.

Het bestuur van de Anner Bijlsma Award wordt gevormd door Job Cohen-voorzitter, Julieanne Straatman-vice voorzitter, Marjoleine de Boorder, Irene Witmer en Anton Valk.

De sculptuur van de Anner Bijlsma Award is ontworpen en gemaakt door beeldend kunstenaar Elena Beelaerts.

De Anner Bijlsma Award wordt mogelijk gemaakt door bijdragen van particuliere schenkers.

Students around the World

Toptalenten van conservatoria uit de hele wereld strijken neer op de Cello Biënnale Amsterdam. Ze komen in groepjes naar Amsterdam, vaak samen met hun leraar, die door de Cello Biënnale is uitgenodigd als solist.

Tijdens de 7e Cello Biënnale zullen vier gratis lunchconcerten en acht pré-avondconcerten om 19.00 uur worden gewijd aan celloscholen en conservatoria uit de hele wereld. Soms zijn de studenten te horen in solowerk of in cello-ensembles, soms spelen ze samen met hun leraar. Wie wat wanneer waar speelt, wordt bekendgemaakt tijdens de Biënnale op de website en op de tv-schermen in de hal. Ook bij de Biënnale-balie ligt dagelijks het programma ter inzage.

De volgende conservatoria zijn vertegenwoordigd:

Beijing:

Central Conservatory of Music, Chu Yi-Bing

Barcelona:

Conservatori Superior de Música del Liceu, Amparo Lacruz

Den Haag:

Koninklijk Conservatorium, Jan-Ype Nota, Michel Strauss

Freiburg:

Hochschule für Musik, Jean-Guihen Queyras

Genève:

Haute École de Musique, Ophélie Gaillard

Montreal:

McGill University's Schulich School of Music, Matt Haimovitz

Parijs:

Conservatoire National Supérieur, Michel Strauss

Rome:

Accademia Nazionale di Santa Cecilia, Giovanni Sollima

Wenen:

Universität für Musik und darstellende Kunst, Reinhard Latzko

Zürich:

Hochschule der Künste, Roel Dieltiens

‘Als muziek zo’n kracht heeft, wil ik musicus worden!’

Johan Dorrestein in gesprek met **Jordi Savall**

Wereldberoemd musicus en Unicef’s Ambassadeur voor de Vrede Jordi Savall merkt dat hij steeds activistischer wordt: ‘ik weiger te zeggen dat ik niets kan doen’. En wat doet een viola da gamba-speler op een cellofestival? Johan Dorrestein van de Cello Biënnale in gesprek met Jordi Savall.

Het was niet gemakkelijk om een afspraak te maken voor een gesprek maar als we elkaar uiteindelijk via Skype in beeld hebben en ik vraag hoeveel tijd hij heeft, zegt Jordi Savall, ‘zoveel tijd als nodig is’. Jordi zit in zijn studeerkamer in Bellaterra, Barcelona, achter hem een wand van plafond tot vloer vol met boeken, platen en cd’s.

Mag ik beginnen met Jordi als kind? Wat voor kind was u? Uit wat voor familie komt u en was muziek al vanaf het begin in uw leven?

Ik ben geboren in 1941, drie jaar na de Burgeroorlog. Mijn vader vocht in het Republikeinse leger tegen Franco. In de stad waar hij gelegerd was, ontmoette hij mijn moeder en na de oorlog moest hij onderduiken omdat hij werd gezocht als ‘een Rooie’ dus als republikein en socialist. Alhoewel mijn vader atheïst was, stuurde hij me naar een religieuze school omdat daar de minste invloed voelbaar was van de fascistische ideeën van het Francoregime. Elke dag werd de mis gezongen en vanaf de eerste dag dat ik dat hoorde, wist ik: ‘dat wil ik ook’. Ik deed auditie en de volgende zeven jaar zong ik in het schoolkoor. Ik was zeven en eerst zong ik de ervaren zangers na en leerde alles uit mijn hoofd, zoals je als kind een taal leert. Pas veel later, toen ik goed kon zingen, leerde ik theorie en solfège.

Speelde u in die tijd al een instrument?

We waren tamelijk arm omdat het voor mijn vader heel moeilijk was werk te vinden. Ik werkte op mijn 14de in een fabriek. Ik maakte muziek met mijn vrienden, Elvis Presley was mijn idool en zoals zoveel jongeren speelde ik gitaar, een beetje mondharmonica en ik drumde. Maar na mijn werk studeerde ik contrapunt en harmonieleer op het conservatorium. Op een dag, ik was 15, bleek dat mijn les niet doorging. Mijn leraar was met het stedelijk vocaal ensemble en een strijkkwartet het Requiem van Mozart aan het repeteren. Na twee uur luisteren naar die geweldige muziek was ik helemaal van de wereld. Ik weet het nog heel goed. Ik ging naar buiten, het regende, ik slenterde door de stad, stak een sigaret op en dacht: ‘als muziek zo’n kracht heeft, wil ik musicus worden!’

Van de drie verschillende instrumenten die ik in het strijkkwartet hoorde, vond ik de cello het mooist. Om zijn klank die zo dicht bij de menselijke stem zit, die ik overigens net was kwijtgeraakt omdat ik de baard in de keel kreeg. Drie maanden later nam ik, zonder iemand iets te vertellen, een deel van mijn salaris, ging naar Barcelona en kocht een oude cello.

In een muziekwinkel die ‘Casa Beethoven’ heette, en die er nog steeds is, kocht ik ook meteen alle muziek voor cello die ik kon vinden, en vooral stukken uit ‘The Cello Collection’ van uitgeverij Schott van Bach, Händel, Ortiz, Simpson en Marais, die oorspronkelijk waren gecomponeerd voor de viola da gamba maar die waren bewerkt voor cello.

Toen ik met de cello in mijn dorp aankwam, maakte ik een hele grote omweg naar huis in de hoop dat mijn vrienden me niet zouden zien slepen met dat grote ding. De eerste klanken waren erg teleurstellend, maar na een beetje experimenteren ontdekte ik al snel hoe je de stok

moest vasthouden om een mooiere klank te produceren. Na de eerste keer in het koor, was dit de tweede keer in mijn leven dat ik me helemaal thuis voelde! Na drie maanden kon ik op een best redelijk niveau een paar sonates van Vivaldi en Händel en een paar stukken van Schumann spelen.

En u had geen leraar?

Nee, niet in het begin. Ik probeerde van alles zelf uit, vooral met de stok. Wat gebeurt er als je meer of minder druk geeft. En mijn handen en vingers bleken een natuurlijke dispositie voor de cello te hebben.

Dus eigenlijk was het toeval, door die Schott editie, dat u in de barokmuziek terecht bent gekomen?
Inderdaad! Die muziek, met die mooie melodieën en variaties was me meteen heel vertrouwd. In die jaren werkten de meeste musici in het casino of bij de film. Maar toen muziek eenmaal werd opgenomen en op de plaat verscheen, raakten veel musici hun werk kwijt. Een vriend van mijn vader was cellist en toen ik een keer voor hen speelde, zeiden ze: 'Jordi, je bent gek. Er zijn cellisten genoeg maar niet genoeg werk'. Maar toen ze zagen hoe vastbesloten ik was, moedigden ze me aan om een leraar te gaan zoeken in Barcelona. Toen ik die had gevonden, speelde ik hem een Händelsonate voor en hij stond versteld dat ik mezelf dit allemaal in een paar maanden tijd had aangeleerd.

De cello- en kamermuzieklessen van Josep Trotta and Joan Massià aan het Conservatorio Superior de Música in Barcelona hebben mijn leven veranderd. In die jaren (1957-58) moest ik nog steeds 6 uur per dag werken in de fabriek, maar ik probeerde ook minstens 6 á 7 uur per dag cello te studeren. Toen ik in 1960 in militaire dienst moest, kon ik het zo regelen dat ik in Barcelona werd gelegerd, waar mijn leraren woonden. In al mijn vrije uren zat ik te studeren. Na militaire dienst studeerde ik af in 1964 en toen heb ik ook voor het eerst Pablo Casals gehoord, tijdens zijn Prades Festival. Dat was een enorm inspirerende ervaring.

Hoe is de overgang van de cello naar de gamba gegaan?

Meteen na mijn eindexamen cello, waar ik Bach's tweede sonate voor viola da gamba speelde, ging ik naar de zomercursus van Radu Adulecu en het Gaspar Cassadó Cello Concours in Santiago de Compostella. Ik wilde daar de stukken spelen van mijn eindexamen: de vijfde cellosuite van Bach, de Beethoven Variaties "Bei Männern welche Liebe Fühlen" uit *Die Zauberflöte*, het Haydn celloconcert in D en de "Drei kleine Stücke für Violoncello und Klavier", op. 11 van Anton Webern. Je moest ook een Spaans werk spelen en bijna iedereen koos voor een werk van Gaspar Cassadó, want dat was een goed stuk én Cassadó was de voorzitter van de jury. Maar er was daar ook een klavecijnist en ik stelde voor om samen Spaanse renaissancemuziek van Diego Ortiz te spelen. Tot mijn stomme verbazing werd dat geweigerd met het argument dat iedereen aan dezelfde condities moest voldoen. Ik was zo kwaad dat ik wegliep uit de competitie en me opgaf voor een kamermuziekcursus in barokmuziek van Rafael Puyana. Aan het eind van de week vroeg hij: 'Jordi, waarom speel je al deze gambamuziek op een cello?' Toen zei ik tegen mezelf dat ik, zodra ik terug was in Barcelona, op zoek zou gaan naar een viola da gamba. Maar eenmaal thuis kreeg ik een telefoontje van de leider van het oude-muziek ensemble van Barcelona, *Ars Musicae*, met de vraag of ik bij hen gamba wilde komen spelen, en ik kon van hen een instrument krijgen. Dat was natuurlijk erg mooi!

In de jaren daarna deed ik veel onderzoek in de Bibliotheque Nationale in Parijs en in de bibliotheek van het British Museum in London. Toen ik me realiseerde hoe geweldig het repertoire was van dit instrument besloot ik de cello in te wisselen voor de viola da gamba en

heb ik me helemaal gestort op de herontdekking van deze vergeten stem.

In februari 1968 kon ik gaan studeren aan de Schola Cantorum Basiliensis in Bazel bij August Wenzinger, viola da gamba-speler, dirigent en een van de grote pioniers van de generatie voor Harnoncourt en Brügggen. De laatste keer dat ik barokcello speelde was als basse de violon speler, samen met Anner Bijlsma en Wieland Kuijken tijdens een van de eerste opnamen van La Petite Bande onder leiding van Gustav Leonhardt.

Nu bent u als gambaspeler artist in residence op een cellofestival. Wat vindt u daarvan?

Dat vind ik heel interessant. De gamba heeft op een bepaalde manier een sterke verbintenis met de cello. Veel mensen denken dat de gamba een voorloper van de cello is, maar dat is niet zo. Ze komen uit twee heel verschillende families van instrumenten, de 'viola da braccio' die 'op de arm' werd gespeeld en de 'viola da gamba' die je 'tussen de benen' speelt. Ze werden in verschillende maten gebouwd overeenkomstig het verschillende bereik van de menselijke stem. Maar gamba en cello zijn elkaars gelijke in expressie, dezelfde menselijke ambitus en stem, hoewel de cello krachtiger is door de grotere druk op de snaren. De gamba is intiemer, de snaarspanning is minder en door de specifieke strijkhouding heb je gemakkelijker controle over je strijdstok. En omdat de gamba geen vier maar zeven snaren heeft, kan je meer snaren tegelijk laten klinken, zoals bij een luit. Met de andere strijktechniek waarbij je met je middelvinger van je rechterhand direct de haren van de strijdstok onder controle houdt, kan je heel precies werken aan druk, articulatie, klankkleur en snelheid.

Heeft u door het bespelen van de gamba ook gemakkelijker toegang gekregen tot het bespelen van andere oude snaarinstrumenten?

Absoluut! Ook de min of meer identieke speelhouding 'alla gamba' voor de middeleeuwse instrumenten die ik bespeel zoals de vielle, rebec en de rebab, heeft daarbij geholpen. Maar ik was niet alleen gemotiveerd door het instrument maar vooral door de muziek. Als Catalaans musicus en deel uitmakend van de Iberische cultuur, ben ik geworteld in een geschiedenis waarin Joden, Christenen en Moslims bijna 800 jaar samen hebben geleefd. Als je hier leeft, word je beïnvloed door al die verschillende culturen. Door het bestuderen van oude muziek raakte ik gefascineerd door de muzikale verbindingen tussen die culturen.

In het Jerusalemproject bracht u Israëliëse en Palestijnse musici samen, in het Balkanproject kwamen etnische groepen bij elkaar die recentelijk nog in oorlog waren geweest en in uw recente slavernijproject maakt u statements over moderne slavernij, kinderarbeid en kinder- en vrouwenmisbruik. Heeft u het idee dat u steeds activistischer bent geworden?

Ja. Ik heb meer informatie nu en praat met zoveel mensen over dit soort dingen. Maar op een gegeven moment realiseerde ik me ook: ik ben een publiek persoon. Als ik nu niets zeg, lijkt het alsof ik het ermee eens ben met hoe het nu gaat. Ik weet dat ik de politiek niet kan veranderen, maar ik weiger te zeggen dat ik niets kan doen. Als er idiote of slechte dingen gebeuren, moet ik zeggen: dit is niet goed, dit mag niet zo gaan, dit is niet eerlijk, dit is onacceptabel. Als je niets zegt, lijkt het alsof je zegt, het is okay. En als je zegt 'maar wat kan je doen?', zeg ik, we kunnen eenvoudige dingen doen: vluchtelingen helpen bij het vinden van werk, zorgen dat musici naar plaatsen gaan waar muziek het meest nodig is, op scholen, in ziekenhuizen, gevangenis, in vluchtelingenkampen.

U bent naar Calais gegaan en hebt daar gespeeld met vluchtelingen. Door uw studie van de muzikale geschiedenis van verschillende culturen brengt u deze mensen samen in bijvoorbeeld >

uw Jerusalem project, in het Occident-Orientproject en het Balkanproject, waarbij u ontdekte dat veel muzikale wortels en liederen dezelfde zijn.

Ja. We zijn allemaal met elkaar verbonden, en we hebben allemaal, elke dag, de verantwoordelijkheid om de levensomstandigheden van alle mensen om ons heen te verbeteren.

Het lijkt alsof u met uw muziekprojecten wilt zeggen: kijk, we hebben dezelfde melodieën, bijna dezelfde instrumenten, we hebben veel meer gemeenschappelijk dan we dachten. Versterkt dit uw activisme?

Zeker! Weet je, ik ben een optimist, maar ik ben ook realistisch in wat ik kan doen. Ieder mens moet in zijn leven een balans vinden tussen wat je zou willen veranderen en wat je ook echt kan veranderen. We kunnen de politieke situatie niet veranderen, maar als je een klein beetje georganiseerd bent en de dingen correct doet, kan je iets teweeg brengen. De eerste keer dat ik Servische en Bosnische en Israëlische en Palestijnse musici bij elkaar bracht, was het erg moeilijk om het contact te leggen, maar vanaf het moment dat we muziek gingen maken, werd het mogelijk! Als een Armeense muzikant hoort hoe muzikaal een Turkse kanoon bespeeld wordt, en als een Turkse muzikant de prachtige klank hoort van de Armeense duduk, is er onmiddellijk menselijk respect en contact. Natuurlijk is er nog steeds het probleem van genoegdoening voor de Armenen en de Palestijnen. Zo lang de Turkse regering de Armeense tragedie van 1915 niet als genocide erkent en zolang de staat Israël de mogelijkheid van een Palestijnse staat niet accepteert, is verzoening onmogelijk. Maar wat wij kunnen doen, is ervoor zorgen dat deze mensen niet geïsoleerd raken. Met muziek kunnen we hen bij elkaar brengen zodat zij elkaars menselijkheid kunnen herkennen en elkaar gaan respecteren door de schoonheid en de emotie van muziek.

Wat maakt dat u zo hard werkt? Wat zou u willen zeggen op dit punt in uw leven? Hebt u nog dromen?

Wat me gaande houdt en gelukkig maakt, is doen wat ik doe: werken met prachtige muziek en met geweldige musici. Nieuwe oude muziek ontdekken of nieuwe interpretaties maken van bekend repertoire samen met geweldige mensen in mijn verschillende ensembles, geeft mij zoveel energie! Het spirituele niveau en de artistieke en menselijke intensiteit die ontstaat als we samen muziek maken, en dat te kunnen delen met mensen in alle landen van de wereld, is één van de mooiste dingen in het leven. Het samenkomen van het geluk op het podium en het geluk in de zaal geeft een ongelooflijke spirituele energie. Ondanks de grote problemen in de wereld brengt elk nieuw project mij in een hogere spirituele en humane dimensie. Mijn hoop is dat – als ik er niet meer ben – een paar mensen inspiratie putten uit de dingen die ik heb gedaan en ermee verder gaan. Muziek is een boodschap van dialoog en intelligentie. Samen muziek maken in harmonie, met respect voor iedereen, geeft geluk en vrede. We leven in een harde en ongelijke wereld, maar we kunnen helpen om het leven iets beter te maken waar we kunnen. De schoonheid en de emotionaliteit van kunst en muziek maken mensen gevoeliger, meer solidair en betrokken.

Hard werken en het beste van jezelf geven, altijd denken: het kan beter en niet opgeven. Problemen zijn er om overwonnen te worden. Je moet altijd denken: het is mogelijk! •

Concertagenda Jordi Savall:

18 oktober: Openingsconcert

19 oktober: Let's talk: The Power of Music

21 oktober: Ibn Battuta

22 oktober: Masterclass

24 oktober: Tous les Matins du Monde

25 oktober: Bach&Breakfast

Jordi Savall: 'Als muziek zo'n kracht heeft, wil ik musicus worden'

eye

CELLO
BIENNALE
AMSTERDAM

CELLO & FILM

Eye Filmmuseum Amsterdam

EYE Filmmuseum en Cello Biënnale Amsterdam presenteren Cello&Film 20 t/m 26 september 2018

De Cello Biënnale en Eye Filmmuseum presenteren voor de derde keer het minifestival Cello & Film. Een bijzonder muzikaal filmprogramma met nieuwe cellomuziek bij stille films, speelfilms, bijzondere gasten en premières.

20 september DECEPTION

Componist en Oscarwinnaar Erich Korngold schreef zijn prachtige celloconcert speciaal voor deze filmklassieker uit 1946. Met in de hoofdrol Bette Davis.

21 september INTIMATE LIGHTING

Een wonderlijke droogkomische film van regisseur Ivan Passer waarin een succesvolle Praagse cellist op een weekend terugkeert naar het provinciegat dat hij ooit ontvluchtte.

22 september DR. JEKYLL AND MR. HYDE

Première van de nieuwe soundtrack voor deze filmklassieker uit 1920. Gecomponeerd door Florian Magnus Maier, en live uitgevoerd door het Cellokwartet Ferschtman.

23 september MAYA BEISER PLAYS FILMS FOR CELLO

Cello Counterpoint van Steve Reich, en All vows van Michael Gordon, vermengd met hypnotiserende filmbeelden van de bekroonde kunstenaar Bill Morrison.

24 september TOUS LES MATINS DU MONDE

Historisch drama over viola da gamba speler Marin Marais die leefde ten tijde van Lodewijk XIV. De film werd bekroond met drie Césars, onder andere voor de soundtrack, geschreven en uitgevoerd door Jordi Savall.

25 september EYE ON ART

De Russische meestercelliste Maya Fridman kan alles: klassiek, pop, rock, jazz, flamenco en veel meer. Deze avond gaat ze in dialoog met bijzondere korte films uit de collectie van Eye.

26 september MSTISLAV ROSTROPOVICH, L'ARCHET INDOMPTABLE

Zeldzaam archiefmateriaal van de wereldberoemde cellist Rostropovich. Vertoning in aanwezigheid van regisseur Bruno Monsiegeon. Vooraf: minirecital door de Oekraïense cellist Aleksej Shadrin en Portugese pianist Raul da Costa

Meer informatie en kaartverkoop:
eyefilm.nl/cello

CELLO & FILM

WAD
depots

ENGIE

BankGiroLoterij

Muziek, het enige concrete wonder

Handschrift van Beethoven waarin hij het gedicht 'Die Söhne de Thals' van Zacharias Werner overschrijft.

door Bas van Putten

Muziek verbindt, geneest, verzoent, troost en sterkt. Het is de kracht die iedereen associeert met het goede. Waar komt de enorme kracht vandaan die we allemaal ervaren maar nooit helemaal begrijpen? Misschien is het mysterie zelf wel het geheim.

Van de kracht van muziek zijn aangrijpende voorbeelden te geven. De Russische componist Vissarion Sjebalin (1902-1963) voltooit na een tweede beroerte, die hem zijn spraakvermogen kost, een jaar voor zijn overlijden toch zijn *Vijfde symfonie*. Spreken gaat niet meer, de noten blijven komen. Indringend is de aanblik van de hoogbejaarde dirigent Otto Klemperer, die halfverlamd en in desolate toestand in Londen zittend een symfonie van Brahms repeteert. Al is hij nauwelijks verstaanbaar, zijn Brahms gaat op vleugels. De aan aids lijdende pianist Youri Egorov geeft in Amsterdam een paar maanden voor zijn dood een magistraal recital. Hij speelt een sonate van de weggekijnde Schubert, die in zijn even troosteloze laatste jaren nog muziek vol leven componeert, waarin het licht de bitterheid de baas blijft. Ook in die dramatische sonate in c-klein uit zijn sterfjaar 1828 wint een virtueel onsterfelijke energie van de berusting.

Waar putten deze kunstenaars hun kracht uit? Hun volharding zou je nog op wilskracht kunnen afschuiven. Maar de wil zal onvoorstelbare reserves moeten aanboren om de fysieke en mentale klippen te omzeilen die een symfonie van Brahms of een late Schubertsonate opwerpen. Muziek is topsport voor lichaam en geest, je moet er wel voor in conditie zijn. Toch lukt het. En misschien is het logisch. Je ziet bij stervenden die brandende gehechtheid aan het leven, aan de pracht en het geloof die het in lief en leed de moeite waard maakten. Daar gaat muziek als weinig anders over. Nog één laatste keer dan, de laatste kans; het is nu of nooit, men speelt va-banque met het verlossende gevoel dat men toch niets meer te verliezen heeft. Wat moet een drang sterk zijn die zo door roeien en ruiten gaat.

Voor de rationele geest, die graag voor alles een verklaring heeft, moet het verwarrend zijn. Het fenomeen tart de natuurwetten. Niemand weet hoe het kan en dat is goed, want het geheim zit opgesloten in muziek die dat geheim moet blijven. Muziek is het enige concrete wonder dat we hebben. God kan voor gelovigen reëel zijn, hij verschijnt niet. Terwijl Bach bestaat zolang hij klinkt, in al zijn glorie. In de cellosuites spreekt hij machtig en verzoenend tot de mensen, alle mensen. Wat hij zegt, roert eeuwen later nog miljoenen, alsof hij nooit is weggeweest. Blijf daar, zelfs buiten de noten om, maar eens onbewogen onder.

De wetenschap bestudeert de merkwaardige en even onverklaarbare effecten van muziek en muziektherapie op lichaam en geest. Muziek kan pijn en angst verminderen, bloeddrukverlagend werken, Alzheimerpatiënten activeren, zoekende geesten spirituele verlichting brengen. YouTube staat, lach maar, vol *healing music for body and soul*, en dat het medicijn inhoudelijk soms weinig om het lijf heeft is maar bijzaak. Van de stelling dat baby's intelligenter zouden worden door het luisteren naar Mozart is inmiddels niet veel over, maar googlen op 'Mozart' en 'baby' is nog altijd de geijkte weg naar een onafzienbare hoeveelheid audio- en videolinks met 'Mozart for Babies' en Baby Relax Channels. De mythe laat zich niet

ontmoedigen door het harde feit dat niet alleen Mozart maar alle muziek, ook popmuziek, de cognitieve functies stimuleert. Het wonder is een prachtig volksgeloof geworden. Baat het niet, dan schaadt het niet. Het blijft wél Mozart.

Het geloof in de pacificerende, verbindende krachten van muziek drijft musici tot grensverleggende, utopische initiatieven. In het West-Eastern Divan Orchestra onder leiding van dirigent Daniel Barenboim wijzen Israëlische en Palestijnse musici spelenderwijs de weg naar een verbroedering die in de bittere praktijk op zich laat wachten. De Nederlandse organisatie Musicians without Borders ondersteunt onder het motto 'war divides, music connects' vluchtelingen in opvangcentra met muziek. De Nederlandse componist Merlijn Twaalfhoven, die onder meer in Gaza werkte, wil met 'verbeeldingskracht, schoonheid en creativiteit wereldproblemen te lijf'. Op de reguliere concertpodia doet gambist/dirigent Jordi Savall in zijn rol van culturele wereldreiziger uiteindelijk niets anders met zijn exploraties van oude muziek uit alle windstreken. Ook zijn multiculturele droom knoopt aan bij de nooit verbleekte droom van muziek als bindmiddel en vredesteken, een taal waarin we samen kunnen zijn.

Die muziek is ook een fantastische aanjager van emoties die met de noten niets te maken hebben, een demagogisch paardenmiddel zonder weerga. Het Wilhelmus klinkt toch anders met Max Verstappen op het podium. Dan zingt het echt even namens de hele natie. Op zo'n moment wordt een volkslied ook het tastbare symbool van eenheid dat de ideële bruggenbouwers in conflictgebieden zoeken. Totalitaire regimes hebben dat effect misbruikt, maar goede voorbeelden te over; de meezing-Matthäussen en meezing-Messiahs brengen community art die de samenleving door de ontkerstening is kwijtgeraakt. Daar gaan we samen dankbaar op in al het goede van de westerse beschaving.

Op muziek rust, maar dat begint al bij Beethovens *Ode an die Freude*, een hypotheek van schone sociale verwachtingen. Niets menselijker dan Schumanns verzuchting dat schrijven voor het volk het hoogste is. Het mooiste van de wereld moet gedeeld en de kracht van de muziek groeit mee met haar bereik. Schumanns *Fünf Stücke im Volkston*, of zijn mannenkoren voor de Liedertafel die hij in Dresden dirigeerde, zijn een handreiking naar de gemeenschap die hij met zijn symfonieën, liederen en strijkkwartetten niet bereikte. Muziek is helaas niets zonder ontvangstbevestiging.

Hoe werkt muziek als medicijn? In een artikel over muziektherapie in NRC Handelsblad van augustus 2017 trekken twee opmerkingen over de behandeling van depressiviteit de aandacht. Ten eerste, dat 'tempo en ritme' volgens de specialisten essentieel zijn voor het behandelingsproces, 'omdat juist beweging essentieel is voor mensen met een depressie.' Ten tweede blijken de patiënten in hun muziekkeuzes extreem gevoelig voor de klank aan zich. 'Vaak kiezen ze', citeert de krant een therapeut, 'voor strijkinstrumenten met lage tonen, zoals contrabas en cello, omdat ze zeggen zich daar rustiger en veiliger door te voelen.'

De oorzaak? Men heeft opnieuw geen idee. De kop van het artikel spreekt voor zich: 'muziektherapie werkt, maar vraag niet waarom.'

De werking van muziek op de geest is sinds de televisie-optredens van neuropsycholoog Erik Scherder populaire wetenschap. Meeslepend en wetenschappelijk verantwoord legt Scherder uit hoe het brein inkomende muzikale post verwerkt. Dat de bewegingsdrang en danslust in het brein worden opgewekt in de buurt van de motorische functies, terwijl de koude rillingen zich in de frontale gebieden nestelen. Voor het bevruchtende effect van klanken op het brein is hard bewijs. Het *corpus callosum*, de hersenbalk die beide hersenhelften met elkaar verbindt, groeit bij kinderen die een muziekinstrument bespelen.

Maar wellicht komen we ook ergens met ouderwetse psychologie van de koude grond. Wat zou een ziel in nood aantrekken in een cello? Dat hij spreekt als een mens, een warmbloedig mens, met lage tonen die vertrouwen wekken. Zou het kunnen dat ze lijken op de woorden die een vader tot een kind richt? Dan is het kalmerende effect verklaard. Het kind vertrouwt de vader, want de loyaliteit van kinderen naar ouders is oneindig, en in hun band is de geborgenheid waar ieder mens zijn leven lang naar terugverlangt. Dat instrument herstelt door middel van een specifiek geluid een verbroken contact. In de solosuites van Bach, in grote celloconcerten als het ene van Schumann of het eerste van Saint-Saëns, de laatste cellosonates van Beethoven of Schumanns *Fünf Stücke im Volkston* waart een soort intimiteit die je alleen in werken voor dit instrument terugvindt; lees 'Volkston' bij Schumann gerust als 'omgangston'. Daar gaat iemand zitten die het je eens rustig, zacht indringend, weemoedig bemoedigend uitlegt. Wat, dat hoeft hij er niet bij te zeggen, dat doen de noten al – en ze zeggen het goede, dat sowieso. Je voelt het zo sterk dat je niet naar diepere verklaringen hoeft te zoeken; je kent het van heel vroeger, toen je wereld nog heel was. Zo heeft de Duitse filosoof Peter Sloterdijk ook het ritme herleid tot een universele, precognitieve ervaring, tot de hartslag van de moeder die het kind voor de geboorte meekrijgt. De puls staat voor initiële geborgenheid en daarmee, nogmaals triviaal psychologiserend, voor het houvast dat alle mensen zoeken.

Muziek is dus troost, zeggen we dan. Maar dat woord mist de boot. Het betekent: doekje voor het bloeden, noodverband. Muziek is juist een oplossing, de weg terug naar de intieme vertrouwdheid van het kind-zijn, de onbevangen weerloosheid van toen; naar alles wat je terug moet zien te vinden. Altijd is muziek, hoe droevig ook, het einde van de tunnel, voor en achter je.

Is er überhaupt uitzichtloze muziek? Een handvol grote, tragische meesterwerken komt dicht bij de afgrond. Het laatste deel van Mahlers *Negende symfonie* is een langzaam sterven, een opgeven en wegvallen; het slot van Bergs opera *Wozzeck*, naar het drama van Georg Büchner, is de hel. De titelheld verdrinkt nadat hij zijn vriendin Marie vermoord heeft, hun kind blijft in de slotscène onwetend achter op een hobbelpaard (hophop, hophop), en alleen wij zien dat het leven van dat jongetje kapot is. Maar de muziek, die huilt bij het zien. Die geeft niet op, die wil ons allemaal tot steun zijn en kreunt zacht: zie de mens, ondraaglijk is het, maar ik zal het goedmaken, want *dit nooit weer*. De toestand is zelfs daar niet hopeloos. Hopeloosheid componeer je niet. Over hopeloosheid schrijf je. Daarom komt suïcide vaker voor bij schrijvers dan bij componisten. Die moeten het uitleggen, woord voor woord, morele nederlaag na nederlaag. 'Der Mensch ist ein Abgrund', laat Büchner *Wozzeck* zeggen. Maar de muziek zet het recht. Die overstijgt de pijn, die bezweert hem.

Want muziek is altijd levensteken. Spelen en componeren zijn het tegendeel van opgeven, vervlakken, verstommen. De wanhoop is in de muziek nooit hopeloos. Het is de door het lot geslagen menselijke hoop, het *De profundis* van psalm 130; een gebed om genade. 'Uit de diepte roep ik u, Heer.' Geen wonder dat veel componisten er muziek bij schreven. Het drukt hoop uit. Er *moet* een uitweg zijn.

In zijn autobiografie *Der grüne Heinrich* vertelt de Zwitserse schrijver Gottfried Keller over de begrafenis van zijn grootmoeder, in de eerste helft van de negentiende eeuw. Na de plechtigheid en het afsluitende diner wordt dansmuziek gespeeld, een oud gebruik dat merkwaardig aandoet en toch logisch lijkt. Het leven herneemt zich. Het is, de *profundis*, het doorzettingsvermogen dat zich afzet op het diepste punt. Die weg naar het licht, de overwinning van het tragische, begint met muziek.

Ludwig van Beethoven heeft het ervaren. In 1812 neemt hij in zijn brief aan de onsterfelijke geliefde afscheid van zijn laatste hoop een vrouw aan zich te kunnen binden. Hij heeft die

liefde zo gezocht. In 1807, nog vol illusies tegen beter weten in, schrijft hij: 'Alleen liefde – ja zij alleen vermag je een gelukkig leven te brengen – o God – laat me haar – haar eindelijk vinden – die me sterkt in de deugd – die geoorloofd de mijne is.' Vijf jaar later is hij radeloos. 'O Gott! gib mir Kraft, mich zu besiegen!'

In 1815, op een dieptepunt van zijn leven, schrijft Beethoven een gedicht van Zacharias Werner over. Het gaat zo.

*'Der Heldenmüth'ge bietet kühn die Harfe
die ihm der Schöpfer in den Busen legte,
dem Schicksal dar. – Mag's in den Saiten wühlen;
allein den innern herrlichen Accord
kann's nicht zerstören, und die Dissonanzen
verschmelzen bald in reine Harmonie,
weil Gottes Frieden durch die Saiten säuselt.'*

*'De heldhaftige stelt moedig zijn harp
Die zijn schepper aan zijn borst legde
Aan het noodlot bloot. Moge het ook in de snaren woelen,
het heerlijk innerlijk akkoord
Kan niet verwoest en de dissonanten
Versmelten snel in reine harmonie
Omdat Gods vrede door de snaren fluistert'*

Werner verwoordt Beethovens conclusie. De muziek is zijn laatste strohalm. Dan moet daar in godsnaam maar de ommekeer beginnen. Stap voor stap, met vallen en opstaan, ontworstelt hij zich aan de crisis. Wie zijn muziek wil begrijpen, moet vrij worden en de ellende afwerpen, schrijft hij Bettina Brettano; muziek is hogere openbaring dan alle wijsheid en filosofie. Aan Emilie M., 1812: 'Denn nur die Kunst und die Wissenschaft erhöhen den Menschen bis zur Gottheit.' Wie die godheid is, ziet hij in 1815 voor het eerst: 'Aus Gott floss alles rein und lauter aus. Ward ich nachmals durch Leidenschaft zum Bösen verdunkelt, kehrte ich nach vielfacher Büssung und Reinigung zum ersten, erhabenen, reinen Quell, zur Gottheit zurück – und zu deiner Kunst...' ['Uit God stroomde alles rein en helder. Als de hartstocht mij naar het duister van het kwaad trok, keerde ik door veelvuldige boetedoening en reiniging terug naar die eerste, verheven bron terug, die van de Godheid – en tot jouw kunst....']

God en de kunst zijn een; de hoogste krachten. Zoals de Zwitserse musicoloog Harry Goldschmidt schreef: Beethovens aanroepingen van het goddelijke treden 'selten ohne den Zusammenhang mit der Kunst auf.' In de langzame delen van zijn late sonates, die voor piano en de twee voor cello, en van de late strijkkwartetten vallen ze samen met de gedeelde boodschap dat het goed komt, mits men bidt en werkt – en durft te blijven zingen. Danksagung eines Genesenen an die Gottheit, schrijft Beethoven boven het molto adagio van zijn strijkkwartet Op. 132. Het is een klankgebed, en niet het enige. In de pianosonate Op. 110 sluit op de grote fuga zonder onderbreking een tweede langzame deel aan, variant op het eerdere *adagio ma non troppo*. 'Ermattet, klagend', schrijft Beethoven nadrukkelijk literair in het Duits boven de noten; maar dan volgt, 'nach wieder auflebend' een tweede fuga die overgaat in een triomfantelijk donderende finale in As-groot. In het *adagio con molto sentimento d'affetto* van de *Cellosonate Op. 102 no 2* en het adagio van Op 102/1 signaleert Goldschmidt 'gebedsfiguren', waar zich de 'de profundis-Haltung bis zur Verzweiflung steigert' met een onderdrukte, soms binnensmondse heftigheid die op wanhoop lijkt – maar het niet is.

Het is een lang gebed, maar van een man die wil genezen, een bede om nieuwe krachten waarvoor de componist alleen symbolisch door de knieën gaat omdat hij in het diepste van zijn ziel weet dat ze komen. Het gebed wordt zelf die kracht, want het is kwetsbaar maar niet machteloos. Met de moed der wanhoop wil het bovenkomen. Het gaat zonder woorden, maar je hoort ze toch. Bij een schets voor de Negende symfonie schrijft Beethoven: 'Recitativ Worte denkend.' Hier hoor je ze hem in die stamelende noten zoeken en vinden, per aspera ad astra. Zijn laatste cellosonate hervindt de orde na een aanhef van symbolisch opstijgende toonladderfiguren in een grootse fuga. Het is gezegd, de scherven zijn gelijmd, de cirkel is rond. En zie: twee eeuwen later horen we nog steeds precies wat hij bedoelde. Zonder woorden. •

Alle Biënnaleconcerten met werken van Beethoven:

ma 22 okt: De Eerste Sonate, *Sonate nr. 1*
ma 22 okt: With a Blue Dress on, *Sonate nr. 3*
di 23 okt: Tweede ronde Nationaal Cello Concours, Variaties over 'Ein Mädchen oder Weibchen', 'Judas Maccabaeus' en 'Bei Männern welche Liebe fühlen'
di 23 okt: Four Cities, *Sonate nr. 2*
wo 24 okt: Beethovens mooiste maten, *Sonate nr. 5*
do 25 okt: Vriendschap, Verzet en Protest, *Sonate nr. 4*

Alle Biënnaleconcerten met werken van Schumann:

do 18 okt: Openingsconcert, *Adagio en allegro*
ma 22 okt: With a Blue Dress on, *Fünf Stücke im Volkston*
di 23 okt: Four Cities, *Fantasiestücke*
vr 26 okt: Finale Nationaal Cello Concours, *Celloconcert*

Buiksprekers van de geest

Le violoncelle sous la pluie, Robert Doisneau, Frankrijk 1957

door Persis Bekkering

De cello heeft niet alleen voor musici, maar ook voor schrijvers een donkere, broeierige aantrekkingskracht. Schrijver Persis Bekkering, zelf violist, onderzoekt waarom.

Wie de cello als instrument kiest, moet er wel erg verliefd op zijn. Dacht ik als kind altijd wanneer ik cellisten voorbij zag fietsen, met hun glimmende, bolle koffer op de rug, die me oneindig zwaar leek. Pechvogels.

Zelf speelde ik viool, en dat vond ik logistiek al niet eenvoudig. Ik zat in een jeugdorkest niet ver van mijn middelbare school. Elke dag fietste ik drie kwartier van mijn ouderlijk huis naar school, en elke vrijdag deed ik dat met de vioolkoffer op de rug, mijn schooltas scheefgezakt op de bagagedrager of als een draagzak op mijn buik. Ik sjouwde vaak ook nog een lessenaar mee, die ik samen met mijn instrument 's ochtends in het kantoor van de conciërge mocht parkeren. De conciërge, een vriendelijke Utrechter met een enorme snor die door nicotine roodbruin was gekleurd, maakte er altijd een grapje over, hij zei: ga je weer gitaar/cello/harp spelen?

Naarmate het eindexamen naderde, was ik vaak vroeg klaar met school op de vrijdagmiddag, lang voor de orkestrepetitie begon. Mijn vriendinnetjes stelden voor het weekend op een terras te vieren, en daar sjokte ik achter ze aan, met al die bagage, het instrument onder een klein tafeltje verstoppend en mijn oog voortdurend op de klok. Mijn zusje speelde dwarsfluit, zij huppelde lachend voorbij met haar kleine tas.

Dat iemand vrijwillig voor een groter instrument zou kiezen kon ik me dus moeilijk voorstellen. En ook als volwassene bekeek ik ze nog met iets van medelijden en spot, de cellisten, wanneer ik ze op vliegvelden zag discussiëren met weigerachtig vliegtuigpersoneel, of wanneer ik ze hun instrument uit compacte auto's tevoorschijn zag wrikken. Nee, een viool was groot en mooi genoeg.

Later zag ik deze gevoelens weerspiegeld in *Tirza*, de beroemde roman van Arnon Grunberg die alle cellisten in de kast hebben staan omdat er een erotische cello op de cover staat (met schaamhaar waar het staartstuk hoort te zitten). *Tirza*, in het laatste jaar van de middelbare school, sleept haar cellokoffer de woonkamer in 'alsof het een beest is, een onwillige koe die naar de slachtbank moet'. Ze haalt haar instrument alleen tevoorschijn wanneer haar vader dat wil, de ongelukkige Hofmeester, die verlaten is door zijn vrouw. Ze speelt als hij gek dreigt te worden van eenzaamheid - maar alleen als haar huiswerk af is.

In een van de scènes installeert ze zich weer eens in de woonkamer.

'Weet je zeker dat je dit wilt?' vraagt ze.

Hij knikt.

'Is dit wat je gelukkig maakt?'

Hij knikt weer. (...)

Ze stemt de cello.

‘Papa’, zegt ze. ‘Je bent niet goed wijs. Is dat erfelijk?’
‘Erfelijk?’

‘Ben ik het ook? Moet ik bang zijn dat ik net zo word als jij? Moet ik bang zijn dat ik gek word?’

Volmaakt huwelijk

Cello spelen had in mijn ogen dus iets masochistisch. Als je cellisten vraagt waarom ze hun instrument hebben uitgekozen, krijg je ook niet echt een bevredigende verklaring. ‘Omdat mijn zus al viool speelde en ik haar wilde overtroeven met een groter instrument’, vertelde iemand me (die overigens later toch violiste is geworden). Bij anderen was het toeval, omdat de violen op de muziekschool al op waren, en nou ja, die cello beviel uiteindelijk prima. Ook hoor je wel eens dat iemand te grof gebouwd is voor de viool, dat zijn flinke vingers beter passen bij de grote afstanden op de snaren van de cello.

Wat ze niet vertelden, misschien om mijn breekbare violistenziel te sparen, is dat ze eigenlijk smoorverliefd zijn geworden op het instrument. Het is de enige, de beste verklaring. Verliefd op de diepe klank, op de voluptueuze vorm, en ja, misschien zelfs wel op de flinke koffer waar een kind zich in kan verstoppen. Dat melancholieke, zangerige geluid. Die brede, imposante kam die de snaren gespannen houdt. De staartpen die je met de aarde verbindt.

Die verliefdheid overkwam mij met de viool, al heb ik er geen herinneringen meer aan, ik was drie toen het onwrikbare verlangen ontstond viool te spelen. Maar het was niet alleen een liefde voor de klank, voor die hoge melodiestem; volgens mij was het ook een verlangen om het hoogste woord te hebben, te domineren. Violisten zijn de baas van het symfonieorkest en van het strijkkwartet. Violisten denken althans dat ze het belangrijkste zijn.

Misschien is hier het moment om toe te geven dat ik vaak ook een beetje spijt heb gehad dat ik niet voor de cello heb gekozen. Vooral dit beeld kan me pijn doen van verlangen: een cellist studierend in zijn of haar kamer. Een kamer met veel licht en een houten vloer. De Suites van Bach op de lessenaar, natuurlijk. Het grote instrument tussen de benen. Een beeld van eenheid, van samensmelting. Bijna als een huwelijk, of beter zelfs, als het volmáakte huwelijk. Nee, dan de frustratie die ik soms voelde bij het viool studeren, als ik probeerde grip te krijgen op dat fijnzinnige strijkinstrument, waarvan mijn oren gingen piepen, als ik de hoge noten te lang in fortissimo in mijn gezicht had getetterd. Een cellist ziet er altijd kalm uit, want hij of zij is niet eenzaam meer. Een cellist hoeft zijn instrument niet te domineren, ze zijn gelijk aan elkaar, vloeien in elkaar over. Een cello is een mens, of een mens is een cello, zoals Harry Mulisch in *De ontdekking van de hemel* schreef: ‘Als een cello had zij hem tussen haar benen.’

Droevige bard

Is die menselijkheid dan de verklaring voor de mysterieuze aantrekkingskracht van de cello, voor het feit dat zo veel mensen bereid zijn met die kist te slepen? Een cello, het is vaker geconstateerd op de Cello Biënnale, heeft het bereik dat het meest lijkt op dat van de menselijke stem. De klank lijkt dus op die van de mens, en die herkenning is toch uiteindelijk wat we het liefst willen, het was het eerste verlangen van Adam in de Bijbel, een ander die op hem leek...

Maar waarom krijgt de cello in het repertoire dan altijd de meest melancholieke melodieën? De *Nocturne* voor cello en orkest van Tsjaikovski, *De Zwaan* uit het Carnaval der Dieren van

Saint-Saëns, *Lamentatio* van Giovanni Sollima; de cello is het instrument bij uitstek voor het uitdrukken van verlangen, weemoed, rouw, de cello is de droevige bard, de vertolker van donkere onderstromen.

Als de cello zoveel op de mens lijkt, dan zouden we toch alleen maar kunnen zinderen van geluk als we spelen - dan jubelen, stralen, exploderen we omdat onze ziel eindelijk niet meer alleen is. De cello gaat er nooit vandoor zonder ons, zoals mensen dat wel kunnen doen. De mens is feilbaar, wij doen elkaar pijn, maar de cello is er altijd voor ons. Hij heeft wel eens z'n dag niet, soms spreekt hij niet goed aan of klinkt ineens alles vals. Maar dan nog is de cello veel beter en intiemer gezelschap dan de worstelende, ruziënde, door het leven getekende mens.

Cellisten zijn trouwens ook veel beter gezelschap dan violisten, dat is algemeen bekend. Cellisten zijn gezellig en gemoedelijk – dat merk je meteen op de Cello Biënnale - terwijl violisten competitief zijn, streberig op het irritante af, bezig ook. En ja, dat mag ik zeggen, want dat ben ik ook allemaal.

Driften

Daarom moet de theorie worden aangescherpt. Het beeld van de cello als mens is te algemeen, te grof. Misschien is de cello niet gelijk aan een compleet mens, maar aan een deel daarvan. Laten we de cello proberen te begrijpen met behulp van het gedachtegoed waarvan we in Nederland denken dat het achterhaald, overbodig, en ouderwets is, maar dat in de rest van de wereld springlevend is: de psychoanalyse.

De theorie van de psychoanalyse, zoals honderd jaar geleden ontwikkeld door de Weense arts Sigmund Freud, deelt de menselijke psyche op in drie delen, die elkaar voortdurend onderling beïnvloeden en in spanning met elkaar staan. Het *id* of *Es* is de plaats van de driften, ook wel lusten genoemd, die gestild en bevredigd willen worden. Die zijn niet alleen seksueel, het gaat om alles wat ons genot geeft, zoals eten, schoonheid, aandacht. Als kind worden we al geboren met het id, er is niets anders in onze geest. Bij baby's krijgen de driften ongelimiteerd de ruimte. Een baby verlangt melk, het krijgt melk. Een baby wil opgetild worden, en wordt opgetild.

Het superego is een minder leuke plek. Dat is ons geweten, de zelfkritiek, de geïnternaliseerde hoofdopzichter van onze geest. Het stemmetje dat zegt: harder studeren, jij.

Het ego bemiddelt tussen die twee krachten; zij weet dat we niet altijd direct onze lusten moeten bevredigen, omdat we anders niet in de wereld zouden functioneren. Dat heet het ‘realiteitsprincipe’, de structurerende, disciplinerende kracht die een kind gaandeweg aanleert. Het ego kalmeert niet alleen de driften, het is ook een buffer tegen het altijd maar corrigerende superego. Want als we daar altijd naar zouden luisteren zouden we ineengekrompen in bed liggen en nooit meer onze ogen durven openen. Bij sommige mensen gebeurt dit ook, helaas, maar dat is een ander onderwerp.

Freud ‘ontdekte’ dat onze geest niet bij alle mentale processen kan, dat een heel groot deel van wat ons gedrag, onze gevoelens en gedachten beïnvloedt in het onderbewustzijn plaatsvindt.

Het id ligt in het onderbewuste, het superego en het ego zijn deels bewust, deels onderbewust. Om het superego en het id met elkaar in balans te brengen – ik stel me hierbij altijd twee ruziende versies van mezelf voor, de een kinderlijk en verwend, de ander streng en koud, met een scheidsrechter er tussenin – heeft het ego allerlei verdedigingsmechanismen tot zijn beschikking, niet allen even heilzaam, zoals de verdringing, waardoor verlangens en gevoelens onder het tapijt van onze geest worden gemoffeld. Wanneer we dit proces proberen om te keren, bijvoorbeeld op de bank bij de psychoanalyticus, ontstaan soms heftige emoties.

Welnu, leuk zo'n flitscollege, maar wat heeft dit alles met de cello te maken? Omdat ik me voorstel dat de cello voor ons onderbewustzijn staat. En niet alleen als metafoor. Het instrument is de vertolker ervan, de buikspreeker. De cello spreekt direct tot ons onderbewustzijn, haalt wat daar zit naar boven. Wat we aantreffen stemt ons soms droevig of melancholisch, maar het brengt ook inzichten. Dat is de kracht van muziek ten voeten uit, dat het op ons inwerkt zonder woorden, puur fysiek. Dat het ons overweldigt en omwoelt, tot er iets nieuws naar boven komt. Goede muziek overstemt ons superego, en we verliezen de taal, opeens rollen de tranen over onze wangen of stijgen we op van geluk. En de cello is daar misschien wel de grootste meester in, dankzij die menselijke stem en die menselijke vorm.

Dan snappen we ook waarom celloscènes in de literatuur vaak iets broeierigs, iets seksueels hebben, zoals in *De ontdekking van de hemel* en ook in *Tirza*: de cello kanaliseert de driften, brengt ze naar het oppervlak. We horen de cello en in onze onderbuik begint er iets te groeien, misschien is het lust, misschien welt er weggestopt verdriet op.

In beide romans brengt de cello ook kraakhelder zelfinzicht. Wanneer Grunbergs *Tirza* begint te spelen in de hierboven geciteerde scène, waarbij één van haar bh-bandjes zichtbaar wordt, voelt haar vader ineens de pijn van zijn leven, hij kijkt terug en begrijpt alles. 'Van het bestaan herinnert hij zich een ongemakkelijke stilte, een stijve motoriek, een zenuwtrek, een ternauwernood onderdrukt verlangen. De eeuwige behoefte onder alle omstandigheden beschaafd over te komen.' Voilà: de hoofdpersoon realiseert zich dat hij altijd gebukt ging onder zijn veel te dominante superego, en voelt nu, dankzij de cello, hoe de driften uit zijn onderbewuste zich doen gelden.

Die kortstondige opening van ons diepst weggestopte zelf is ontregelend, soms zelfs een shockerende ervaring, maar uiteindelijk is het toch vooral heilzaam. We leren onszelf beter kennen en raken meer in harmonie - dat is ook het doel van de sessies op de bank bij de analyticus. De cello is natuurlijk geen vervanging van therapie. Maar die harmonie is onbeschrijflijk mooi, al is het maar even. Dat is wat ik zie, als ik denk aan de cellist studerend op zijn kamer. Die dans met zichzelf, met het latere publiek.

Zo bezien is de cellokoffer geen zware last, maar een trots symbool. De drager, van mijlenver te herkennen, is een bak. We moeten ze koesteren, de cellisten. •

Introducing a new Cello Festival in Galway, Ireland

#LANDSCAPE
#LANGUAGE
#MIGRATION

25 APRIL -
3 MAY 2020

cellissimo

Find us at the **Cello Biennale
Amsterdam 2018**

Visit our CELLISSIMO stall for festival
details and don't miss our presentation
in the **Kleine Zaal** on **Friday 19th** and
Saturday 20th at **17.00**.

www.musicforgalway.ie

Part of Galway 2020 European Capital of Culture

Bang on a Can

de harde en de zachte kracht

David Lang

Julia Wolfe

Michael Gordon

door Saskia Törnqvist

Ruim dertig jaar geleden gooiden ze de knuppel in het hoenderhok en nog steeds galmt de echo na. De New Yorkse Bang on a Can-componisten David Lang, Julia Wolfe en Michael Gordon organiseerden in 1987 hun eerste marathonconcert vol grensoverschrijdende muziek, geheel in de geest van die tijd. In de daaropvolgende jaren koesterden zij de cello als solo- en ensemble-instrument, voor deze Biënnale schrijven ze alle drie nieuwe composities rondom de kracht van de cello. De hamvraag is welke kracht in dit tijdperk het beste kan worden aangewend: de harde, of juist de zachte kracht?

Those were the days: David Lang (1957), Julia Wolfe (1958) en Michael Gordon (1956) waren rond de dertig toen ze met hun marathonconcerten en composities vol hoekige en pulserende ritmes de keurig gemetselde muurtjes tussen verschillende muziekgenres aan diggelen sloegen, daarmee een veelkleurig landschap ontsluitend waarin klassiek, jazz, impro, funk, rock en folk in elkaar overvloeiden en co-existeerden met andere kunstdisciplines. Het was een bevrijdend gebaar dat uiting gaf aan een geestestoestand die in die tijd ook elders in de lucht hing. In 1989 bezweek er een fysieke muur – die van Berlijn – onder de kracht van revolterende burgers uit oost en west. Een nieuwe periode werd ingeluid waarin het streven naar culturele, etnische en maatschappelijke diversiteit hoog op de agenda kwam te staan. Een golf van euforie stak op, de muziek surfte erop mee. Bang on a Can kreeg de wind in de zeilen en creëerde een eigen elitecorps van musici (de zeskoppige Bang on a Can All-Stars) dat ook snel buiten New York een graag geziene gast werd. In 1993 presenteerde de groep in het kader van het Holland Festival marathonconcerten in Paradiso, waarmee het een vlag plaatste op de vloot van de Nederlandse ensemblecultuur.

Tussen die Nederlandse ensembles – waaronder het Nederlands Blazers Ensemble, Orkest de Volharding, het Asko Ensemble en Hoketus – bestond al langer een wisselwerking met musici en componisten uit de VS. Al begin jaren zeventig wisselde Louis Andriessen ideeën uit met Steve Reich en Philip Glass, gelijktijdig exploreerden zij het niemandsland tussen pop, impro en klassiek en ontwikkelden zij ieder hun eigen kijk op het minimalisme. Andriessens compositie *De Staat* (1976) verwierf in de VS een cultstatus, jonge Amerikaanse componisten kwamen naar Nederland om een ferme tik mee te krijgen van de zogenoemde ‘Haagse School’. Onder hen bevonden zich de genoemde componisten van Bang on a Can.

Harde klappen, zachte intenties

David Lang voelt zich in hoge mate schatplichtig aan het pionierswerk dat al in Nederland gaande was. In een eerder interview in 2015 met ondergetekende zei hij: 'Muzikaal gesproken ben ik in Nederland gerijpt. In de jaren tachtig en negentig had ik meer uitvoeringen van mijn werk in Nederland dan in New York. Met Louis Andriessen praatte ik heel veel. Over hoe belangrijk het is dat je trouw blijft aan je oorspronkelijke ideeën voor een stuk. Over hoe essentieel het is om als componist midden in de maatschappij te staan.'

Van de drie Bang on a Can-componisten is Michael Gordon wellicht het dichtst bij het ideeëngoed van de Haagsche School gebleven. Denk aan het snoeiharde en veelgelaagde *Trance* (1994), waarin de luisteraar wordt blootgesteld aan een stortvloed van muzikale informatie, opgediend door verschillende instrumentengroepen die in verschillende metrumen en ritmes langs elkaar heen schuiven: een profetisch werk dat de oeverloze stroom van digitale informatie lijkt te voorspellen, maar ook een werk waarin duidelijk de sporen van Haagse School-componisten als Diderik Wagenaar en Louis Andriessen te herkennen zijn. Een veel recenter voorbeeld is Gordon's *Natural History* (2016), voor koor, orkest en *Native American* drummers. Ook hier weer die repeterende patronen, de ruimtelijke opzet en de meeslepende kracht als van een draaikolk.

Eenzelfde onblusbare energie heeft de muziek van Gordon's levensgenoot Julia Wolfe, die opgroeide met funk, Motownmuziek en rock. Wolfe: 'Ik danste erop, ik voelde de vrijheid ervan'. Alles in Wolfe's muziek viert die vrijheid. Dankbaar gebruikmakend van pulserende ritmes, modale melodieën, repeterende patronen en plotselinge klankerupties bouwt zij aan een indrukwekkend oeuvre dat in veel opzichten gebaseerd is op concrete maatschappelijke thema's. Een sterk voorbeeld hiervan is het beukende en wenende 'volksrequiem' *Anthracite Fields*, handelend over de vroegere keiharde werkomstandigheden in de steenkoolmijnen van Pennsylvania. Ze oogstte er in 2015 de Pulitzerprijs mee. Mogelijk nog indrukwekkender is *Steel Hammer* uit 2009, waar de strijd tussen mens en machine tot op het bot wordt uitgevochten. Met deze stukken kaart Wolfe universele en dualistische thema's aan, zoals het individu versus de massa, kwetsbaarheid versus doodsverachting, natuur versus mechanisatie, onderdrukking versus mededogen.

Ook in de composities van David Lang zijn de maatschappelijke connotaties nooit ver te zoeken. Een kleine greep uit zijn indrukwekkende oeuvre illustreert dat met passende titels: *Prisoner of the State* (te verwachten in 2019), *The Public domain*, *Pay me now*, *Revolutionary etudes*. Waar Lang's muziek vaak vol zit met onverwachte klappen en laser-achtige melodielijnen (zoals in het nog immer actuele *Cheating, Lying, Stealing*, te horen op deze Biënnale), toont zijn oeuvre ook een heel andere kant: introvert, verstild, bijna wegwijnend. Indringend is zijn *The Little Match Girl Passion* waarmee hij in 2008 de Pulitzerprijs won. Van een huiveringwekkende schoonheid is zijn zangcyclus *Death Speaks*, handelend over de angst voor en het verlangen naar de dood. Lang: 'Ik zeg altijd maar zo: geef mij een thema en ik garandeer je dat ik er iets deprimerends van zal maken'. Maar honderd procent deprimerend wordt het nooit. Al kijkt de muziek van Lang de wanhoop recht in de ogen, toch blijft ze ook doortrokken van een luciditeit die remise speelt met het spook van cynisme.

De cello als zingend geweten

En dat brengt ons op de heroïsche rol van de cello. Alle voorgaande Amsterdamse Cello Biënnales hebben tezamen bewezen dat het sonische en dramatische palet van de cello ongehoord rijk is, maar dat doorgaans uitgerekend aan de cello een humane rol wordt toebedeeld. Een elegische klaagzang? Een lied vol onschuld en verlangen? Een narratieve melodie in parlando-stijl? De cello is daarvoor het aangewezen instrument.

Hetzelfde kan geconstateerd worden na beluistering van de cellocomposities van Lang, Gordon en Wolfe. Alle drie componeerden zij meermalen voor 'hun eigen' cellisten van de Bang on a Can All-Stars: eerst Maya Beiser, later Ashley Bathgate. Interessant is dat deze componisten de humane, klagende heldenrol van de cello willen waarborgen maar tegelijkertijd ook dat cliché ter discussie stellen. Michael Gordon laat dat duidelijk horen in zijn tragische *Light is Calling*, geschreven naar aanleiding van de terroristische aanslagen op 11 september 2001. Geleidelijk wordt hier de zingende cellomelodie geabsorbeerd door een zuigende, pulserende, computergestuurde klank, vergelijkbaar met een levende prooi die wordt leeggezogen door een ontzielde omgeving. Ook in Gordon's compositie *Industry* gaat een aanvankelijk lieflijke lokroep van de cello ten onder in een maniakaal proces van klankerose. In David Lang's *Cheating, Lying, Stealing* - een compositie die handelt over de corrupte en manipulatieve kanten van het mensdom - is de cello de enige die een vibrerende stem van het menselijk geweten suggereert. In Lang's *World to Come* (ook geschreven ter nagedachtenis van de slachtoffers van 9/11) gaat de cellomelodie in een ondubbelzinnig rouwkleed gehuld. Lang's veel recentere compositie voor Maya Beiser, *The Day* (2016), is een voltreffer in de weke delen van de ziel. *The Day*, gebaseerd op intieme tekstflarden van internet, gaat over cruciale momenten in een mensenleven: momenten van pijn, maar ook van inzicht, momenten waarop het lot (eindelijk) in eigen hand wordt genomen, waarop de eenzaamheid wordt omarmd, kortom: momenten waarop de essentie van het leven wordt onthuld. Niet voor niets is *The Day* een compositie voor cello en tekst. De cello fungeert hier wederom als de stem van het geweten: sterk in zijn kwetsbaarheid.

Terwijl deze tekst wordt getypt werken David Lang, Michael Gordon en Julia Wolfe aan hun composities die tijdens deze Cello Biënnale ten doop worden gehouden. Wolfe schrijft een celloconcert voor Jacob Koranyi en het Residentie Orkest, David Lang maakt een nieuw werk voor Harriet Krijgh en stemkunstenares Claron McFadden, Michael Gordon schrijft een ruim uur durend werk voor het Cello Octet Amsterdam en een nieuw solo stuk voor Ashley Bathgate, meermalen uit te voeren in een hiervoor ontworpen concerthuisje op het buitendeck; alleen een selecte groep luisteraars kan daar getuige zijn van Bathgates intieme celloboetog.

Welke rol delen zij de cello nu, in 2018, toe? Terug naar de knuppel die Bang on a Can in 1987 in het hoenderhok gooide. De echo ervan galmt nog altijd na. Maar de echo wordt steeds meer overstemd door hier niet verder bij de naam te noemen potentaten die een slagschaduw werpen op het wereldtoneel. De tijd waarin muren werden geslecht ligt achter ons. Nu geldt het recht van de hardste schreeuwer, dit is de tijd van misogynie, van angst voor de vreemdeling, van nepnieuws, van fysieke muren die verrijzen tussen de V.S. en Mexico, tussen Israël en Palestina.

Eerder constateerde David Lang samen met Louis Andriessen dat je je als componist dient te verhouden tot je maatschappij. Die stelling is nu urgenter dan ooit. Maar welke kracht stel je in hemelsnaam als componist tegenover het cynisme van vandaag? Bang on a Can is een 'brand' geworden, er kleeft een beeld aan van immer hippe types die swingende, beukende, sexy muziek maken. Maar dat is de buitenkant. In de loop der jaren zijn de drie koplopers steeds meer naar binnen gekeerd geraakt. Uitgebeende muziek, verstilling, geïmplodeerde verbijstering zetten in hun werk steeds meer de toon. Welke krachten zullen zij aanspreken in hun nu te schrijven composities, welke rol zullen zij toebedelen aan de cello? Welke boodschap komt het hardste binnen? De boodschap van de gebalde vuist, of de gefluisterde confidentie?

Terwijl er wordt gecomponeerd, geschaafd, gegumd en geëxperimenteerd aan gene zijde van de Atlantische Oceaan, slaan we er maar eens de Tao Te Tching op na, en lezen daar het volgende:

*Het zachte overwint het harde,
 Het zachtmoedige overwint het strenge.
 Iedereen weet dat dit waar is,
 Maar weinigen kunnen ermee omgaan.*

Het belooft nog spannend te worden, deze Biënnale. En ook daarbuiten... •

AMSTERDAM'S FINEST RECORDSTORE

OVER 1000 SQUARE METERS
 OF NEW & SECOND HAND
 MUSIC, MOVIES AND MORE...

CONCERTO RECORDS
 Utrechtsestraat 52-60
 1017 VP Amsterdam
 T: +31(0)20-2612610

OPEN:
 Monday - Wednesday: 10:00-18:00
 Thursday: 10:00-19:00
 Friday: 10:00-18:00
 Saturday: 10:00-18:00
 Sunday: 12:00-18:00

Follow Concerto Recordstore
 on Facebook | Twitter:
 @ConcertoRecords

Webshop:

www.platomania.nl

Concertagenda met Michael Gordon, David Lang en Julia Wolfe

Michael Gordon

do 18 okt: Openingsconcert
 19, 20 & 21 okt: House Music
 za 20 okt: Nachtconcert
 ma 22 okt: BoAC All-Stars

David Lang

zo 21 okt: Korgold|Deception
 ma 22 okt: BoAC All-Stars
 vr 26 okt: CELLOFEST
 za 27 okt: Amsterdam
 Sinfonietta

Julia Wolfe

za 20 okt: Residentie Orkest
 ma 22 okt: BoAC All-Stars
 ma 22 okt: With a Blue Dress on

De Kracht van Muziek en

De Magie van de Cello

door Carine Alders

Voor de zevende editie van de Cello Biënnale schreven 13 componisten 15 nieuwe werken voor cello. De combinatie van warme diepte, wendbaarheid en virtuositeit inspireert, maar ook de persoonlijkheid van de cellist voor wie de muziek op het lijf geschreven is. Mocht u gehecht zijn aan het romantische beeld van een componist die in afzondering wacht op inspiratie en vervolgens uit de ivoren toren afdaalt met een kant en klaar meesterwerk – lees vooral niet verder.

Iemand die dit romantische beeld wel heel radicaal naar de prullenbak verwijst is Giovanni Sollima. Voor het concert met Holland Baroque componeerde hij twee reflecties op oude meesters. Maar net zo makkelijk trekt hij met zijn cello achterstandswijken in om ter plekke nieuwe muziek te schrijven. Lees vooral het spannende interview door Floris Kortie op p. 4

Vaak is de geboorte van nieuwe muziek ook een resultaat van persoonlijke ontmoetingen, eerdere ervaringen en ideeën die soms al jarenlang sluimeren. Wim Henderickx keerde na een ontmoeting met sarangspeler Dhruva Ghosh terug naar de Indiase muziek, een oude liefde. Als Artist in Residence van het Antwerp Symphony Orchestra ontdekte hij dat het orkest open staat voor nieuwe dingen. 'Ik ken iedereen inmiddels goed en heb veel contact met de musici. Je denkt misschien dat iemand die compositieles geeft alles wel weet, maar als kunstenaar wil je juist risico's blijven nemen, dat maakt het spannend. En ook met Jean-Guihen Queyras klikte het meteen, een fantastische keuze van de Biënnale om ons aan elkaar te koppelen.' Jacob ter Veldhuis heeft zich aan cello solo tot nu toe nooit durven wagen. 'Hoe minder je tot je beschikking hebt, hoe minder je je kunt verstoppen achter de noten. Het is griezelig om te kiezen, maar het moest er toch een keer van komen.' Johan Dorrestein stelde een samenwerking met Quirine Viersen voor.

Kijkje in de keuken

Ter Veldhuis vervolgt: 'Ik wilde in alle rust met een musicus een-op-een aan een stuk werken. Echt samen een stuk ontwikkelen. Dat doe ik niet vaak, eigenlijk wil ik niemand in mijn keuken laten kijken. Dat is hartstikke eng. Je mag pas proeven als het klaar is. Als mensen enthousiast reageren voordat het klaar is, denk ik 'als ik het maar waar kan maken'. Als ze niet meteen enthousiast reageren slaat de twijfel toe, 'ben ik wel goed genoeg'. Quirine werkt nu mee in de keuken, ze wordt ook een beetje kok.' Voor *Glaciers* liet Ter Veldhuis zich inspireren door de huidige tijd. 'Dertig procent van het water op de wereld zit in gletschers. De uitlopers hebben ook Nederland getekend, een traag verlopend geologisch verschijnsel. De tragedie van smeltende gletschers is aangrijpend, onomkeerbaar. Dat houdt mij bezig.' Joey Roukens wilde na een aantal sterk ritmische werken zijn meer meditatieve kant verdiepen. Al vroeg in het compositieproces maakte hij een afspraak met musici van het Cello Octet en Wishful Singing. 'Je wilt toch weten waar de sterke en zwakke punten liggen en wat ze absoluut niet willen. Ik luister niet teveel naar hun muziek, dan word je toch gremd. Maar het is wel leuk dat het Cello Octet onlangs een cd met muziek van Pärt uitbracht en dat

Jacob ter Veldhuis

Giovanni Sollima

Joey Roukens

Mathilde Wantenaar

Brett Dean

Wishful Singing gregoriaans zingt. Met de affiniteit zit het dus wel goed.' Brett Dean wisselde al met Alban Gerhardt van gedachten zonder dat ze wisten dat ze het over een celloconcert hadden. 'Zo'n vier jaar geleden schreef ik een concoursstuk en Alban adviseerde mij zodat het een uitdaging werd, maar niet onspeelbaar. Toen ik aan mijn *Celloconcert* begon pakte ik dat concoursstuk er weer bij, het was gebaseerd op een techniek die door Brian Eno en Peter Schneider ontwikkeld is. Als je vast zit in een compositie, trek je een kaart uit een stapel met instructies als 'luister naar de stille stem' of 'elke lijn heeft twee uiteinden'. Ik heb de kaarten aaneengeregen tot een abstract verhaal. Iets van deze aanpak vind je ook terug in het *Celloconcert*. En toch is het een totaal ander werk geworden.'

Slag om de arm

Niet iedereen kan in een vroeg stadium al iets over een nieuwe compositie vertellen. Mathilde Wantenaar houdt een flinke slag om de arm: 'Als ik een idee heb en begin met schrijven, leidt de muziek mij soms een andere kant op. Zonder tekst kan ik me helemaal laten leiden door de noten.' Ze leeft zich graag in in de musici: 'Daarom studeer ik nu ook zang. Ik wil op alle stoelen kunnen zitten. Het gevaar is wel dat je eigen beperkingen teveel invloed hebben op het componeren. Ik heb een keer door het rietje van een hobo geblazen en dacht dat ik dood ging. Die arme mensen! Ik durfde bijna niks meer voor hobo te componeren.' De Australische componist Kate Moore is gefascineerd door het 31-toons Fokker- orgel dat sinds 2009 een vaste plek heeft in het Muziekgebouw aan 't IJ. De zuivere samenklanken zijn een bron van inspiratie voor haar nieuwe compositie voor cellokwartet en 'schaduwinstrumenten'. 'Vaak laat ik me inspireren door de natuur, maar nu is het geluid zelf het vertrekpunt. Ik ervaar synesthesie als ik het Fokker-orgel hoor moduleren. Een fantastische belevenis, ik zie kleuren verschieten. Door de associatie met een regenboog bedacht ik de titel *Arc en ciel*.' Vogels zijn een tweede inspiratiebron. 'Ik ben nog niet zo lang geleden naar Amsterdam verhuisd en woon dichtbij Artis, vlakbij het deel waar de vogels zitten. Vogelgeluiden zijn sowieso erg aanwezig in Nederland. En elke ochtend hoor ik een merel uitbundig zingen. Een ongelooflijk droevig en toch vrolijk wijsje terwijl het langzaam licht wordt.' Voor Theo Loevendie was het begin van het compositieproces voor *Celloquio* moeizaam: 'Ik voelde duidelijk de zuigkracht van Saint-Saëns' stervende zwaan. Ik denk daar vaak aan bij romantische cellomuziek maar kan er als componist niets mee. Daarnaast is er natuurlijk de onaantastbare en grootse Bach, maar daar kan ik om de tegenovergestelde reden ook niets mee. Dus moeizaam...

Tot de contrabassolo's in de jazz mij een eerste bevrijdende impuls gaven. Maar je kunt moeilijk jazz voor de Biënnale schrijven, dat wordt kitscherige nep-jazz. Vandaar kwam ik op het trommelen op klankkast, een levensgevaarlijk effect uit de 20^e-eeuwse avant-garde muziek, een klopje hier en een tikje daar, om progressief te lijken. Maar wie niet waagt die niet wint, dus ik nam dat tikken als uitgangspunt. Maar van een klopje en een tikje is geen sprake, het stuk begint met een uitgebreide kloppassage op de klankkast, misschien tot wanhoop van wat meer traditioneel ingestelden. Compositorisch werd het stuk daarna wel moeilijk te realiseren want het is natuurlijk onmenselijk om musici die jaren er over doen om dit strijkinstrument te beheersen nu als matige slagwerkers ten toon te stellen. Daardoor voelde ik me gedwongen om ook de strijkstok in het spel te betrekken, met pizzicati als verbindend element.'

Thuiswedstrijd

Hoewel Mathilde Wantenaar te druk is om zelf nog cello te spelen is het instrument haar zeer vertrouwd. 'Mijn opa bouwde cello's als hobby. We konden een van de cello's terugkrijgen, maar dan moest er wel iemand op gaan spelen. Ik was boos op mijn moeder. Ik speelde al viool, waarom ging ze niet lekker zelf cello spelen? Maar ik vond het toch heel mooi, heb een tijdje beide instrumenten gespeeld en uiteindelijk voor de cello gekozen.' Celliste Kate Moore componeert graag 'aan de cello'. 'Het staat heel dichtbij me, het is makkelijk om een voorstelling van de muziek te maken.' Jacob ter Veldhuis houdt van de kleur van de cello, de wendbaarheid, de melodische expressie en de grote klank. 'Een cello bespeelt alle registers, het is altijd al mijn favoriete strijkinstrument geweest. Viool is ook hemels, maar alle mogelijkheden zijn wel zo'n beetje verkend. Voor een componist is er op de cello nog een wereld te ontdekken.' De eerste compositie van Julia Wolfe was voor twee cello's en slagwerk. 'Ik was begin twintig en een groentje. Ik liet de cello's grommen en schreeuwen en won er nog een prijs mee ook. Ik denk dat ik me al jong tot de cello aangetrokken voelde.'

Cellist centraal

Voor de componisten van Bang on a Can – David Lang, Michael Gordon en Julia Wolfe – spelen musici een zeer belangrijke rol in de keuze voor een instrument. Dat de cello zo prominent in hun werk aanwezig is, is te danken aan Maya Beiser, Wendy Sutter en Ashley Bathgate, de cellisten van Bang on a Can All-Stars. David Lang: 'Toen we Bang on a Can in

1987 oprichtten, zagen we een ontmoetingsplek voor gelijkgestemden voor ons. Luisteraars die uitgedaagd wilden worden, componisten die zich niet aan genres gebonden voelden, musici die altijd op zoek gaan naar iets nieuws. Bij de oprichting van Bang on a Can All-Stars zochten we niet naar de ideale combinatie van instrumenten, maar we kozen musici waar we al jaren nauw mee samenwerkten. Celliste Maya Beiser was een van hen. Door voor Maya te schrijven heb ik geleerd wat er mogelijk is met een cello.' Julia Wolfe: 'Ik werk met zoveel fantastische cellisten samen, dat maakt me enorm dankbaar. De drie All-Stars cellisten – allemaal vrouwen – zijn allemaal geweldig en totaal verschillend. Ze zijn mijn muzen.' Michael Gordon vergelijkt de cello met de elektrische gitaar. Voor Ashley Bathgate componeerde hij nieuw solowerk dat tijdens de Biënnale in première gaat. 'Het is bedoeld voor een kleine intieme ruimte, zoals een huiskamer. Ik ga terug naar de tijd waarin radio, stadionconcerten en cd's nog niet bestonden. Muziek was iets om in huiselijke sfeer te genieten. Het is een reeks van korte werken die allemaal geïnspireerd zijn op beroemde gitaristen, zoals bluesgitarist BB King, surfgitarist Junior Brown en beslist ook heavy metal gitaristen.' Speciaal voor deze concerten wordt op het terras van het Muziekgebouw een klein huisje gebouwd dat dienst zal doen als huiskamer.

Oude en nieuwe muziek

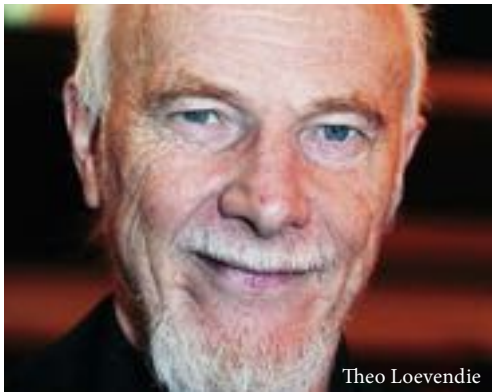
Voor Joey Roukens is het componeren voor cello relatief nieuw. 'Ik heb wel strijkkwartetten geschreven, maar nooit eerder voor cello als hoofdinstrument. Ik vond het leuk om in de klank van de cello te duiken, toch vaak een romantisch instrument. Maar *Angeli* is niet te romantisch geworden. 'In Paradisum' uit de requiem is de hoofdtekst; niet zwaar en somber, maar troostrijk, sereen, meditatief. Er klinken echo's door van oude muziek, maar het is geen pastiche. Ik heb geprobeerd Renaissance technieken om te buigen naar mijn eigen taal. Het is een soort imaginaire, gedroomde oude muziek. Ik gebruik de cello's voornamelijk in het hoge register, waarin het instrument veel van de menselijke stem heeft. Het klinkt als een soort koortje, een consort van viola da gamba. En daarbij dan een koortje van vrouwenstemmen. De tekst nodigt uit tot warme klanken en lange lijnen, maar je moet wel oppassen dat het geen kitscherig suikerwerk wordt. Dus zijn mijn harmonieën soms behoorlijk dissonant gekruid. Het is wel een heel ander stuk geworden dan de meeste mensen van mij gewend zijn. Best spannend, bij deze ongebruikelijke bezetting weet je toch niet precies hoe het uit gaat pakken.'

Magie van het moment

Alle componisten herinneren zich meerdere momenten waarop de kracht van muziek sterk was in hun leven. Soms ervoeren ze die kracht letterlijk aan den lijve. Theo Loevendie: 'Een extreem voorbeeld is dat ik lang geleden op een van de eerste concerten in Nederland van Indiase muziek een uittreding had. Dat was een soort mystieke ervaring. Minder extreem – zonder het gevoel van uittreding – heb ik dat regelmatig, vooral bij muziek van Bach. Dat hoeft niet de Mattheus of de Johannes Passie te zijn. Het gebeurt ook bij een cellosonate. Met religieuze gevoelens heeft het niets te maken, maar het lijkt er wel een beetje op.' Jacob ter Veldhuis: 'Muziek is ongrijpbaar, iets metafysisch, het bestaat alleen in het moment. Het is een heel wonderbaarlijk iets, trillingen die iets met ons doen. Toen de cd opkwam, dacht ik dat het elimineren van ruis en bijgeluiden ideaal zou zijn. Maar het bijwonen van een concert is toch de echte muziek. In mijn carrière heb ik een paar keer meegemaakt dat de omstandigheden rond een première ongunstig waren. En dan gebeurt er toch iets tijdens het concert, dat is de kracht van de muziek. Tussen de uitvoerders en het publiek ontstaat dan magie. De kracht van de muziek verbindt op dat moment.' Voor Wim Henderickx bracht Indiase muziek een nieuw perspectief. 'Een bijzonder moment was toen ik een 2,5 uur durende raga op bansurifluit hoorde. Ik was harmoniedocent en gespecialiseerd in Wagners harmonieën. Op zoek naar nieuwe wegen was dat concert de oplossing voor mijn artistieke crisis. De kracht van die muziek heeft mij dus op een nieuw spoor gezet. Muziek is een universele taal, die geen grenzen kent en over culturen heen communiceert. De laatste tijd is de muziek veel opener, er wordt minder in hokjes gedacht. Maar ik blijf een westerse componist, ik imiteer niet.'

Jong geleerd

Zodra Brett Dean het vioolspelen voldoende onder de knie had, meldde hij zich bij het jeugdorkest in Brisbane. 'Dat was voor mij een belangrijk moment. Al die verschillende emoties die muziek bij mensen op kan roepen: euforie, droefheid, vreugde – ik vond het geweldig. We speelden *The Planets* van Holst en ik voelde de fysieke energie in mijn lijf.' Ook Julia Wolfe herinnert zich hoe ze als kind de magie van muziek ervoer, dansend op een plaat. 'Ik hou van beeldende kunst, theater en dans, maar dat raakt me niet zoals muziek dat doet. Ik kan niet uitleggen waarom, maar muziek raakt je dieper. Op de middelbare school liep ik toevallig een muziekklas binnen, de docent was geweldig. Muziek was er altijd al, maar wachtte dit moment af om mij te veroveren. Als ik geen muziek schrijf, zou ik gek

Theo Loevendie

Kate Moore

worden.' Mathilde Wantenaar kan moeilijk één moment kiezen waarop ze de kracht van muziek ervoer: 'Mijn hele leven is gevuld met de kracht van muziek. Ik vind het een wonder, waardoor ik mijn leven graag laat leiden. Ik had een lied gecomponeerd voor de kinderen van IJburg voor een project van de Nationale Opera. En dan zingen al die kinderen op het schoolplein met hun ouders mijn lied. Maar ook als ik in m'n eentje Bach aan de piano speel en alle stemmen van een fuga komen tot leven, dat is het abstracte wonder van de noten zelf. Je hebt er twaalf in een octaaf en al naar gelang je ze verweeft krijg je iets vrolijks, of juist verdrietigs. Dat is fascinerend!' Wim Henderickx is van huis uit percussionist. 'Ik wist al heel vroeg dat muziek mijn levensbestemming was, ik was vier of vijf jaar. Nooit heb ik getwijfeld over wat ik zou doen, ook niet op de middelbare school.' Voor hem ligt kracht van muziek in het communiceren: 'Met muziek kun je zonder woorden de diepste menselijke emoties delen. Muziek kan meer dan woorden.' Hij is trots en blij dat hij samen met zijn leerling Mathilde Wantenaar op een programma staat. 'Ik zou het vervelend vinden als studenten mijn muziek imiteren, niet voor mezelf, maar voor hen. Bij Mathilde is dat totaal niet het geval, ze heeft werkelijk niets met mijn muziek en is een heel authentieke persoonlijkheid.'

Medicijn

Kate Moore vindt de kracht van muziek verslavend. 'Ik koester veel mooie momenten, maar heel speciaal was toen iemand uit het publiek naar me toe kwam om te vertellen dat hij mijn cd aan een zieke vriend gegeven had. Zijn vriend had gezegd dat de muziek hem geholpen had om beter te worden. Dat is de ultieme kracht van muziek, de helende werking. Eigenlijk is muziek een medicijn. Ik wil dat mijn muziek een fysiek, emotioneel en spiritueel effect heeft.' Joey Roukens: 'Muziek heeft een enorm vermogen om te troosten. Muziek luisteren is een emotionele ervaring, catharsis.' Ook David Lang erkent de communicatieve kracht van muziek. 'Door muziek staan mensen open voor communicatie die raakt aan de kern van ons menszijn en niet door taal, kennis of intelligentie gedragen kan worden. Maar het is niet altijd een positieve kracht. De kracht die ons samen gospels laat zingen en dansen is dezelfde kracht die een menigte ook gewelddadig kan laten worden. Muziek stelt ons open voor een oerkracht, maar het is aan ons of we dat ten goede of ten kwade aanwenden.'

Verbinden

Voor de componisten van Bang on a Can is de communicatieve en verbindende kracht van muziek niet vrijblijvend. David Lang: 'Vorig jaar deed ik een project met zo'n 1.500

Concertagenda opdrachtcomposities

Brett Dean: do 25 okt: Antwerp Symphony Orchestra

Michael Gordon: za 20 okt: Nachtconcert & 19, 20 & 21 okt: House Music

Wim Henderickx: do 25 okt: Antwerp Symphony Orchestra

Ivan Karizna: vr 26 okt: Music from my Homeland

David Lang: za 27 okt: Amsterdam Sinfonietta

Theo Loevendie: vr 19 en za 20 okt: Eerste Ronde Nationaal Cello Concours

Florian Magnus Maier: za 22 sept: Dr. Jekyll and Mr. Hyde

Kate Moore: za 27 okt: Amsterdam Sinfonietta

Joey Roukens: do 18 okt: Openingsconcert

Giovanni Sollima: za 27 okt: Holland Baroque & Giovanni Sollima

Jacob ter Veldhuis: di 23 okt: Four Cities

Mathilde Wantenaar: do 25 okt: Antwerp Symphony Orchestra

Julia Wolfe: za 20 okt: Residentie Orkest

kapotte muziekinstrumenten die in scholen in de kast lagen en eigenlijk bedoeld waren voor kinderen om op te spelen. Er was geen geld om ze te repareren. Ik componeerde een 'symfonie voor kapotte instrumenten' met de bedoeling mensen samen te brengen om geld in te zamelen. De muziek was prachtig, maar belangrijker was dat mensen bij elkaar kwamen om hun problemen op te lossen. Ik was het meest ontroerd door de cello's zonder hals of snaren. Mensen hielden de klankkast in hun armen en bespeelden de gemankeerde cello als slagwerk, het deed me denken aan ouders die hun kind op de arm hebben.' Julia Wolfe: 'We leven in verwarrende tijden. Ik kan me niet gewoon terugtrekken in mijn muziek en doen alsof er niets aan de hand is. En toch is het ook de kracht van muziek om mensen ellende te laten vergeten. Samen muziek maken is heel mooi en soms ook heel democratisch. Iedereen is belangrijk, ook de triangelspeeler. Daarom schrijf ik ook het liefst voor ensemble. In deze tijden van honger moeten we ons voeden met muziek. Muziek kan ook zaken aankaarten. Ik heb muziek gemaakt over de kolenmijnen en krijg nog altijd brieven. Muziek kan een groep bereiken die anders geen verbinding met de wereld zou hebben.' Met Found Sound Nation heeft Bang on a Can zelfs een eigen programma voor community building. Michael Gordon: 'Tijdens het jaarlijkse OneBeat festival komen musici bij elkaar uit landen die vijandig tegenover elkaar staan. Dertig musici schrijven, repeteren en leven samen en gaan vervolgens twee weken op tournee.' Onder het motto 'muziek heeft geen visum nodig' leren jonge musici samenwerken en workshops organiseren voor kansarme jeugd. Elke deelnemer maakt een plan om in hun eigen land ook projecten te starten. •

Voorafgaand aan de Biënnale, op 22 september tijdens het **CELLO&FILM festival in Eye**, gaat de nieuwe compositie van **Florian Magnus Maier** voor de filmklassieker *Dr. Jekyll and Mr. Hyde* uit 1920 in première.

CELLOFEST 2018

Popjournalist van de Volkskrant Robert van Gijssel ziet de cellist zijn grenzen verleggen en interviewt Raphael Weinroth-Browne (27): ‘We gaan de cello nog op veel onverwachte plekken tegenkomen’

door Robert van Gijssel

Ergens in een donker hoekje van de YouTube-archieven zwerft een obscuur maar fascinerend filmpje, van een anonieme cellist die zichzelf ‘Apocanaut’ noemt. Deze Apocanaut heeft zich verstopt in een monnikspij en speelt een solo uit de doommetal-klassieker *Dopesmoker* van de Amerikaanse band Sleep. Op een zes-snarige, elektrische cello met een klankkast die lijkt op een decorstuk uit de fantasy-serie *Game of Thrones*.

Goed is het niet, maar de vertolking is haast nog angstaanjager dan het origineel; hoekig en scherp, en de cello zaagt door het gevoelsleven – en de trommelvliezen. Net als de riffende gitaren uit de heavy metal en de rock dat kunnen doen, en het is eigenlijk niet eens zo vreemd dat de cello steeds vaker opduikt in de duistere muzieksoorten van hoog soortelijk gewicht.

Natuurlijk: we kennen de cello nog uit de classic rock van Electric Light Orchestra, waar Mike Edwards de emoties hoog deed oplopen met zijn Bachiaanse intermezzo’s tijdens live-shows. En vooral de cello maakte van *Eleanor Rigby* een van de allermooiste Beatlesliedjes. Maar de laatste jaren horen we de cello zich vergrijpen aan *Thunderstruck* en *Highway to Hell* van AC/DC en *Whole Lotta Love* van Led Zeppelin, in uitvoeringen van bijvoorbeeld het Kroatische duo 2CELLOS. En slaan we achterover van de ‘celloficatie’ van het Metallica-oeuvre door de Finse cellobeulen van *Apocalyptica*, die in 2014 al eens te zien waren op de Cello Biënnale.

Levenskracht

De Canadese cellist Raphael Weinroth-Browne daalt nog verder af in de muzikale dieptes, en geeft het instrument daarmee nog een extra stoot nieuwe levenskracht. Zijn optredens op CELLOFEST, een nieuw zijprogramma van de Cello Biënnale in samenwerking met het Bimhuis, zijn tekenend voor de vitaliteit van het instrument en lijken echt een nieuw tijdperk in te luiden, met Weinroth-Browne als wegbereider.

In zijn project *The Visit* speelt Weinroth-Browne, een klassiek geschoold en uitmuntend

BartolomeyBittmann

Mela Marie Spaemann

Eric Longworth

Svante Henryson

Kamancello

Morris Kliphuis

Tom Kliphuis

Sietse-Jan Weijenberg

Nesrine Belmokh

klassiek cellist, naar de cello getoverde en donker romantische gothic-rock met zangeres Heather Sita Black. En in het duo Kamancello treedt Weinroth-Browne aan met de Iraans-Canadese kamanche-speler Shahriyar Jamshidi, waarmee hij niet alleen genres maar ook oeroude tradities en culturen doorkruist.

Voor Weinroth-Browne is de cello een acteur, die verschillende rollen kan spelen en identiteiten kan aannemen. 'De cello kan zich uitdrukken in melodieën, maar ook agressieve riffs spelen', zegt hij. 'Het instrument bestrijkt een breed spectrum van sferen en textuur; van betoverende schoonheid tot harde en schurende onaangepastheid. En daarmee kan de cello zich voegen in vele muzikale genres.' Dat de cello de laatste jaren toch vaker te horen is in donkere muzieksoorten dan in oppervlakkige en zonnige popdeuntjes, is volgens Weinroth-Browne ook wel te verklaren. 'De cello kan nu eenmaal eindeloos treurig en schrijnend klinken, op een bovendien heel oprechte manier. Door het gevoelige timbre communiceert de cello met de luisteraar op een direct, emotioneel niveau.'

Karakterrollen

Het verstand mag uitgeschakeld blijven want de cello grijpt vaak recht in de ziel, wil Weinroth-Browne maar zeggen. Of het instrument dat nu doet via cellosuites van Bach of in een metalbewerking. En kijken we naar het programma van CELLOFEST, dan zien we de cello inderdaad opduiken in de meest uiteenlopende muziekstijlen. Of, om in de beeldspraak van Weinroth-Browne te blijven: karakterrollen. We zien de cello als begeleidend instrument van de singer-songwriter, of als luidruchtige spreekbuis in dwarse geïmproviseerde jazz. We horen de cello door Afrika reizen, door de Spaanse muziekcultuur en die van het Midden-Oosten.

Volgens Weinroth-Browne is er de laatste jaren echt iets bijzonders aan het ontstaan rond zijn instrument en dat is goed nieuws voor de beroepsgroep en het liefhebbende publiek. 'Er zijn een paar fantastische en innovatieve cellisten opgestaan die het instrument compleet nieuwe richtingen opduwen. Het mooie is: de cello is relatief nog onbekend in de populaire muziek of

in de cross-overs. Het is geen gitaar of saxofoon, en dus is er heel veel om te ontdekken en uit te proberen: niet alles is al eens gedaan of uitgekauwd. Je kunt als vooruitstrevende cellist dus écht origineel zijn en ik denk dat een nieuwe generatie jonge cellisten zich dat goed realiseert. Ze maken kennis met veel meer muzikale stijlen dan de oudere generaties, ook omdat er zo ontzettend veel te vinden is op internet.'

Videoclips met het cellogeweld van Apocalyptica of 2Cellos bijvoorbeeld: die kunnen je maar op ideeën brengen. 'Cellisten groeien nu niet meer op in alleen de klassieke wereld en de klassieke uitvoeringspraktijk. Dat is een heel opwindend vooruitzicht voor het instrument, en volgens mij gaan we de cello nog op heel veel onverwachte plekken tegenkomen.'

Dat juist de cello toch heel lang verankerd heeft gezeten in de klassieke muziek, is niet zo verwonderlijk. Een cello bespeel je niet zomaar: het instrument vergt een gedegen en dus veelal klassieke opleiding. Zet een voor iedereen toegankelijke cello neer in een treinstation en de gemiddelde forens begint er niet zomaar een deuntje op te spelen, zoals wel gebruikelijk is bij al die stationpiano's in de Nederlandse stationshallen. Iedereen kan met een beetje oefening een neo-klassieke riedel uit een filmsoundtrack reproduceren op de piano, maar dat gaat niet op voor de cello. En mede om die reden dwarrelt de cello niet losjes door de popmuziek: geen multi-instrumentalist in de pop die af en toe ook eens een cello ter hand neemt.

Het klassieke DNA van de cello zorgt er volgens Weinroth-Browne wel voor dat als de cello wordt ingezet door een vaardige bespeler, het instrument ook echt wat te vertellen heeft. We kunnen de Canadees zelf als voorbeeld nemen. Weinroth-Browne (27), geboren in Ottawa, studeerde cello aan het conservatorium van zijn geboorteplaats. Daar werd hij gevormd tot een hooggewaardeerd klassiek cellist en een veelgevraagd solist, én een geducht tegenstander in celloconcoursen.

Arnold Dooyeweerd

Annie Tångberg

Emile Visser

Maarten Vos

Harald Austbo

David Fernández

Jörg Brinkmann

Abel Selaoce

Maya Beiser

Bollywood

Maar gedurende zijn opleiding maakte hij er een gewoonte van iedere klus als ingehuurd cellist aan te nemen. Niet alleen om wat bij te verdienen maar ook om zijn eigen blik te verruimen. Weinroth-Browne speelde Bollywoodmuziek en metal. Hij liet zijn cello *spoken-word*-optredens begeleiden en stortte zijn instrument in vrije jazz-improvisaties. En daarbij greep Weinroth-Browne toch steeds terug op zijn klassieke achtergrond en techniek, zegt hij. ‘De klassieke scholing geeft je een technische basis die je gewoon nodig hebt bij de cello. En waarmee je het instrument naar je hand kunt zetten. Hoe vaardiger je bent tussen alle registers, met de technieken en klankkleuren van de cello, hoe makkelijker het is je werkelijk uit te drukken in welke muzikale stijl dan ook en zeker in geïmproviseerde muziek.’

Maar de natuurlijke, klassieke habitat van de cello kan ook remmend werken volgens Weinroth-Browne. ‘Als je heel lang studeert op de klassieke stukken kan dat het zicht op andere muziek best eens wat beperken.’ Je kunt zomaar blijven hangen in de grote composities van de klassieke en hedendaagse meesters en de aansluiting met de levendige muziek buiten het klassieke veld verliezen. ‘Als je andere muziekstijlen wilt spelen, dan zul je die stijlen ook echt moeten kennen en er oprechte belangstelling voor moeten hebben. En het liefst veel tijd doorbrengen met musici uit die andere culturen. Samen spelen en improviseren, samen nieuwe muziek ontdekken en maken.’

En dat doet Weinroth-Browne dus. Hij staat net zo gerieflijk op een Duits festival voor gothic-rock als op de grote concertpodia. ‘Ik heb ontdekt dat ik het heel prettig vind om met één been in beide werelden te staan, en de muzikale benaderingen uit die totaal andere omgevingen te combineren.’ En daarin is Weinroth-Browne dus niet de enige: het programma van CELLOFEST staat vol met cellisten die wel degelijk geschoold zijn, maar toch uit de klassieke kaders zijn gebroken.

Mystiek

Misschien wel de mooiste manifestatie van de nieuwe, avontuurlijke en grensoverschrijdende cellocultuur kunnen we op CELLOFEST zien bij het project Kamancello: een duo dat Raphael Weinroth-Browne vormde met de naar Canada geëmigreerde, Iraanse muzikant en componist Shahriyar Jamshidi. In Kamancello haakt Weinroth-Browne zijn cello aan de gekwelde en mystieke Oosterse klank van de kamanche, een snaarinstrument uit het oude Perzië dat met een beetje fantasie klinkt als een antieke voorloper van de cello of de viola da gamba. Weinroth-Browne en Jamshidi brachten vorig jaar een prachtige debuutplaat uit, vol met geïmproviseerde stukken, waarin de instrumenten elkaar achtervolgen en naar onbekend terrein dwingen.

Typerend weer voor de experimenteerzucht van Weinroth-Browne. Hij raakte gefascineerd door het ongepolijste geluid van de kamanche en kon niet wachten om juist met dit instrument het gesprek aan te gaan. ‘Het bereik van de kamanche is vergelijkbaar met dat van een viool, maar de klankkleur is heel anders. Het geluid is rauw en ongelooflijk expressief, en dwingt tot luisteren: er is geen ontkomen aan. Maar in zachte stukken kan de kamanche ook heel ruisend klinken, en in de hoge registers klaaglijk en tragisch.’

Weinroth-Browne zag overeenkomsten én grote verschillen met zijn instrument maar vooral ook de muzikale mogelijkheden als de cello en de kamanche hand in hand op pad zouden gaan. Het resultaat van de eerste sessies verbaasde beide spelers. ‘De ruigheid van de kamanche combineerde prachtig met het zachtere, warme geluid van de cello. In de middelste registers kunnen de instrumenten bijna in elkaar opgaan. Maar als er afstand wordt genomen, krijgt het samenspel een bijna orkestrale klank en massa.’

De muziek van Kamancello, zoals te horen in de schitterende improvisatie *Serpentine* die uiteraard ook op YouTube is te vinden, klinkt als een meditatieve trip door tijd en ruimte en toch ook weer als een nieuwe bestemming voor de cello. Op CELLOFEST reizen we met het instrument mee, en krijgen we in ieder geval een glimp van de cello toekomst te zien. •

CELLOFEST is powered by Sena Performers

'Achter de *cello* voelen de

door Christel Don

kinderen zich *veilig*'

Celliste Fabienne van Eck werkt al ruim tien jaar in Palestina op de Westelijke Jordaanoever voor Musicians without Borders en voor Sounds of Palestine. Ze geeft dagelijks les aan tientallen kinderen en ziet hoe muziek hen hoop en zelfvertrouwen geeft. 'Het geeft kinderen zoveel kracht als ze merken dat ze een taal spreken waardoor ze met musici wereldwijd kunnen samenspelen.'

Noem Fabienne van Eck (35) gerust een celliste met een missie, al zou je haar wellicht óók een vredesactiviste met een cello kunnen noemen. 'Een vredesactivist, toe maar!' reageert Fabienne lachend aan de telefoon vanuit Bethlehem, 'ik vind het zelf al heel wat als het lukt om dagelijks verschil te maken voor de kinderen en hun families hier.' De celliste woont al ruim tien jaar in Palestina waar ze op de Westelijke Jordaanoever werkt en iedere dag muziekles geeft aan tientallen kinderen. 'De meeste van hen wonen in Palestijnse vluchtelingenkampen en groeien op onder zware omstandigheden: ze zijn vaak arm, wonen in slechte huizen en maken veel geweld mee.'

Vrede lijkt ver weg, en Fabienne is dan ook voornamelijk bezig om het leven van de kinderen in deze regio draaglijker te maken. Dat doet ze onder meer via het intensieve lesprogramma van Sounds of Palestine, één van de twee organisaties waar Fabienne voor werkt. 'Het project startte in 2012, dus veel van de kinderen die ik lesgeef, ken ik al sinds ik workshops gaf in hun kleuterklas. We begeleiden ze totdat ze 18 jaar zijn en zij, als ze willen, zelf als trainer kunnen gaan werken.' Deelnemen kan dus al vanaf de kleuterklas. Vanaf groep 3 is er vervolgens de mogelijkheid om een instrument zoals de cello te kiezen en gratis muziekonderwijs te volgen in een groep én in een orkest. 'Meerdere keren per week halen we na schooltijd kinderen op uit verschillende vluchtelingenkampen in de regio, waarna ze bij ons op een veilige plek het muziekprogramma kunnen volgen', vertelt Fabienne. 'Ook krijgen ze een gezonde maaltijd en als ze geen les hebben spelen ze buiten. Het is echt een soort familie.'

Fabienne van Eck

In samenwerking met Musicians without Borders en Sounds of Palestine komt Fabienne van Eck met acht Palestijnse cellistjes naar het festival. Zij gaan meespelen in het *Hello Cello Orkest* (zaterdag 20 oktober 15.30 uur Grote Zaal). *Musicians without Borders* is ook betrokken bij het jeugdorkest *Armonia Cuscatleca*, een muziekproject midden in een door bendes geterroriseerd gebied in El Salvador. Initiatiefnemer Pablo Mendez Granadino komt met zes cellistjes uit dat orkest naar de Biënnale om ook mee te spelen in het *Hello Cello Orkest*.

Meer horen over het werk van Fabienne van Eck en Musicians without Borders? Kom naar 'Let's Talk: The Power of Music' op zondag 21 oktober om 15.30 in het Bimhuis.

Sounds of Palestine

Naast haar werk op de Westelijke Jordaanoever gaat Fabienne ook regelmatig naar 'de andere kant van de muur', want ze geeft ook les aan de muziekschool en aan het Magnificat Institute in de Oude Stad van Jeruzalem. Is dat een groot contrast? 'Het valt mee, al m'n leerlingen daar zijn ook Palestijns. Het grootste verschil is dat ik daar één op één lessen geef en dat de ouders meer betrokken zijn. Op de Westelijke Jordaanoever vragen ouders soms of hun kind volgend jaar sportlessen in plaats van muziek krijgt'. Ze lacht. 'Dan hebben ze niet door dat het een intensief muziekprogramma is dat lang doorloopt.'

Cello helpt om te aarden

Nu werkt Fabienne met allerlei instrumenten tijdens haar lessen, maar ze merkt regelmatig dat de cello een bijzondere uitwerking op haar leerlingen heeft. 'Zo had ik een jongetje met serieuze gedragsproblemen. Zijn moeder slaat hem veel en weet vaak niet hoe ze met hem om moet gaan. We probeerden het al een jaar met een viool, maar dat liep totaal niet. Dus heb ik hem achter een cello gezet en verrassend genoeg ging hij zich toen veel beter gedragen.' Hoe ze dat verklaart? 'Een cello helpt om te aarden. Je moet gaan zitten, voeten op de grond, cello tussen te benen, en dan zit je in een hele stabiele positie. Achter een cello voelen kinderen zich veilig en beschermd.' Ze geeft een ander voorbeeld. 'Toen we in 2012 met dit project begonnen vond het naschoolse programma nog plaats in het vluchtelingenkamp en niet op een veilige plek erbuiten zoals we nu doen. Op een dag viel het leger het kamp binnen tijdens onze lessen. Eén meisje uit de groep raakte helemaal in paniek. Ik probeerde van alles om haar gerust te stellen: ze mocht haar moeder bellen, met een sociaal werker praten, maar niks hielp. Tot ik een stoel naast die van mij zette en een cello en strijkstok in haar handen duwde. Tot mijn verrassing pakte ze die aan en begon mee te spelen met de rest van de groep. Binnen een halve minuut zat ze te lachen en aan het einde van de dag is ze blij weggegaan.'

Waar de kracht van het muziekinstrument precies in zit, is lastig te bepalen. Wellicht speelt mee dat de klank van de cello dicht ligt bij die van de menselijke stem, zegt Fabienne. 'Ik had ooit eens een leerling, een vrouw van 64 met verschrikkelijke pijnen. Zij volgde celloles, omdat ze ervan overtuigd was dat het haar pijn verzachtte. Haar verklaring ben ik nooit vergeten: zij vergeleek de trillingen van de cello met die van menselijk gekreun. En volgens

haar maakten de trillingen van het instrument een bepaald hormoon aan in je lichaam dat pijn verzacht. Of dat echt zo is, weet ik niet, maar deze vrouw was er heilig van overtuigd.'

Samenspelen met musici wereldwijd

Of de muziek op de kinderen ook zo'n helende uitwerking heeft, vindt Fabienne lastig te bepalen. 'Je kunt een trauma vaak pas verwerken als je in een veilige omgeving zit en dat zitten deze kinderen niet. Het leger valt nog regelmatig de vluchtelingenkampen binnen, leerlingen hebben ouders met problemen, en een aantal heeft een familielid of broer die om vage redenen in de gevangenis zit.' Wat Fabienne wel zeker weet is dat het muziekonderwijs de kinderen hoop geeft en hun zelfvertrouwen versterkt. 'Ze leren hier een taal die hen onderscheidt van anderen. In januari kwamen een paar leden van Philharmonie de Paris hier op bezoek. Voor onze kinderen is dat een eyeopener, omdat ze zien dat er ook anderen zijn die muziek maken. Dan zien ze: hé, het is niet alleen Fabienne die dat hier met ons doet, het gaat over een wereld buiten die écht bestaat. 'Het geeft kinderen zoveel kracht als ze merken dat ze een taal spreken waardoor ze met musici wereldwijd kunnen samenspelen.'

Naast dit intensieve programma van Sounds of Palestine werkt Fabienne ook voor de organisatie Musicians without Borders. 'Met die programma's bereiken we zo'n 4000 kinderen per jaar. We doen onder meer programma's op scholen en in ziekenhuizen, en werken vaak met kinderen die een speciale behoefte hebben; bijvoorbeeld dove kinderen of getraumatiseerde kinderen met gedragsproblemen. Het doel is niet zo zeer dat ze een instrument leren bespelen, het is meer therapeutisch. 'De ene keer geef ik bijvoorbeeld een workshop aan 400 kinderen ergens in een afgelegen dorpje, en het andere moment train ik sociaal werkers die meedoen aan het *Music as Therapy*-programma om ze te leren hoe ze muziek kunnen inzetten om bijvoorbeeld dove kinderen te helpen.' De twee organisaties hebben dus een andere insteek, maar ze doen wel veel samen, legt Fabienne uit. 'We delen onder meer instrumenten, het gebouw, leraren, en zelfs de accountant.'

Het is de missie van *Musicians without Borders* om kinderen in oorlog- en conflictgebieden samen te brengen door muziek, dans en ritme, ondanks diepe etnische conflicten. De kinderen beleven positieve artistieke ervaringen en krijgen de mogelijkheid om hun eigen creativiteit en sociale vaardigheden te ontwikkelen. Projecten worden geleid door onder meer plaatselijke muziekpedagogen. Aan de verschillende programma's in Palestina doen elk jaar ongeveer 4000 kinderen mee. Meer informatie: www.musicianswithoutborders.org

Met wekelijks muziekonderwijs voor kinderen zorgt organisatie *Sounds of Palestine* voor langdurige sociale verandering. Honderden kinderen in Aida, Dheisheh en al-Azzeh vluchtelingenkamp in en rond Bethlehem leren niet alleen muziek te waarderen maar ook te spelen. Ze krijgen meerdere dagen per week les in muziektheorie, leren instrumenten bespelen (ook in een orkest), volksdansen en zingen in een koor. Op dit moment volgen 100 kleuters de workshops en zitten er 135 kinderen in het naschoolse trainingsprogramma. Meer informatie: www.soundsofpalestine.org

Moeilijk vervangbaar

Frappant genoeg droomde Fabienne als tiener stiekem al over een muziekschool die iets weg heeft van de plek waar ze nu dagelijks te vinden is. 'Ik had een Mexicaanse vriendin en we graptten vaak dat we ooit een school in Mexico zouden openen waar zij gezonde maaltijden voor de kinderen zou koken, en ik celloles zou geven. We waren jong en naïef, maar wellicht voelde ik al aan dat een carrière in de muziekwereld niet mijn pad zou worden.' Toch duurde het wel even voor die wending kwam. Om precies te zijn in de zomer van 2006, tijdens de oorlog met Libanon, vertelt Fabienne. 'Ik gaf toen voor het eerst een muziekworkshop aan kinderen in een zomerkamp in Zuid-Hebron. Dat was het moment dat mijn hart een sprong maakte en ik besepte dat niemand anders dat werk zou doen, als ik niet meer zou gaan. Uiteraard waren er meer vrijwilligers, maar dat waren geen musici.' Heeft ze nooit het gevoel gehad dat ze een carrière als celliste heeft laten schieten? 'Nee', zegt ze resoluut. 'Natuurlijk studeerde ik in Nederland heel hard en wilde ik heel goed worden, maar tegelijk be kroop me steeds vaker het gevoel dat ik vervangbaar was, er waren meer cellisten zoals ik, en ook betere.'

Ondertussen is ze in ruim tien jaar tijd uitgegroeid tot de spil van allerlei programma's in Palestina en internationaal. Dat maakt haar moeilijk vervangbaar. 'Dat is tegelijk ook een gevaar', geeft Fabienne toe. 'We proberen er naartoe te werken dat er meer mensen worden opgeleid die doen wat ik doe, zodat projecten door kunnen lopen als ik er op een dag niet meer ben.' Maar toch is dat nu nog lastig. 'Ik ken de cultuur goed, spreek de taal en heb door mijn combinatie van werkzaamheden veel kennis over het reilen en zeilen hier.' Geen zorgen, voorlopig gaat ze nergens heen, lacht Fabienne. Er blijft genoeg te doen, wat zou ze doen met een miljoen? 'Dan zou ik een stuk land kopen en er een gebouw op laten zetten waar we allemaal inpassen. We zitten nu met alle klassen van Sounds of Palestine zo op elkaar gepropt dat ik tijdens het dirigeren van het orkest, moet oppassen dat ik geen bladmuziek van de lessenaars zwiep.'

BOEK & MUZIEKTHEATERVOORSTELLING

'De familie Decibel woont in een violoncel'

Hoe die familie daar terecht is gekomen en wat ze er uitspookt, is te lezen en te zien in het prentenboek dat Micha Wertheim en Cristina Garcia Martin maakten in opdracht van de Cello Biennale: *De familie Decibel*.

Naast het boek maakte Micha ook een kindervoorstelling (4+) met de titel *Vurenhout en Ebbenhout*. Hij heeft daartoe de afgelopen jaren zeer intensief cellolessen gevolgd bij grootheden als Mstislav Casals, Emanuel Harisson en de zusjes Zara en Beatrice du Pré. Zoals bij een hoogwaardig concert te doen gebruikelijk moeten alle kinderen, net als hun ouders, gedurende de gehele voorstelling stil zitten en hun mond houden. Micha zal de voorstelling samen spelen met Fay Lovsky.

Het boek *De familie Decibel* en de voorstelling *Vurenhout en Ebbenhout* zijn geschikt voor kinderen vanaf 4 jaar oud. Het boek wordt uitgegeven door De Harmonie en is te koop in de betere boekwinkel en natuurlijk bij de boekenstand op het festival.

De kindervoorstelling *Vurenhout en Ebbenhout* is tijdens de Cello Biënnale driemaal te zien in de Kleine Zaal:
zaterdag 20 oktober om 10.30 en 12.00 uur
dinsdag 23 oktober om 11.00 uur

Roger Marie Bricoux

door Micha Wertheim

Ik zal nooit vergeten hoe Wallace zijn lessenaar rechtop zette, zijn bladmuziek van de grond raapte, zijn viool onder zijn kin klemde, en opnieuw inzette. De energie van zijn strijkstok was minstens even vastberaden en onweerlegbaar als de schok zoals die even daarvoor door de eetzaal was gegaan. Zonder verder overleg volgden wij.

Er wordt soms gedaan alsof we een stelletje idioten waren. Die door bleven spelen terwijl eerst de vloer begon te kantelen, en later het water naar binnen gutste. Soms wordt er beweerd dat we zo decadent waren dat we ons niet voor konden stellen dat wij het niet zouden overleven. Terwijl het precies omgekeerd is.

Ik denk dat geen van ons de verhalen had geloofd die verteld werden toen we aan boord gingen. Een schip dat niet kan zinken. Laat me niet lachen. De gedachte alleen al dat mensen ook maar iets kunnen maken wat niet uiteindelijk ten onder zal gaan is zo ongeveer het tegenovergestelde van wat wij maken. Of maakten, moet ik zeggen. Want samen met het schip, zijn wij die nacht opgeslokt door de oceaan.

Misschien hadden we kunnen overleven. Als we waren gestopt met spelen hadden we een reddingsboot kunnen vinden. Maar dan nog. Dan hadden we andere mensen van onze sloep af moeten trekken. Om te overleven moet je vechten.

De beslissing om niet te vechten namen wij al jaren eerder. Wij besloten dat we niet wilden overleven maar wilden leven. Die beslissing namen we lang voor we een ensemble waren. Wie wil overleven gaat in het leger, in de politiek of werken bij een bank. Allemaal eerbare beroepen. Maar wij hadden een andere keuze gemaakt.

Een keuze zou ik het trouwens niet eens durven noemen. Ik koos voor de cello niet omdat ik naïef was, of omdat ik dacht dat ik de wereld er mee kon redden. Ik heb de cello niet eens gekozen. Mijn ouders waren muzikanten, en als ik die nacht niet was verdronken hadden mijn kinderen ook een instrument gespeeld.

Ik maakte al muziek, ver voor ik begreep dat je in het leven keuzes kan maken. Misschien was het omdat de keuze voor mij al gemaakt was, dat ik snel begreep dat keuzes maken niet betekent dat je het lot kan tarten.

Mijn leraar, op het conservatorium van Monaco, vergeleek muziek vaak met de golven op zee. Hoewel de zee op het eerste gezicht nauwelijks van vorm verandert, zie je bij nadere inspectie dat geen golf ooit hetzelfde is.

Dat iedere golf en daarmee de zee, voortdurend van vorm verandert. Precies om die reden, klinkt een melodie ook nooit hetzelfde. Een instrument bespelen was volgens hem gelijk aan zo gecontroleerd mogelijk varen op de golven van de zee.

Om dat te illustreren legde hij mijn cello voorzichtig op haar rug voor ons op de grond. De kam en de snaren omhoog. Mijn strijkstok pakte hij met twee handen bij het uiteinde vast en hij sleepte hem door de lucht alsof het een peddel was en mijn cello een Canadese kano.

‘De enige controle die we hebben,’ zei hij, ‘is hoe we de peddel in het water steken. Hoe we op de golven van de zee, de balans van de kano proberen te vinden.’

Natuurlijk, iedere slag heeft gevolgen. Zelfs voor golven die lang na onze dood duizenden kilometers verderop tegen het strand zullen slaan. Toch betekent dat niet dat we invloed hebben op de zee. Je kan hooguit stellen dat we door te peddelen even de illusie van controle vinden. En dat die illusie ons even het gevoel van balans geeft dat we nodig hebben om niet door wanhoop overmand te worden.

Het gaat pas mis op het moment dat mensen in die illusie gaan geloven. Het moment waarop ze ervan overtuigd raken dat ze daadwerkelijk controle hebben over de oceaan.

Dat is het verschil tussen muziek maken en lawaai maken. Het verschil tussen leven en overleven. Wat wij deden op het moment dat er paniek uitbrak in de eetzaal was leven. Terwijl iedereen om ons heen probeerde te overleven. En in essentie is dat wat we altijd al deden op het moment dat we onze muziekinstrumenten vasthielden. Leven in plaats van overleven.

Wat dat betreft verschilde de nacht van 15 april 1912 niet wezenlijk met die van 14 april 1912.

Dat we doorspeelden was geen heldendaad, en ook geen naïviteit. We deden wat we altijd deden. Zoals een ijsberg doet wat een ijsberg doet.

dit verhaal verscheen eerder in het laatste nummer van literair tijdschrift [De Titaan](#)

Bijna elke dag...

BACH&BREAKFAST

Zes festivaldagen beginnen zoals elke dag zou moeten beginnen: een licht ontbijtje van versgeperste jus, een warme croissant en een cappuccino gevolgd door een uitvoering van een van de zes cellosuites van Johann Sebastian Bach, uitgevoerd door telkens een andere grootmeester. Voor cellostudenten, cellofanaten, doorgewinterde klassieke muzikliefhebbers en mensen die dit vóór hun werk nog even meepikken. De suites worden uitgevoerd door Matt Haimovitz, Harriet Krijgh, Jordi Savall, Kian Soltani, Arnau Tomàs en Sietse-Jan Weijenberg. Het ontbijtje is bij de prijs van het kaartje inbegrepen. Vanaf 8.45 uur is het buffet geopend!

MASTERCLASSES

Wat is er voor een cellostudent mooier dan les krijgen van een idool? Tijdens de Cello Biënnale komen 36 cellostudenten vanuit de hele wereld naar Amsterdam voor masterclasses van 12 grootmeesters die tijdens de Biënnale ook als spelers te beluisteren zijn. Elke masterclass duurt twee uur en een kwartier waarin drie cellostudenten les krijgen. Pianobegeleiders zijn Noriko Yabe, Daniël Kramer en Daniël Kool. De masterclasses vinden plaats op zes dagen, tegelijkertijd in het Bimhuis en in de Kleine Zaal van het Muziekgebouw.

TAKE FIVE

Vijf concerten om vijf uur met verrassende en bijzondere programma's van een uur met de Bang on a Can All-Stars, Jordi Savall met Tous

les Matins du Monde, Nomaden met Jean-Guihen Queyras en het Atlas Ensemble, Kian Soltani met zijn Perzische Ensemble Shiraz en een bijzondere *double bill* van Roel Dieltiens met de Vlaamse zanger Willem Vermandere en Lidy Blijdorp & Friends.

KINDER- EN KLEUTERCONCERTEN

Voor de kleinste Biënnalebezoekers maakt Micha Wertheim een kindervoorstelling in de Kleine Zaal die gebaseerd is op zijn nieuwe kinderboek *De familie Decibel*. Voor kinderen t/m 12 jaar speelt Cello Octet Amsterdam hun nieuwe theatervoorstelling Cellokrijgers, een productie van het Octet en Oorkaan die tijdens de Biënnale in première gaat in het Bimhuis.

Alleen op zondag:

WORKSHOP SOUNDLAB 'CELLO SPECIAL'

In deze workshop ervaar je hoe het is om zelf cello te spelen. En bedenk je met SoundLAB instrumenten nieuwe muziek. Je danst op celloklanken van de KosmiX, en leert hoe je met een *Loop Station* van celloklanken je eigen muziekstuk kunt maken. Wil je alvast wat weten over SoundLAB? Surf dan naar <https://www.muziekgebouw.nl/jeugd/SoundLAB/>

Voor wie: Voor kinderen (7+) met volwassenen
Wanneer: Zondag 21 okt van 13.00-14.30 uur
Prijs: € 8,50 per deelnemer
Waar: Atriumzaal

Gratis Randprogrammering

Festivalmarkt en cello-ateliers

Instrumenten en strijkstokken van cello- en stokkenbouwers vullen de hal en foyer van het Muziekgebouw met celloklanken. De nieuwbouw van cello's en strijkstokken wordt door de Cello Biënnale Amsterdam van harte ondersteund. Naast de bouwersexpositie zijn er ateliers waar het hele festival wordt gewerkt aan instrumenten en stokken.

Dit zijn de bouwers op de Cello Biënnale 2018: Stijn Van Aerschot, Erik Buys, Hans-Peter den Daas, Savine Delaporte, Camille Dolibeu, Tanguy Fraval, Guust François, Tobias Gräter, Andreas Grütter, Janos Hejja, Henk te Hietbrink, Stephan Krattenmacher, Gudrun Kremer, Matthieu Legros, Urs Maechler, Thilde van Norel, Kai Thomas Roth, Saskia Schouten, Boris Sverdlik, Nico Plog, Jessica de Saedeleer, Jan Strumphler, Hendrik Woldring, Peter Zoon.

Vergelijken en de KlankKas

Tijdens het festival zijn er drie momenten waarop cello's en stokken van bouwers worden bespeeld en vergeleken. De Britse grootmeester Colin Carr (zondag 21 oktober, 12.45 u) en de Weense pedagoog en jurylid van het Nationaal Cello Concours Reinhard Latzko (maandag 22 oktober, 15.30 u) bespelen en vergelijken in het Bimhuis nieuwe instrumenten. Op vrijdag 26 oktober vergelijken Mick Stirling en Sietse-Jan Weijenberg nieuwbouw stokken in de Kleine Zaal.

Op Foyerdeck 1 staat de KlankKas: in de kas kunnen cellisten hun klank kweken en laten groeien. De KlankKas als testruimte voor cellisten, cello's, stokken en snaren.

House Music

Speciaal voor de première van *House Music* voor cello solo van Michael Gordon wordt op het terras van het Muziekgebouw een huisje gebouwd waar telkens 30 mensen een exclusieve uitvoering kunnen meemaken. Michael Gordon componeerde het 60 minuten durende werk in opdracht van de Cello Biënnale, de Amerikaanse celliste Ashley Bathgate voert het vier keer uit. Gordon: *'Het is bedoeld voor een kleine intieme ruimte, zoals een huiskamer. Ik ga terug naar de tijd waarin radio, stadionconcerten en cd's nog niet bestonden. Muziek was iets om in huiselijke sfeer te genieten. Het is een reeks van korte werken die allemaal geïnspireerd zijn op beroemde gitaristen, zoals bluesgitarist BB King, surfgitarist Junior Brown en beslist ook heavy metal gitaristen.'*

Er zijn in totaal slechts 90 (gratis) kaarten beschikbaar. Hoe je een kaartje kunt bemachtigen? Houd Facebook en onze website in de gaten!

Let's talk The Power of Music

Hello Cello Orkest (without borders)

140 kinderen en jongeren uit het hele land spelen op zaterdag 20 oktober samen in dit grote zoemende cello-orkest. Speciaal voor dit optreden studeerde het *Hello Cello Orkest* nieuwe muziek in die speciaal geschreven is door jazz-violist en componist Tim Kliphuis. Solocellist van het Nederlands Kamerorkest Sietse-Jan Weijenberg is de solist. Het Hello Cello Orkest wordt deze keer versterkt met 14 jonge cellistjes uit het Palestijnse Vluchtelingenkamp Ayda en uit een door bendes geterroriseerd gebied in El Salvador. Met hulp van Musicians without Borders komen ze een week lang naar Amsterdam en volgen een speciaal dagprogramma waarin ze kennismaken met de Cello Biënnale en met Nederland.

Students around the World

Inmiddels een mooie traditie: celloklassen van internationale conservatoria reizen naar Amsterdam, dompelen zich onder in het festival en presenteren zich tijdens lunchconcerten om 12.45 uur in het Bimhuis of pre-avondconcerten om 19.00 uur in de Kleine Zaal. Tijdens de Cello Biënnale 2018 worden er groepen studenten verwacht van de conservatoria uit Rome, Wenen, Zürich, Freiburg, Den Haag, Parijs, Montreal, Barcelona, Peking en Genève. Houd de festivalaankondigingen en de website in de gaten voor het definitieve programma!

Het podium op

Oorkaan maakt met topmusici concerten voor kinderen. In deze workshop laat Caecilia Thunnissen, artistiek directeur van Oorkaan, zien hoe zij de afgelopen weken heeft gewerkt met jonge cellisten volgens de Oorkaan-methode,

een unieke werkwijze die muziek in een theatrale vorm presenteert voor een jong publiek. Daarvoor is meer nodig als performer dan op topniveau je cello bespelen. Om maar te beginnen met het feit dat je de muziek uit het hoofd speelt, niet alleen als solist, maar ook in een groter ensemble. Een goed voorbeeld van deze methode en wat dat oplevert, is de nieuwe productie CELLOKRIJGERS van Cello Octet Amsterdam en Oorkaan die tijdens de Biënnale in première gaat.

Inleiding Avondconcert 25 oktober

Voorafgaand aan het Donderdagavondconcert waar twee wereldpremières en een Europese première klinken, geeft muziekjournaliste Saskia Törnqvist om 19.15 uur in de Grote Zaal een inleiding bij het programma.

Expositie fantasiecello's

In het Atrium staan de fantasiecello's van Rob van den Broek. Met een rugzak vol ervaring in de volle breedte van allerlei gebieden van creativiteit en artistieke en met kennis en ervaring van traditionele bouwwijzen van strijkinstrumenten bouwt Rob van den Broek cello-achtige instrumenten, waar het in eerste instantie meer gaat om de vorm dan om de functie.

Parool Cello Lounge

De beste manier om een dag op de Cello Biënnale af te sluiten en de cello in zijn meest veelzijdige vorm te ontmoeten is de Parool Cello Lounge. Op zeven avonden wordt een deel van het nieuwe Grand Café 4'33" omgetoverd tot een lounge met live muziek, cocktails en een relaxte sfeer.

Let's talk

Tijdens vier ontmoetingen in het Bimhuis en de Kleine Zaal praten musici, musicologen, schrijvers en een wetenschapper over de kracht van muziek en de kracht van de cello.

Over de kracht van muziek in hun leven en werk

Vrijdag 19 oktober 15.30 uur, Bimhuis
Niets doen is geen optie voor Jordi Savall. Hij brengt Israëliëse en Palestijnse, Turkse en Armeense en Bosnische en Servische musici op het podium bij elkaar. Bang om a Can componisten Julia Wolfe en Michael Gordon maken stukken over mijnwerkers en 9/11 en Giovanni Sollima is de grote verbinder met muziek. Saskia Törnqvist praat met de Artists en Composers in Residence van de Cello Biënnale 2018 over de kracht van muziek.

Over de kracht van muziek in moeilijke tijden

Zondag 21 oktober 15.30 uur, Bimhuis
Na de Kosovo-oorlog richtte vredesactiviste en koördirigente Laura Hassler Musicians without Borders op om met muziek de wonden van oorlog te helpen helen. Celliste Fabienne van Eck werkt al vele jaren in het Palestijnse vluchtelingenkamp Ayda voor Musicians without Borders en Sounds of Palestine als muzikale community-worker en cellodocent en celliste Tjakina Oosting gaat met Muziek aan Bed naar ernstig zieken in ziekenhuizen. Hoe ervaren zij de kracht van muziek? Johan Dorrestein praat met hen.

Over de invloed van muziek op het brein

Woensdag 24 oktober 15.30 uur, Bimhuis
LUDWIG, het collectief van gedreven musici en creatieve denkers, en neuro-musicoloog Artur Jaschke onderzoeken de invloed van muziek op de ontwikkeling van de hersenen. Wat doet muziek in het brein van mensen met dementie, of patiënten die herstellen van een operatie? En wat gebeurt er eigenlijk in uw brein als u naar favoriete muziek luistert? Met Ingrid Geerlings fluit, Aisling Casey hobo, Arjan Woudenberg klarinet, Geerte de Koe viool, René van Munster cello en Jesse Faber basklarinet.

Over de betoverende kracht van de cello

Vrijdag 26 oktober 16.00 uur, Kleine Zaal
Waarom valt iedereen voor dat ene instrument dat moeiteloos tien dagen het Muziekgebouw laat volstromen? Wat is er met de vorm, de klank, de kleur; waarom noemen we de toon melancholiek en ontroert die ons zo makkelijk? Schrijver en programmamaker Mirjam van Hengel praat erover met muziekwetenschapper Henkjan Honing, dichter-componist Micha Hamel, journalist Persis Bekkering, schrijver en psycholoog Anna Enquist. Cellisten Geneviève Verhage en Maarten Mostert, artistiek directeur, vertellen van binnenuit over de verleidingskracht van de cello.

Het Nationaal Cello Concours is onderdeel van de Cello Biënnale Amsterdam. Nederlands of in Nederland studerend cellotalent tot 27 jaar kan zich in drie rondes presenteren aan een internationale jury en aan het publiek.

In de **Eerste Ronde** op vrijdag 19 en zaterdag 20 oktober spelen alle 15 kandidaten o.a. een stuk voor cello solo, *Celloquio*, speciaal voor het concours geschreven door de nestor van de Nederlandse componisten, Theo Loevendie.

Tijdens de **Tweede Ronde** op dinsdag 23 oktober presenteren zes geselecteerde kandidaten zich – drie in de ochtend en drie in de middag - met de sonate van Debussy, een keuze uit Beethovens variaties over *Ein Mädchen oder Weibchen*, *Judas Maccabaeus* en *Bei Männern welche Liebe fühlen*, een langzaam deel uit een romantische sonate waarbij mag worden gekozen uit Reger (*nr. 3*), Brahms (*nr. 2*) en Strauss en tenslotte een modern werk gecomponeerd door een van onze *artists in residence*, Giovanni Sollima.

De **Finale** vindt plaats op vrijdag 26 oktober. Drie finalisten strijden dan om de hoogste waardering voor hun uitvoering van het cello-concert in a van Robert Schumann, met het Symfonieorkest van het Conservatorium van Amsterdam onder leiding van Dirk Vermeulen.

De deelnemers spelen tijdens eerste en tweede ronde met hun eigen begeleiders of met de

concoursbegeleiders Geneviève Verhage, cello (Boccherini), Daniël Kramer of Daniël Kooi piano.

De jury van het Zevende Nationaal Cello Concours bestaat uit:

Monique Bartels (Nederland)
Kristina Blaumane (Letland)
Matt Haimovitz (Israël/Verenigde Staten)
Reinhard Latzko (Duitsland)
Arnau Tomàs (Spanje)
Chu Yi-Bing (China)
Sven Arne Tepl voorzitter (Nederland)
secretaris: Patty Hamel

Concoursprijzen:

Eerste prijs: € 8.000,-
Tweede prijs: € 6.000,-
Derde prijs: € 4.000,-
Aanmoedigingsprijs: € 2.000,-
Publieksprijs: € 1.000,-
Prijs beste vertolking
opdrachtcompositie: € 1.000,-

Twee keer soleren met orkest

De Eerste Prijswinnaar krijgt op zondag 19 januari 2020 een soloconcert met orkest aangeboden bij het Nederlands Philharmonisch Orkest tijdens het Zondagochtendconcert in het Koninklijk

Deelnemers:

Kalle de Bie (Nederland)
Liesbeth Bosboom (Nederland)
Carmen Bruno (Canada/Nederland)
Irene Enzlin (Nederland)
Tom Felgten (Luxemburg)
Miquel Garcia Ramon (Spanje)
Eline Hensels (Nederland)
Pieter de Koe (Nederland)

Sara Novoselic (Kroatië)
Renée Timmer (Nederland)
João Valpaços (Portugal)
Simon Velthuis (Nederland)
Melle de Vries (Nederland)
Emma Warmelink (Nederland)
Amke te Wies (Nederland)

Concertgebouw. In juli 2020 speelt de winnaar samen met de winnaar van het Oskar Back Concours 2020 en het VU-Orkest het Brahms Dubbelconcert.

Sena Cello CD Prijs

De Sena Cello CD Prijs stelt de concourswinnaar in staat een (debuut-)cd te maken. De prijs wordt mogelijk gemaakt door Sena Performers.

Start in Splendor Prijs

De winnaar van de Start in Splendor Prijs krijgt de kans en het budget zichzelf te bewijzen als cultureel ondernemer op een professioneel podium. Hij of zij organiseert en presenteert een concert waarbij zelf de verantwoordelijkheid wordt gedragen voor zowel het programma, de publiekswerving als de financiën. De prijs wordt toegekend aan de concoursteelnemer die daarvoor het meest interessante plan heeft ingestuurd en die de Tweede Ronde heeft bereikt.

Kronberg Academy Master Class Prize

Deze prijs wordt beschikbaar gesteld door de Kronberg Academy en stelt de drie finalisten in staat masterclasses te volgen aan de Academy in Kronberg, Duitsland. De Kronberg Academy is een strijkersacademie voor de coaching van

internationaal toptalent, 20 jaar geleden ontstaan vanuit masterclasses voor cello onder het patronaat van cellist Mstislav Rostropovitsj en Marta Casals-Istomin.

Gewa Cello Air 3.9

De finalisten van het Nationaal Cello Concours krijgen van Gewa Music de prijswinnende cellokoffer Cello Air 3.9 aangeboden.

Fotoshoot met Sarah Wijzenbeek

De drie finalisten krijgen een fotoshoot met Sarah Wijzenbeek aangeboden.

D'Addario Kaplan Strings

D'Addario stelt voor elke deelnemer van het Nationaal Cello Concours een set Kaplan snaren beschikbaar.

Het Nationaal Cello Concours wordt mede mogelijk gemaakt door het Prins Bernhard Cultuurfonds, Sena, Brook Foundation, Stichting SEC, Stichting de Weille-Ogier, dr. Hendrik Muller's Vaderlandsch Fonds en de J.C.P. Stichting.

Aan de prijswinnaars van het concours worden concerten aangeboden in verschillende concertseries en festivals in Nederland.

za 27 oktober 2018: Cello Coupé, Grote Zaal, Muziekgebouw

wo 31 oktober 2018: Lunchconcert, Kleine Zaal, Concertgebouw

zo 18 november 2018: Theater de Veste, Delft

16 t/m 21 maart 2019: Kamermuziekfestival Schiermonnikoog

do 21 maart 2019: Happy Bach&Breakfast i.s.m. 24Classics

wo 1 mei 2019: Prijswinnaarsconcert i.s.m. Oskar Back en YPF, Grote Zaal, Muziekgebouw

mei 2019: Start in Splendor, Splendor Amsterdam (voor de winnaar van de *Start in Splendor Prijs*)

juli 2019: Wonderfeel, festivalconcert

juli/augustus 2019: Delft Chamber Music Festival, Festivaloptreden

augustus 2019: Grachtenfestival, festivalconcert

augustus 2019: Concert in Rising Stars, Zeister Muziekdagen

vr 25 oktober 2019: Sneak Preview Cello Biënnale Amsterdam 2020, Muziekgebouw

zo 12 januari 2020: Concertrecital, Oude Kerk Oosterbeek

zo 19 januari 2020: Zondagochtendconcert met het Nederlands Philharmonisch Orkest, Grote Zaal, Concertgebouw

zo 23 februari 2020: Koffieconcert, De Flint Amersfoort

za 11 juli 2020: Prijswinnaarsconcert i.s.m. Oskar Back en het VU-Orkest, Muziekgebouw

oktober 2020: Concert tijdens de Cello Biënnale Amsterdam 2020, Muziekgebouw

Seizoen 19/20: Concertrecital, De Goudse Schouwburg

De laureaten worden ook uitgenodigd huisconcerten te geven voor vrienden van de Cello Biënnale.

Jordi Savall

19.30 uur, Entreehal

Opening

van de Cello Biënnale
Amsterdam 2018

20.15 uur, Grote Zaal

Openingsconcert

Kian Soltani cello

Ashley Bathgate cello

Giovanni Sollima cello

Nicolas van Poucke piano

Hespèrion XXI:

Jordi Savall viola da gamba en leiding

Pedro Estevan slagwerk

Andrew Lawrence-King harp

Rolf Lislevand theorbe en gitaar

Tineke Steenbrink klavecimbel

Caroline Kang cello

Mirko Arnone theorbe

Cello Octet Amsterdam: Sanne Bijker, Claire

Bleumer, Rares Mihailescu, René van Munster,

Alistair Sung, Esther Torrenga, Geneviève

Verhage, Lieselot Watté

Wishful Singing: Maria Goetze, Marjolein Stots,

Indra van de Bilt, Anne-Christine Wemekamp,

Marjolein Verburg

Studenten van Accademia Nazionale

di Santa Cecilia

Leden Nederlands Philharmonisch Orkest

Robert Schumann (1810-1856)

Adagio en Allegro in As, opus 70 (Soltani)

Joey Roukens (1982)

*Angeli** (Cello Octet Amsterdam & Wishful Singing,
wereldpremière)

Antonio Martín y Coll (1650-1734)

Diferencias sobre la Folia (Savall)

Diego Ortiz (1510-1570)

Romanesca & Passamezzo

Anoniem

Canarios (improvisaties)

Antonio Valente (circa 1520-1581)

Gallarda Napolitana en improvisaties

pauze

Michael Gordon (1956)

Industry (Bathgate)

Giovanni Costanzi (1704-1778)

Sonate in g (Sollima)

- *Cantabile*

- *Allegro*

- *Presto*

Frank Zappa (1940-1993)

Wild Love (Sollima)

* Dit werk kwam tot stand in opdracht van de Cello Biënnale Amsterdam en werd financieel mogelijk gemaakt door het Fonds Podiumkunsten.

Openingsconcert

Het openingsconcert is een bonte parade van smaakmakers op deze Cello Biënnale. In een achttal van stijlen geven we u een indruk van de veelzijdigheid van de cello en de diversiteit aan talent.

Kian Soltani – een van de allergrootste talenten van dit moment – opent de zevende editie met het romantische *Adagio en allegro* van **Schumann**. De componist liet zich inspireren door de ontwikkeling van de hoorn, die met ventielen veel meer mogelijkheden had gekregen. Als eerste schreef Schumann speciaal voor dit instrument. In een dag stonden de noten op papier. Zijn geliefde Clara schreef enthousiast in haar dagboek: 'Prachtig, fris en gepassioneerd, precies zoals ik het graag heb!' Op aandringen van zijn uitgever maakte Schumann ook meteen een versie voor cello en piano.

Geen Biënnale zonder het Cello Octet Amsterdam, het ensemble is er vanaf de eerste editie al bij. Voor dit achttal componeerde **Joey Roukens** *Angeli*. 'Ik heb de laatste tijd veel energieke werken gecomponeerd, maar ik heb ook een serene, meer spirituele kant. Troost bieden is voor mij de grootste kracht van muziek.' In overleg ontstond het idee om het Cello Octet te combineren met de vijf vrouwenstemmen van Wishful Singing. Roukens koos twee teksten uit het troostrijke 'In Paradisum' uit de requiemmis en gebruikte vooral het hoge register van de cello, dat de menselijke stem het dichtst benadert.

Jordi Savall is artist in residence, hij speelt met Hespèrion XXI *Folias & Canarios*, traditionele oude muziek uit Spanje en Latijns-Amerika. In de zestiende eeuw improviseerden musici graag op een bekend thema. De Spaanse *Folias* waren bijzonder populair: op een zich steeds herhalend basthema kon je eindeloos variëren. In dezelfde periode ontstonden ook de *Canarios*, populaire dansen op de Canarische eilanden. Savall laat de 16^e-eeuwse improvisatiekunst herleven.

Ashley Bathgate brengt het publiek met een knal terug in het heden met **Michael Gordons** *Industry*. De industriële revolutie diende in 1992 als inspiratiebron en Gordon stelde zich een enorme stalen cello voor, zo groot als een voetbalveld en zwevend in de lucht. Voor het compositieproces met celliste Maya Beiser maakte hij gebruik van toen nog moderne communicatiemiddelen: hij stuurde haar de schetsen over de fax en zij speelde de muziek voor via de telefoon.

Ashley Bathgate

De tweede artist in residence, Giovanni Sollima, geeft tot slot een voorproefje van de muziek van zijn landgenoot **Giovanni Costanzi**. Deze cellovirtuoos uit het 18^e-eeuwse Rome kreeg al op jonge leeftijd de bijnaam 'Giovanni del violoncello' (Jantje Cello) dankzij zijn uitzonderlijke vaardigheden en jeugdige energie. Hij ontwikkelde de duimpositie om ook in de hoogste registers te kunnen spelen. In de *Sonate in g* klimt Costanzi zelfs voor huidige begrippen naar grote hoogte. De snelle gebroken akkoorden waren in die tijd misschien gebruikelijk voor de viool, maar totaal nieuw voor de cello. En toch stond alle virtuositeit slechts in het teken van een ding: expressie.

10.00-16.00 uur, Grote Zaal
NATIONAAL CELLO CONCOURS

Eerste Ronde

Raadpleeg de website voor de indeling van deelnemers en tijden: www.cellobiennale.nl

Luigi Boccherini (1743-1805)

- Sonata in A, G13
- Allegro moderato
- Largo
- Allegro

Theo Loevendie (1930)

*Celloquio voor cello solo** (wereldpremière)

Frédéric Chopin (1810-1848)

Cello Sonate in g, deel 2 en 3: Scherzo en Largo

Gabriel Fauré (1845-1924)

Papillon

15.30 uur, Bimhuis

LET'S TALK

The Power of Music I

Musicologe **Saskia Törnqvist** praat met **Jordi Savall, Giovanni Sollima, Michael Gordon** en **Julia Wolfe** over de kracht van muziek in hun leven en werk.

17.00 uur, Huiskamer

House Music

Michael Gordon schreef voor de Cello Biënnale een nieuw werk voor cello solo. Omdat het stuk bedoeld is voor uitvoering in een huiskamer, is er op het terras van het Muziekgebouw een huisje gebouwd waar telkens maximaal 30 mensen een uitvoering kunnen bijwonen.

Ashley Bathgate cello

Michael Gordon (1956)

*Nieuw werk*** (wereldpremière)

17.00 uur, Kleine Zaal

Music for Galway: Ontdek Cellissimo

Van 25 april tot 3 mei 2020 vindt in Ierland een nieuw festival plaats als onderdeel van **Galway 2020**, Culturele Hoofdstad van Europa. Het festival presenteert zich voor het eerst op de Cello Biënnale in woord, muziek en video met artistiek directeur en pianist **Finghin Collins** en de cellisten **Marc Coppey** en **Christopher Ellis**.

19.00 uur, Kleine Zaal

Students around the World

20.15 uur, Grote Zaal

Nederlands Philharmonisch Orkest

Giovanni Sollima cello

Anastasia Kobekina cello

Victor Julien-Laferrrière cello

Nederlands Philharmonisch Orkest

Alexander Joel dirigent

Giovanni Sollima (1962)

Antidotum Tarantulae XXI, Concert voor twee cello's en orkest (Sollima en Kobekina)

Uitreiking Anner Bijlsma Award aan Giovanni Sollima

pauze

Antonín Dvořák (1841-1904)

Celloconcert in b, opus 104

(Julien-Laferrrière)

- Allegro

- Adagio ma non troppo

- Finale: Allegro moderato

20.30 uur, Bimhuis

CELLOFEST 2018

The Visit

Raphael Weinroth-Browne cello

Heather Sita Black voice

BartolomeyBittmann

Matthias Bartolomey cello

Klemens Bittmann viool, mandola

* Dit werk kwam tot stand in opdracht van de Cello Biënnale Amsterdam en werd financieel mogelijk gemaakt door het Fonds Podiumkunsten.

** Dit werk kwam tot stand in opdracht van de Cello Biënnale Amsterdam en werd financieel mogelijk gemaakt door het Amsterdams Fonds voor de Kunst.

Giovanni Sollima

Anastasia Kobekina

Victor Julien-Laferrrière

Nationaal Cello Concours – Eerste Ronde

De deelnemers aan de Eerste Ronde hebben zich via een voorronde geplaatst. Op 27 juni stonden delen uit Bachs cellosuites op het programma, maar ook het bekende Rondo in g van Dvořák en het Scherzo uit de *Derde suite* van Max Reger. De jury tijdens de voorronde – Monique Bartels, Reinhard Latzko, Sven Arne Tepl en Jan-Ype Nota – selecteerde de meest geschikte deelnemers om zich te presenteren tijdens de Cello Biënnale.

In de Eerste Ronde staat muziek uit vier verschillende eeuwen op het programma. Geen enkele cellist kan om **Luigi Boccherini** heen. Het instrument kende voor hem op jonge leeftijd al geen geheimen meer en als 13-jarige trad hij voor het eerst op als solist in een celloconcert. In Rome studeerde hij vermoedelijk bij Giovanni Costanzi, de belangrijkste cellist van die tijd. Vanaf 1770 was Boccherini in dienst van Don Luis van Aranjuez, met de verplichting om per jaar drie sets van zes composities te schrijven. Zijn *Sonate in g* dateert uit deze periode. De muziek van Boccherini is vaak lieflijk, elegant en lichtvoetig, wat hem de bijnaam 'de vrouw van Haydn' opleverde.

Het allereerste werk dat op de allereerste Cello Biënnale in 2006 klonk was *Zeybek* van **Theo Loevendie**. Twaalf jaar later componeerde hij voor het concours een nieuw werk. 'In de 19^e eeuw werd de cello – terecht – vooral als een zangerig instrument gezien, maar in *Celloquio* hoop ik juist het ritmische

aspect naar voren te halen. De moeilijkheid zit 'm niet in cellotechniek, maar het tikken op de klankkast vereist grote ritmische exactheid. Er wordt snel en veel gewisseld tussen strijken, pizzicato en tikken. En als dat tikken niet zeer ritmisch uitgevoerd wordt verliest het zijn zin.'

Weinig liefhebbers van klassieke muziek zullen bij **Frédéric Chopin** aan de cello denken, maar cellisten weten dat het Largo van zijn *Sonate in g* tot de meest ontroerende muziek voor cello en piano gerekend kan worden. De cello is – afgezien van de piano – het enige instrument waarvoor Chopin solowerken componeerde. Die uitzonderingspositie heeft het instrument ongetwijfeld te danken aan de innige vriendschap van de componist met cellist Auguste Franchomme. Anner Bijlsma noemde deze sonate 'een gesprek tussen twee oude vrienden'. Aan de jonge cellisten de uitdaging om dit gesprek te doen herleven.

De uitdaging in *Papillon* van **Gabriel Fauré** is van een geheel andere orde. Op verzoek van zijn uitgever componeerde Fauré een virtuoos werk als tegenhanger van zijn succesvolle *Élégie*. De uitgever bedacht de titel *Papillon*, waarschijnlijk met het oog op verkoopsucces. Fauré maalde er niet om: 'Voor mijn part noem je het mestkever', schreef hij. De muziek doet denken aan *Vlucht van de hommel*, een werk dat Rimski-Korsakov pas vijftien jaar later zou schrijven. •

Nederlands Philharmonisch Orkest

Antidotum Tarantulae XXI klinkt ontgezeglijk hedendaags met zijn stampende ritmes, prominente slagwerk en soms cartooneske koperpassages. Toch zit het concert voor twee cello's van **Giovanni Sollima** vol verwijzingen naar het verleden. 'Ik voel het verleden als een magneet aan mij trekken, het zendt continu signalen uit', schrijft de componist. Op verzoek van dirigent Riccardo Muti – die het een goed idee leek om zijn landgenoot en vriend Sollima te koppelen aan Yo-Yo Ma – ging Sollima in 2014 aan het werk, terwijl hij als cellist een agenda vol optredens had. 'Componeren op reis heeft voor- en nadelen. Aan de ene kant leveren nieuwe invloeden steeds nieuwe ideeën op, aan de andere kant kun je steeds maar korte tijd doorwerken. Je zit dan met een aantal schetsen zonder volgorde, die je uit moet werken terwijl je tussendoor Haydn of Schumann speelt. En toch was dit de weg die ik wilde volgen, bijna improviserend.' Het resultaat is een lappendeken van verwijzingen naar het Italië van vroeger eeuwen en het tarantisme, een bezeten manier van dansen uit de streek Salento, voor het eerst beschreven in de 11^e eeuw. Volgens de mythe zou het dansen het gif na een beet van de tarantula uitdrijven. Sollima verwerkte barokke baslijnen in zijn concert en citeert van 15^e- en 16^e-eeuwse Italiaanse componisten. In zijn werk bindt de renaissance wetenschapper en Jezuïet Athanasius Kircher de strijd aan met het tarantisme. Een muzikale rebus van Leonardo da Vinci levert het materiaal voor het samenbindende thema, dat tevens de basis is voor een set variaties in het laatste deel. Op basis van de lettergrepen re, mi, fa, sol en la schreef Leonardo een ingenieus liefdesgedicht: 'amore solo mi fa remirare, sola mi fa sollicita, sola mi fa sperare, amore mi fa sollazzare.' Alleen liefde geeft herinneringen, vuurt mij aan, laat me hopen en vermaakt mij.

Sollima laat succesvol het hoge register van de cello zingen, maar **Dvořák** moest het volgens eigen zeggen doen met solisten die niet verder kwamen dan piepen. Eigenlijk vond hij de cello niet geschikt als solo-instrument, maar dat had wellicht ook te maken met het feit dat het orkest in de 19^e eeuw almaar luider was geworden. Tijdens zijn verblijf in Amerika kwam hij op andere gedachten. Volgens de overlevering moet hij boven het gebulder van de Niagara watervallen geroepen hebben dat hij een visioen voor een werk in b klein had (de toonsoort van het *Celloconcert*). Concreter was de invloed van het bijwonen van een celloconcert van de Amerikaanse componist Victor Herbert. Terwijl Dvořák in New York zijn ideeën op papier zette, ontving hij een brief uit Bohemen. Zijn jeugdliefde Josefina Čermáková was ernstig ziek. Als eerbetoon aan haar nam hij in het langzame deel een citaat op uit Josefina's favoriete lied. Niet lang daarna overleed Josefina en weer thuis in Bohemen besloot Dvořák een hoogst ongebruikelijk einde te schrijven. Geen virtuoze cadens, maar hij liet de cello een liefdesduet met viool zingen. 'Mijn finale loopt langzaam af, diminuendo, als een zucht, met herinneringen aan het eerste en tweede deel. De solo sterft pianissimo uit, zwelt dan weer aan. De laatste maten zijn voor het orkest en het geheel eindigt in een stormachtige stemming. Dit is mijn idee en ik kan het niet loslaten!' Voor het balansprobleem had hij een oplossing gevonden. De cello wordt door steeds wisselende secties uit het orkest begeleid. •

CELLOFEST 2018

The Visit creëert een sprookjesachtige klankwereld die zowel lijkt te vertellen over de vroege middeleeuwen als over verre sterrenstelsels. De jonge Canadese cellovirtuoos Raphael Weinroth-Browne en zangeres Heather Sita Black presenteren integraal hun veelgeprezen album *Through Darkness into Light*.

BartolomeyBittmann. Toen de Cello Biënnale in 2016 het nog volkomen onbekende Weense jazz-rock duo BartolomeyBittmann voor het eerst naar Nederland haalde, was het meteen duidelijk: die worden heel groot. De energie, perfectie en virtuositeit van cellist Matthias Bartolomey en violist-mandolaspeler Klemens Bittmann maar vooral hun eigen aanstekelijke jazzrockcomposities maakten hen tot onmiddellijke publieksliefelingen.

10.00-12.30 uur, Grote Zaal
NATIONAAL CELLO CONCOURS

Eerste Ronde

(vervolg van vrijdag 19 oktober)

10.30 en 12.00 uur, Kleine Zaal
KINDERVOORSTELLING (4+)

Vurenhout en Ebbenhout

naar het nieuwe kinderboek van Micha Wertheim, *De familie Decibel*

Micha Wertheim en **Fay Lovsky**

De familie Decibel woont in een violoncel. Hoe die familie daar terecht is gekomen en wat ze er uitspookt, is blijft een verrassing, maar dat kinderen vanaf vier jaar mee mogen doen, dat staat vast...

11.30 uur, Huiskamer
House Music

Michael Gordon schreef voor de Cello Biënnale een nieuw werk voor cello solo. Omdat het stuk bedoeld is voor uitvoering in een huiskamer, is er op het terras van het Muziekgebouw een huisje gebouwd waar telkens maximaal 30 mensen een uitvoering kunnen bijwonen.

Ashley Bathgate cello
Michael Gordon (1956)

*Nieuw werk** (wereldpremière)

13.45 uur, Foyerdeck 1
NATIONAAL CELLO CONCOURS

Bekendmaking deelnemers Tweede Ronde

14.00 uur, Bimhuis
FAMILIEVOORSTELLING (6+)

Cellokrijgers

Een productie van Oorkaan en Cello Octet Amsterdam

Cello Octet Amsterdam: Sanne Bijker, Job Greuter, Rares Mihailescu, René van Munster, Alistair Sung, Eduard Ninot Roig, Geneviève Verhage, Susanne Rosmolen

Josephine van Rheenen, Jochem Stavenuiter, Pim Veulings choreografie
Caecilia Thunnissen, Sanne Bijker artistieke leiding

Erin Coppens dramaturgie
Sanne Oostervink scenografie

Tim van 't Hof lichtontwerp
Hoe klinkt moed? Ken je de acht Cellokrijgers? Ze zijn soepel, sterk en vingervlug. Gewapend met cello en strijkstok trekken zij ten strijde en veroveren zij ieders hart.

16.15 uur, Grote Zaal
Hello Cello Orkest

160 kinderen en jongeren uit het hele land en van de West Bank en uit El Salvador spelen samen in het Hello Cello Orkest.

Tim Kliphuis componist/dirigent
Sietse-Jan Weijenberg cello

17.00 uur, Kleine Zaal
Music for Galway: Ontdek Cellissimo

Van 25 april tot 3 mei 2020 vindt in Ierland een nieuw festival plaats als onderdeel van Galway 2020, Culturele Hoofdstad van Europa. Het festival presenteert zich voor het eerst op de Cello Biënnale in woord, muziek en video met artistiek directeur en pianist **Finghin Collins** en de cellisten **Giovanni Sollima**, **Marc Coppey** en **Christopher Ellis**.

Hello Cello Orkest

Sietse-Jan Weijenberg

Micha Wertheim

Tim Kliphuis

Cellokrijgers 69

* Dit werk kwam tot stand in opdracht van de Cello Biënnale Amsterdam en werd financieel mogelijk gemaakt door het Amsterdams Fonds voor de Kunst.

20 za 20 okt

Kian Soltani

Jakob Koranyi

Cello Octet Amsterdam

19.00 uur, Kleine Zaal
Students around the World

20.15 uur, Grote Zaal
Residentie Orkest

Jakob Koranyi cello
Kian Soltani cello
Cellokwintet: Anastasia Kobekina,
Matt Haimovitz, Narek Hakhnazaryan,
Giovanni Sollima, Kian Soltani
Antony Hermus dirigent

Carlo Gesualdo (1566-1613)
Tu piangi, o filli mia (Cellokwintet)

Giovanni Valentini (1730-1804)
Sonate in g (Cellokwintet)

Julia Wolfe (1958)
*Celloconcert** (Koranyi, wereldpremière)

pauze

Edward Elgar (1857-1934)
Celloconcert in e, opus 85 (Soltani)
- *Adagio-Moderato*
- *Lento-Allegro Molto*
- *Adagio*
- *Allegro-Moderato-Allegro, ma non troppo*

* Dit werk kwam tot stand als een gezamenlijke opdracht van de Cello Biënnale Amsterdam en de Galway Cello Triënnale 2020, Cellissimo met financiële ondersteuning van de Eduard van Beinum Stichting en het Amsterdams Fonds voor de Kunst

20.30 uur, Bimhuis
CELLOFEST 2018
Mela Marie Spaemann
Mela Marie Spaemann cello, voice
NES
Nesrine Belmokh cello, voice
Matthieu Saglio cello, sampler
David Gadea percussie

23.30 uur, Grote Zaal
Nachtconcert
Cello Octet Amsterdam: Sanne Bijker, Claire Bleumer, Rares Mihailescu, René van Munster, Alistair Sung, Esther Torrenge, Geneviève Verhage, Lieselo Watté

Michael Gordon (1956)
*Nieuw werk*** (wereldpremière)

** Dit werk kwam tot stand als een gezamenlijke opdracht van de Cello Biënnale Amsterdam, het Cello Octet Amsterdam en November Music met financiële ondersteuning van het Amsterdams Fonds voor de Kunst

Residentie Orkest

Het leven van **Carlo Gesualdo** (1566-1613) leest als een thriller. Voor de Italiaanse componist waren liefde en dood onlosmakelijk met elkaar verbonden. Toen hij zijn vrouw en haar minnaar op heterdaad betrapte heeft hij ze beiden in een aanval van woede vermoord. Ook in zijn muziek waren pijn en passie twee kanten van dezelfde medaille. In de codetaal van de madrigalen rond 1600 stonden pijn en dood voor gepassioneerde liefde en seksuele extase. Gesualdo was een meester in het verklanken van getormenteerde emotie. De tekst van *Tu piangi, o Filla mia* luidt: 'Je huilt en denkt dat je tranen de felle vlammen kunnen doven die in mij zo heerlijk branden. Helaas, je traantjes jagen het verzengende vuur in mijn hart alleen maar aan.' Tranen gaan gepaard met trage mineurakkoorden, in een klagend 'ach wee' veroorzaken halve toonafstanden wrijving. Maar vrolijk flakkerende vlammen verraden opwinding.

Ook **Giovanni Valentini** (ca. 1582-1649) componeerde vijfstemmige madrigalen en motetten. De Italiaanse componist duikt voor het eerst in de archieven op bij zijn aanstelling als organist aan het hof in Warschau in 1604. Vijftien jaar later is hij keizerlijk organist in Wenen, waar hij ook carrière maakt als hofkapelmeester, koordirigent en componist van vele opera's. Dat wij hem vier eeuwen later praktisch vergeten zijn heeft verschillende oorzaken, maar de kwaliteit van zijn muziek hoort daar niet bij. Tijdens zijn aanstelling als hofkapelmeester werd zijn muziek niet gepubliceerd, vermoedelijk om exclusiviteit te garanderen voor de keizer. Als Italiaan in Weense dienst ontsnapte hij bovendien aan de nationalistische oriëntatie van latere muziekwetenschappers. In zijn *Sonate à 5* in g klein experimenteert Valentini net als Gesualdo met harmonische verkleuringen en wisselen gedragen akkoorden en levendige ritmische passages elkaar af.

Volgens eigen zeggen zijn alle concerten die **Julia Wolfe** schreef nogal vreemd, dus haar *Celloconcert* zal zeker ook ongebruikelijk worden. Eerder schreef ze werken voor accordeon en orkest, voor strijkkwartet en orkest en voor body percussion en orkest. De Cello Biënnale vroeg haar een celloconcert te componeren voor Jakob Koranyi, een minstens zo sterke persoonlijkheid. 'Cello en orkest lijkt heel traditioneel, maar zo gaat het niet klinken', vertelt de componist van Bang on a Can via Skype. 'Voor mij zijn mijn composities voor orkest en die voor de Bang on a Can All-Stars geen gescheiden werelden. Ik ga alle ervaring die ik opgedaan heb met de All-Stars gebruiken. Het is niet alsof ik ineens een

andere jas aantrek als ik voor orkest componeer. Het blijft gewoon mijn muziek. Ik heb een aantal groovy en wilde cello licks in gedachten... ik vind het heel opwindend om mijn wereld en de wereld van Jakob Koranyi samen te brengen.'

Edward Elgar was zo aangedaan door de Eerste Wereldoorlog, dat hij vier jaar lang erg weinig componeerde. Even dacht hij er zelfs aan om het componeren maar helemaal op te geven. Aansterkend na een pijnlijke amandeloperatie vroeg hij op een ochtend om een stukje papier en een potlood. Er zat een thema in zijn hoofd en dat wilde eruit. Enkele weken later nam Elgar zijn intrek in zijn tweede huis op het platteland van Zuid-Engeland. De lente was prachtig, maar 's nachts kon hij de zware artillerie boven het Kanaal horen. Aan een vriend schreef hij: 'Ik kan niet echt werken met deze donkere wolk die ons boven het hoofd hangt.' Pas aan het eind van de zomer liet hij zijn piano uit Londen overkomen en begon hij weer te componeren. Eindelijk had hij een bestemming gevonden voor de melodie op het papiertje uit het ziekenhuis. Vaak stond hij rond een uur of vijf 's ochtends op om aan zijn celloconcert te werken. De première in oktober 1919 viel danig in het water door een gebrek aan repetitietijd, maar dat het een meesterwerk betrof was meteen duidelijk. De openingsmelodie liet Elgar nooit meer los. Op zijn sterfbed moet hij tegen een vriend gezegd hebben: 'Als je ooit iemand dit deuntje hoort fluiten in de Malvern Hills na mijn dood, maak je dan geen zorgen. Ik ben 't maar.' •

Nachtconcert – Cello Octet Amsterdam

Voor Michael Gordon, een van de drie Bang on a Can componisten, is de cello een wonder. 'Ik kwam eens bij een bouwer omdat de strijkstok van mijn dochter gebroken was. Ik zag al die open instrumenten liggen, bij elkaar gehouden door slechts een beetje lijm. Ik vroeg de bouwer hoe het mogelijk is dat zo'n breekbaar instrument – eigenlijk niets meer dan een paar kleine stukjes hout – bestand is tegen de kracht en energie waarmee mensen spelen. Als je leest over de geschiedenis van het instrument zijn er veel verschillende ontwerpen geweest, elke streek had zijn eigen versie. De moderne cello is het resultaat van eeuwenlange experimenteren. En dat voel je.' In de werken van Bang on a Can is de cello vergelijkbaar met de elektrische gitaar. 'Ze hebben ongeveer hetzelfde bereik en kunnen zowel als bas en als hoog instrument ingezet worden. Maar de cello heeft de leiding, de cello draagt de muziek.'

Cello Octet Amsterdam bracht sinds de oprichting in 1989 ruim zeventig werken in première, de meeste speciaal voor deze bijzondere bezetting geschreven. Het ensemble was tot nu toe op alle Cello Biënnales van de partij. Voor de zevende editie werd Michael Gordon gevraagd een nieuw werk te componeren. Daarmee sluit hij zich aan bij een lange traditie, eerder schreven onder andere Xenakis, Goebaidolina, Pärt, Loevendie, Riley en Glass nieuw werk voor het achtal. Gordon componeerde al eerder grote werken voor homogene groepen, zoals *Rushes* voor zeven fagotten en *Amplified* voor vier elektrische gitaren. 'Deze werken duren allemaal een uur, het lijkt er op dat ik aan een serie bezig ben. Ik zie deze

composities niet zozeer als muziekstukken, eerder als beeldhouwwerken. Tegenwoordig luistert iedereen met hoofdtelefoons of oordopjes. Versterkt geluid komt uit twee boxen. Zelfs met een orkest op het podium komt het geluid uit één richting. Met acht cello's heb ik de gelegenheid weer te spelen met de richting waaruit het geluid komt.' Zoals de Italiaanse renaissance schilder Giotto zijn personages uit het platte vlak liet ontsnappen, wil Gordon zijn muziek driedimensionaal maken. 'Ik denk na over waar het geluid vandaan komt, de muziek is altijd in beweging. Het wordt een soort rituele muziek, waar je als het ware in kunt wonen, de muziek bouwt zijn eigen architectuur.' Voor deze bijzondere beleving – het concert begint om middernacht – wordt de Grote Zaal van het Muziekgebouw omgebouwd. De gebruikelijke stoelen op een rij richting podium gaan er uit. U bent welkom in Gordons cellokathedraal. •

CELLOFEST 2018

De Duitse celliste **Mela Marie Spaemann** maakt en performt intieme popsongs die niet meer uit je hoofd gaan. Als jong toptalent studeert ze bij de beste pedagogen, wint prijzen en krijgt ze de kans als solist op te treden met verschillende Europese orkesten. Maar Mela is met haar cello, haar stem en haar loopstation ook een one-woman-band. In een dromerige stijl presenteert ze eigen songs waarin ze jazz, soul en een vleug klassiek combineert.

NES is de Spaans-Franse jazz-blues formatie van zangeres en celliste Nesrine Belmokh, cellist Matthieu Saglio en percussionist David Gadea. Nesrine is Billie Holiday, Fairuz en Caro Emerald ineen en ook nog eens een heel goede celliste. Nesrine is als zangeres de frontlady-of-the-band. Het cellogeluid laat ze over aan de Franse cellist Matthieu Saglio die moeiteloos de rol van slaggitarist, leadgitarist of bassist op zich neemt en soms alle drie tegelijk. David Gadea is de percussionist die elke band zich wenst. En opeens is daar ook nog even de prachtige celloklank van Nesrine.

Arnau Tomàs

09.30 uur, Grote Zaal
BACH&BREAKFAST

Arnau Tomàs

Johann Sebastian Bach (1685-1750)
Suite nr 6 in D, BWV 1012

- Prélude
- Allemande
- Courante
- Sarabande
- Gavotte
- Gigue

10.15-12.30 uur, Bimhuis
MASTERCLASS

Colin Carr

10.15-12.30 uur, Kleine Zaal
MASTERCLASS

Jakob Koranyi

11.30 uur, Huiskamer
House Music

Michael Gordon schreef voor de Cello Biënnale een nieuw werk voor cello solo. Omdat het stuk bedoeld is voor uitvoering in een huiskamer, is er op het terras van het Muziekgebouw een huisje gebouwd waar telkens maximaal 30 mensen een uitvoering kunnen bijwonen.

Ashley Bathgate cello
Michael Gordon (1956)
*Nieuw werk** (wereldpremière)

Colin Carr

12.45 uur, Bimhuis
DE VERGELIJKING

Cellobouwers

Colin Carr bespeelt en vergelijkt nieuwe instrumenten van bouwers die exposeren tijdens de Biënnale.

14.00 uur, Grote Zaal
Korngold | Deception

Alexander Warenberg cello
Narek Hakhnazaryan cello
Quirine Viersen cello
Symfonieorkest van het Conservatorium van Amsterdam
Dirk Vermeulen dirigent

Giuseppe Verdi (1813-1901)
Ouverture I Masnadieri (Warenberg)
Pjotr Iljitsj Tsjaikovski (1840-1893)
Pezzo capriccioso, opus 62 (Warenberg)
Aram Iljitsj Chatsjatoerjan (1903-1978)
Concert Rapsodie (Hakhnazaryan)
David Lang (1957)
Simple Song uit 'Youth' (Viersen)
Vioolsolo: Stella Zake
Erich Wolfgang Korngold (1897-1957)
Celloconcert in C, opus 37 (Viersen)

* Dit werk kwam tot stand in opdracht van de Cello Biënnale Amsterdam en werd financieel mogelijk gemaakt door het Amsterdams Fonds voor de Kunst.

Jean-Guihen Queyras

15.30 uur, Bimhuis
LET'S TALK

The Power of Music II

Over de kracht van muziek in moeilijke tijden. Met **Musicians without Borders, Sounds of Palestine, Muziek aan bed.**

17.00 uur, Grote Zaal
TAKE FIVE

Nomaden

Jean-Guihen Queyras cello
Ed Spanjaard dirigent
Atlas Ensemble: Harrie Starreveld shakuhachi en fluit, Ernest Rombout hobo, Raphaëla Danksagmüller duduk, Anna voor de Wind (bas-)klarinet, Naomi Sato sho, Wu Wei sheng, Elchin Nagijev tar, Kiya Tabassian setar, Laurent Warnier en Gorka Catediano slagwerk, Zhao Yuanchun erhu, Elshan Mansurov kamancha, Yuji Nakagawa sarangi, Emi Ohi Resnick viool, Neva Özgen kemençe, Frank Brakkee altviool, Dario Calderone contrabas

Joël Bons (1952)
Nomaden

19.00 uur, Kleine Zaal
Students around the World

20.15 uur, Grote Zaal

Ibn Battuta The traveller in time

Van Constantinopel naar India, Bagdad, Granada, Mali en terug naar Fez (1134-1400). Jordi Savall stelde een programma samen met muziek zoals de 14e eeuwse ontdekkingsreiziger Ibn Battuta deze gehoord moet hebben op zijn reizen door de landen rondom de Middellandse zee en het Verre Oosten.

Gastmusici:

- Lingling Yu** pipa (China)
- Xin Liu** zheng (China)
- Waed Bouhassoun** voice & oud (Syrië)
- Moslem Rahal** ney (Syrië)
- Haïg Sarikouyoumdjian** duduk & belud (Armenië)
- Daud Sadozai** rebab & sarod (Afghanistan)
- Hakan Güngör** kanun (Turkije)
- Hespèrion XXI:**
- Dimitri Psonis** santur (Griekenland)
- Pedro Estevan** percussion (Spanje)

Jordi Savall vielle, rebec & leiding

Dit concert wordt mede mogelijk gemaakt door het Departament de Cultura van de Generalitat de Catalunya en Institut Ramon Llull

20.30 uur, Bimhuis
CELLOFEST 2018
Kamancello

Raphael Weinroth-Browne cello
Shahriyar Jamshidi kamanche

The Eric Longsworth Project

Eric Longsworth cello
Gregory Dargent ud, gitaar
Jean-Luc Di Fraya percussie

Narek Hakhnazaryan

Alexander Warenberg

Quirine Viersen

Korngold | Deception

Op verzoek van een Londense impresario componeerde **Verdi** in 1847 de opera *I Masnadieri*. Carlo, de oudste zoon van een graaf, sluit zich aan bij een roversbende en als hij spijt krijgt, voorkomt zijn jongere broer met list en bedrog dat de verloren zoon weer thuis komt. Het bedrog komt uit, maar de opera eindigt dramatisch met de dood van Carlo en zijn geliefde. Het publiek was enthousiast, de nukkige Engelse recensenten waren negatief. De onbegrepen ouverture, met solistische rol voor de cello, werd volgens hen gered door het uitstekende spel van cellist Carlo Alfredo Piatti.

Tsjaikovski was in een sombere stemming toen hij in de zomer van 1887 zijn tweede en tevens laatste werk voor cello en orkest *Pezzo Capriccioso* componeerde. Wakend aan het ziekbed van zijn goede vriend Kondratjev lukte het niet om de compositie tot een goed einde te brengen. Thuis in Sint Petersburg voltooide hij het korte werk vol melancholie dat halverwege omslaat in virtuoze vrolijkheid.

De Armeense componist **Aram Chatsjatoerjan**, zelf cellist, componeerde in 1963 zijn *Concert Rapsodie* voor cello en orkest, opgedragen aan Mstislav Rostropovitsj. In 1948 werd hij nog beschuldigd van formalisme, net als zijn collega's Prokofjev en Sjostakovitsj, maar voor dit concert met verwijzingen naar Armeense volksmuziek – vooral in de finale doen fragmenten soms even denken aan de opwindende *Sabeldans* – ontving hij in 1971 een Staatsprijs.

Voor de film *Youth* van Paolo Sorrentino (2015) schreef **David Lang** muziek die het emotionele leven van de hoofdpersoon (een componist) bloot moest leggen. Als hij met zijn omgeving in gesprek gaat gebruikt hij woorden, maar muziek gebruikt hij voor zijn eigen gedachten. In *Simple Song #3*, genomineerd voor een Oscar, kijkt de hoofdpersoon terug op zijn leven. Quirine Viersen speelt de zangstem op haar cello.

Erich Wolfgang Korngold was een wonderkind. Op zijn zestiende had hij al vijftig composities op zijn naam staan. Als 23-jarige schreef hij een regelrechte operahit met *Die tote Stadt*, uitgevoerd over de hele wereld. De uitnodiging van Warner Brothers om in Hollywood filmmuziek te komen componeren redde het leven van de Joodse componist uit Wenen. De film *Deception* – met Bette Davis als compositiestudent die het hoofd op hol brengt van een cellist en een componist – zou in 1946 zijn

laatste zijn voordat hij zijn 'serieuze' carrière weer op probeerde te pakken. Om te beginnen bewerkte hij zijn *Celloconcert in C*, het hoogtepunt uit *Deception*, voor de concertzaal. Zijn vooroorlogse status als vooraanstaand componist zou hij echter nooit meer terugkrijgen. Celliste Quirine Viersen: 'Ik ben ongelooflijk verslaafd aan de muziek van Korngold. Gelukkig heeft hij een celloconcert geschreven. Ruim vijftien jaar geleden werd ik gevraagd het te spelen voor een prachtige film over Korngolds leven. Ik dacht dat ik de muziek niet kende, maar tijdens de repetities realiseerde ik me ineens dat ik de film gezien had! Nog altijd krijg ik veel positieve reacties op die opname. In Portland ben ik op bezoek geweest bij de familie Korngold, ik heb zelfs een van zijn Oscars vast mogen houden.' Quirine is dolblij dat ze het concert op de Biënnale mag spelen. •

Cello en celluloid

Voorafgaand aan de Biënnale is een aantal films met en over cellisten te zien in *Eye* (van 20-26 september). In *Deception* denkt Bette Davis dat haar geliefde (een cellist) omgekomen is in een concentratiekamp, maar hij blijkt te leven en brengt in Amerika een nieuw celloconcert van de componist Hollenius (met wie Davis inmiddels een relatie heeft) in première. De film over passie en jaloezie eindigt dramatisch.

Kiya Tabassian, Joël Bons & Elchin Nagijev

Zhao Yuanchun

Jean-Guihen Queyras & Ed Spanjaard

Naomi Sato

Wu Wei

Nomaden

Als jongetje raakte Joël Bons in de ban van de platencollectie van zijn ouders. Hij werd verliefd op allerlei soorten niet-westerse muziek en de kleurenrijkdom van de meest uiteenlopende instrumenten. Als hij de mondogeluiden van de Chinese sheng toch eens kon samenbrengen met die van de Japanse sho, of de betoverende strijkersklanken van de Indiase sarangi met de Iraanse kamancha... Hoe zou een ontmoeting tussen onze hobo en zijn Armeense neef de duduk klinken? In 2002 realiseerde hij een droom met de oprichting van het Atlas Ensemble. Musici uit China, Japan, India, Iran, Azerbeidzjan, Armenië, Turkije en Europa brachten hun instrumenten, tradities en vaardigheden samen om nieuwe muziek te maken.

Cellist Jean-Guihen Queyras heeft net als Joël Bons grote belangstelling voor buiten-Europese muziekculturen. Over zijn optreden op de Cello Biënnale van 2014 met bevriende musici uit Iran, Kreta en Noord-Afrika was Bons laaiend enthousiast. Contact tussen de twee zielsverwanten was snel gelegd en een plan was geboren. Op verzoek van de Cello Biënnale componeerde Bons in 2016 voor het kosmopolitische Atlas Ensemble en Jean-Guihen Queyras de muzikale ontdekkingsreis *Nomaden*.

In zestig minuten reist de cello – uiteraard bespeeld door Queyras – langs alle windstreken. Eerst ontmoet hij zijn familieleden: de kemençe uit Turkije, de erhu uit China en de sarangi uit India. De cello introduceert het Nomade-motief, dat in steeds wisselende gedaantes terugkeert. Een ander herhalingselement zijn de passages waarin verschillende instrumenten nieuwsgierig elkaars klank

verkennen aan de hand van enkele tonen. Tussendoor daagt de cello zijn Chinese collega's erhu en sheng uit met jazzy spel en stort hij zich in een vurig gevecht met de sheng. In een folklore-achtig fragment nemen de tar – de Azerbeidzjaanse luit – en de Perzische kamancha (een soort schootviool) de rol van solist over van de cello. Bons verlegde zijn eigen grens en verzon een Azerbeidzjaanse volksmelodie om de Azeri's in het gezelschap uit te dagen. Zij pakken de handschoen op met virtuoze improvisaties. Na weer een nieuwe passage belandt de luisteraar in de microtonale klankwereld van de Iraanse luit, de setar. De cello wordt verleid door de Chinese erhu en raakt verzeild in een ongebruikelijk strijkkwartet. Volgende passages leiden naar een Indiase raga door de kenmerkende sarangi en een solo van de eeuwenoude Japanse sho, een fascinerend instrument met meerdere bamboe orgelpijpen die door de bespeler aangeblazen worden. Ook westerse muziek ontbreekt niet: de cello ver kent met klarinet en altviool verschillende routes vanuit een klassiek idioom. De vervreemding slaat toe als tar, kamancha en duduk een salsa inzetten. Regelmatig geven uit de band springende instrumenten aanleiding tot schijnbare chaos, maar aan het eind komt iedereen samen in een gefluisterde koraal. De cello zweeft hoog boven het ensemble om in de stratosfeer te verdwijnen.

De première was in 2016 een overweldigend succes. 'Een enerverend en ontroerend meesterwerk', schreef Erik Voermans in het *Parool*. 'Een belevens van de eerste orde', concludeerde collega Frits van der Waa in de *Volkscrant*. Alle reden om het Atlas Ensemble te vragen de prachtige muzikale reis van Joël Bons opnieuw aan te gaan onder leiding van Ed Spanjaard. •

Ibn Battuta

Voor Jordi Savall is muziek de eerste taal die we als mens begrijpen en de laatste taal die we verliezen. Een baby in de wieg verstaat geen taal, maar luistert naar de toon van je woorden. Iemand met Alzheimer kan zijn woorden kwijt zijn, maar opbloeien bij muziek. Als we alle bruggen achter ons verbrand hebben en communicatie onmogelijk lijkt, kan muziek ons toch dichtert tot elkaar brengen. Juist die dialoog is volgens Savall essentieel om de problemen van onze tijd het hoofd te kunnen bieden. En muziek is een belangrijke manier om de dialoog aan te gaan zonder vooroordelen. Als UNESCO Artist for Peace zet hij zich op allerlei manieren in voor de interculturele dialoog. Na een bezoek aan de jungle van Calais had hij moeite met optreden in de mooiste zalen van de wereld. Savall besloot op te gaan treden in Calais en Griekenland en richtte met vluchtelingen het orkest Orpheux XXI op.

In *Ibn Battuta* brengt Savall met zijn internationale ensemble Hespèrion XXI de belevenissen van de Marokkaanse reiziger Ibn Battuta tot leven. Deze 14e-eeuwse moslim vertrok als 22-jarige vanuit Tanger voor een pelgrimage naar Mekka, maar zou dertig jaar blijven reizen. Zijn reizen leverden hem de bijnaam de 'Arabische Marco Polo' op. De reis van Ibn Battuta ging echter veel verder en zijn verslagen waren veel gedetailleerder. In het spoor van de karavane reisde hij naar Caïro om de piramides te bewonderen. Via Jerusalem en Damascus trok hij door de woestijn naar Mekka, om vervolgens door te reizen naar Irak en Perzië. Via Jemen en Zanzibar ging hij terug naar Mekka, waarna hij zich in een dhow langs de kust van Afrika liet varen.

CELLOFEST 2018

Kamancello. Twee musici uit Toronto, Shahriyar Jamshidi, Iraans-Koerdisch meesterbespeler van de Iraanse kamanche en rising star cellist Raphael Weinroth-Brown gaan tegenover elkaar zitten en laten een klein wonder gebeuren. Geen codes, geen afspraken vooraf, maar alleen de twee zeer verschillende snaarinstrumenten laten praten, fluisteren of verhit debatteren. Onlangs hebben ze een schitterende eerste cd uitgebracht. Die blijkt in één take opgenomen!

The Eric Longworth Project. De muzikale route die Eric Longworth volgt, is net zo eigenzinnig als zijn cello er uitziet. Klassiek opgeleid in de USA en neergestreken in Zuid-Frankrijk, speelt hij regelmatig met grootheden uit de Franse jazz en met geweldige musici uit het Midden-Oosten en de landen van Franssprekend Afrika. Udspeeler en gitarist Gregory Dargent exploreert zijn veelzijdigheid in acht verschillende formaties, van de world formatie L'Hijâz' Car tot popgroep Babx. De veelgevraagde percussionist Jean-Luc Di Fraya maakt van elk optreden een feestje, zowel met zijn trommels als met zijn stem.

Chu Yi-Bing

Reinhard Latzko

Bang on a Can All-Stars

09.30 uur, Grote Zaal

BACH&BREAKFAST

Matt Haimovitz

Johann Sebastian Bach (1685-1750)

Suite nr 5 in c, BWV 1011

- Prélude
- Allemande
- Courante
- Sarabande
- Gavotte
- Gigue

10.15 - 12.30 uur, Bimhuis

MASTERCLASS

Jordi Savall

10.15 - 12.30 uur, Kleine Zaal

MASTERCLASS

Giovanni Sollima

12.45 uur, Bimhuis

Students around the World

14.00 uur, Grote Zaal

De Eerste Sonate

Chu Yi-Bing cello

Reinhard Latzko cello

Alban Gerhardt cello

Thomas Sauer piano

Jelger Blanken piano

Frank van de Laar piano

Ludwig van Beethoven (1770-1827)

Sonate nr. 1 in F voor piano en cello, opus 5 nr. 1

(Chu Yi-Bing)

- Adagio sostenuto - Allegro
- Rondo: Allegro vivace

Bohuslav Martinů (1890-1959)

Sonate voor cello en piano nr. 1 (Latzko)

- Poco allegro
- Lento
- Allegro con brio

Alfred Schnittke (1934-1998)

Sonate voor cello en piano nr. 1 (Gerhardt)

- Largo
- Presto
- Largo

15.30 uur, Bimhuis

DE VERGELIJKING

Cellobouwers

Reinhard Latzko bespeelt en vergelijkt nieuwe instrumenten van bouwers die exposeren tijdens de Biënnale.

17.00 uur, Grote Zaal

TAKE FIVE

Bang on a Can All-Stars

Bang on a Can All-Stars:

- Ashley Bathgate cello
- Robert Black contrabas
- Vicky Chow piano
- David Cossin slagwerk
- Mark Stewart gitaar
- Ken Thomson klarinet

David Lang (1957)

cheating, lying, stealing

Michael Gordon (1956)

Light is Calling

Julia Wolfe (1958)

Believing

Aart Strootman (1987)

Lesson 25 - time

Steve Reich (1936)

The Cave of Machpelah

Julia Wolfe

Reeling

Anna Clyne (1980)

A Wonderful Day

Maya Fridman

Geneviève Verhage

19.00 uur, Kleine Zaal
Students around the World

20.15 uur, Grote Zaal
With a Blue Dress on

Kristina Blaumane cello
Anastasia Kobekina cello
Maya Fridman cello
Mela Marie Spaemann cello
Ashley Bathgate cello
Geneviève Verhage cello
Colin Carr cello
Thomas Sauer piano

Pēteris Vasks (1946)
Gramata cellam (Das Buch) (Blaumane)
- Fortissimo
- Pianissimo

Rita Hijmans (1948)
Cel-lust voor cello en piano (Kobekina)

Maxim Shalygin (1985)
Uit Canti d'inizio e fine
Epilogue: Todesfuge (Fridman)

Julia Wolfe (1958)
With a Blue Dress on (Bathgate, Blaumane, Spaemann, Verhage, Fridman)

pauze

Robert Schumann (1810-1856)
Fünf Stücke im Volkston opus 102 (Carr)
- Mit humor 'Vanitas vanitatum'
- Langsam
- Nicht schnell, mit viel Ton zu spielen
- Nicht zu rasch
- Stark und markiert

Ludwig van Beethoven (1770-1827)
Sonate nr.3 in A voor piano en cello, opus 69 (Carr)
- Allegro ma non tanto
- Scherzo: Allegro molto
- Adagio cantabile - Allegro vivace

20.30 uur, Bimhuis
CELLOFEST 2018
Weijenberg & Kliphuis
Sietse-Jan Weijenberg cello
Tim Kliphuis viool
Morris Kliphuis hoorn

Svante Henryson Quartet
Svante Henryson cello
Jon Balke piano
Mats Eilertsen contrabas
Audun Kleive slagwerk

De Eerste Sonate

Voordat de Russische componist **Alfred Schnittke** zich in 1990 definitief in Hamburg vestigde, had hij al eerder het vrije westen mogen proeven. Als 12-jarige studeerde hij vlak na de oorlog in Wenen. De stad die uit zijn voegen barst van de muziekgeschiedenis had grote invloed op hem. Eind jaren 1970 had Schnittke met zijn eerste *Concerto grosso* zoveel succes dat hij de Sovjet-Unie regelmatig mocht verlaten om uitvoeringen van zijn werk in het buitenland bij te wonen. In eigen land was de kritiek echter onvoorspelbaar en hard. Misschien klinkt daardoor de frustratie in zijn *Eerste cellosonate* uit 1978 zo sterk door. Welluidende verwijzingen naar de Duits-Oostenrijkse muziektraditie klinken als echo's van een onbereikbare wereld, verpakt in een taal van wanhopige melodieën en getergde onrust. Schnittke's krachtige muziek gaat dwars door elke muur van onderdrukking.

Bohuslav Martinů zag de wereld om zich heen instorten toen hij eind 1939 in Parijs aan zijn *Eerste Cellosonate* werkte. De nazi's waren Tsjechië binnengevallen en hij was definitief van zijn geliefde vaderland afgesneden. In de barre wintermaanden schreef hij: 'Ik denk steeds aan Praag en aan onze landgenoten en hoe zij zich moeten voelen. Hier in Frankrijk valt alles langzaam uit elkaar, je kunt alleen maar droevig zijn.' Op 19 mei 1940 voerden Pierre Fournier en Rudolf Firkušný de cellosonate voor het eerst uit tijdens het laatste concert van de Société pour la Musique Contemporaine. In de ochtend, want men was bang voor de nachtelijke bombardementen. 'Een laatste groet uit een betere wereld. Even begrepen we wat muziek ons kan geven, hoe ze ons de werkelijkheid kan laten vergeten', aldus Martinů.

Drie weken later ontvluchtte hij de stad, met achterlating van alles. Het originele handschrift van de sonate is tot op heden onvindbaar.

Ook **Beethoven** was ver van huis toen hij zich voor het eerst aan een sonate voor piano en cello zette. De reden van zijn reis was een stuk vrolijker. Zijn groeiende status als pianovirtuoos vroeg om een buitenlandse tournee. Aan het hof van de Pruisische koning Frederik Willem II in Berlijn maakte hij kennis met de broers Dupont, uiterst begaafde cellisten. De koning speelde zelf ook niet onverdienstelijk cello en vroeg zijn gast om een nieuwe compositie voor zijn instrument. De piano voert in Beethovens eersteling nog het hoogste woord – zijn eigen virtuositeit laten zien was het doel van de reis – maar de combinatie cello-piano zou hem zijn hele leven blijven inspireren. Boven het succes hing wel een donkere wolk. Bij thuiskomst bleek dat Beethoven vlektyfus had opgelopen, mogelijk de oorzaak van zijn latere doofheid. •

Bang on a Can All-Stars

Van Bartók die met zijn opnameapparaat de bergen in trok om volksmuziek vast te leggen tot het sampelen van fragmenten in hip-hop, opnames hebben al meer dan honderd jaar een grote invloed op nieuwe muziek. Voor het project *Field Recordings* vroeg Bang on a Can All-Stars componisten over de hele wereld een nieuw werk te schrijven, gebruikmakend van een bestaande opname (stemmen, geluiden, flarden muziek). Daarnaast speelt het ensemble ouder werk van het Bang on a Can componistencollectief. Het idee achter *cheating, lying, stealing* van **David Lang** is dat componisten vaak hun eigen sterke punten voor het voetlicht brengen in hun muziek, zoals een groot gevoelsleven of een hoge mate van intelligentie. Lang vroeg zich af hoe zou het zijn als je uit zou gaan van slechte eigenschappen. Geen componist leert hoe je onhandig schrijft of hoe je bedriegt. Lang probeerde met een kwinkslag deze donkere kanten te vangen in muziek en schreef boven de partituur de aanwijzing 'onheilspellende funk'.

Michael Gordon wilde iets moois schrijven na de verwoestende aanslag van 11 september 2001. In zijn studio vlakbij Ground Zero had hij de ellende van dichtbij meegemaakt en *Light is Calling* is zijn artistieke antwoord. Tegen een achtergrond van vervormde elektronische geluiden spint de cello een prachtige melodie.

In opdracht van Radio 4 componeerde **Julia Wolfe** in 1991 een nieuw werk voor de Bang on a Can All-Stars. Tijdens het schrijven van *Believing* luisterde ze naar John Lennons *Tomorrow never knows*, waarin de Beatles zoeken naar antwoorden op spirituele vragen. *Believing* komt veelvuldig voor in de tekst en het leek Wolfe een goede titel voor haar eigen werk. 'Het is een krachtig woord, vol optimisme en worsteling.'

With a Blue Dress on

Ruim zes jaar na de succesvolle presentatie van zijn eerste twee cellosonates aan het hof van Pruisen dreef toenemende doofheid **Beethoven** tot wanhoop. In een nooit verzonden brief – bekend geworden als het Heiligenstädter Testament – schreef hij dat alleen de muziek hem ervan weerhield een einde aan zijn leven te maken. 'Leef in je kunst, want je zintuigen beperken je alleen maar. Dit is de enige mogelijkheid', schreef hij later in zijn dagboek. In 1807, het jaar waarin hij zijn *Vijfde Symfonie* componeerde, ontstond ook de *Derde Cellosonate*. In de finale getuigen cello en piano als gelijkwaardige partners van Beethovens hervonden levenslust.

Voor *Reeling* maakte **Wolfe** gebruik van een opname die ze maakte van een Canadese zanger die een oud Iers/Schots danswijsje (reel) zingt. Wolfe, die zelf graag volksmuziek speelt, omkleedt de opgenomen zang met steeds meer geluiden, waardoor ze de muziek in haar eigen wereld trekt ('to reel in', de tweede betekenis van de titel).

De Nederlandse gitarist en componist **Aart Strootman** ontving ook een opdracht in het kader van *Field Recordings. Lesson 25 – time* is een muzikale benadering van het begrip tijd. Strootman gebruikte een opname van een ouderwetse Engelse taal cursus en onderzocht het verstrijken van de tijd met verschillende ritmes als het tikken van een klok, stiltes en lange lijnen die een eigen tijdsuniversum lijken te simuleren.

Steve Reich componeerde een klankbeeld bij interviews met Palestijnen, Israëli's en Amerikanen over de betekenis van de grot waarin Abraham begraven werd, een heilige plaats voor moslims, joden en christenen. Reich heeft niet de illusie dat *The Cave of Machpaleh* iets kan bijdragen aan de vrede in het Midden-Oosten – daarvoor lopen de spanningen veel te hoog op – en dat is jammer, want een bloeiende muziekcultuur in deze regio heeft volgens Reich de wereld veel te bieden.

Op een koude herfstavond liep **Anna Clyne** over straat toen voor haar een oudere heer liep te zingen, tikkend met zijn wandelstok. Ze vroeg of ze hem op mocht nemen en Willie Barbee was verguld toen hij hoorde dat Clyne de opname voor een compositie wilde gebruiken. In *A wonderful day* horen we Willie zingen en praten te midden van verkeerslawaai. Clyne omlijstte zijn zang met sfeervolle klanken. •

De Letse componist **Pēteris Vasks** wil met zijn muziek voedsel voor de ziel bieden in een wereld waarin spiritualiteit, liefde en idealen steeds meer op de achtergrond raken. In de Sovjet-Unie werd hij jarenlang gedwarsboemd. In zijn muziek verwijst hij veelvuldig naar Letse volksmuziek, in die tijd streng verboden. Niet zonder reden: het was de kracht van het samen zingen van volksliedjes die in de Baltische landen eind jaren 1980 de vreedzame 'zingende revolutie' teweeg bracht. *Grāmata čellam* (Het boek) ging in 1979 in Riga in première, maar het zou bijna twintig jaar duren voordat het werk in het westen uitgevoerd werd. Na een virtuoos en >>

emotioneel eerste deel zingen cello en cellist een lied vol melancholie in het contemplatieve tweede deel.

Voor **Rita Hijmans** is muziek de mooiste kunstvorm, die zonder woorden alle deuren opent. Juist in de onzegbare emotie schuilt de kracht van haar composities. *Cel-lust* begint met een roep, een gebed met een echo van Joodse muziek. Vervolgens gaat de cello als een geanimeerd verteller in gesprek met de piano. Een walsje, een tango, Hijmans schakelt snel tussen sferen en roept bij de luisteraar als vanzelf allerlei beelden op.

Voor **Maxim Shalygin** mag muziek de luisteraar zelfs schokken. 'Het gaat over pijn die schoonheid wordt en onder je huid kruipt, je de adem beneemt; alles staat stil.' Shalygins muziek is als een spirituele zoektocht, hij componeert vanuit het vertrouwen dat er voorbij de grenzen van wat wij waarnemen meer te vinden is. 'Een solo instrument kan het best uitdrukking geven aan de meest verborgen, intieme en diepe gedachten.' Tijdens dit concert klinkt het laatste deel uit het zevendelige *Canti d'inizio e fine* – de titel verwijst naar geboorte en dood, de cirkel van het leven. Voor elk deel ontwikkelde Shalygin een speciale techniek, waardoor Maya Fridman het gevoel kreeg dat ze haar instrument opnieuw moest leren bespelen. In de epiloog op het gedicht 'Todesfuge' van Paul Celan worden ervaringen van gevangenen in concentratiekampen verwoord. In dit deel speelt de zangstem een belangrijke rol.

Tijdens haar studie in Ann Arbor raakte **Julia Wolfe** verslingerd aan Amerikaanse volksmuziek. Al sinds de uitvinding van het bandopnameapparaat worden veel van deze traditionele melodieën – die vaak al generaties lang doorgegeven worden – opgenomen en verzameld. Zo'n opname inspireerde Wolfe tot *With a Blue Dress on*. Verschillende elementen uit de Amerikaanse volksmuziek zijn niet te missen: de belangrijke rol van de losse snaar, de karakteristieke fiddle-loopjes en laarzenstamp. Alsof een topkok met vertrouwde ingrediënten een gerecht opnieuw uitvindt. Wolfe bewerkte haar compositie zelf voor vijf zingende cellisten.

Robert Schumann kampte al jaren met terugkerende depressies die hem vaak het componeren onmogelijk maakten, maar in de winter van 1848-49 – terwijl in heel Europa de revolutie op stoom kwam – vloeide de ene compositie na de andere uit zijn pen. In deze periode componeerde hij een serie werken voor 'tussen de schuifdeuren'. Wellicht werd hij gedreven door financiële noodzaak, want dit genre vond gretig aftrek bij zijn uitgevers. Volgens Schumann zochten mensen in deze tumultueuze tijden geborgenheid in huiselijke kring. De zorgeloze *Fünf Stücke im Volkston* zitten vol fantasievolkllore. Twee weken na de voltooiing brak in Dresden de revolutie uit en moest Schumann met zijn gezin de stad ontvluchten. •

CELLOFEST 2018

Weijenberg & Kliphuis. Solocellist van het Nederlands Kamerorkest Sietse-Jan Weijenberg en jazz-violist Tim Kliphuis wilden iets samen gaan doen. De Cello Biënnale kreeg daar lucht van en nodigde hen uit om voor CELLOFEST een programma te maken. Al snel kwam het bericht dat jazz-hoornist en componist Morris Kliphuis zich bij hen had gevoegd en dat het eerste samenspelen 'fantastisch ging'. Het kaliber van de leden van dit nieuwe trio is hoog. De verwachtingen ook.

Svante Henryson Quartet. Met contrabassist, cellist en componist Svante Henryson komt één van Zwedens interessantste musici naar Amsterdam. Opgeleid als contrabassist en spelend in orkesten onder Mariss Jansons en Iona Brown maakte hij tegelijkertijd studio-opnamen met Stevie Wonder, Elvis Costello en Ryan Adams. Nu treedt hij op als cellist met landgenoten als Martin Fröst en Anne Sophie von Otter. Hij componeerde voor allerlei bezettingen en formeerde zijn eigen formaties voor pop en jazz. De cello is weliswaar een late maar wel zijn grootste liefde.

09.30 uur, Grote Zaal
BACH&BREAKFAST

Kian Soltani

Johann Sebastian Bach (1685-1750)
Suite nr 3 in C, BWV 1009

- Prélude
- Allemande
- Courante
- Sarabande
- Bourrée
- Gigue

10.30-12.45 uur en 13.30-15.45 uur, Grote Zaal
NATIONAAL CELLO CONCOURS

Tweede Ronde

Ludwig van Beethoven (1770-1827)

- Keuze uit:
- Twaalf variaties in F: "Ein Mädchen oder Weibchen"*
 - Twaalf variaties in G: "Judas Maccabaeus"*
 - Zeven variaties in Es: "Bei Männern welche Liebe fühlen"*

Claude Debussy (1861-1918)

- Sonate voor cello en piano in d*
- *Lent, sostenuto e molto risoluto*
 - *Sérénade: Modérément animé*
 - *Final: Animé, léger et nerveux*

Keuze uit:

Max Reger (1863-1916)
Sonate nr. 3 in F opus 78, deel 3 andante con variazioni

Johannes Brahms (1833-1897)
Sonate nr. 2 in F opus 99, deel 2 adagio affetuoso

Richard Strauss (1864-1949)
Sonate in F, deel 2 andante ma non troppo

Giovanni Sollima (1962)

Alone voor cello solo

11.00 uur, Kleine Zaal
KLEUTERVOORSTELLING (4+)

Vurenhout en Ebbenhout

naar het nieuwe kinderboek van Micha Wertheim,
De Familie Decibel

Micha Wertheim en **Fay Lovsky**

14.00 uur, Bimhuis
FAMILIEVOORSTELLING (6+)

HELLO CELLO Cellokrijgers

Een productie van Oorkaan en Cello Octet
Amsterdam

Cello Octet Amsterdam: Sanne Bijker, Job Greuter, Rares Mihailescu, René van Munster, Alistair Sung, Eduard Ninot Roig, Geneviève Verhage, Susanne Rosmolen

Josephine van Rheenen, Jochem Stavenuiter, Pim Veulings choreografie
Caecilia Thunnissen, Sanne Bijker artistieke leiding

Erin Coppens dramaturgie

Sanne Oostervink scenografie

Tim van 't Hof lichtontwerp

Hoe klinkt moed? Ken je de acht Cellokrijgers? Ze zijn soepel, sterk en vingervlug. Gewapend met cello en strijkstok trekken zij ten strijde en veroveren zij ieders hart.

15.30 uur, Bimhuis

Het podium op

Workshop Oorkaan-methode voor cellisten door

Caecilia Thunnissen

Oorkaan maakt met topmusici concerten voor kinderen. In deze workshop laat Caecilia Thunnissen, artistiek directeur van Oorkaan, u zien hoe zij de afgelopen dagen heeft gewerkt met jonge cellisten volgens de Oorkaan-methode, een unieke werkwijze die muziek in een theater vorm presenteert voor een jong publiek. Daarvoor is meer nodig dan als performer op topniveau je cello bespelen. Om maar te beginnen met het feit dat de muziek uit het hoofd wordt gespeeld, niet alleen als solist, maar ook in een groter ensemble. Een goed voorbeeld van deze methode en wat dat oplevert, is het Cello Octet Amsterdam met de nieuwe productie CELLOKRIJGERS, die tijdens deze Biënnale in première gaat en enkele keren wordt uitgevoerd op 20 en op 23 oktober 2018.

16.30 uur, Foyerdeck 1
NATIONAAL CELLO CONCOURS

NATIONAAL CELLO CONCOURS Bekendmaking finalisten

Ensemble Shiraz

17.00 uur, Grote Zaal

TAKE FIVE

Ensemble Shiraz & Kian Soltani

Kian Soltani cello

Ensemble Shiraz: **Khorso Soltani** ney, balaban, **Sepideh Raissadat** setar, stem, **Majid Derakhshani** tar, **Arjang Seyfizadeh** setar, stem, **Mohamad Ghavihelm** tombak, daf
Traditionele Perzische muziek

19.00 uur, Kleine Zaal

Students around the World

20.15 uur, Grote Zaal

Four Cities

Michel Strauss cello

Quirine Viersen cello

Nicolas Altstaedt cello

Jean-Claude Vanden Eynden piano

David Kadouch piano

Robert Schumann (1810-1856)

Fantasiestücke opus 73 (Strauss)

- *Zart und mit Ausdruck*
- *Lebhaft, leicht*
- *Rasch und mit Feuer*

Ludwig van Beethoven (1770-1827)

Sonate nr. 2 in g voor piano en cello, opus 5, nr 2 (Strauss)

- *Adagio sostenuto ed espressivo*
- *Allegro molto più tosto presto*
- *Rondo. Allegro*

pauze

Jacob ter Veldhuis (1951)

*Glacier** (Viersen) (wereldpremière)

- *Largo*
- *Andante*
- *Lento*

Fazil Say (1970)

Four Cities Sonata, opus 41 (Altstaedt)

- *Sivas*
- *Hopa*
- *Ankara*
- *Bodrum*

20.30 uur, Bimhuis

CELOFEST 2018

Workshop Arnold Dooyeweerd

Jam Session
Emile Visser en
Annie Tångberg

* Dit werk werd geschreven voor Quirine Viersen en werd financieel mogelijk gemaakt door de Cello Biënnale Amsterdam en het Fonds Podiumkunsten

Tweede Ronde Nationaal Cello Concours

In de Tweede Ronde staan opnieuw werken uit uiteenlopende stijlperiodes op het programma. **Beethoven** is een van de centrale componisten in de Biënnale en mag ook bij het concours niet ontbreken. Aan de hand van verschillende variaties die hij voor cello en piano schreef toetst de jury deelnemers op hun stijlgevoel voor de klassieke periode. Beethoven was een meester in variaties, hij schreef in zijn leven maar liefst zeventig verschillende sets. De variaties op Mozarts *Bei Männern, welche Liebe fühlen* zijn vermoedelijk ingegeven door zijn verliefdheid op Giulietta Guicciardi. Net als Pamina en Papageno in het origineel gaan ook de piano en de cello in de variaties een duet aan. Ook de variaties op *Ein Mädchen oder Weibchen* komen uit Mozarts opera *Die Zauberflöte*. De variaties op een thema uit Händels oratorium *Judas Maccabaeus* onstonden vijf jaar eerder, in de periode dat ook Beethovens eerste twee cellosonates het licht zagen. De melodie is later bekend geworden als de paashymne 'U zij de glorie'.

In alle hevigheid van de Eerste Wereldoorlog greep **Claude Debussy** in de zomer van 1915 als een ware patriot terug naar de oude Franse stijl. Na een periode van apathie vond hij volgens eigen zeggen de muziek opnieuw uit. Hij instrueerde zijn uitgever om bij het ontwerp van het titelblad van de *Sonate in d* uit te gaan van oude Franse uitgaven. Onder zijn naam

Ensemble Shiraz

Cellist Kian Soltani groeide op in een muzikaal gezin in Oostenrijk. Zijn moeder was harpiste en zijn vader, de Iraanse fagottist Khosro Soltani, kwam in 1974 uit Teheran naar Wenen om verder te studeren aan de Hochschule für Musik und darstellende Kunst. Terwijl Khosro zich specialiseerde in oude muziek, nam ook zijn interesse in muziek uit zijn geboorteland toe. In 1984 richtte hij het Ensemble Shiraz op. 'De samenstelling van het ensemble is in de loop der jaren veranderd, maar mijn vader is de constante factor in het geheel,' vertelt Kian. Zelf treedt hij sinds kort ook af en toe op met de groep. 'Vaak spelen we composities van mijn vader, die geïnspireerd zijn op melodieën die hij zich herinnert. We gebruiken ook liederen die onze zangeres Sepideh Raissadat op 't gehoor geleerd heeft. Mijn vader arrangeert en noteert de muziek, vooral voor mij. Perzische muziek kent geen geschreven traditie en ik heb bladmuziek nodig.' De instrumenten die het ensemble gebruikt zijn eeuwenoud maar nog altijd populair. Niet alleen in Iran, maar in het hele Midden-Oosten, van Turkije tot Azerbeidzjan. Kians vader speelt ney (een soort rietfluit) en balaban

schreef hij trots 'musicien Français'. De sonate leent zich uitstekend voor concoursen, omdat Debussy alle speelaanwijzingen heel precies opschreef. Bovendien volgen verschillende stemmingen elkaar snel op. In elf minuten moeten de kandidaten de meest uiteenlopende klankkleuren uit hun cello toveren.

Deelnemers mogen zelf een keuze maken uit drie langzame delen van beroemde werken uit de (late) Romantiek. Een uitgelezen kans om de cello volop te laten zingen. In het Adagio affetuoso uit **Brahms'** *Sonate in F* klinken niet alleen intieme zanglijnen, maar zit ook passie in de pizzicato's. In het Andante con variazioni van **Max Regers** *Derde Sonate* variëren cello en piano op een prachtig gedragen melodie. Boven het manuscript van zijn *Sonate in F* citeerde **Richard Strauss** een gedicht: 'Muziek is eloquent en tegelijk stil. Zwijgend over het individu geeft muziek ons het hele universum.' In het Andante ma non troppo klinkt het romantische universum van een 19-jarige.

Tot slot klinkt *Alone* voor cello solo van artist in residence **Giovanni Sollima**. Hij componeerde dit virtueuze werk vol dubbelgrepen en stampende ritmiek in 1999 voor de Stradivarius International Cello Competition. •

(een houten blaasinstrument met dubbel riet, net als de fagot). 'Naast cello zal ik zelf ook kamancheh spelen, maar dat doe ik sporadisch. Ik speel het instrument om de speciale kleur aan het ensemble toe te voegen. De kamancheh is vergelijkbaar met de cello, je bespeelt hem ook met een strijkstok, de vier snaren zijn net iets anders gestemd. Maar ik mis de vaardigheid op dit instrument om grote solo's te spelen of te improviseren.'

Kian groeide op met de traditionele Perzische muziek in zijn oren, maar tot voor een paar jaar richtte hij zich volledig op de westerse klassieke muziek. 'Het zijn voor mij gescheiden werelden, die niets met elkaar te maken hebben. Als ik klassiek speel, concentreer ik me op wat de componist heeft willen zeggen. Ik sluit me totaal af voor alle andere muziek waar ik naar luister. Klassieke muziek is een eigen taal en die probeer ik accentloos te spreken.' Anders dan in de westerse muziek omvat een octaaf in Perzische muziek 22 tonen. Klankkleur en ritme spelen een prominente rol, net als improvisatie. >

'Ik heb veel minder ervaring met improviseren dan de andere musici en laat die eer graag aan mijn vader en zijn collega's. Je moet er echt veel energie in steken om je die cultuur eigen te maken, dus ik probeer mijn improvisaties tot een minimum te beperken. Maar ik vind het wel leuk om af en toe te proberen.' Met zijn

drukke concertagenda is er niet veel gelegenheid om samen met zijn vader te spelen. 'Vroeger speelden we thuis veel samen, hij fagot en ik cello. Het is spannend om nu samen met andere muziek op het podium te staan. We kijken beiden erg uit naar het concert in Amsterdam.' •

Four Cities

1849 was voor **Schumann** het meest productieve jaar ooit. De *Fantasiestücke* componeerde hij in drie dagen in februari van dat jaar, in eerste instantie voor piano en klarinet. Drie dagen na de voltooiing kwam klarinettist Johann Gottlieb Kotte langs in huize Schumann om te repeteren. Kotte speelde in de Dresdner Hofkapelle en maakte als solist grote indruk met zijn pure en lieflijke toon. Zijn collega en tijdgenoot Carl Baermann omschreef een speelstijl die Schumann ongetwijfeld gewaardeerd zou hebben: 'Met de klank spreekt een kunstenaar tot het hart van de luisteraar, vingers produceren slechts noten.' Op het titelblad van de uitgave die enkele maanden later verscheen worden twee alternatieven voor de klarinet genoemd: viool of cello. Het op-en-top romantische werk werd al snel geliefd bij cellisten.

Mozart en Haydn waren **Beethoven** al voorgegaan toen de jonge componist zich presenteerde aan het Pruisische hof in Berlijn. Hij zal opgelucht geweest zijn dat Frederik Willem hem niet vroeg een strijkkwartet te componeren, een genre waarin zijn voorgangers triomfen vierden. Muziek voor piano en cello was nog onontgonnen terrein. De dramatische opening van zijn *Sonate in g* gaf de cello alle ruimte om indruk te maken. De koning was zo tevreden, dat hij Beethoven een kostbare snuifdoos gaf, gevuld met goudstukken. Eerder tijdens zijn reis schreef Beethoven naar huis: 'Het gaat heel goed, mijn kunst brengt me vrienden en respect. Wat meer kun je wensen?'

Negen jaar geleden werd celliste Quirine Viersen tijdens een tournee met het JeugdOrkest Nederland in het hart geraakt door *Syracuse Blues*, een compositie van **Jacob ter Veldhuis** (ook bekend als JacobTV). Sindsdien droomde ze van een compositie voor cello, maar durfde de componist nooit te vragen. Tot ze twee jaar geleden in contact kwamen op social media en de wens wederzijds bleek te zijn. Viersen: 'De samenwerking is een mooi proces. We nemen zijn schetsen door en ik inspireer hem met mijn spel. Maar het componeren laat ik volledig aan Jacob. Het is heel bijzonder hoe wij elkaar vinden in de zoektocht naar de kern van de muziek. We durven extreem open te zijn, onze ziel bloot te leggen. Het begint al met de keuze voor cello solo.'

In *Four Cities* hoor je geen oriëntaalse fantasie, maar het Turkije van **Fazil Say**. De inspiratie voor Sivas is een lied van de alevitische dichter Veysel, in Hopa klinken echo's van volksdansen. In Say's geboortestad Ankara hoor je de grote stad, waarin een melodie uit de verte sporadisch doorklinkt in een soundscape van ritme en geluidseffecten. In Bodrum staat tenslotte het uitgaansleven centraal, met de jazzy sfeer van nachtclubs. Altstaedt tovert uit zijn cello verschillende traditionele Turkse instrumenten, van fluit tot trommel. •

CELLOFEST 2018

Workshop Arnold Dooyeweerd. Al vierenveertig jaar, weer of geen weer, verkouden of niet, fietst jazzbassist Arnold Dooyeweerd elke dinsdagavond naar het Bimhuis. Daar geeft hij zijn befaamde jazz workshop. Iedereen kan zich laten horen: jazzliefhebbers, professionals, muziekstudenten en deze keer speciaal cellostudenten. Er zijn weinig jazzmusici in Nederland die daar niet zijn geweest. Om 22.00 uur start dan traditiegetrouw de Jam Session o.l.v. saxofonist Jasper Blom.

Tijdens CELLOFEST wordt die traditie niet onderbroken maar staan de workshop en de Jam Session in het teken van de cello, met natuurlijk Arnold Dooyeweerd. Bij de Jam Session maakt Jasper Blom plaats voor de cellisten Emile Visser en Annie Tångberg. In de weken voorafgaand aan de Biënnale geven zij, in samenwerking met het Conservatorium van Amsterdam, workshops aan jazz-cello talent ter voorbereiding op de Jam Session.

Sheku Kanneh-Mason

Jordi Savall, Pierre Hantaï, Rolf Lislevand & Philippe Pierlot

10.15-12.30 uur, Bimhuis

MASTERCLASS

Jean-Guihen Queyras

10.15-12.30 uur, Kleine Zaal

MASTERCLASS

Kian Soltani

12.45 uur, Bimhuis

Students around the World

14.00 uur, Grote Zaal

Beethovens mooiste maten...

Arnau Tomàs cello
Sheku Kanneh-Mason cello
Alexander Warenberg cello
Kennedy Moretti piano
Isata Kanneh-Mason piano

Josep Maria Guix (1967)
Seven haikus for solo cello (Tomàs)

Ludwig van Beethoven (1770-1827)
Sonate nr. 5 in D voor piano en cello, opus 102 nr. 2 (Tomàs)
- *Allegro con brio*
- *Adagio con molto sentimento d'affetto*
- *Allegro*

Dmitri Sjostakovitsj (1906-1975)
Sonate voor cello en piano in d, opus 40 (Kanneh-Mason)
- *Allegro non troppo*
- *Allegro*
- *Largo*
- *Allegro*

José Elizondo (1957)
Otoño en Buenos Aires (Kanneh-Mason, Warenberg)
Pan de Azúcar

15.30 uur, Bimhuis
LET'S TALK

Muziek en het brein

Over de invloed van muziek op het brein. Met **muziekcollectief LUDWIG** (Ingrid Geerlings fluit, Aisling Casey hobo, Arjan Woudenberg klarinet, Geerte de Koe viool, René van Munster cello en Jesse Faber basklarinet) en neuro-musicoloog **Artur Jaschke**.

17.00 uur, Grote Zaal

TAKE FIVE

Tous les Matins du Monde

Rolf Lislevand theorbe en gitaar
Pierre Hantaï klavecimbel
Philippe Pierlot viola da gamba
Jordi Savall viola da gamba en leiding

Marin Marais (1656-1728)
Pièces de Viole du 3e livre (Paris, 1711)
- *Prélude*
- *Muzettes I – II*
- *La Sautillante*

Mr. de Sainte-Colombe, le père (ca. 1640-ca. 1701)
Concert XLI à deux violes égales (ca. 1680) : *Le Retour*
- *Le Retour. En gigue. En menuet.*
- *En gigue. En courante. Balet tendre. En pianelle*

François Couperin (1668-1733)
Les Concerts Royaux (Paris, 1722)
- *Prélude, Gracieusement* (2e Concert)
- *Plainte pour les Violes, Lentement et dou- loureusement* (10e Concert)
- *Muzettes I – II, Naïvement* (3e Concert)

Mr. de Sainte-Colombe, le père
Concert XLIV à deux violes égales : Tombeau Les Regrets
- *Les Regrets. Quarrillon. Appel de Charon.*
- *Les Pleurs. Joye des Elizées. Les Elizées*

Mr. De Machy (bloeiperiode 1665-1692)

Prélude in d (viola da gamba)
Marin Marais
Pièces de Viole du 2e livre (Paris, 1701)
- *Les Voix Humaines*
- *Couplets de Folies* (d'Espagne)

Dit concert wordt mede mogelijk gemaakt door het Departament de Cultura van het Generalitat de Catalunya en door het Institut Ramon Llull

Roel Dieltiens

Nicolas Altstaedt

19.00 uur, Kleine Zaal
Students around the World

20.15 uur, Grote Zaal
**Nieuwe
Philharmonie
Utrecht**

Roel Dieltiens cello
Nicolas Altstaedt cello
Nieuwe Philharmonie Utrecht
Johannes Leertouwer dirigent

Gabriel Fauré (1845-1925)
Pavane, opus 50

Auguste Franck (1808-1848)
Variaties op een Russisch en een Schots thema
(Dieltiens)

Carl Philipp Emanuel Bach (1714-1788)
Celloconcert in A, Wq 172 (Dieltiens)
- *Allegro*
- *Largo maestoso*
- *Allegro assai*

pauze

Carl Philipp Emanuel Bach
Symfonie voor strijkers in G, Wq 182,1
- *Allegro di molto*
- *Poco adagio*
- *Presto*

Ottorino Respighi (1879-1936)
Adagio con Variazioni (Altstaedt)

Camille Saint-Saëns (1835-1921)
Celloconcert nr. 1 in a, opus 33 (Altstaedt)
- *Allegro non troppo*
- *Allegretto con moto*
- *Allegro non troppo*

20.30 uur, Bimhuis
CELLOFEST 2018
**Harald Austbø
Kwartet**

Haral Austbø cello, stem
Jasper Stadhouders gitaar
Ernst Glerum contrabas
Frank Rosaly drums

Ecce Cello

David Fernández cello, video, electronics,
video mapping
Konstantin Döben trompet

Beethovens mooiste maten...

De Catalaanse cellist Arnau Tomàs opent het concert met muziek van zijn streekgenoot **Josep Maria Guix** (1967). Guix studeerde kunstgeschiedenis, muziektheorie en compositie in Barcelona en vervolgde zijn studie aan het door Pierre Boulez opgerichte instituut voor klank en techniek IRCAM in Parijs. De componist werd beïnvloed door het spectralisme, een stroming uit de jaren 1970 waarbij natuurlijke geluiden in muziek geïmiteerd werden. Net als in de Japanse dichtkunst beperkt Guix zich in *Seven haikus* tot de essentie. Subtiele geluiden en schurende dissonanten roepen beelden op van klokken in de mist, afscheid van een vriend, een desolaat winterlandschap, het fladderen van een vlinder, hagel en morsecodes, een gure herfstwind. Soms roept een melodie een beeld op, vaak zijn het vooral geluidsschilderingen.

Toen **Beethoven** in de zomer van 1815 zijn twee afscheidssonates voor de cellist Joseph Linke componeerde, had hij een zware periode achter de rug. Na de afwijzing van de liefde van zijn leven raakte hij in een depressie. Hij verloor zijn mecenasen en had geldzorgen. Aan zijn advocaat schreef hij: 'Alles is illusie. Vriendschap, koninkrijk, keizerschap, alles is nevel, door het kleinste windje weggeblazen of vervormd.' Maar Beethoven vond zichzelf en zijn muziek opnieuw uit. Eenzaamheid gaf hij nieuwe betekenis als spirituele onthechting. Hij bestudeerde filosofie en theologie en schreef in zijn conversatieschriftje: 'Socrates en Jezus zijn mijn voorbeelden.' Voor muzikale inspiratie ging hij terug in de tijd naar de meesters van de barok. In de finale van zijn *Vijfde Sonate* ontspint zich een meesterlijke fuga. Maar daaraan gaan misschien wel Beethovens mooiste maten voor cello vooraf: na de

onmetelijke droefenis van het Adagio – met een zoete herinnering aan betere tijden in het midden – houdt Beethoven de adem in... en dan richt hij zich op uit zijn donkere gepeins met de meest krachtige toonladders ooit.

Stalin was als de dood voor de kracht van muziek. Hij nam veel moeite om nieuwe muziek te controleren en componisten aan zijn leiband te laten lopen. Kritiek was snoeihard en onvoorspelbaar, dat ondervond ook **Sjostakovitsj**. Met zijn *Sonate in d* zocht hij in 1934 naar een eenvoudige, expressieve muzikale taal. Juist in die periode lanceerde Stalin het begrip Socialistisch Realisme; in de kunst moest het dagelijks leven van de gewone Rus tot uitdrukking komen. Of Sjostakovitsj' zoektocht naar eenvoud en Stalins decreet iets met elkaar te maken hadden is maar zeer de vraag: geen mens wist in 1934 hoe Socialistisch Realistische muziek zou moeten klinken. Rond de première ging het gerucht dat Sjostakovitsj het Largo componeerde voor zijn vrouw Nina, die hem juist verlaten had omdat de componist een relatie met een ander begonnen was. Of het de kracht van de muziek was valt niet te zeggen, maar Nina en Dmitri hertrouwden niet veel later.

Sheku Kanneh-Mason en Alexander Warenberg eindigen het concert met een vrolijke noot: twee delen uit *Danzas Latinoamericanas* van **José Elizondo** (1972). De Mexicaanse componist schreef de driedelige suite in 1997 voor twee cello's op verzoek van zijn landgenoot cellist Carlos Prieto. De Argentijnse tango 'Herfst in Buenos Aires' (hommage aan Piazzolla) wordt gevolgd door de Braziliaanse samba 'Suikerbrood' (hommage aan Jobim en Villa-Lobos). •

Tous les Matins du Monde

Jordi Savall maakte de soundtrack voor de succesvolle film *Tous les Matins du Monde* (1991) met Gérard Depardieu als gambaspeler en componist Marin Marais. De film gaat over Monsieur de Sainte Colombe, een meesterlijk gambist uit de 17e eeuw. Als thuis zijn vrouw sterft terwijl hij elders aan het bed van een stervende troostende muziek speelt, knapt er iets in hem. Hij trekt zich terug en stort zich volledig op zijn viola da gamba. Bezoek van een jonge leerling haalt hem uit zijn isolement. Marin Marais, zoon van een schoenmaker, is buitengewoon getalenteerd en leergierig, maar als hij optreedt aan het hof van Lodewijk XIV is De Sainte Colombe woest. Muziek heeft een ander doel dan het plezier van de koning. 'Je bent een groot acrobaat, maar een klein musicus', blaft hij de jonge Marais toe. Hoewel Marais carrière maakt aan het hof, kan hij zijn oude meester niet vergeten. Jaren later komen ze in een laatste gesprek samen tot de kern van muziek: het onzegbare zeggen. 'Muziek is voor de tijd voordat we kind waren, nog zonder adem, zonder licht', zegt De Sainte Colombe in de film. Voor hem is muziek voor de eeuwigheid, voor het niet-stoffelijke leven, dat zonder woorden bestaat, waar niets tastbaar is en alles wind. Een deur naar een andere dimensie.

Over de historische **Jean de Sainte Colombe** is weinig bekend, maar zijn sterfdatum weten we redelijk zeker omdat Marin Marais in 1701 een *Tombeau pour Monsieur de Sainte Colombe* componeerde. De twee woonden inderdaad dicht bij elkaar in Parijs en zeker is dat Marais les had van de oude meester. Zo'n kluizenaar als in de film was hij echter niet, hij componeerde 180 werken voor viola

Nieuwe Philharmonie Utrecht

Als **Gabriël Fauré** met zijn jonge gezin in oktober 1886 naar een ruim appartement in een geboede wijk van Parijs verhuist, moet hij hard werken om zijn inkomen op peil te houden. Elke dag reist hij drie uur met de trein om rijke leerlingen les te geven. Er schiet weinig tijd over om te componeren. Fauré verlangt hevig naar andere landschappen dan het Station St. Lazare en andere klanken dan de sonates van zijn leerlingen. Aan een vriendin schrijft hij: 'Het enige nieuwe werk dat ik heb kunnen componeren in dit forensenbestaan is een *Pavane* – elegant, verzekerd, maar niet bijzonder belangrijk...' Hij kon niet weten hoe beroemd zijn 'tussendoortje' zou worden. In 1998 gebruikte de BBC de melodie zelfs als openingstune bij de WK voetbal in Frankrijk.

da gamba solo en nog eens 67 duetten. De Sainte Colombe betekende veel voor de ontwikkeling van het instrument. Hij voegde een zevende snaar toe en bedacht een nieuwe techniek voor de linkerhand. **Marin Marais** was volgens zeggen na een half jaar zijn leraar al ontgroeid. Rond 1675 speelde hij in het orkest van de Opéra. Al snel kwam hij in dienst van de koning en dankzij de lessen van Lully werd hij ook een groot componist. Zijn faam reikte tot ver buiten de landsgrenzen. Hij was een virtuoos op zijn instrument, maar verloor nooit het doel van de muziek uit het oog. Zijn spel betoverde en ontroerde zijn tijdgenoten en zijn composities hebben door de eeuwen heen hun zeggingskracht niet verloren.

De jeugd van Jordi Savall vertoont opmerkelijke overeenkomsten met die van Marin Marais. Beiden maakten kennis met muziek door als kind in een koor te zingen en waren van eenvoudige komaf. Met werken in een textiel fabriek verdiende Savall geld om zijn eerste cello te kopen. De ontdekking van de muziek van o.a. Marais en Couperin deed hem overstappen naar de viola da gamba. •

Ook **Auguste Francomme** werkte zich een halve eeuw eerder in dezelfde stad een slag in de rondte. Hij was trots op zijn aanstelling als 'eerste cellist van de koning', maar door zijn koninklijke verplichtingen moest hij soms lucratieve soirees bij rijke stadsgenoten laten schieten. Het variëren op bekende melodieën was een geliefd genre op deze bijeenkomsten en Francomme verstond de kunst als geen ander. Bij hoog buitenlands bezoek varieerde hij voor de koning op nationale hymnes en voor het soireepubliek putte hij uit het populaire operarepertoire. Zijn *Variaties op een Russisch en een Schots thema* uit 1835 geven een goed beeld van zijn vakmanschap: in de lichte en elegante Franse toets herken je zijn voorliefde voor de klassieken, aan overdreven expressie had hij een broertje dood.>>

Carl Philipp Emanuel Bach, de een na oudste zoon van, diende koning Frederik II van Pruisen in Berlijn. Als klavecijnist begeleidde hij de vorst die zeer verdienstelijk fluit speelde en bijna dagelijks huisconcerten gaf. Toch bleef er voor de jonge Bach voldoende tijd over om te componeren. Het *Celloconcert in A* schreef hij vermoedelijk met Ignaz Mara in gedachten, de Boheemse cellist met wie hij al jaren samenwerkte in het koninklijk kamer muzikensemble. Bach senior bezocht zijn zoon twee keer in Berlijn, waar hij als groot componist onthaald werd. Toen Emanuel zijn derde celloconcert schreef in 1753, was senior al overleden. Maar niet uit zijn gedachten, want de openingsmaten van het Largo doen sterk denken aan het begin van Johann Sebastian's Sinfonia nr. 9 in f klein.

Bach junior kreeg van Frederik niet de erkenning die hij zocht. De koning had andere favorieten en Emanuel deed vele pogingen om elders een aanstelling als kerkmusicus te krijgen. Het lukte eindelijk toen Telemann in 1767 overleed, waardoor in Hamburg een vacature ontstond. Net als zijn vader eerder in Leipzig was Emanuel nu verantwoordelijk voor de muziek in de belangrijkste kerken van de stad. Daarnaast organiseerde hij zijn eigen concertseries. In 1773 gaf Baron van Swieten hem opdracht voor een serie van zes symfonieën voor strijkers. De symfonieën waren zo populair, dat verschillende uitgeverij zonder toestemming van de componist kopieën verkochten.

Nadat **Ottorino Respighi** zijn studie viool en piano in Bologna in 1899 afrondde, vertrok hij naar Sint Petersburg, waar hij als altviolist orkestervaring

opdeed en enkele lessen in orkestratie nam bij Rimski-Korsakov. In deze periode componeerde hij als jonge twintiger een celloconcert, maar hij liet het nooit uitgeven. Pas twintig jaar later maakte hij het langzame deel, een *Adagio con variazioni* alsnog openbaar. Het is geïnspireerd op een volkslied uit Romagna, een streek dicht bij zijn geboortestad Bologna. In de rijke orkestklank is een belangrijke rol weggelegd voor de althobo. Het werk van een orkestratiestudent met heimwee?

Met het *Eerste Celloconcert* van **Saint-Saëns** keert dit programma tot slot terug naar Parijs rond 1870. De Derde Republiek werd uitgeroepen, de Pruisen belegerden de stad, een bloedige volksofstand werd wreed neergeslagen, het waren roerige tijden. Zelfs musici grepen naar de wapenen, Saint-Saëns werd soldaat in het Vierde Bataljon van de Nationale Garde. In de theaters werden gewonden verzorgd in plaats van opera's gespeeld. Onder het motto 'Ars Gallica' richtte Saint-Saëns met gelijkgestemden een vereniging voor muziek van eigen bodem op. Vanaf 1872 kwam langzaam het normale leven weer op gang. In januari 1873 bracht cellist Auguste Tolbecque Saint-Saëns' *Eerste Celloconcert* in première. Met dit werk sloeg Saint-Saëns een nieuwe weg in: het traditioneel driedelige genre bracht hij terug tot een compact eendelig werk en zijn solist was niet langer de eenling in strijd met het orkest. Bij het menuet zullen veel Parijzenaars met weemoed aan vervlogen tijden gedacht hebben. •

CELLOFEST 2018

Harald Austbø Kwartet. Cellist Harald Austbø duikt steeds vaker op in allerlei impro- en jazzformaties. Geen wonder, hij is een zeer creatieve en originele speler én zanger. Maar een eigen ensemble was er nog niet. De Cello Biënnale heeft hem aangemoedigd een eigen band te formeren en daarmee voor CELLOFEST een programma te maken. De musici die Harald heeft uitgenodigd doen vermoeden dat het goed, nee waarschijnlijk érg goed, gaat worden.

Ecce Cello. De Spaanse video- en performance-kunstenaar, danser, cellist, uitvinder, zanger en componist David Fernández brengt zijn Ecce Cello project, het resultaat van jarenlang experimenteren met de cello, klank- en beeldtechniek en dat uitproberen voor publiek. In zijn woonplaats Berlijn loopt een select hipsterpubliek met hem weg. Hij is nu voor het eerst in Nederland. Voor deze Biënnale maakte Fernández ook de video mapping installatie *The Power of the Cello* die tijdens de Biënnale te zien is.

09.30 uur, Grote Zaal

BACH&BREAKFAST

Jordi Savall (viola da gamba)

Johann Sebastian Bach (1685-1750)

Suite nr 1 in C, BWV 1007

- Prélude
- Allemande
- Courante
- Sarabande
- Menuet
- Gigue

In deze Biënnale voor het eerst een suite door een niet-cellist. Jordi Savall speelt de eerste suite omgezet in C, op een 'bass viol' van Barak Norman, London 1697

10.15-12.30 uur, Bimhuis

MASTERCLASS

Nicolas Altstaedt

10.15-12.30 uur, Kleine Zaal

MASTERCLASS

Michel Strauss

12.45 uur, Bimhuis

Students around the World

14.00 uur, Grote Zaal

Vriendschap, Verzet en Protest

Mick Stirling cello

Mischa Maisky cello

Matt Haimovitz cello

Yoram Ish-Hurwitz piano

Lily Maisky piano

Christopher O'Riley piano

Gabriel Fauré (1845-1924)

Sonate voor cello en piano nr 2 in g, opus 117

(Stirling)

- Allegro
- Adagio
- Finale: Allegro vivo

Benjamin Britten (1913-1976)

Sonate in C, opus 65 (Maisky)

- Dialogo. Allegro

- Scherzo-Pizzicato. Allegretto

- Elegia. Lento

- Marcia. Energico

- Moto perpetuo. Presto

Ludwig van Beethoven (1770-1827)

Sonate nr. 4 in C, opus 102 nr. 1 voor piano en

cello (Haimovitz)

- Andante - Allegro vivace

- Adagio - Tempo d'Andante - Allegro vivace

Viktor Tsoi

Kukushka (Haimovitz)

Pussy Riot

Punk Prayer - Virgin Mary, Put Putin Away

(Haimovitz)

17.00 uur, Bimhuis

TAKE FIVE

Orpheus... dat zijn wij...

Lidy Blijdorp cello

Julien Brocal piano

Vasile Luca cimbaal

Franz Liszt (1811-1886)

La lugubre gondola

Traditionele zigeunermuziek

Twee gitaren

Ciocărlia (leeuwerik)

Claude Debussy (1862-1918)

Syrinx

Igor Stravinsky (1882-1971)

Helse dans van al Kosjtsjevs onderdanen en

Slaaplied van de Vuurvogel uit De Vuurvogel

(Blijdorp)

Roel Dieltiens cello

Willem Vermandere stem, gitaar

Willem Vermandere

Eigen composities (Dieltiens, Vermandere)

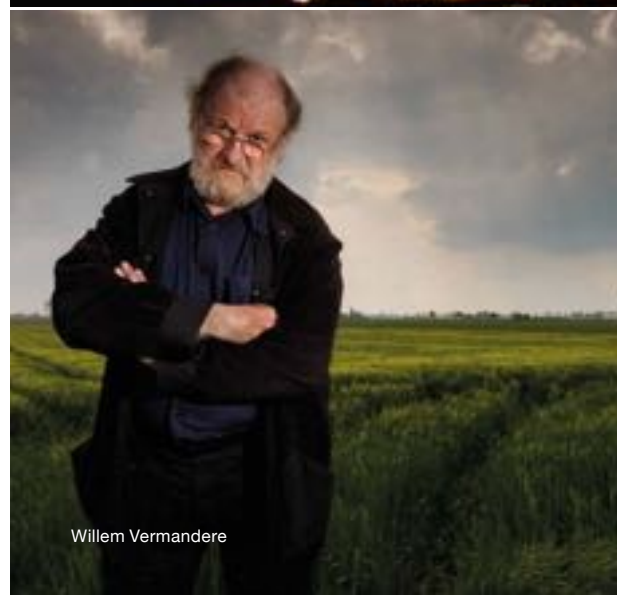
Matt Haimovitz

Michel Strauss

Mick Stirling

Willem Vermandere

Lidy Blijdorp

Alban Gerhardt

Cellokwartet Ferschtman

19.00 uur, Kleine Zaal
Students around the World

19.15 uur, Grote Zaal
INLEIDING
Saskia Törnqvist

20.15 uur, Grote Zaal
Antwerp Symphony Orchestra

i.s.m. de Donderdagavondserie van het Muziekgebouw

Jean-Guihen Queyras cello
Maya Fridman cello
Alban Gerhardt cello
Cellokwartet Ferschtman: Dmitry Ferschtman, Larissa Groeneveld, Ketevan Roinishvili, Willem Stam
Klaus Mäkälä dirigent

Mathilde Wantenaar (1993)
*Nieuw werk voor cellokwartet** (wereldpremière)

Wim Henderickx (1962)
*Cello Concerto (Sangita)*** (Queyras, wereldpremière)

pauze

Oswaldo Golijov (1960)
Omaramor (Fridman)

Brett Dean (1961)
*Celloconcert**** (Gerhardt, wereldpremière)

20.30 uur, Bimhuis
CELLOFEST 2018
Chesaba
Abel Selaocoe cello, vocals
Ali McMath contrabas
Sidiki Dembélé percussie, kora

Jörg Brinkmann Trio
Jörg Brinkmann cello
Jeroen van Vliet piano
Dirk Peter Kölsch drums

* Dit werk kwam tot stand in opdracht van de Cello Biënnale Amsterdam en werd financieel mogelijk gemaakt door het Fonds Podiumkunsten.

** Gecomponeerd in opdracht van het Antwerp Symphony Orchestra ter gelegenheid van de Cello Biënnale met financiële ondersteuning van de Vlaamse Gemeenschap.

*** Dit werk kwam tot stand als een gezamenlijke opdracht van de Cello Biënnale Amsterdam, het Sydney Symphony Orchestra, Berliner Philharmoniker, Swedish Radio Symphony Orchestra, Minnesota Orchestra en Muziekgebouw aan 't IJ.

Vriendschap, Verzet en Protest

Ondanks een lange lijst aan gezondheidsklachten en verregaande doofheid componeerde **Gabriel Fauré** nog veel in zijn laatste levensjaren. In het voorjaar van 1921 begon hij aan zijn *Tweede Cellosonate*. Het werk lag door ziekte een maand stil. 'Oud zijn is vervelend. Maar als ik weer aan 't werk ben heb ik er niet zo'n last van', schreef hij in een brief. Ondanks zijn broze gezondheid getuigt de sonate van opmerkelijke levenslust. Fauré droeg het werk op aan zijn vriend, componist en cellist Charles Martin Loeffler.

Benjamin Britten onderhield warme banden met Russische musici, ondanks de anti-Sovjet sentimenten in zijn land. Hij was bij de Britse première van Sjostakovitsj' *Eerste Celloconcert* zo onder de indruk van Rostropovitsj, dat hij meteen instemde met diens verzoek een nieuw werk te componeren. Over de eerste keer dat ze het werk doorspeelden vertelde de cellist later: 'Ik was zo opgewonden dat ik niet zou kunnen zeggen hoe we speelden, maar we eindigden het eerste deel tegelijk. Ik stond op, sprong over de cello en omhelsde de componist in een spontane opwelling van dankbaarheid.' Het was de geboorte van een vriendschap voor het leven.

Cellist Joseph Linke maakte deel uit van het beroemde Schuppanzigh-kwartet dat **Beethoven** in de herfst van zijn leven inspireerde tot grote meesterwerken. Toen het paleis van graaf Razoemovski afbrandde en het kwartet op straat kwam te staan, haalde Beethoven zijn mecenas gravin Erdödy over om Linke in dienst te nemen. Toen de begaafde cellist met zijn werkgever naar

het buitenland vertrok, schreef Beethoven zijn twee cellosonates op. 102 als afscheidsgeschenk. De *Vierde Cellosonate* markeert het begin van een nieuwe periode waarin Beethoven experimenteert met nieuwe vormen en oude technieken. Boven het handschrift schreef Beethoven 'Freie Sonate'.

De rockband Kino met voorman **Viktor Tsoi** werd in de Sovjet-Unie al snel verboden toen duidelijk werd dat Tsoi niet over koetjes en kalpjes zong, maar over de oorlog in Afghanistan en de onderdrukking in eigen land. Na Gorbatsjovs perestrojka genoot Tsoi meer vrijheid, maar een auto-ongeluk maakte al snel een einde aan zijn leven. In de wrakstukken werd een geluidsband gevonden met een aantal nieuwe songs, door Kino postuum uitgebracht. In *Kukushka* (koekkoek) zingt Tsoi: 'Mijn hand vormt zich tot vuist, als er kruit is, geef mij dan vuur.'

De vrouwen van **Pussy Riot** begonnen in 2011 met hun provocerende optredens op onverwachte openbare locaties. Het zingen van *Punk Prayer* in de Christus Verlosserkathedraal in Moskou leidde tot de arrestatie van drie bandleiden. Het protest tegen Poetin in de vorm van een gebed (Maagd Maria, verban Poetin! [...] Dames maak de goede sint niet boos en beperk je tot het maken van baby's) is nog altijd te zien op Youtube. Cellist Matt Haimovitz – zelf in Israël geboren uit ouders die Roemenië ontvluchtten – geeft Viktor Tsoi en Pussy Riot een nieuw podium. •

Orpheus... dat zijn wij...

De muziek van Orpheus bezat de kracht om de duistere onderwereld naar zijn hand te zetten. Celliste Lidy Blijdorp koos met haar ensemble een programma waarin het dodenrijk een rol speelt, maar ook de wedergeboorte van de feniks en mythische transformatie van Syrinx. Liszt componeerde *La Lugubre Gondola* in de winter van 1882-1883, niet lang nadat hij in Venetië te gast was bij Richard Wagner. Toen Wagner enkele maanden later stierf en zijn laatste reis naar Bayreuth aanving met een gondelvaart door Venetië, besloot Liszt het werk aan Wagner op te dragen. In de mythe van de feniks of vuurvogel speelt nieuw leven een grote rol, de vogel herrijst uit zijn eigen as. In Stravinsky's ballet *De Vuurvogel* betovert het mythische wezen een boze tovenaer met een helse vuurdans en zingt vervolgens de tovenaer en zijn gevolg in slaap. Ook de nimf Syrinx, achternagezeten door de god pan, wordt betoverd. Zij verandert in riet, waarna Pan haar als een fluit bespeelt. Lidy Blijdorp speelt Debussy's *Syrinx* op de cello. Op dit programma staan ook twee traditionele zigeunercomposities. Van Russen wordt wel gezegd dat ze twee keer sterven: voor het moederland en als ze naar zigeunermuziek luisteren. In het Russische *Twee gitaren* leidt de cello de dans en in het Roemeense *Ciocărlia* kwinkeleert de cello virtuoos als een leeuwerik.

Toen Maarten Mostert met cellist Roel Dieltiens het thema van de zevende Cello Biënnale besprak, dacht Roel meteen aan de Vlaamse zanger Willem Vermandere. 'Willem is een heel poëtische man,

een vroege vogel die voor dag en dauw opstaat. In de stille uurtjes voor het krieken van de dag schrijft hij al jaren de mooiste instrumentale muziek. Samen hebben we deze muziek doorgespeeld en een aantal stukken heb ik voor cello gezet. Het is melancholische muziek, die perfect bij de aard van de cello past.' De instrumentale muziek van Vermandere zal op de Cello Biënnale eenmalig en voor het eerst voor publiek gespeeld worden. Dieltiens: 'Willem zal ook enkele van zijn liederen zingen. Je hoort ze in heel Vlaanderen bij huwelijken en begrafenissen en alle grote momenten in het leven. De kracht van zijn muziek zit vooral in zijn teksten, die mensen recht in het hart raken. Hij creëert zijn eigen wereld, maar spreekt daarmee een groot publiek aan. Meer dan dertig jaar geleden leerde ik hem kennen toen ik Wieland Kuijken verving in het kwartet van Sigiswald Kuijken. We speelden bij Willem thuis, in het kerkje tegenover zijn huis. Het klikte. We zijn beiden elke dag, ons hele leven Orpheus en kijken niet achterom, maar vooruit.' Vermandere zegt hier zelf over: 'Orpheus... dat zijn wij... die met ons gezang de grote meester van leven en dood vermurwen, zodat onze gestorven geliefden weer gaan herleven. Levenslang, dag na dag, moeten wij afdalen in onze duistere onderwereld, om de donkere rivier van de wanhoop over te steken. Dat muzikanten ook maar bange sukkelars zijn, is algemeen geweten. Maar hun lied zal levenswekkend zijn. Dit is een bevel. Ondanks de eeuwige dodelijke twijfel moet elke Orpheus iedere dag opnieuw zijn lied blijven zingen.' •

Antwerp Symphony Orchestra

Oswaldo Golijov (1960) groeide op in Argentinië, in een huis vol klassieke muziek, klezmer en tango. Na zijn studie piano en compositie trok hij in 1983 naar Jeruzalem, waar hij verder studeerde en de smeltkroes van culturen op zich in liet werken. Drie jaar later vervolgde hij zijn studie in de Verenigde Staten, waar hij studeerde bij George Crumb. Een beurs, vernoemd naar de Argentijnse toneelschrijver Omar del Carlo, stelde hem in staat lessen te volgen bij Oliver Knussen in Tanglewood. Daar componeerde hij *Omaramor*, een ode aan Buenos Aires geïnspireerd op een onsterfelijke hit van tango artiest Carlos Gardel. Op het hoogtepunt van zijn roem kwam Gardel om bij een vliegtuigongeluk. Hij wordt nog altijd vereerd in Argentinië.

Op 23 maart vorig jaar speelde Liza Ferschtman voor het eerst een nieuw octet voor strijkers van **Mathilde Wantenaar**. Liza's vader Dmitry Ferschtman was zo onder de indruk, dat hij nog dezelfde avond Mathilde vroeg voor zijn cellokwartet een nieuw werk te componeren. Dmitry Ferschtman gaf ooit les aan Maarten Mostert (artistiek directeur van de Cello Biënnale) en Mathilde Wantenaar studeerde weer cello bij hem. En zo rolde er een compositieopdracht uit voor de zevende editie van de Biënnale. Mathilde: 'Ik schrijf veel vanuit de magie van verstilling, dat vind ik mooi. Maar ik hou van meer dingen. Misschien wordt mijn nieuwe compositie juist wel heel pittig. In mijn octet ontwikkelt zich een stevige climax. Die hardere kant zou ik wel verder >>

willen onderzoeken. Maar als ik begin te schrijven, leidt de muziek mij soms een heel andere kant op. Ik geniet er enorm van om volledig abstract te schrijven en het muzikale materiaal helemaal uit te diepen.' Wantenaar studeerde compositie bij Wim Henderickx en is vereerd nu samen met hem op het programma te staan. 'Toen ik naar het conservatorium ging, dacht ik dat ik bepaalde muziek niet mocht schrijven. Dat bleek helemaal niet zo te zijn. Wim Henderickx ontvangt iedereen met open armen, hij is heel open en enthousiast.'

'Mijn muziek is bijna altijd geïnspireerd door niet-westerse culturen. De wereld is mijn inspiratiebron', vertelt **Wim Henderickx**. In de jaren 1990 verdiepte hij zich in de Indiase muziek en componeerde hij verschillende raga's – een Indiase manier om muziek te structureren, zoals wij mineur en majeur kennen. 'De ondertitel van mijn *Celloconcert* is 'Sangita'. In het Sanskriet wordt het begrip gebruikt om podiumkunsten aan te duiden; niet alleen muziek, maar ook dans. In een eeuwenoud standaardwerk over Sangita staan verschillende rasa's of gemoedstoestanden beschreven. Ik koos er negen uit, van droevig en boos tot vroomheid en erotiek. Aan elke rasa is een eigen raga gekoppeld en samen vormen ze een traject. Het spel van de solist is geïnspireerd op de sarangi, het Indiase zusje van de cello. Glissando's en versieringen spelen een belangrijke rol. Een ander kenmerk van Indiase muziek is elkaar uitdagen. Het *Celloconcert* zit vol contrasten. Er zitten zangerige stukken in, maar ook ritmische en zelfs ruwe passages. Het is ook heel erg een dialoog tussen cellist en orkest. Het orkest begeleidt de solist niet, maar inspireert, jut

hem op, daagt hem uit.' Voor Henderickx voelde de onderdompeling in de Indiase muziek na zoveel jaar weer als thuiskomen. 'Het is ook heel actueel, onze wereld is groter geworden. De Cello Biënnale staat open voor allerlei culturen en daarom past deze opdracht zo mooi.'

Brett Dean zag zich voor een voldongen feit gesteld, hij las in de krant dat hij een *Celloconcert* ging schrijven voor Alban Gerhardt. 'Ik ken Alban al sinds zijn tienerjaren. Ik speelde zelfs met zijn vader in de Berliner Philharmoniker toen hij zijn solodebuut speelde met het orkest. Toen hij bij mij logeerde in Melbourne vertelde hij in een interview aan de krant dat ik beloofd had voor hem een celloconcert te schrijven. We hadden het er inderdaad over gehad, maar zo krijg je dus dingen voor elkaar. Het Sydney Symphony Orchestra vond het wel een mooie opdracht als afsluiting van mijn residency. En Alban heeft zo'n netwerk, dat het hem geen moeite kostte andere opdrachtgevers te interesseren, waaronder de Cello Biënnale. Het concert borduurt verder op een eerder werk voor cello solo *Eleven Oblique Strategies*. Ik ben heel milieubewust, ik recycle graag dingen. Maar het is toch heel anders geworden. Eerder waren mijn soloconcerten een gevecht tussen de eenling en de groep. In het trompetconcert *Superhero* probeert het orkest de solist te overmeesteren, in mijn altvioolconcert achtervolgt het orkest de solist. In dit concert gaat het over vergroten en versterken, niet om elkaar de kaas van het brood eten. Ideeën worden gedeeld en uitgewisseld. Maar er zit wel veel energie in het materiaal. Snel en virtuoos, dat wordt het.' •

CELLOFEST 2018

Chesaba. De jonge Zuid-Afrikaanse cellist Abel Selaoe is met zijn verbinding van klassieke cello, African song en blues een exponent van de regenboognatie 3.0. Abel is een begenadigd cellist, een geweldige zanger en een gangmaker. Studerend aan het Royal Northern College of Music liep hij bassist Ali McMath en de West-Afrikaanse percussionist Sidiki Dembélé tegen het lijf. Chesaba was geboren.

Jörg Brinkmann Trio. Improvisator en jazzcellist Jörg Brinkmann is een fenomeen. Hij was al meerdere keren te gast bij de Cello Biënnale, in 2016 nog in 'The Tell-Tale Heart' met Artvark en Claron McFadden. Nu komt hij met zijn eigen trio dat hij vormt met zijn long time drummer Dirk Peter Kölsch en met Nederlands fijnzinnigste jazzpianist, Jeroen van Vliet.

Hayoung Choi

Ivan Karizna

Santiago Cañon Valencia

09.30 uur, Grote Zaal

BACH&BREAKFAST

Sietse-Jan Weijenberg

Johann Sebastian Bach (1685-1750)

Suite nr 2 in d, BWV 1008

- Prélude
- Allemande
- Courante
- Sarabande
- Menuet
- Gigue

14.30 uur, Grote Zaal

Kronberg Academy: Music from my Homeland

Hayoung Choi cello

Ivan Karizna cello

Santiago Cañon Valencia cello

Naoko Sonoda piano

Jovica Ivanovic accordeon

Isang Yun (1917-1995)

Intermezzo voor cello en accordeon (Choi)

Traditional

Arirang (Choi)

Ivan Karizna (1992)

Solosonate (2018) (Karizna, wereldpremière)

Traditional

Russische volksmuziek (Karizna)

Guillermo Uribe-Holguin (1880-1971)

Sonate (Cañon Valencia)

León Cardona (1927)

Bambuquisimo (Cañon Valencia, arr. Edwin Guevara)

Carlos Vieco Ortiz (1900-1979)

Patasdilo (Cañon Valencia, arr. Edwin Guevara)

10.15-12.30 uur, Bimhuis

MASTERCLASS

Roel Dieltiens

10.15-12.30 uur, Kleine Zaal

MASTERCLASS

Chu Yi-Bing

12.45 uur, Bimhuis

Students around the World

16.00 uur, Kleine Zaal

LET'S TALK

The Power of Cello

Mirjam van Hengel spreekt met **Henkjan Honing**, **Persis Bekkering**, **Anna Enquist**, **Gonevië Verhage** en **Maarten Mostert** over de betoverende kracht van muziek

17.30 uur, Grote Zaal

Geloof, Hoop en Troost

Mischa Maisky cello

Giovanni Sollima cello

Nicolas Atstaedt cello

Cello Company: Maya Fridman, Emma Kroon, Maximiliano Segura Sánchez cello

Lily Maisky piano

Daniël Kool piano

Gabriel Fauré (1845-1824)

Élégie (Maisky)

György Kurtág (1926)

Az hit...

Népdalféle

Króó György in memoriam (Altstaedt)

Maurice Ravel (1875-1935)

Kaddish (Altstaedt)

Maxim Shalygin (1985)

Homage to Alfred Schnittke (Cello Company)

- *Sarabande*

- *Baroque rap*

- *Threni*

- *Waltz*

- *Hymn*

- *Lullaby*

Giovanni Sollima (1962)

Lamentatio (Sollima)

Olivier Messiaen (1908-1992)

'Louange à l'Éternité de Jésus' uit

Quatuor pour la Fin du Temps (Maisky)

19.00 uur, Kleine Zaal

DE VERGELIJKING

Stokkenbouwers

Mick Stirling en **Sietse-Jan Weijenberg**

vergelijken strijkstukken van bouwers die exposeren tijdens de Biënnale.

20.15 uur, Grote Zaal

NATIONAAL CELLO CONCOURS

Finale

De drie finalisten van het Nationaal Cello Concours cello

Symfonieorkest van het Conservatorium van Amsterdam

Dirk Vermeulen dirigent

Robert Schumann (1810-1856)

Cello concert in a, opus 129

- *Nicht zu schnell*

- *Langsam*

- *Sehr lebhaft*

ca. 23.00 uur, Grote Zaal

NATIONAAL CELLO CONCOURS

Uitslag van de jury en prijsuitreiking

20.30 uur, Bimhuis

CELLOFEST 2018

Maya Beiser

Maya Beiser cello

Kate Valk recorded voice

Maarten Vos

Maarten Vos cello & electronica

Kronberg Academy: Music from my Homeland

Vijfentwintig jaar geleden vond in het Duitse stadje Kronberg het eerste cellofestival voor jonge talenten plaats. Inmiddels is de Kronberg Academy uitgegroeid tot een internationaal hoog aangeschreven opleiding voor uitzonderlijk getalenteerde strijkers. De Academy heeft al jaren een partnerschap met de Cello Biënnale. Cellostudenten presenteren zich in een concert in Amsterdam en drie finalisten van het Nationaal Cello Concours krijgen de gelegenheid om masterclasses in Kronberg te volgen. Kronberg alumni op de Cello Biënnale dit jaar zijn o.a. Harriet Krijgh en Kian Soltani.

Hayoung Choi uit Zuid-Korea koos voor *Intermezzo* van haar landgenoot **Isang Yun**. Yun groeide op in het door Japan bezette Korea en studeerde compositie in Tokio. Toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak keerde hij terug naar huis om actief te worden in het Koreaanse verzet, in 1942 werd hij gevangen genomen. Na een vervolgstudie in Berlijn maakte Yun al snel naam in Europa. Zijn doel was Oost-Aziatische en Europese avant-garde muziek samen te laten smelten in de concertzaal. In 1967 werd hij gekidnapt door Zuid-Korea voor vermeende spionage. Twee jaar later werd hij vrijgelaten na een petitie getekend door o.a. Stravinsky en Stockhausen. *Intermezzo* (1980) dateert uit een periode waarin Yun in zijn muziek streefde naar harmonie en vrede. Cello en accordeon verdwijnen soms in elkaars klank, een mooie metafoor voor zijn inspanningen om Noord- en Zuid-Korea te verenigen.

Arirang is een eeuwenoud en zeer populair lied in Zuid-Korea. Het gaat over hoop, verlangen en een rotsvast vertrouwen op een betere toekomst. Koreanen zingen het om zichzelf moed in te zingen in moeilijke tijden, maar ook op feestelijke momenten. Tijdens de Japanse bezetting groeide het uit tot een nationaal verzetslied. Het klonk tijdens de WK voetbal en tijdens de Olympische spelen, werd gezongen door de Wiener Sängerknaben en gespeeld door het New York Philharmonic.

Ivan Karizna, geboren in Dziatlava, een klein plaatsje in Wit-Rusland, niet ver van de grens met Litouwen, komt uit een muzikaal nest. Als 7-jarig jongetje kreeg hij les van Vladimir Perlin, tien jaar later studeerde hij in Parijs bij Jérôme Pernoo. Karizna won vele internationale prijzen en speelde al met verschillende grote orkesten. Zijn eerste cd met uitsluitend Russische componisten kwam

enkele jaren geleden uit. Karizna speelt graag muziek die verbonden is met zijn geboorteland, zoals werk voor cello solo van Galina Gorelova. Op de Biënnale speelt hij naast zijn eigen compositie *Solosonate* ook Russische volksmuziek.

Uitgedaagd door het thema 'Music from my Homeland' koos Santiago Canón Valencia voor een *Sonate* van **Guillermo Uribe Holguín**. Geboren in Bogotá kwam Uribe pas laat in aanraking met een professioneel orkest, hij moest er als 23-jarige voor naar New York. Vier jaar later vertrok hij met een beurs naar Europa om in Parijs bij Vincent d'Indy te studeren. Van 1910 tot 1935 was hij directeur van het conservatorium in Bogotá dat hij omvormde naar Europees model. De meest invloedrijke Colombiaanse componist van zijn generatie bewonderde Debussy, maar liet zich ook inspireren door de rijke traditie van zijn eigen land.

Bambuquisimo van **León Cardona García** en *Patasdilo* van **Carlos Vieco Ortiz** zijn twee composities in traditionele Colombiaanse muziekstijlen: bambuco en pasillo. Beide vormen hebben maken gebruik van driekwartsmaat, net als de wals. De pasillo – ook wel Bogotá wals genoemd – was een populaire dans bij de elite voor de onafhankelijkheid. De bambuco ontstond in de 19e eeuw en combineert Afrikaanse ritmes met Zuid-Amerikaanse melodieën en Spaanse vorm en structuur. In Cardona's *Bambuquisimo* zijn ook jazzinvloeden te horen. •

Mischa Maisky & Lily Maisky

Geloof, Hoop en Troost

Fauré was er kapot van toen Marianne Viardot de verloving verbrak. Hij was er van overtuigd dat hij een sombere toekomst tegemoet ging. Zijn liefdesverdriet zou in de jaren die volgden onderwerp zijn van verschillende composities. In Saint-Saëns vond hij een goede vriend die hem troost en afleiding bood. Tijdens een salon in zijn huis klonk bijna drie jaar na de breuk voor het eerst het werk voor cello en piano dat drie jaar later als *Élégie* uitgegeven zou worden. Vol weemoed zingt de cello, maar wanneer de piano een bitterzoete herinnering oproept ontspoord de muziek in wanhoop. Het zou een van de laatste romantische uitbarstingen zijn van Fauré. Een hoopvolle tijd brak aan; bij de openbare première in 1883 was zijn nieuwe vrouw hoogzwanger van hun eerste zoon.

Az hit (Der Glaube), *Népdalféle* (Im Volkston) en *Króó György in memoriam* zijn drie korte werken voor cello solo uit de cyclus *Signs, games and messages* van **Kurtág**. Sinds 1989 componeert Kurtág korte werken voor strijkers, soms naar aanleiding van actuele gebeurtenissen, soms met gebruikmaking van eerdere composities. *Az hit* schreef hij midden jaren zestig voor sopraan en piano, op tekst van de 16e-eeuwse Hongaarse prediker Péter Bornemisza. De bewerking voor cello solo voegde hij ruim dertig jaar later toe aan zijn strijkerscyclus. In *Népdalféle* schetst Kurtág in nog geen halve minuut het karakter van Hongaarse volksmuziek. Dalende tonenreeksen klinken in *Króó György in memoriam* als bedachtzame stappen. Hoop spreekt uit het feit dat de reeksen steeds hoger beginnen – de laatste reis van collega componist Kroó gaat ergens naartoe.

Voor *Kaddish*, een van de twee Joodse liederen die **Ravel** componeerde voor de Russische sopraan Alvina-Alvi, gebruikte hij de Aramese tekst van de kaddisj, een van de belangrijkste gebeden in het joodse geloof. Het gebed, waarin God wordt geprezen, wordt ook uitgesproken tijdens de rouw om een overledene. In de muziek van Ravel komen geloof, hoop en troost samen.

Shalygin componeerde zijn *Homage to Alfred Schnittke* voor drie cello's in opdracht van choreografe Lonneke van Leth. Schnittke's liefde voor oude muziek komt tot uitdrukking in de vorm van deze zesdelige suite, die met een sinistere Sarabande begint en met een lyrisch slaapliedje met barokke baslijn eindigt. Schurende dissonanten en glijdende noten geven verdriet een stem, maar de delen hebben steeds een open einde: er is altijd hoop.

Voor zijn *Lamentatio* putte **Sollima** niet alleen uit verschillende culturen rond de Middellandse zee, maar ook uit de tradities van Sicilië, zijn eigen eiland. In de Heilige Week voor Pasen worden overall processies gehouden die het lijden van Christus uitbeelden. De bijbehorende klaagzangen hebben hun oorsprong in Gregoriaanse gezangen. Verdriet, wanhoop, woede en berusting vechten om voorrang in dit virtueuze werk dat door de componist zelf uitgevoerd wordt.

Bevangen door honger en kou kreeg de Franse componist **Messiaen** kleurrijke visioenen tijdens zijn krijgsgevangenschap in de Tweede Wereldoorlog. Hij droomde over engelen die de Apocalyps aankondigden en verwerkte deze ervaring in de >>

muziek die hij in het kamp componeerde. 'Louange à l'Éternité de Jésus' uit zijn *Kwartet voor het einde der tijden* werd tijdens de première op 15 januari 1941 uitgevoerd door medegevangene Étienne Pasquier

en de componist aan de piano. De tempoaanduiding voor de cello is 'oneindig langzaam'. Messiaen bood zijn medegevangenen met zijn visie op de eeuwigheid even een ontsnapping aan het gruwelijke heden. •

Finale NCC – Schumann Celloconcert

De geschiedenis van het *Konzertstück mit Begleitung des Orchesters* is bepaald niet over rozen gegaan. Toen **Schumann** 168 jaar en twee dagen geleden de laatste maatstreep zette was hij er zelf naar verluidt tevreden over. Twee weken eerder had hij in zijn dagboek geschreven dat hij enorm veel zin had om te componeren. Wellicht had de uitvoering van de *Fünf Stücke im Volkston* op zijn veertigste verjaardag die zomer hem weer op het spoor van de cello gezet. Geen cellist waagde zich echter aan het concertstuk. Bijna vier jaren gingen voorbij zonder een enkele uitvoering. De cellist die Schumann hielp met het redigeren van de cellopartij vond het tempo in het eerste deel veel te hoog en voegde eigenhandig enkele vereenvoudigingen door. Intussen dreigde voor Schumann een psychose. Om de stemmen in zijn hoofd het zwijgen op te leggen stortte hij zich op het proeflezen van de uitgave. Zes dagen nadat hij het manuscript op de post deed, probeerde hij zich te verdrinken in de Rijn. Lange tijd bleef zijn vrouw Clara de enige fan van het werk. In haar dagboek schreef ze hoe romantisch en levendig ze de muziek vond, fris en vol humor. 'De interessante wisselwerking tussen cello en orkest is verrukkelijk!' Vreemd genoeg deelde in eerste instantie bijna niemand haar mening. Er was te weinig gelegenheid om als cellist virtuoos uit te pakken, de orkestbegeleiding zou saai en te vol zijn en het werk was onsamenhangend. Critici weten de vermeende zwakte van het werk aan de afnemende

geestelijke gezondheid van de componist. Meer dan een eeuw later vroeg Rostropovitsj Sjostakovitsj zelfs de orkestpartijen op te schonen en een nieuwe orkestratie te maken. Gelukkig zijn er in de afgelopen honderd jaar ook genoeg cellisten geweest die wel de schoonheid in het stuk herkenden, zoals Pablo Casals, Gérard Hekking en Pierre Fournier. Mede dankzij hen heeft Schumanns Celloconcert een vaste plek in de concertzaal verworven.

De wisselwerking tussen solist en orkest vormt in dit concert de grootste uitdaging voor de finalisten van het Nationaal Cello Concours. De cello wordt door het orkest op handen gedragen; de lyrische solopassages worden delicaat omlijst. Vaak ontbreekt in het orkest de eerste tel waardoor de musici afhankelijk zijn van de solist. Wie brengt de intentie van Schumann het beste over? Welke cellist combineert een romantische ziel met lichtvoetige levenslust? •

CELLOFEST 2018

Maya Beiser. 'Cello Rock Star' (Rolling Stone) Maya Beiser presenteert *The Day*, de Europese première van het nieuwe multimedia-project dat Bang on a Can componist David Lang voor haar creëerde. Met Maya's live cello, 4 cello's op tape, de stem van New York's topactrice Kate Valk en een bedwelmende litanie van op internet gevonden zinnestjes, creëert David Lang opnieuw een betoverende klankwereld.

Maarten Vos. Nederlands Soundscape artiest en cellist Maarten Vos is een verhaal apart. In zijn genre is hij uniek en misschien wel de beste. Alsof hij aan het werk is in zijn eigen studio, ingebouwd tussen apparaten, pedalen en knoppen, componeert hij op het podium een nieuwe cellosymfonie die je zowel doet wegdromen als bij de lurven kan pakken.

Harriet Krijgh

Giovanni Sollima

09.30 uur, Grote Zaal

BACH&BREAKFAST

Harriet Krijgh

Johann Sebastian Bach (1685-1750)

Suite nr 1 in G, BWV 1007

- *Prélude*
- *Allemande*
- *Courante*
- *Sarabande*
- *Menuet*
- *Gigue*

10.15 - 12.30 uur, Bimhuis

MASTERCLASS

Matt Haimovitz

10.15 - 12.30 uur, Kleine Zaal

MASTERCLASS

Reinhard Latzko

14.00 uur, Bimhuis

FAMILIEVOORSTELLING (6+)

HELLO CELLO Cellokrijgers

Een productie van Oorkaan en Cello Octet Amsterdam

Cello Octet Amsterdam: Sanne Bijker, Job Greuter, Rares Mihailescu, René van Munster, Alistair Sung, Eduard Ninot Roig, Geneviève Verhage, Susanne Rosmolen

Josephine van Rheenen, Jochem

Stavenuiter, Pim Veulings choreografie

Caecilia Thunnissen, Sanne Bijker artistieke

leiding

Erin Coppens dramaturgie

Sanne Oostervink scenografie

Tim van 't Hof lichtontwerp

Hoe klinkt moed? Ken je de acht Cellokrijgers? Ze zijn soepel, sterk en vingervlug.

Gewapend met cello en strijkstok trekken zij ten strijde en veroveren zij ieders hart.

14.15 uur, Grote Zaal

Holland Baroque & Giovanni Sollima

Giovanni Sollima cello

Holland Baroque

Giovanni Battista Costanzi (1704-1778)

Celloconcert in G

- *Largo assai*
- *Fuga (allegro)*
- *Largo*
- *Allegro ma non presto*

Giovanni Battista Costanzi

Celloconcert in F

- *Andantino*
- *Andantino 'piccato'*
- *Presto*

Giovanni Sollima (1962)

Reflecties op Costanzi (wereldpremière)

Johann Sebastian Bach (1685-1750)

Brandenburgs concert nr 3 in G, BWV 1048

- *[Allegro]*
- *Adagio*
- *Allegro*

Giovanni Sollima

Reflecties op Bach (wereldpremière)

16.30 uur, Grote Zaal

Amsterdam Sinfonietta

Kristina Blaumane cello

Harriet Krijgh cello

Claron McFadden zang

Amsterdam Sinfonietta

Daniel Bard viool en leiding

Kate Moore (1979)

*Arc-en-Ciel, voor 4 cello's** (wereldpremière)

Dobrinka Tabakova (1980)

Celloconcert (Blaumane)

- *Turbulent*
- *Longing*
- *Radiant*

Louis Andriessen (1939)

...miserere...

David Lang (1957)

*Nieuw werk*** (Krijgh, McFadden, wereldpremière)

* Dit werk kwam tot stand in opdracht van de Cello Biënnale Amsterdam en werd financieel mogelijk gemaakt door het Fonds Podiumkunsten.

** Dit werk kwam tot stand als een gezamenlijke opdracht van de Cello Biënnale Amsterdam en Amsterdam Sinfonietta met financiële ondersteuning van de Eduard van Beinum Stichting en het Amsterdams Fonds voor de Kunst

21.00 uur, Grote Zaal

Cello Coupé

Een non-stop carousel van muzikale verrassingen in de theatrale setting van een Parijs Grand Café. Het slotfeest van de Cello Biënnale 2018. Het podium van de Grote Zaal van het Muziekgebouw is een Grand Café dat steeds voller wordt met musici: een band, ensembles en heel veel cellisten. De cafémuziek bestaat uit hoogtepunten van deze Cello Biënnale en op het allerlaatste moment nog weer heel veel nieuws.

Met **Amsterdam Sinfonietta**, **Julian Schneemann**, **Claron McFadden** en **alle nog aanwezige cellisten** **James Murray** licht en projecties

Holland Baroque & Giovanni Sollima

In 2014 koppelde de Cello Biënnale voor het eerst Giovanni Sollima aan Holland Baroque, het bleek een gouden greep. Ook dit keer reflecteert de Siciliaanse cellist/componist op oude muziek met eigen werk. Sollima is tevens de solist in twee werken voor cello en orkest van de vergeten 18^e-eeuwse cellovirtuoos Giovanni Battista Costanzi. Sinds zijn optreden op de Biënnale in 2014 bracht Sollima twee cd's uit met muziek van zijn naam- en landgenoot. Costanzi kwam als 17-jarige in dienst van Kardinaal Pietro Ottoboni in Rome. Ottoboni was een steenrijke fijnproever, ook Corelli en de Alessandro Scarlatti waren bij hem in dienst en Händel componeerde verschillende oratoria voor de kardinaal. Costanzi's carrière verliep voorspoedig en binnen enkele jaren was hij opgeklommen tot kapelmeester van het orkest van de basiliek van San Luigi dei Francesi, de eerste van een reeks belangrijke aanstellingen. Zijn faam als cellovirtuoos was zo groot, dat hij in allerlei geschriften genoemd werd. Tot op hoge leeftijd beheerste hij zijn instrument als geen ander. Er bestaat zelfs een karikatuur van hem, een voorrecht dat slechts aan de meest briljante musici voorbehouden was. Voor eigen gebruik schreef Costanzi sonates en sinfonia's met een hoofdrol voor de cello. Virtuositeit diende slechts een doel: expressie. Hoewel hij waarschijnlijk nooit een voet buiten Rome heeft gezet, is zijn muziek toch doorspekt met internationale invloeden. Hij onderhield contacten met reizigers, diplomaten, adel en musici uit heel Europa. Net als Costanzi is Sollima componist en uitvoerende, beiden stellen

hun creatieve vermogen in dienst van de cello. Zoals Costanzi via de muziek de wereld ontmoette in Rome, zo ontmoet Sollima in zijn eigen composities Costanzi en Bach.

In 1721 – het jaar dat **Costanzi** in dienst trad van Ottoboni – droeg **Bach** zijn *Brandenburgse Concerten* op aan Christian Ludwig, Markgraaf van Brandenburg. Zijn positie aan het hof van Köthen werd wat onzeker en met een hoogst vleierende opdracht viste hij naar een nieuwe aanstelling. Waarschijnlijk is zijn muziek nooit aan het hof van Brandenburg gespeeld, want de markgraaf had onvoldoende musici in dienst. Bach werd netjes voor zijn diensten betaald en de muziek werd zorgvuldig opgeborgen, om pas 130 jaar later weer tevoorschijn te komen. Voor het *Derde Brandenburgse Concert* schrijft Bach drie violen, drie altvioloncelen, drie cello's, contrabas en een klavecimbel voor. Alle musici zijn afwisselend solist en ensemblespeler. Het tweede deel, dat in Bachs handschrift slechts uit twee akkoorden bestaat, stelt musici nog altijd voor raadsels. Heeft Bach het bedoeld als adempauze tussen twee snelle delen? Of is het een uitnodiging aan een solist om eens flink uit te pakken?

Als reflectie op Bach schreef **Sollima** een werk voor de dubbele bezetting, geïnspireerd op de dubbelkorigheid waar Bach zo van hield en die zijn oorsprong heeft in de San Marco basiliek in Venetië. •

Holland Baroque & Giovanni Sollima

Claron McFadden

Kristina Blaumane

Amsterdam Sinfonietta

Amsterdam Sinfonietta

Met *Arc-en-Ciel* schreef **Kate Moore** – winnaar van de Matthijs Vermeulenprijs in 2017 en dit seizoen 'zielsverwant' in het Muziekgebouw aan 't IJ – haar tweede werk voor Amsterdam Sinfonietta. Centraal staan dit keer de vier cellisten uit het orkest, Moore voegde daar een begeleiding van wat ze 'schaduwinstrumenten' noemt aan toe. Vaak laat ze zich door de natuur inspireren, maar dit keer vormde het 31-toons Fokker-orgel de inspiratiebron. 'Ik ben gefascineerd door de zuivere drieklanken van het orgel. Dezelfde reine stemming vind je ook in de flageolettonen van de cello. Deze tonen vormen het uitgangspunt van mijn nieuwe werk.' Bij de orgelklanken ziet Moore kleuren, een verschijnsel dat bekend staat als synesthesie. 'Als ik luister naar het Fokker-orgel voel ik me als een vogel die door een regenboog vliegt.'

Voor de tweede editie van de Cello Biënnale in 2008 schreef de Bulgaarse componist **Dobrinka Tabakova** een *Celloconcert* voor Amsterdam Sinfonietta en celliste Kristina Blaumane. Het was een afscheidscadeau voor Blaumane, die jaren aan het orkest verbonden was als solocelliste. De opdracht voor het celloconcert volgde een jaar na de promotie van Tabakova aan King's College in Londen. Met haar onderzoek naar de muzikale ideeën van de Romeinse filosoof Boethius nog vers in gedachten had op dat moment het bouwen van grotere muzikale structuren haar volle aandacht. Tabakova ziet zichzelf als een muzikale langeafstandsloper en kan soms wel een week werken aan een fragment van tien minuten. Hoe ontwikkelt het materiaal zich, hoe vorm je lange lijnen? Het celloconcert bestaat uit drie delen die naadloos op elkaar aansluiten. Na een turbulente opening en een lyrisch middendeel eindigt het concert opwindend. 'Ik vind het heerlijk als mensen vol energie en met een blij gevoel de zaal verlaten.'

In 2007 ging *...miserere...* van **Louis Andriessen** in première. Voor dit oorspronkelijk voor strijkkwartet geschreven werk vond Andriessen zijn inspiratie in een boek over een 16e-eeuwse alchemist die op zoek is naar melodieën met magische krachten. Andriessen varieerde op het mythische *Miserere mei, Deus* van Gregorio Allegri, gecomponeerd voor missen in de lijdentijd rond 1630. Het was verboden deze muziek buiten de Sixtijnse kapel te laten klinken, maar het Vaticaan had buiten Mozart gerekend. Hij hoorde de muziek, onthield elke noot en schreef na afloop het hele werk uit z'n hoofd op. Directe aanleiding voor het werk van Andriessen waren de bezuinigingen die het Schönberg Kwartet boven het hoofd hingen. 'Ik ga een *Miserere* voor

jullie schrijven en dat wordt op het ministerie uitgevoerd', beloofde Andriessen. Zijn melodie bezat helaas geen magische krachten, in 2009 hield het Schönberg Kwartet op te bestaan.

Bang on a Can-componist **David Lang** componeerde op verzoek van de Cello Biënnale een nieuw werk voor cellist Harriët Krijgh, sopraan Claron McFadden en Amsterdam Sinfonietta. Eigenlijk is het toeval dat de cello een belangrijke rol is gaan spelen in het werk van Lang. 'Toen Bang on a Can All-Stars ontstond, hadden we niet een ideale combinatie van instrumenten voor ogen. We verzamelden een groep ongelofelijk goede musici om ons heen en samen met hen zijn we gegroeid. Alles wat ik weet over de cello heb ik van Maya Beiser geleerd. Doordat ik voor haar componeerde, heb ik geleerd hoe de cello werkt, hoe hij goed klinkt. En hoe hij klinkt als David Lang.' Over zijn nieuwe werk wil hij bij het ter perse gaan van het programmaboek nog niks kwijt. 'Het is nog niet af en er kan nog van alles veranderen...'

do 25

09.30 uur Grote Zaal
Bach&Breakfast
Jordi Savall

10.15-12.30 uur
Masterclass
Nicolas Altstaedt (Bimhuis)
Michel Strauss (Kleine Zaal)

12.45 uur Bimhuis
Students around the World

14.00 uur Grote Zaal
Vriendschap, Verzet en Protest

17.00 uur Bimhuis
Take Five:
Orpheus... dat zijn wij...

19.00 uur Kleine Zaal
Students around the World

19.15 uur Grote Zaal
Inleiding

20.15 uur Grote Zaal
Antwerp Symphony Orchestra

20.30 uur Bimhuis
CELLOFEST 2018
Chesaba |
Jörg Brinkmann Trio

vr 26

09.30 uur Grote Zaal
Bach&Breakfast
Sietse-Jan Weijenberg

10.15-12.30 uur
Masterclass
Roel Dieltiens (Bimhuis)
Chu Yi-Bing (Kleine Zaal)

12.45 uur Bimhuis
Students around the World

14.30 uur Grote Zaal
Kronberg Academy:
Music from my Homeland

16.00 uur Kleine Zaal
Let's talk:
The Power of Cello

17.30 uur Grote Zaal
Geloof, Hoop en Troost

19.00 uur Kleine Zaal
De Vergelijking:
Stokkenbouwers

20.15 uur Grote Zaal
Finale

ca 23.00 uur **Prijsuitreiking**

20.30 uur Bimhuis
CELLOFEST 2018
Maya Beiser |
Maarten Vos

za 27

09.30 uur Grote Zaal
Bach&Breakfast
Harriet Krijgh

10.15-12.30 uur
Masterclass
Matt Haimovitz (Bimhuis)
Reinhard Latzko (Kleine Zaal)

14.00 uur Bimhuis
Familievoorstelling:
Cellokrijgers

14.15 uur Grote Zaal
Holland Baroque & Giovanni Sollima

16.30 uur Grote Zaal
Amsterdam Sinfonietta

19.00 uur Kleine Zaal
Students around the World

21.00 uur Grote Zaal
Cello Coupé

The Power of Music

In dit festivalboek wordt uitgebreid ingegaan op het festivalthema van de 7e Biënnale: The Power of Music.

Bas van Putten en Persis Bekkering verdiepten zich in het wonder van de muziek en met name van de cello. De beide *artists in residence* Giovanni Sollima en Jordi Savall vertellen in openhartige interviews over de invloed van muziek op hun leven en hoe zij de kracht van muziek inzetten voor hun idealen.

Saskia Törnqvist beschrijft hoe de *composers in residence* van Bang on a Can - in deze Biënnale aanwezig met veel van hun stukken waaronder 4 premières - 'de humane, klagende heldenrol van de cello willen waarborgen maar tegelijkertijd ook dat cliché ter discussie stellen'. Celliste Fabienne van Eck vertelt over haar cellolessen aan kinderen op de Westelijke Jordaanoever en ziet hoe muziek hen hoop en zelfvertrouwen geeft. Carine Alders schreef alle programmatoelichtingen en ontlokte de premièrecomponisten mooie uitspraken over hun nieuwe werk en motivatie voor de cello. Voor het nieuwe CELLOFEST in het Bimhuis sprak Volkskrant (pop)journalist Robert van Gijssel met de jonge Canadese cellist Raphael Weinroth-Browne over de nieuwe wereldwijde ontwikkelingen van de niet-klassieke cello.

We zijn ervan overtuigd dat deze achtergrondinformatie en de uitgebreide randprogrammering, met onder andere vier ontmoetingen in het Bimhuis met musici en wetenschappers over de kracht van muziek, de beleving van de vele concerten door cellisten, ensembles en orkesten uit de hele wereld nog intenser zullen maken.

Geniet ervan!

Maarten Mostert *artistiek directeur*

Johan Dorrestein *zakelijk directeur*

Inhoud

Achtergrondartikelen

<i>Giovanni Sollima, activist op de cello</i>	4
<i>'Als muziek zo'n kracht heeft, wil ik musicus worden'</i>	10
<i>Muziek, het enige concrete wonder</i>	16
<i>Buikspreekers van de geest</i>	22
<i>Bang on a Can, de harde en de zachte kracht</i>	28
<i>De kracht van muziek en de magie van de cello</i>	34
<i>Cellofest 2018</i>	42
<i>'Achter de cello voelen kinderen zich veilig'</i>	48
<i>Roger Marie Bricoux</i>	54

Programma en programmatoelichtingen

Biografieën

cellisten	116
andere musici	124
orkesten en ensembles	132
dirigenten	136
deelnemers Nationaal Cello Concours	138

Festivalinformatie

Anner Bijlsma Award	8
Students around the World	9
Bijna elke dag...	56
Gratis Randprogrammering	57
Let's talk	59
Nationaal Cello Concours 2018	60
De Cello Biënnale dankt	158
Bereikbaarheid festival, eten & drinken	159
Festivalteam/colofon	160

Giovanni Sollima, activist op de cello

De 100 Cellos van Giovanni Sollima in de straten van Milaan

door Floris Kortie

‘Er zijn nog te veel jonge cellisten die hun eigen muziek onder het bed verstoppen’

14 juni 2011, Rome. In de Via del Teatro Valle is het onrustig. Zojuist is bekend geworden dat er donkere wolken hangen boven het oudste theater van Rome. Als gevolg van de laatste bezuinigingsoperatie is de toekomst van Teatro Valle hoogst onzeker. Er is sprake van verkoop aan de hoogsteieder. Het theater waar Rossini’s opera *La Cenerentola* in première ging en waar Mozart nog gedirigeerd heeft, dreigt na drie eeuwen zijn culturele functie te verliezen.

Het personeel besluit het heft in eigen handen te nemen. Acteurs, dansers, musici en technici bezetten het theater. Ook het kostuumatelier sluit zich aan. Prominente Italianen als filmregisseur Francis Ford Coppola spreken hun steun uit. De foyer wordt ingericht als actiecentrum en eetzaal, en ’s nachts slaapt men op luchtbedjes. De bedoeling is aanvankelijk om drie dagen te blijven, maar de bezetting zou uiteindelijk liefst drie jaar duren. Met resultaat: de *occupanti* wisten met hun acties de toekomst van Teatro Valle veilig te stellen.

Onder de bezetters van het eerste uur is ook de winnaar van de Anner Bijlsma Award 2018: cellist, componist én activist Giovanni Sollima. ‘Toen ik hoorde dat het theater verkocht werd en een loungebar of iets dergelijks zou worden, begon mijn bloed te koken. Via Facebook riepen we elkaar op om naar het theater te trekken. De opkomst was enorm. Dat gaf zoveel energie! Het was zeer idealistisch, maar óók concreet. We wilden het theater draaiende houden en van de ondergang redden. Ik weet nog dat de politie op inspectie kwam. ‘Wat jullie doen is niet legaal,’ zeiden ze, ‘maar we hebben het theater nog nooit in zo’n goede staat gezien. De wc’s zijn schoner dan ooit.’

Ook de programmering van het theater werd opgeschoond. En vooral gedemocratiseerd: ‘Ik werd gevraagd een concert te geven en dacht: dat wil ik samen met zoveel mogelijk andere cellisten doen. We deden een oproep en de volgende dag stond er ’s ochtends ruim honderd man voor de deur. Het was ongelooflijk. We trokken de stad in en deden flashmobs in achterbuurten. We improviseerden en arrangeerden de muziek ter plekke. ’s Avonds deelden we de muziek uit en gaven we een groot concert met zijn allen. Het leek Woodstock wel.’

100 Cellos

Deze spontane happening (kosten: 800 euro en een printer) zou de eerste van een reeks *100 Cellos* blijken: grote samenkomsten waarbij jong en oud, amateurs en professionals samenspelen. Na Rome volgden Milaan, Lucca, Ravenna en Boedapest. De formule is telkens hetzelfde: drie dagen lang neemt een bataljon cellisten bezit van de stad met concerten, binnen en buiten, tot in de late uurtjes. Sollima glimlacht: ‘Ons langste concert ooit was in Milaan: na zes uur riep de ene helft van het publiek nog steeds *‘ancora’* terwijl de andere helft *‘boe’* riep in de hoop dat we eindelijk zouden stoppen.’

Bij de *100 Cellos* is een belangrijke rol weggelegd voor opdrachtcomposities. Die moeten in één nacht tot stand komen: 'Dat idee is ook ontstaan in Teatro Valle en is een knipooog naar Rossini. Een dag voor de première had hij de muziek van *La Cenerentola* nog steeds niet af. Toen bleek dat hij zich weer de hele avond te buiten was gegaan in de stad, sloten ze hem 's nachts op in het theater. In het holst van de nacht heeft hij daar nog de laatste akte voltooid. Geweldig toch?'

Muziek naar de gevaarlijkste buurten

Sollima groeide op in Palermo, op Sicilië. Net als later in Rome bleek ook hier de cello een krachtig instrument voor sociale en politieke verandering. 'Palermo was een nachtmerrie in de jaren tachtig. De maffia voerde een bloedige strijd, onderling en tegen de staat. Politici en rechters werden vermoord, het leger sloeg terug. Het was afschuwelijk. Samen met andere musici en theatermakers wilden we iets doen. We besloten muziek te brengen naar de gevaarlijkste buurten. Met mijn cello trok ik de wijk in om samen met kinderen muziek te maken. Om tegenover al dat geweld ook schoonheid te plaatsen. Of ik bang was? Nee, er was simpelweg geen ruimte om bang te zijn.'

Langzaam kwam er een kentering. 'De maffia verloor zijn greep op de politiek. Ik herinner me nog burgemeester Leoluca Orlando. Een geniale man. En gestoord, maar dat moest ook wel als je in die tijd burgemeester van Palermo wilde zijn. Orlando introduceerde strenge antimaffiawetgeving, zelfs voor muzikanten. Als je een concert gaf, moest je een certificaat kunnen tonen dat jij en je familie geen banden met de maffia hadden.' Inmiddels is de stad volledig opgebloeid, vertelt Sollima. 'Mijn bijdrage aan die ommekeer is natuurlijk bescheiden geweest. Onze acties waren symbolisch, veel meer konden we niet doen. Maar een boodschap komt met muziek soms sneller aan dan met woorden. Muziek is een parallelle taal die ons verbindt. Dat is de kracht van muziek.'

Het eerste strijkkwartet

Ook thuis was muziek een verbindend element: Sollima komt uit een familie van cellisten, pianisten en gitaristen. Zijn vader was naast pianist ook een succesvol componist. 'Als klein kind improviseerde ik op de cello en schreef ik al eigen composities. Maar ik durfde ze niet aan mijn vader te laten zien, dus verstopte ik die muziek onder mijn bed. Ik verbood het mijn moeder om daar schoon te maken.' Hij lacht: 'Zij was ook niet achterlijk, dus natuurlijk had ze het allang door. Op een dag heeft ze die composities tevoorschijn gehaald en aan mijn vader laten zien.' Die reageerde gelukkig bemoedigend. 'Hij bestudeerde mijn eerste strijkkwartet, hield het voor zich uit en zei trots: *'Buono, figlio mio!'*

Anner Bijlsma was voor mij een soort ufo

Later studeerde hij cello aan het conservatorium én compositie bij zijn eigen vader. Hij vervolgde zijn opleiding in Stuttgart en Salzburg. De kennismaking met de Nederlandse cellist Anner Bijlsma betekende een ommezwaai in zijn carrière. 'Voor mij was hij een soort ufo, zijn spel leek wel van een andere planeet te komen. Zo intens, zo vrij en tegelijk zo erudiet. Zijn werk op het gebied van de historische uitvoeringspraktijk was revolutionair. Het heeft jaren geduurd voordat ik hem überhaupt durfde aan te spreken. Hij was zo'n grootheid, daar werd ik verlegen van. Maar toen ik hem uiteindelijk sprak, ging er een nieuwe wereld voor me open. Dankzij hem ontdekte ik een volledig nieuwe klank en begon ik te experimenteren met andere snaren en andere fraseringen.' Aangespoord door Bijlsma dook Sollima ook de

archieven in. 'Ik ging op zoek naar oude manuscripten, vergeten componisten en historische verhandelingen over muziek. Dat gaf een heel nieuwe dimensie aan mijn spel.'

Speurder van huis uit

Het speuren naar onbekend repertoire – Sollima geldt bijvoorbeeld als de herontdekker van de achttiende-eeuwse componist Giovanni Battista Costanzi – is overigens ook een familietrekje. 'Ik heb het duidelijk van mijn vader. In 1945 studeerde hij piano aan het conservatorium van Palermo, dat in de oorlog half verwoest was. Ook de muziekbibliotheek lag in puin. Naast het conservatorium was een grote markt. Daar waren heerlijke Siciliaanse mandarijnen, sinaasappelen en druiven te koop. Mijn vader was er dol op. Op een ochtend ging hij met een vriend naar de markt om fruit te kopen. Er waren nog geen plastic tasjes, dus de druiven en mandarijnen werden verpakt in oud papier. Toen ze de pakketjes thuis openmaakten, bleek het fruit gewikkeld in originele manuscripten van de Siciliaanse barokcomponist Alessandro Scarlatti. Mijn vader wist niet wat hij zag. Ze hebben toen hun ouders om geld gesmeekt en zijn direct teruggegaan om de hele fruitkraam leeg te kopen.' Sollima proest het haast uit. 'Hij heeft nog nooit zoveel fruit gegeten als die dag! De muziek van Scarlatti was gered, maar mijn vader kon daarna geen fruit meer zien.'

De Award, waarom ik?

9 november 2016, Milaan. Maarten Mostert, artistiek directeur van de Cello Biënnale, is naar Italië afgereisd om met Sollima vooruit te blikken naar de Cello Biënnale 2018. En om bijzonder nieuws te brengen. Sollima bloost: 'Toen Maarten mij vertelde dat ik de Anner Bijlsma Award zou krijgen, geloofde ik hem eerst niet. Waarom ik? Waar heb ik dat aan verdiend?' Toen het besef eenmaal was ingedaald, moesten er plannen gesmeed worden. Aan de prijs is 50.000 euro verbonden, te besteden aan talentontwikkeling en educatie op het gebied van de cello. 'Wat ik voor me zie, is een klein label waarop vijf getalenteerde cellisten de kans krijgen een cd uit te brengen. Voordat ze de studio in gaan, moeten ze de wereld in om verbinding te maken met de grote verhalen van onze tijd. Denk aan de vluchtelingenproblematiek, aan klimaatverandering. Deze verhalen moeten als een rode draad door hun muziek gaan lopen. Uiteindelijk trekken we ons gezamenlijk een week terug en gaan we hun muziek opnemen.'

Voor Sollima is improviseren en componeren een onlosmakelijk onderdeel van het muzikantschap. 'Met de Anner Bijlsma Award wil ik de jonge generatie daarin stimuleren en hun dezelfde kansen bieden die ik voor mezelf heb bevochten. Want geloof me, er zijn nog te veel jonge cellisten die hun eigen muziek onder het bed verstoppert.'

Concertagenda Giovanni Sollima

do 18 okt: Openingsconcert

vrij 19 okt: Let's talk: The Power of Music

vrij 19 okt: Nederlands Philharmonisch Orkest

za 20 okt: Residentie Orkest

ma 22 okt: Masterclass

ma 22 okt: Students around the World

di 23 okt: Alone, door deelnemers van het Nationaal Cello Concours

vrij 26 okt: Geloof, Hoop en Troost

za 27 okt: Holland Baroque & Giovanni Sollima

za 27 okt: Cello Coupé

De Anner Bijlsma Award voor Giovanni Sollima

In 2014 werd Anner Bijlsma, de nestor van de Nederlandse cellowereld, 80 jaar. Om hem te eren maar ook om een bijzondere stimulans te geven aan de ontwikkeling van jong talent stelde de Cello Biënnale een nieuwe grote internationale oeuvreprijs in, de Anner Bijlsma Award.

De prijs van 50.000 euro wordt ten minste eens in de vier jaar toegekend aan een persoon of instantie die zich op een uitzonderlijke manier verdienstelijk heeft gemaakt voor de cello of het cellorepertoire. Het geldbedrag is bedoeld te worden besteed aan talentontwikkeling en educatie op het gebied van de cello.

De eerste Award werd tijdens de Cello Biënnale van 2014 uitgereikt aan Anner Bijlsma zelf. Nu, vier jaar later, dient zich opnieuw een uitzonderlijke kandidaat aan. De Italiaanse cellist, componist en onderzoeker **Giovanni Sollima** (Palermo, 1962) ontvangt de prijs op vrijdag 19 oktober tijdens de zevende editie van de Cello Biënnale uit handen van Job Cohen, voorzitter van de Stichting Anner Bijlsma Award, die de middelen werft om de prijs mogelijk te maken.

Maarten Mostert, artistiek directeur Cello Biënnale Amsterdam: *'Giovanni Sollima is een absolute topcellist, een vrije geest, een kunstenaar in hart en ziel. Bij hem komen onderzoeker, musicus, componist en improvisator samen. Hij is geniaal, onvoorspelbaar en altijd origineel. Hij speelt met Yo-Yo Ma, pop- en rockartiesten, barok en wereldmuziek, alle mogelijke stijlen en op het allerhoogste niveau. Zijn nieuwsgierigheid en interesse in andere culturen en stijlen hebben onbetwistbare meesterwerken opgeleverd. Als onderzoeker wist hij het werk van de Italiaanse componist/cellist Giovanni Costanzi (1704-1778)*

voor een groter publiek te ontsluiten. Sollima doet maffe dingen als spelen op een cello van ijs en zet steden op zijn kop met zijn project 100 Cellos. Sollima is het grote voorbeeld en rolmodel voor vele jonge cellisten'.

Sollima wil zijn prijs besteden aan het stimuleren van jonge getalenteerde cellisten die nieuwe wegen willen inslaan en creatieve programma's willen maken met eigen muziek, improvisatie en experimenten met genres en stijlen, van oude muziek tot experimenteel, etnisch, rock en jazz. Met Giovanni Sollima als curator en coach krijgen vijf te selecteren talenten de kans een eigen programma te maken en op cd te zetten. Zo wordt meteen een gloednieuw label gelanceerd voor jong talent en de experimentele cello.

Het bestuur van de Anner Bijlsma Award wordt gevormd door Job Cohen-voorzitter, Julieanne Straatman-vice voorzitter, Marjoleine de Boorder, Irene Witmer en Anton Valk.

De sculptuur van de Anner Bijlsma Award is ontworpen en gemaakt door beeldend kunstenaar Elena Beelaerts.

De Anner Bijlsma Award wordt mogelijk gemaakt door bijdragen van particuliere schenkers.

Students around the World

Toptalenten van conservatoria uit de hele wereld strijken neer op de Cello Biënnale Amsterdam. Ze komen in groepjes naar Amsterdam, vaak samen met hun leraar, die door de Cello Biënnale is uitgenodigd als solist.

Tijdens de 7e Cello Biënnale zullen vier gratis lunchconcerten en acht pré-avondconcerten om 19.00 uur worden gewijd aan celloscholen en conservatoria uit de hele wereld. Soms zijn de studenten te horen in solowerk of in cello-ensembles, soms spelen ze samen met hun leraar. Wie wat wanneer waar speelt, wordt bekendgemaakt tijdens de Biënnale op de website en op de tv-schermen in de hal. Ook bij de Biënnale-balie ligt dagelijks het programma ter inzage.

De volgende conservatoria zijn vertegenwoordigd:

Beijing:

Central Conservatory of Music, Chu Yi-Bing

Barcelona:

Conservatori Superior de Música del Liceu, Amparo Lacruz

Den Haag:

Koninklijk Conservatorium, Jan-Ype Nota, Michel Strauss

Freiburg:

Hochschule für Musik, Jean-Guihen Queyras

Genève:

Haute École de Musique, Ophélie Gaillard

Montreal:

McGill University's Schulich School of Music, Matt Haimovitz

Parijs:

Conservatoire National Supérieur, Michel Strauss

Rome:

Accademia Nazionale di Santa Cecilia, Giovanni Sollima

Wenen:

Universität für Musik und darstellende Kunst, Reinhard Latzko

Zürich:

Hochschule der Künste, Roel Dieltiens

‘Als muziek zo’n kracht heeft, wil ik musicus worden!’

Johan Dorrestein in gesprek met **Jordi Savall**

Wereldberoemd musicus en Unicef’s Ambassadeur voor de Vrede Jordi Savall merkt dat hij steeds activistischer wordt: ‘ik weiger te zeggen dat ik niets kan doen’. En wat doet een viola da gamba-speler op een cellofestival? Johan Dorrestein van de Cello Biënnale in gesprek met Jordi Savall.

Het was niet gemakkelijk om een afspraak te maken voor een gesprek maar als we elkaar uiteindelijk via Skype in beeld hebben en ik vraag hoeveel tijd hij heeft, zegt Jordi Savall, ‘zoveel tijd als nodig is’. Jordi zit in zijn studeerkamer in Bellaterra, Barcelona, achter hem een wand van plafond tot vloer vol met boeken, platen en cd’s.

Mag ik beginnen met Jordi als kind? Wat voor kind was u? Uit wat voor familie komt u en was muziek al vanaf het begin in uw leven?

Ik ben geboren in 1941, drie jaar na de Burgeroorlog. Mijn vader vocht in het Republikeinse leger tegen Franco. In de stad waar hij gelegerd was, ontmoette hij mijn moeder en na de oorlog moest hij onderduiken omdat hij werd gezocht als ‘een Rooie’ dus als republikein en socialist. Alhoewel mijn vader atheïst was, stuurde hij me naar een religieuze school omdat daar de minste invloed voelbaar was van de fascistische ideeën van het Francoregime. Elke dag werd de mis gezongen en vanaf de eerste dag dat ik dat hoorde, wist ik: ‘dat wil ik ook’. Ik deed auditie en de volgende zeven jaar zong ik in het schoolkoor. Ik was zeven en eerst zong ik de ervaren zangers na en leerde alles uit mijn hoofd, zoals je als kind een taal leert. Pas veel later, toen ik goed kon zingen, leerde ik theorie en solfège.

Speelde u in die tijd al een instrument?

We waren tamelijk arm omdat het voor mijn vader heel moeilijk was werk te vinden. Ik werkte op mijn 14de in een fabriek. Ik maakte muziek met mijn vrienden, Elvis Presley was mijn idool en zoals zoveel jongeren speelde ik gitaar, een beetje mondharmonica en ik drumde. Maar na mijn werk studeerde ik contrapunt en harmonieleer op het conservatorium. Op een dag, ik was 15, bleek dat mijn les niet doorging. Mijn leraar was met het stedelijk vocaal ensemble en een strijkkwartet het Requiem van Mozart aan het repeteren. Na twee uur luisteren naar die geweldige muziek was ik helemaal van de wereld. Ik weet het nog heel goed. Ik ging naar buiten, het regende, ik slenterde door de stad, stak een sigaret op en dacht: ‘als muziek zo’n kracht heeft, wil ik musicus worden!’

Van de drie verschillende instrumenten die ik in het strijkkwartet hoorde, vond ik de cello het mooist. Om zijn klank die zo dicht bij de menselijke stem zit, die ik overigens net was kwijtgeraakt omdat ik de baard in de keel kreeg. Drie maanden later nam ik, zonder iemand iets te vertellen, een deel van mijn salaris, ging naar Barcelona en kocht een oude cello.

In een muziekwinkel die ‘Casa Beethoven’ heette, en die er nog steeds is, kocht ik ook meteen alle muziek voor cello die ik kon vinden, en vooral stukken uit ‘The Cello Collection’ van uitgeverij Schott van Bach, Händel, Ortiz, Simpson en Marais, die oorspronkelijk waren gecomponeerd voor de viola da gamba maar die waren bewerkt voor cello.

Toen ik met de cello in mijn dorp aankwam, maakte ik een hele grote omweg naar huis in de hoop dat mijn vrienden me niet zouden zien slepen met dat grote ding. De eerste klanken waren erg teleurstellend, maar na een beetje experimenteren ontdekte ik al snel hoe je de stok

moest vasthouden om een mooiere klank te produceren. Na de eerste keer in het koor, was dit de tweede keer in mijn leven dat ik me helemaal thuis voelde! Na drie maanden kon ik op een best redelijk niveau een paar sonates van Vivaldi en Händel en een paar stukken van Schumann spelen.

En u had geen leraar?

Nee, niet in het begin. Ik probeerde van alles zelf uit, vooral met de stok. Wat gebeurt er als je meer of minder druk geeft. En mijn handen en vingers bleken een natuurlijke dispositie voor de cello te hebben.

Dus eigenlijk was het toeval, door die Schott editie, dat u in de barokmuziek terecht bent gekomen?
Inderdaad! Die muziek, met die mooie melodieën en variaties was me meteen heel vertrouwd. In die jaren werkten de meeste musici in het casino of bij de film. Maar toen muziek eenmaal werd opgenomen en op de plaat verscheen, raakten veel musici hun werk kwijt. Een vriend van mijn vader was cellist en toen ik een keer voor hen speelde, zeiden ze: 'Jordi, je bent gek. Er zijn cellisten genoeg maar niet genoeg werk'. Maar toen ze zagen hoe vastbesloten ik was, moedigden ze me aan om een leraar te gaan zoeken in Barcelona. Toen ik die had gevonden, speelde ik hem een Händelsonate voor en hij stond versteld dat ik mezelf dit allemaal in een paar maanden tijd had aangeleerd.

De cello- en kamerstukken van Josep Trossello en Joan Massià aan het Conservatorio Superior de Música in Barcelona hebben mijn leven veranderd. In die jaren (1957-58) moest ik nog steeds 6 uur per dag werken in de fabriek, maar ik probeerde ook minstens 6 á 7 uur per dag cello te studeren. Toen ik in 1960 in militaire dienst moest, kon ik het zo regelen dat ik in Barcelona werd gelegerd, waar mijn leraren woonden. In al mijn vrije uren zat ik te studeren. Na militaire dienst studeerde ik af in 1964 en toen heb ik ook voor het eerst Pablo Casals gehoord, tijdens zijn Prades Festival. Dat was een enorm inspirerende ervaring.

Hoe is de overgang van de cello naar de gamba gegaan?

Meteen na mijn eindexamen cello, waar ik Bach's tweede sonate voor viola da gamba speelde, ging ik naar de zomercursus van Radu Adulecu en het Gaspar Cassadó Cello Concours in Santiago de Compostella. Ik wilde daar de stukken spelen van mijn eindexamen: de vijfde cellosuite van Bach, de Beethoven Variaties "Bei Männern welche Liebe Fühlen" uit *Die Zauberflöte*, het Haydn celloconcert in D en de "Drei kleine Stücke für Violoncello und Klavier", op. 11 van Anton Webern. Je moest ook een Spaans werk spelen en bijna iedereen koos voor een werk van Gaspar Cassadó, want dat was een goed stuk én Cassadó was de voorzitter van de jury. Maar er was daar ook een klavecijnist en ik stelde voor om samen Spaanse renaissancemuziek van Diego Ortiz te spelen. Tot mijn stomme verbazing werd dat geweigerd met het argument dat iedereen aan dezelfde condities moest voldoen. Ik was zo kwaad dat ik wegliep uit de competitie en me opgaf voor een kamerstukcursus in barokmuziek van Rafael Puyana. Aan het eind van de week vroeg hij: 'Jordi, waarom speel je al deze gambamuziek op een cello?' Toen zei ik tegen mezelf dat ik, zodra ik terug was in Barcelona, op zoek zou gaan naar een viola da gamba. Maar eenmaal thuis kreeg ik een telefoontje van de leider van het oude-muziek ensemble van Barcelona, *Ars Musicae*, met de vraag of ik bij hen gamba wilde komen spelen, en ik kon van hen een instrument krijgen. Dat was natuurlijk erg mooi!

In de jaren daarna deed ik veel onderzoek in de Bibliotheque Nationale in Parijs en in de bibliotheek van het British Museum in London. Toen ik me realiseerde hoe geweldig het repertoire was van dit instrument besloot ik de cello in te wisselen voor de viola da gamba en

heb ik me helemaal gestort op de herontdekking van deze vergeten stem.

In februari 1968 kon ik gaan studeren aan de Schola Cantorum Basiliensis in Bazel bij August Wenzinger, viola da gamba-speler, dirigent en een van de grote pioniers van de generatie voor Harnoncourt en Brügggen. De laatste keer dat ik barokcello speelde was als basse de violonspeler, samen met Anner Bijlsma en Wieland Kuijken tijdens een van de eerste opnamen van La Petite Bande onder leiding van Gustav Leonhardt.

Nu bent u als gambaspeler artist in residence op een cellofestival. Wat vindt u daarvan?

Dat vind ik heel interessant. De gamba heeft op een bepaalde manier een sterke verbintenis met de cello. Veel mensen denken dat de gamba een voorloper van de cello is, maar dat is niet zo. Ze komen uit twee heel verschillende families van instrumenten, de 'viola da braccio' die 'op de arm' werd gespeeld en de 'viola da gamba' die 'tussen de benen' speelt. Ze werden in verschillende maten gebouwd overeenkomstig het verschillende bereik van de menselijke stem. Maar gamba en cello zijn elkaars gelijke in expressie, dezelfde menselijke ambitus en stem, hoewel de cello krachtiger is door de grotere druk op de snaren. De gamba is intiemer, de snaarspanning is minder en door de specifieke strijkhouding heb je gemakkelijker controle over je strijkstok. En omdat de gamba geen vier maar zeven snaren heeft, kan je meer snaren tegelijk laten klinken, zoals bij een luit. Met de andere strijktechniek waarbij je met je middelvinger van je rechterhand direct de haren van de strijkstok onder controle houdt, kan je heel precies werken aan druk, articulatie, klankkleur en snelheid.

Heeft u door het bespelen van de gamba ook gemakkelijker toegang gekregen tot het bespelen van andere oude snaarinstrumenten?

Absoluut! Ook de min of meer identieke speelhouding 'alla gamba' voor de middeleeuwse instrumenten die ik bespeel zoals de vielle, rebec en de rebab, heeft daarbij geholpen. Maar ik was niet alleen gemotiveerd door het instrument maar vooral door de muziek. Als Catalaans musicus en deel uitmakend van de Iberische cultuur, ben ik geworteld in een geschiedenis waarin Joden, Christenen en Moslims bijna 800 jaar samen hebben geleefd. Als je hier leeft, word je beïnvloed door al die verschillende culturen. Door het bestuderen van oude muziek raakte ik gefascineerd door de muzikale verbindingen tussen die culturen.

In het Jerusalemproject bracht u Israëliëse en Palestijnse musici samen, in het Balkanproject kwamen etnische groepen bij elkaar die recentelijk nog in oorlog waren geweest en in uw recente slavernijproject maakt u statements over moderne slavernij, kinderarbeid en kinder- en vrouwenmisbruik. Heeft u het idee dat u steeds activistischer bent geworden?

Ja. Ik heb meer informatie nu en praat met zoveel mensen over dit soort dingen. Maar op een gegeven moment realiseerde ik me ook: ik ben een publiek persoon. Als ik nu niets zeg, lijkt het alsof ik het ermee eens ben met hoe het nu gaat. Ik weet dat ik de politiek niet kan veranderen, maar ik weiger te zeggen dat ik niets kan doen. Als er idiote of slechte dingen gebeuren, moet ik zeggen: dit is niet goed, dit mag niet zo gaan, dit is niet eerlijk, dit is onacceptabel. Als je niets zegt, lijkt het alsof je zegt, het is okay. En als je zegt 'maar wat kan je doen?', zeg ik, we kunnen eenvoudige dingen doen: vluchtelingen helpen bij het vinden van werk, zorgen dat musici naar plaatsen gaan waar muziek het meest nodig is, op scholen, in ziekenhuizen, gevangenis, in vluchtelingenkampen.

U bent naar Calais gegaan en hebt daar gespeeld met vluchtelingen. Door uw studie van de muzikale geschiedenis van verschillende culturen brengt u deze mensen samen in bijvoorbeeld >

uw Jerusalem project, in het Occident-Orientproject en het Balkanproject, waarbij u ontdekte dat veel muzikale wortels en liederen dezelfde zijn.

Ja. We zijn allemaal met elkaar verbonden, en we hebben allemaal, elke dag, de verantwoordelijkheid om de levensomstandigheden van alle mensen om ons heen te verbeteren.

Het lijkt alsof u met uw muziekprojecten wilt zeggen: kijk, we hebben dezelfde melodieën, bijna dezelfde instrumenten, we hebben veel meer gemeenschappelijk dan we dachten. Versterkt dit uw activisme?

Zeker! Weet je, ik ben een optimist, maar ik ben ook realistisch in wat ik kan doen. Ieder mens moet in zijn leven een balans vinden tussen wat je zou willen veranderen en wat je ook echt kan veranderen. We kunnen de politieke situatie niet veranderen, maar als je een klein beetje georganiseerd bent en de dingen correct doet, kan je iets teweeg brengen. De eerste keer dat ik Servische en Bosnische en Israëliëse en Palestijnse musici bij elkaar bracht, was het erg moeilijk om het contact te leggen, maar vanaf het moment dat we muziek gingen maken, werd het mogelijk! Als een Armeense muzikant hoort hoe muzikaal een Turkse kanoon bespeeld wordt, en als een Turkse muzikant de prachtige klank hoort van de Armeense duduk, is er onmiddellijk menselijk respect en contact. Natuurlijk is er nog steeds het probleem van genoegdoening voor de Armenen en de Palestijnen. Zo lang de Turkse regering de Armeense tragedie van 1915 niet als genocide erkent en zolang de staat Israël de mogelijkheid van een Palestijnse staat niet accepteert, is verzoening onmogelijk. Maar wat wij kunnen doen, is ervoor zorgen dat deze mensen niet geïsoleerd raken. Met muziek kunnen we hen bij elkaar brengen zodat zij elkaars menselijkheid kunnen herkennen en elkaar gaan respecteren door de schoonheid en de emotie van muziek.

Wat maakt dat u zo hard werkt? Wat zou u willen zeggen op dit punt in uw leven? Hebt u nog dromen?

Wat me gaande houdt en gelukkig maakt, is doen wat ik doe: werken met prachtige muziek en met geweldige musici. Nieuwe oude muziek ontdekken of nieuwe interpretaties maken van bekend repertoire samen met geweldige mensen in mijn verschillende ensembles, geeft mij zoveel energie! Het spirituele niveau en de artistieke en menselijke intensiteit die ontstaat als we samen muziek maken, en dat te kunnen delen met mensen in alle landen van de wereld, is één van de mooiste dingen in het leven. Het samenkomen van het geluk op het podium en het geluk in de zaal geeft een ongelooflijke spirituele energie. Ondanks de grote problemen in de wereld brengt elk nieuw project mij in een hogere spirituele en humane dimensie. Mijn hoop is dat – als ik er niet meer ben – een paar mensen inspiratie putten uit de dingen die ik heb gedaan en ermee verder gaan. Muziek is een boodschap van dialoog en intelligentie. Samen muziek maken in harmonie, met respect voor iedereen, geeft geluk en vrede. We leven in een harde en ongelijke wereld, maar we kunnen helpen om het leven iets beter te maken waar we kunnen. De schoonheid en de emotionaliteit van kunst en muziek maken mensen gevoeliger, meer solidair en betrokken.

Hard werken en het beste van jezelf geven, altijd denken: het kan beter en niet opgeven. Problemen zijn er om overwonnen te worden. Je moet altijd denken: het is mogelijk! •

Concertagenda Jordi Savall:

18 oktober: Openingsconcert

19 oktober: Let's talk: The Power of Music

21 oktober: Ibn Battuta

22 oktober: Masterclass

24 oktober: Tous les Matins du Monde

25 oktober: Bach&Breakfast

Jordi Savall: 'Als muziek zo'n kracht heeft, wil ik musicus worden'

eye

CELLO
BIENNALE
AMSTERDAM

CELLO & FILM

Eye Filmmuseum Amsterdam

EYE Filmmuseum en Cello Biënnale Amsterdam presenteren Cello&Film 20 t/m 26 september 2018

De Cello Biënnale en Eye Filmmuseum presenteren voor de derde keer het minifestival Cello & Film. Een bijzonder muzikaal filmprogramma met nieuwe cellomuziek bij stille films, speelfilms, bijzondere gasten en premières.

20 september DECEPTION

Componist en Oscarwinnaar Erich Korngold schreef zijn prachtige celloconcert speciaal voor deze filmklassieker uit 1946. Met in de hoofdrol Bette Davis.

21 september INTIMATE LIGHTING

Een wonderlijke droogkomische film van regisseur Ivan Passer waarin een succesvolle Praagse cellist op een weekend terugkeert naar het provinciegat dat hij ooit ontvluchtte.

22 september DR. JEKYLL AND MR. HYDE

Première van de nieuwe soundtrack voor deze filmklassieker uit 1920. Gecomponeerd door Florian Magnus Maier, en live uitgevoerd door het Cellokwartet Ferschtman.

23 september MAYA BEISER PLAYS FILMS FOR CELLO

Cello Counterpoint van Steve Reich, en All vows van Michael Gordon, vermengd met hypnotiserende filmbeelden van de bekroonde kunstenaar Bill Morrison.

24 september TOUS LES MATINS DU MONDE

Historisch drama over viola da gamba speler Marin Marais die leefde ten tijde van Lodewijk XIV. De film werd bekroond met drie Césars, onder andere voor de soundtrack, geschreven en uitgevoerd door Jordi Savall.

25 september EYE ON ART

De Russische meestercelliste Maya Fridman kan alles: klassiek, pop, rock, jazz, flamenco en veel meer. Deze avond gaat ze in dialoog met bijzondere korte films uit de collectie van Eye.

26 september MSTISLAV ROSTROPOVICH, L'ARCHET INDOMPTABLE

Zeldzaam archiefmateriaal van de wereldberoemde cellist Rostropovich. Vertoning in aanwezigheid van regisseur Bruno Monsiegeon. Vooraf: minirecital door de Oekraïense cellist Aleksej Shadrin en Portugese pianist Raul da Costa

Meer informatie en kaartverkoop:
eyefilm.nl/cello

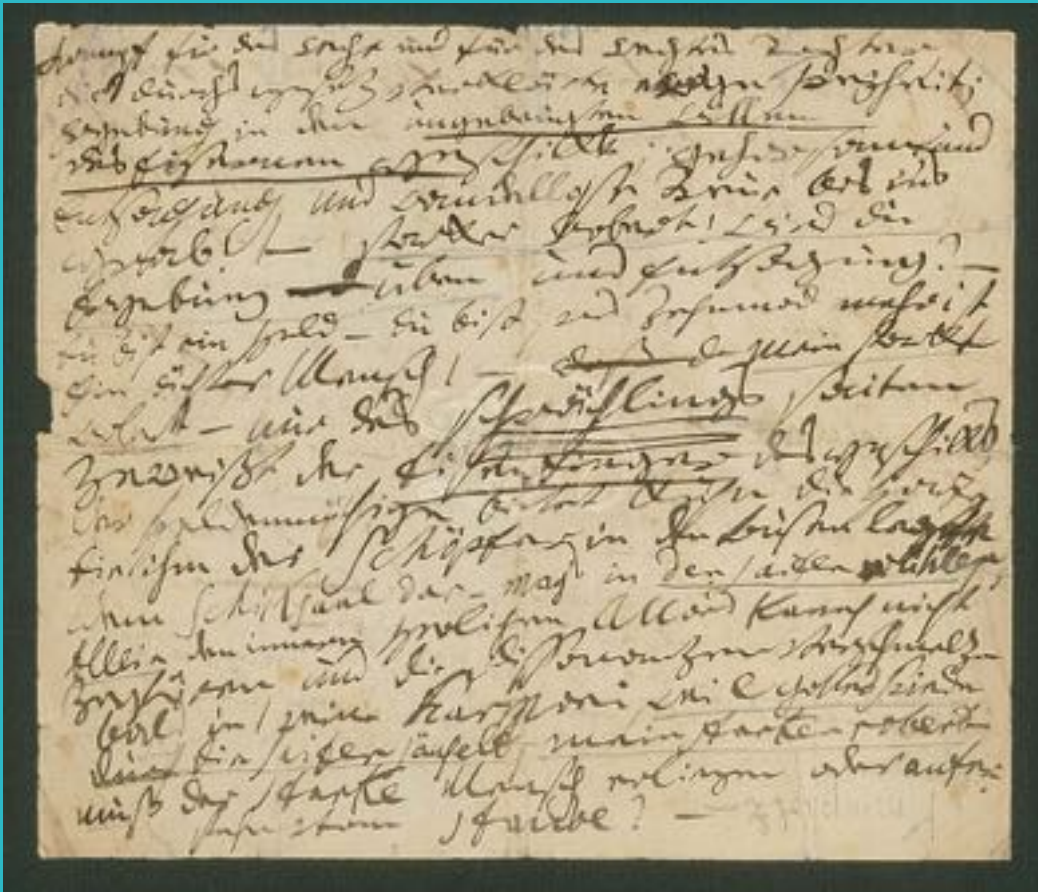
CELLO & FILM

WAD
depots

ENGIE

BankGiroLoterij

Muziek, het enige concrete wonder

Handschrift van Beethoven waarin hij het gedicht 'Die Söhne de Thals' van Zacharias Werner overschrijft.

door Bas van Putten

Muziek verbindt, geneest, verzoent, troost en sterkt. Het is de kracht die iedereen associeert met het goede. Waar komt de enorme kracht vandaan die we allemaal ervaren maar nooit helemaal begrijpen? Misschien is het mysterie zelf wel het geheim.

Van de kracht van muziek zijn aangrijpende voorbeelden te geven. De Russische componist Vissarion Sjebalin (1902-1963) voltooit na een tweede beroerte, die hem zijn spraakvermogen kost, een jaar voor zijn overlijden toch zijn *Vijfde symfonie*. Spreken gaat niet meer, de noten blijven komen. Indringend is de aanblik van de hoogbejaarde dirigent Otto Klemperer, die halfverlamd en in desolate toestand in Londen zittend een symfonie van Brahms repeteert. Al is hij nauwelijks verstaanbaar, zijn Brahms gaat op vleugels. De aan aids lijdende pianist Youri Egorov geeft in Amsterdam een paar maanden voor zijn dood een magistraal recital. Hij speelt een sonate van de weggekijnde Schubert, die in zijn even troosteloze laatste jaren nog muziek vol leven componeert, waarin het licht de bitterheid de baas blijft. Ook in die dramatische sonate in c-klein uit zijn sterfjaar 1828 wint een virtueel onsterfelijke energie van de berusting.

Waar putten deze kunstenaars hun kracht uit? Hun volharding zou je nog op wilskracht kunnen afschuiven. Maar de wil zal onvoorstelbare reserves moeten aanboren om de fysieke en mentale klippen te omzeilen die een symfonie van Brahms of een late Schubertsonate opwerpen. Muziek is topsport voor lichaam en geest, je moet er wel voor in conditie zijn. Toch lukt het. En misschien is het logisch. Je ziet bij stervenden die brandende gehechtheid aan het leven, aan de pracht en het geloof die het in lief en leed de moeite waard maakten. Daar gaat muziek als weinig anders over. Nog één laatste keer dan, de laatste kans; het is nu of nooit, men speelt va-banque met het verlossende gevoel dat men toch niets meer te verliezen heeft. Wat moet een drang sterk zijn die zo door roeien en ruiten gaat.

Voor de rationele geest, die graag voor alles een verklaring heeft, moet het verwarrend zijn. Het fenomeen tart de natuurwetten. Niemand weet hoe het kan en dat is goed, want het geheim zit opgesloten in muziek die dat geheim moet blijven. Muziek is het enige concrete wonder dat we hebben. God kan voor gelovigen reëel zijn, hij verschijnt niet. Terwijl Bach bestaat zolang hij klinkt, in al zijn glorie. In de cellosuites spreekt hij machtig en verzoenend tot de mensen, alle mensen. Wat hij zegt, roert eeuwen later nog miljoenen, alsof hij nooit is weggeweest. Blijf daar, zelfs buiten de noten om, maar eens onbewogen onder.

De wetenschap bestudeert de merkwaardige en even onverklaarbare effecten van muziek en muziektherapie op lichaam en geest. Muziek kan pijn en angst verminderen, bloeddrukverlagend werken, Alzheimerpatiënten activeren, zoekende geesten spirituele verlichting brengen. YouTube staat, lach maar, vol *healing music for body and soul*, en dat het medicijn inhoudelijk soms weinig om het lijf heeft is maar bijzaak. Van de stelling dat baby's intelligenter zouden worden door het luisteren naar Mozart is inmiddels niet veel over, maar googlen op 'Mozart' en 'baby' is nog altijd de geijkte weg naar een onafzienbare hoeveelheid audio- en videolinks met 'Mozart for Babies' en Baby Relax Channels. De mythe laat zich niet

ontmoedigen door het harde feit dat niet alleen Mozart maar alle muziek, ook popmuziek, de cognitieve functies stimuleert. Het wonder is een prachtig volksgeloof geworden. Baat het niet, dan schaadt het niet. Het blijft wél Mozart.

Het geloof in de pacificerende, verbindende krachten van muziek drijft musici tot grensverleggende, utopische initiatieven. In het West-Eastern Divan Orchestra onder leiding van dirigent Daniel Barenboim wijzen Israëlische en Palestijnse musici spelenderwijs de weg naar een verbroedering die in de bittere praktijk op zich laat wachten. De Nederlandse organisatie Musicians without Borders ondersteunt onder het motto 'war divides, music connects' vluchtelingen in opvangcentra met muziek. De Nederlandse componist Merlijn Twaalfhoven, die onder meer in Gaza werkte, wil met 'verbeeldingskracht, schoonheid en creativiteit wereldproblemen te lijf'. Op de reguliere concertpodia doet gambist/dirigent Jordi Savall in zijn rol van culturele wereldreiziger uiteindelijk niets anders met zijn exploraties van oude muziek uit alle windstreken. Ook zijn multiculturele droom knoopt aan bij de nooit verbleekte droom van muziek als bindmiddel en vredesteken, een taal waarin we samen kunnen zijn.

Die muziek is ook een fantastische aanjager van emoties die met de noten niets te maken hebben, een demagogisch paardenmiddel zonder weerga. Het Wilhelmus klinkt toch anders met Max Verstappen op het podium. Dan zingt het echt even namens de hele natie. Op zo'n moment wordt een volkslied ook het tastbare symbool van eenheid dat de ideële bruggenbouwers in conflictgebieden zoeken. Totalitaire regimes hebben dat effect misbruikt, maar goede voorbeelden te over; de meezing-Matthäussen en meezing-Messiahs brengen community art die de samenleving door de ontkerstening is kwijtgeraakt. Daar gaan we samen dankbaar op in al het goede van de westerse beschaving.

Op muziek rust, maar dat begint al bij Beethovens *Ode an die Freude*, een hypotheek van schone sociale verwachtingen. Niets menselijker dan Schumanns verzuchting dat schrijven voor het volk het hoogste is. Het mooiste van de wereld moet gedeeld en de kracht van de muziek groeit mee met haar bereik. Schumanns *Fünf Stücke im Volkston*, of zijn mannenkoren voor de Liedertafel die hij in Dresden dirigeerde, zijn een handreiking naar de gemeenschap die hij met zijn symfonieën, liederen en strijkkwartetten niet bereikte. Muziek is helaas niets zonder ontvangstbevestiging.

Hoe werkt muziek als medicijn? In een artikel over muziektherapie in NRC Handelsblad van augustus 2017 trekken twee opmerkingen over de behandeling van depressiviteit de aandacht. Ten eerste, dat 'tempo en ritme' volgens de specialisten essentieel zijn voor het behandelingsproces, 'omdat juist beweging essentieel is voor mensen met een depressie.' Ten tweede blijken de patiënten in hun muziekkeuzes extreem gevoelig voor de klank aan zich. 'Vaak kiezen ze', citeert de krant een therapeut, 'voor strijkinstrumenten met lage tonen, zoals contrabas en cello, omdat ze zeggen zich daar rustiger en veiliger door te voelen.'

De oorzaak? Men heeft opnieuw geen idee. De kop van het artikel spreekt voor zich: 'muziektherapie werkt, maar vraag niet waarom.'

De werking van muziek op de geest is sinds de televisie-optredens van neuropsycholoog Erik Scherder populaire wetenschap. Meeslepend en wetenschappelijk verantwoord legt Scherder uit hoe het brein inkomende muzikale post verwerkt. Dat de bewegingsdrang en danslust in het brein worden opgewekt in de buurt van de motorische functies, terwijl de koude rillingen zich in de frontale gebieden nestelen. Voor het bevruchtende effect van klanken op het brein is hard bewijs. Het *corpus callosum*, de hersenbalk die beide hersenhelften met elkaar verbindt, groeit bij kinderen die een muziekinstrument bespelen.

Maar wellicht komen we ook ergens met ouderwetse psychologie van de koude grond. Wat zou een ziel in nood aantrekken in een cello? Dat hij spreekt als een mens, een warmbloedig mens, met lage tonen die vertrouwen wekken. Zou het kunnen dat ze lijken op de woorden die een vader tot een kind richt? Dan is het kalmerende effect verklaard. Het kind vertrouwt de vader, want de loyaliteit van kinderen naar ouders is oneindig, en in hun band is de geborgenheid waar ieder mens zijn leven lang naar terugverlangt. Dat instrument herstelt door middel van een specifiek geluid een verbroken contact. In de solosuites van Bach, in grote celloconcerten als het ene van Schumann of het eerste van Saint-Saëns, de laatste cellosonates van Beethoven of Schumanns *Fünf Stücke im Volkston* waart een soort intimiteit die je alleen in werken voor dit instrument terugvindt; lees 'Volkston' bij Schumann gerust als 'omgangston'. Daar gaat iemand zitten die het je eens rustig, zacht indringend, weemoedig bemoedigend uitlegt. Wat, dat hoeft hij er niet bij te zeggen, dat doen de noten al – en ze zeggen het goede, dat sowieso. Je voelt het zo sterk dat je niet naar diepere verklaringen hoeft te zoeken; je kent het van heel vroeger, toen je wereld nog heel was. Zo heeft de Duitse filosoof Peter Sloterdijk ook het ritme herleid tot een universele, precognitieve ervaring, tot de hartslag van de moeder die het kind voor de geboorte meekrijgt. De puls staat voor initiële geborgenheid en daarmee, nogmaals triviaal psychologiserend, voor het houvast dat alle mensen zoeken.

Muziek is dus troost, zeggen we dan. Maar dat woord mist de boot. Het betekent: doekje voor het bloeden, noodverband. Muziek is juist een oplossing, de weg terug naar de intieme vertrouwdheid van het kind-zijn, de onbevangen weerloosheid van toen; naar alles wat je terug moet zien te vinden. Altijd is muziek, hoe droevig ook, het einde van de tunnel, voor en achter je.

Is er überhaupt uitzichtloze muziek? Een handvol grote, tragische meesterwerken komt dicht bij de afgrond. Het laatste deel van Mahlers *Negende symfonie* is een langzaam sterven, een opgeven en wegvallen; het slot van Bergs opera *Wozzeck*, naar het drama van Georg Büchner, is de hel. De titelheld verdrinkt nadat hij zijn vriendin Marie vermoord heeft, hun kind blijft in de slotscène onwetend achter op een hobbelpaard (hophop, hophop), en alleen wij zien dat het leven van dat jongetje kapot is. Maar de muziek, die huilt bij het zien. Die geeft niet op, die wil ons allemaal tot steun zijn en kreunt zacht: zie de mens, ondraaglijk is het, maar ik zal het goedmaken, want *dit nooit weer*. De toestand is zelfs daar niet hopeloos. Hopeloosheid componeer je niet. Over hopeloosheid schrijf je. Daarom komt suïcide vaker voor bij schrijvers dan bij componisten. Die moeten het uitleggen, woord voor woord, morele nederlaag na nederlaag. 'Der Mensch ist ein Abgrund', laat Büchner *Wozzeck* zeggen. Maar de muziek zet het recht. Die overstijgt de pijn, die bezweert hem.

Want muziek is altijd levensteken. Spelen en componeren zijn het tegendeel van opgeven, vervlakken, verstommen. De wanhoop is in de muziek nooit hopeloos. Het is de door het lot geslagen menselijke hoop, het *De profundis* van psalm 130; een gebed om genade. 'Uit de diepte roep ik u, Heer.' Geen wonder dat veel componisten er muziek bij schreven. Het drukt hoop uit. Er *moet* een uitweg zijn.

In zijn autobiografie *Der grüne Heinrich* vertelt de Zwitserse schrijver Gottfried Keller over de begrafenis van zijn grootmoeder, in de eerste helft van de negentiende eeuw. Na de plechtigheid en het afsluitende diner wordt dansmuziek gespeeld, een oud gebruik dat merkwaardig aandoet en toch logisch lijkt. Het leven herneemt zich. Het is, de profundis, het doorzettingsvermogen dat zich afzet op het diepste punt. Die weg naar het licht, de overwinning van het tragische, begint met muziek.

Ludwig van Beethoven heeft het ervaren. In 1812 neemt hij in zijn brief aan de onsterfelijke geliefde afscheid van zijn laatste hoop een vrouw aan zich te kunnen binden. Hij heeft die

liefde zo gezocht. In 1807, nog vol illusies tegen beter weten in, schrijft hij: 'Alleen liefde – ja zij alleen vermag je een gelukkig leven te brengen – o God – laat me haar – haar eindelijk vinden – die me sterkt in de deugd – die geoorloofd de mijne is.' Vijf jaar later is hij radeloos. 'O Gott! gib mir Kraft, mich zu besiegen!'

In 1815, op een dieptepunt van zijn leven, schrijft Beethoven een gedicht van Zacharias Werner over. Het gaat zo.

*'Der Heldenmüth'ge bietet kühn die Harfe
die ihm der Schöpfer in den Busen legte,
dem Schicksal dar. – Mag's in den Saiten wühlen;
allein den innern herrlichen Accord
kann's nicht zerstören, und die Dissonanzen
verschmelzen bald in reine Harmonie,
weil Gottes Frieden durch die Saiten säuselt.'*

*'De heldhaftige stelt moedig zijn harp
Die zijn schepper aan zijn borst legde
Aan het noodlot bloot. Moge het ook in de snaren woelen,
het heerlijk innerlijk akkoord
Kan niet verwoest en de dissonanten
Versmelten snel in reine harmonie
Omdat Gods vrede door de snaren fluistert'*

Werner verwoordt Beethovens conclusie. De muziek is zijn laatste strohalm. Dan moet daar in godsnaam maar de ommekeer beginnen. Stap voor stap, met vallen en opstaan, ontworstelt hij zich aan de crisis. Wie zijn muziek wil begrijpen, moet vrij worden en de ellende afwerpen, schrijft hij Bettina Brettano; muziek is hogere openbaring dan alle wijsheid en filosofie. Aan Emilie M., 1812: 'Denn nur die Kunst und die Wissenschaft erhöhen den Menschen bis zur Gottheit.' Wie die godheid is, ziet hij in 1815 voor het eerst: 'Aus Gott floss alles rein und lauter aus. Ward ich nachmals durch Leidenschaft zum Bösen verdunkelt, kehrte ich nach vielfacher Büssung und Reinigung zum ersten, erhabenen, reinen Quell, zur Gottheit zurück – und zu deiner Kunst...' ['Uit God stroomde alles rein en helder. Als de hartstocht mij naar het duister van het kwaad trok, keerde ik door veelvuldige boetedoening en reiniging terug naar die eerste, verheven bron terug, die van de Godheid – en tot jouw kunst....']

God en de kunst zijn een; de hoogste krachten. Zoals de Zwitserse musicoloog Harry Goldschmidt schreef: Beethovens aanroepingen van het goddelijke treden 'selten ohne den Zusammenhang mit der Kunst auf.' In de langzame delen van zijn late sonates, die voor piano en de twee voor cello, en van de late strijkkwartetten vallen ze samen met de gedeelde boodschap dat het goed komt, mits men bidt en werkt – en durft te blijven zingen. Danksagung eines Genesenen an die Gottheit, schrijft Beethoven boven het molto adagio van zijn strijkkwartet Op. 132. Het is een klankgebed, en niet het enige. In de pianosonate Op. 110 sluit op de grote fuga zonder onderbreking een tweede langzame deel aan, variant op het eerdere *adagio ma non troppo*. 'Ermattet, klagend', schrijft Beethoven nadrukkelijk literair in het Duits boven de noten; maar dan volgt, 'nach wieder auflebend' een tweede fuga die overgaat in een triomfantelijk donderende finale in As-groot. In het *adagio con molto sentimento d'affetto* van de *Cellosonate Op. 102 no 2* en het adagio van Op 102/1 signaleert Goldschmidt 'gebedsfiguren', waar zich de 'de profundis-Haltung bis zur Verzweiflung steigert' met een onderdrukte, soms binnensmondse heftigheid die op wanhoop lijkt – maar het niet is.

Het is een lang gebed, maar van een man die wil genezen, een bede om nieuwe krachten waarvoor de componist alleen symbolisch door de knieën gaat omdat hij in het diepste van zijn ziel weet dat ze komen. Het gebed wordt zelf die kracht, want het is kwetsbaar maar niet machteloos. Met de moed der wanhoop wil het bovenkomen. Het gaat zonder woorden, maar je hoort ze toch. Bij een schets voor de Negende symfonie schrijft Beethoven: 'Recitativ Worte denkend.' Hier hoor je ze hem in die stamelende noten zoeken en vinden, per aspera ad astra. Zijn laatste cellosonate hervindt de orde na een aanhef van symbolisch opstijgende toonladderfiguren in een grootse fuga. Het is gezegd, de scherven zijn gelijmd, de cirkel is rond. En zie: twee eeuwen later horen we nog steeds precies wat hij bedoelde. Zonder woorden. •

Alle Biënnaleconcerten met werken van Beethoven:

ma 22 okt: De Eerste Sonate, *Sonate nr. 1*

ma 22 okt: With a Blue Dress on, *Sonate nr. 3*

di 23 okt: Tweede ronde Nationaal Cello Concours, Variaties over 'Ein Mädchen oder Weibchen', 'Judas Maccabaeus' en 'Bei Männern welche Liebe fühlen'

di 23 okt: Four Cities, *Sonate nr. 2*

wo 24 okt: Beethovens mooiste maten, *Sonate nr. 5*

do 25 okt: Vriendschap, Verzet en Protest, *Sonate nr. 4*

Alle Biënnaleconcerten met werken van Schumann:

do 18 okt: Openingsconcert, *Adagio en allegro*

ma 22 okt: With a Blue Dress on, *Fünf Stücke im Volkston*

di 23 okt: Four Cities, *Fantasiestücke*

vr 26 okt: Finale Nationaal Cello Concours, *Celloconcert*

Buiksprekers van de geest

Le violoncelle sous la pluie, Robert Doisneau, Frankrijk 1957

door Persis Bekkering

De cello heeft niet alleen voor musici, maar ook voor schrijvers een donkere, broeierige aantrekkingskracht. Schrijver Persis Bekkering, zelf violist, onderzoekt waarom.

Wie de cello als instrument kiest, moet er wel erg verliefd op zijn. Dacht ik als kind altijd wanneer ik cellisten voorbij zag fietsen, met hun glimmende, bolle koffer op de rug, die me oneindig zwaar leek. Pechvogels.

Zelf speelde ik viool, en dat vond ik logistiek al niet eenvoudig. Ik zat in een jeugdorkest niet ver van mijn middelbare school. Elke dag fietste ik drie kwartier van mijn ouderlijk huis naar school, en elke vrijdag deed ik dat met de vioolkoffer op de rug, mijn schooltas scheefgezakt op de bagagedrager of als een draagzak op mijn buik. Ik sjouwde vaak ook nog een lessenaar mee, die ik samen met mijn instrument 's ochtends in het kantoor van de conciërge mocht parkeren. De conciërge, een vriendelijke Utrechter met een enorme snor die door nicotine roodbruin was gekleurd, maakte er altijd een grapje over, hij zei: ga je weer gitaar/cello/harp spelen?

Naarmate het eindexamen naderde, was ik vaak vroeg klaar met school op de vrijdagmiddag, lang voor de orkestrepetitie begon. Mijn vriendinnetjes stelden voor het weekend op een terras te vieren, en daar sjokte ik achter ze aan, met al die bagage, het instrument onder een klein tafeltje verstoppend en mijn oog voortdurend op de klok. Mijn zusje speelde dwarsfluit, zij huppelde lachend voorbij met haar kleine tas.

Dat iemand vrijwillig voor een groter instrument zou kiezen kon ik me dus moeilijk voorstellen. En ook als volwassene bekeek ik ze nog met iets van medelijden en spot, de cellisten, wanneer ik ze op vliegvelden zag discussiëren met weigerachtig vliegtuigpersoneel, of wanneer ik ze hun instrument uit compacte auto's tevoorschijn zag wrikken. Nee, een viool was groot en mooi genoeg.

Later zag ik deze gevoelens weerspiegeld in *Tirza*, de beroemde roman van Arnon Grunberg die alle cellisten in de kast hebben staan omdat er een erotische cello op de cover staat (met schaamhaar waar het staartstuk hoort te zitten). *Tirza*, in het laatste jaar van de middelbare school, sleept haar cellokoffer de woonkamer in 'alsof het een beest is, een onwillige koe die naar de slachtbank moet'. Ze haalt haar instrument alleen tevoorschijn wanneer haar vader dat wil, de ongelukkige Hofmeester, die verlaten is door zijn vrouw. Ze speelt als hij gek dreigt te worden van eenzaamheid - maar alleen als haar huiswerk af is.

In een van de scènes installeert ze zich weer eens in de woonkamer.

'Weet je zeker dat je dit wilt?' vraagt ze.

Hij knikt.

'Is dit wat je gelukkig maakt?'

Hij knikt weer. (...)

Ze stemt de cello.

‘Papa’, zegt ze. ‘Je bent niet goed wijs. Is dat erfelijk?’
‘Erfelijk?’

‘Ben ik het ook? Moet ik bang zijn dat ik net zo word als jij? Moet ik bang zijn dat ik gek word?’

Volmaakt huwelijk

Cello spelen had in mijn ogen dus iets masochistisch. Als je cellisten vraagt waarom ze hun instrument hebben uitgekozen, krijg je ook niet echt een bevredigende verklaring. ‘Omdat mijn zus al viool speelde en ik haar wilde overtroeven met een groter instrument’, vertelde iemand me (die overigens later toch violiste is geworden). Bij anderen was het toeval, omdat de violen op de muziekschool al op waren, en nou ja, die cello beviel uiteindelijk prima. Ook hoor je wel eens dat iemand te grof gebouwd is voor de viool, dat zijn flinke vingers beter passen bij de grote afstanden op de snaren van de cello.

Wat ze niet vertelden, misschien om mijn breekbare violistenziel te sparen, is dat ze eigenlijk smoorverliefd zijn geworden op het instrument. Het is de enige, de beste verklaring. Verliefd op de diepe klank, op de voluptueuze vorm, en ja, misschien zelfs wel op de flinke koffer waar een kind zich in kan verstoppen. Dat melancholieke, zangerige geluid. Die brede, imposante kam die de snaren gespannen houdt. De staartpen die je met de aarde verbindt.

Die verliefdheid overkwam mij met de viool, al heb ik er geen herinneringen meer aan, ik was drie toen het onwrikbare verlangen ontstond viool te spelen. Maar het was niet alleen een liefde voor de klank, voor die hoge melodiestem; volgens mij was het ook een verlangen om het hoogste woord te hebben, te domineren. Violisten zijn de baas van het symfonieorkest en van het strijkkwartet. Violisten denken althans dat ze het belangrijkste zijn.

Misschien is hier het moment om toe te geven dat ik vaak ook een beetje spijt heb gehad dat ik niet voor de cello heb gekozen. Vooral dit beeld kan me pijn doen van verlangen: een cellist studierend in zijn of haar kamer. Een kamer met veel licht en een houten vloer. De Suites van Bach op de lessenaar, natuurlijk. Het grote instrument tussen de benen. Een beeld van eenheid, van samensmelting. Bijna als een huwelijk, of beter zelfs, als het volmáakte huwelijk. Nee, dan de frustratie die ik soms voelde bij het viool studeren, als ik probeerde grip te krijgen op dat fijnzinnige strijkinstrument, waarvan mijn oren gingen piepen, als ik de hoge noten te lang in fortissimo in mijn gezicht had getetterd. Een cellist ziet er altijd kalm uit, want hij of zij is niet eenzaam meer. Een cellist hoeft zijn instrument niet te domineren, ze zijn gelijk aan elkaar, vloeien in elkaar over. Een cello is een mens, of een mens is een cello, zoals Harry Mulisch in *De ontdekking van de hemel* schreef: ‘Als een cello had zij hem tussen haar benen.’

Droevige bard

Is die menselijkheid dan de verklaring voor de mysterieuze aantrekkingskracht van de cello, voor het feit dat zo veel mensen bereid zijn met die kist te slepen? Een cello, het is vaker geconstateerd op de Cello Biënnale, heeft het bereik dat het meest lijkt op dat van de menselijke stem. De klank lijkt dus op die van de mens, en die herkenning is toch uiteindelijk wat we het liefst willen, het was het eerste verlangen van Adam in de Bijbel, een ander die op hem leek...

Maar waarom krijgt de cello in het repertoire dan altijd de meest melancholieke melodieën? De *Nocturne* voor cello en orkest van Tsjaikovski, *De Zwaan* uit het Carnaval der Dieren van

Saint-Saëns, *Lamentatio* van Giovanni Sollima; de cello is het instrument bij uitstek voor het uitdrukken van verlangen, weemoed, rouw, de cello is de droevige bard, de vertolker van donkere onderstromen.

Als de cello zoveel op de mens lijkt, dan zouden we toch alleen maar kunnen zinderen van geluk als we spelen - dan jubelen, stralen, exploderen we omdat onze ziel eindelijk niet meer alleen is. De cello gaat er nooit vandoor zonder ons, zoals mensen dat wel kunnen doen. De mens is feilbaar, wij doen elkaar pijn, maar de cello is er altijd voor ons. Hij heeft wel eens z'n dag niet, soms spreekt hij niet goed aan of klinkt ineens alles vals. Maar dan nog is de cello veel beter en intiemer gezelschap dan de worstelende, ruziënde, door het leven getekende mens.

Cellisten zijn trouwens ook veel beter gezelschap dan violisten, dat is algemeen bekend. Cellisten zijn gezellig en gemoedelijk – dat merk je meteen op de Cello Biënnale - terwijl violisten competitief zijn, streberig op het irritante af, bezig ook. En ja, dat mag ik zeggen, want dat ben ik ook allemaal.

Driften

Daarom moet de theorie worden aangescherpt. Het beeld van de cello als mens is te algemeen, te grof. Misschien is de cello niet gelijk aan een compleet mens, maar aan een deel daarvan. Laten we de cello proberen te begrijpen met behulp van het gedachtegoed waarvan we in Nederland denken dat het achterhaald, overbodig, en ouderwets is, maar dat in de rest van de wereld springlevend is: de psychoanalyse.

De theorie van de psychoanalyse, zoals honderd jaar geleden ontwikkeld door de Weense arts Sigmund Freud, deelt de menselijke psyche op in drie delen, die elkaar voortdurend onderling beïnvloeden en in spanning met elkaar staan. Het *id* of *Es* is de plaats van de driften, ook wel lusten genoemd, die gestild en bevredigd willen worden. Die zijn niet alleen seksueel, het gaat om alles wat ons genot geeft, zoals eten, schoonheid, aandacht. Als kind worden we al geboren met het id, er is niets anders in onze geest. Bij baby's krijgen de driften ongelimiteerd de ruimte. Een baby verlangt melk, het krijgt melk. Een baby wil opgetild worden, en wordt opgetild.

Het superego is een minder leuke plek. Dat is ons geweten, de zelfkritiek, de geïnternaliseerde hoofdopzichter van onze geest. Het stemmetje dat zegt: harder studeren, jij.

Het ego bemiddelt tussen die twee krachten; zij weet dat we niet altijd direct onze lusten moeten bevredigen, omdat we anders niet in de wereld zouden functioneren. Dat heet het ‘realiteitsprincipe’, de structurerende, disciplinerende kracht die een kind gaandeweg aanleert. Het ego kalmeert niet alleen de driften, het is ook een buffer tegen het altijd maar corrigerende superego. Want als we daar altijd naar zouden luisteren zouden we ineengekrompen in bed liggen en nooit meer onze ogen durven openen. Bij sommige mensen gebeurt dit ook, helaas, maar dat is een ander onderwerp.

Freud ‘ontdekte’ dat onze geest niet bij alle mentale processen kan, dat een heel groot deel van wat ons gedrag, onze gevoelens en gedachten beïnvloedt in het onderbewustzijn plaatsvindt.

Het id ligt in het onderbewuste, het superego en het ego zijn deels bewust, deels onderbewust. Om het superego en het id met elkaar in balans te brengen – ik stel me hierbij altijd twee ruziende versies van mezelf voor, de een kinderlijk en verwend, de ander streng en koud, met een scheidsrechter er tussenin – heeft het ego allerlei verdedigingsmechanismen tot zijn beschikking, niet allen even heilzaam, zoals de verdringing, waardoor verlangens en gevoelens onder het tapijt van onze geest worden gemoffeld. Wanneer we dit proces proberen om te keren, bijvoorbeeld op de bank bij de psychoanalyticus, ontstaan soms heftige emoties.

Welnu, leuk zo'n flitscollege, maar wat heeft dit alles met de cello te maken? Omdat ik me voorstel dat de cello voor ons onderbewustzijn staat. En niet alleen als metafoor. Het instrument is de vertolker ervan, de buikspreeker. De cello spreekt direct tot ons onderbewustzijn, haalt wat daar zit naar boven. Wat we aantreffen stemt ons soms droevig of melancholisch, maar het brengt ook inzichten. Dat is de kracht van muziek ten voeten uit, dat het op ons inwerkt zonder woorden, puur fysiek. Dat het ons overweldigt en omwoelt, tot er iets nieuws naar boven komt. Goede muziek overstemt ons superego, en we verliezen de taal, opeens rollen de tranen over onze wangen of stijgen we op van geluk. En de cello is daar misschien wel de grootste meester in, dankzij die menselijke stem en die menselijke vorm.

Dan snappen we ook waarom celloscènes in de literatuur vaak iets broeierigs, iets seksueels hebben, zoals in *De ontdekking van de hemel* en ook in *Tirza*: de cello kanaliseert de driften, brengt ze naar het oppervlak. We horen de cello en in onze onderbuik begint er iets te groeien, misschien is het lust, misschien welt er weggestopt verdriet op.

In beide romans brengt de cello ook kraakhelder zelfinzicht. Wanneer Grunbergs *Tirza* begint te spelen in de hierboven geciteerde scène, waarbij één van haar bh-bandjes zichtbaar wordt, voelt haar vader ineens de pijn van zijn leven, hij kijkt terug en begrijpt alles. 'Van het bestaan herinnert hij zich een ongemakkelijke stilte, een stijve motoriek, een zenuwtrek, een ternauwernood onderdrukt verlangen. De eeuwige behoefte onder alle omstandigheden beschaafd over te komen.' Voilà: de hoofdpersoon realiseert zich dat hij altijd gebukt ging onder zijn veel te dominante superego, en voelt nu, dankzij de cello, hoe de driften uit zijn onderbewuste zich doen gelden.

Die kortstondige opening van ons diepst weggestopte zelf is ontregelend, soms zelfs een shockerende ervaring, maar uiteindelijk is het toch vooral heilzaam. We leren onszelf beter kennen en raken meer in harmonie - dat is ook het doel van de sessies op de bank bij de analyticus. De cello is natuurlijk geen vervanging van therapie. Maar die harmonie is onbeschrijflijk mooi, al is het maar even. Dat is wat ik zie, als ik denk aan de cellist studerend op zijn kamer. Die dans met zichzelf, met het latere publiek.

Zo bezien is de cellokoffer geen zware last, maar een trots symbool. De drager, van mijlenver te herkennen, is een baken. We moeten ze koesteren, de cellisten. •

Introducing a new Cello Festival in Galway, Ireland

#LANDSCAPE
#LANGUAGE
#MIGRATION

25 APRIL -
3 MAY 2020

cellissimo

Find us at the **Cello Biennale
Amsterdam 2018**

Visit our CELLISSIMO stall for festival
details and don't miss our presentation
in the Kleine Zaal on Friday 19th and
Saturday 20th at 17.00.

www.musicforgalway.ie

Part of Galway 2020 European Capital of Culture

Bang on a Can

de harde en de zachte kracht

David Lang

Julia Wolfe

Michael Gordon

door Saskia Törnqvist

Ruim dertig jaar geleden gooiden ze de knuppel in het hoenderhok en nog steeds galmt de echo na. De New Yorkse Bang on a Can-componisten David Lang, Julia Wolfe en Michael Gordon organiseerden in 1987 hun eerste marathonconcert vol grensoverschrijdende muziek, geheel in de geest van die tijd. In de daaropvolgende jaren koesterden zij de cello als solo- en ensemble-instrument, voor deze Biënnale schrijven ze alle drie nieuwe composities rondom de kracht van de cello. De hamvraag is welke kracht in dit tijdperk het beste kan worden aangewend: de harde, of juist de zachte kracht?

Those were the days: David Lang (1957), Julia Wolfe (1958) en Michael Gordon (1956) waren rond de dertig toen ze met hun marathonconcerten en composities vol hoekige en pulserende ritmes de keurig gemetselde muurtjes tussen verschillende muziekgenres aan diggelen sloegen, daarmee een veelkleurig landschap ontsluitend waarin klassiek, jazz, impro, funk, rock en folk in elkaar overvloeiden en co-existeerden met andere kunst disciplines. Het was een bevrijdend gebaar dat uiting gaf aan een geestestoestand die in die tijd ook elders in de lucht hing. In 1989 bezweek er een fysieke muur – die van Berlijn – onder de kracht van revolterende burgers uit oost en west. Een nieuwe periode werd ingeluid waarin het streven naar culturele, etnische en maatschappelijke diversiteit hoog op de agenda kwam te staan. Een golf van euforie stak op, de muziek surfte erop mee. Bang on a Can kreeg de wind in de zeilen en creëerde een eigen elitecorps van musici (de zeskoppige Bang on a Can All-Stars) dat ook snel buiten New York een graag geziene gast werd. In 1993 presenteerde de groep in het kader van het Holland Festival marathonconcerten in Paradiso, waarmee het een vlag plaatste op de vloot van de Nederlandse ensemblecultuur.

Tussen die Nederlandse ensembles – waaronder het Nederlands Blazers Ensemble, Orkest de Volharding, het Asko Ensemble en Hoketus – bestond al langer een wisselwerking met musici en componisten uit de VS. Al begin jaren zeventig wisselde Louis Andriessen ideeën uit met Steve Reich en Philip Glass, gelijktijdig exploreerden zij het niemandsland tussen pop, impro en klassiek en ontwikkelden zij ieder hun eigen kijk op het minimalisme. Andriessens compositie *De Staat* (1976) verwierf in de VS een cultstatus, jonge Amerikaanse componisten kwamen naar Nederland om een ferme tik mee te krijgen van de zogenoemde ‘Haagse School’. Onder hen bevonden zich de genoemde componisten van Bang on a Can.

Harde klappen, zachte intenties

David Lang voelt zich in hoge mate schatplichtig aan het pionierswerk dat al in Nederland gaande was. In een eerder interview in 2015 met ondergetekende zei hij: 'Muzikaal gesproken ben ik in Nederland gerijpt. In de jaren tachtig en negentig had ik meer uitvoeringen van mijn werk in Nederland dan in New York. Met Louis Andriessen praatte ik heel veel. Over hoe belangrijk het is dat je trouw blijft aan je oorspronkelijke ideeën voor een stuk. Over hoe essentieel het is om als componist midden in de maatschappij te staan.'

Van de drie Bang on a Can-componisten is Michael Gordon wellicht het dichtst bij het ideeëngoed van de Haagsche School gebleven. Denk aan het snoeiharde en veelgelaagde *Trance* (1994), waarin de luisteraar wordt blootgesteld aan een stortvloed van muzikale informatie, opgediend door verschillende instrumentengroepen die in verschillende metrum en ritmes langs elkaar heen schuiven: een profetisch werk dat de oeverloze stroom van digitale informatie lijkt te voorspellen, maar ook een werk waarin duidelijk de sporen van Haagse School-componisten als Diderik Wagenaar en Louis Andriessen te herkennen zijn. Een veel recenter voorbeeld is Gordon's *Natural History* (2016), voor koor, orkest en *Native American* drummers. Ook hier weer die repeterende patronen, de ruimtelijke opzet en de meeslepende kracht als van een draaikolk.

Eenzelfde onblusbare energie heeft de muziek van Gordon's levensgenoot Julia Wolfe, die opgroeide met funk, Motownmuziek en rock. Wolfe: 'Ik danste erop, ik voelde de vrijheid ervan'. Alles in Wolfe's muziek viert die vrijheid. Dankbaar gebruikmakend van pulserende ritmes, modale melodieën, repeterende patronen en plotselinge klankerupties bouwt zij aan een indrukwekkend oeuvre dat in veel opzichten gebaseerd is op concrete maatschappelijke thema's. Een sterk voorbeeld hiervan is het beukende en wenende 'volksrequiem' *Anthracite Fields*, handelend over de vroegere keiharde werkomstandigheden in de steenkoolmijnen van Pennsylvania. Ze oogstte er in 2015 de Pulitzerprijs mee. Mogelijk nog indrukwekkender is *Steel Hammer* uit 2009, waar de strijd tussen mens en machine tot op het bot wordt uitgevochten. Met deze stukken kaart Wolfe universele en dualistische thema's aan, zoals het individu versus de massa, kwetsbaarheid versus doodsverachting, natuur versus mechanisatie, onderdrukking versus mededogen.

Ook in de composities van David Lang zijn de maatschappelijke connotaties nooit ver te zoeken. Een kleine greep uit zijn indrukwekkende oeuvre illustreert dat met passende titels: *Prisoner of the State* (te verwachten in 2019), *The Public domain*, *Pay me now*, *Revolutionary etudes*. Waar Lang's muziek vaak vol zit met onverwachte klappen en laser-achtige melodielijnen (zoals in het nog immer actuele *Cheating, Lying, Stealing*, te horen op deze Biënnale), toont zijn oeuvre ook een heel andere kant: introvert, verstild, bijna wegwijnend. Indringend is zijn *The Little Match Girl Passion* waarmee hij in 2008 de Pulitzerprijs won. Van een huiveringwekkende schoonheid is zijn zangcyclus *Death Speaks*, handelend over de angst voor en het verlangen naar de dood. Lang: 'Ik zeg altijd maar zo: geef mij een thema en ik garandeer je dat ik er iets deprimerends van zal maken'. Maar honderd procent deprimerend wordt het nooit. Al kijkt de muziek van Lang de wanhoop recht in de ogen, toch blijft ze ook doortrokken van een luciditeit die remise speelt met het spook van cynisme.

De cello als zingend geweten

En dat brengt ons op de heroïsche rol van de cello. Alle voorgaande Amsterdamse Cello Biënnales hebben tezamen bewezen dat het sonische en dramatische palet van de cello ongehoord rijk is, maar dat doorgaans uitgerekend aan de cello een humane rol wordt toebedeeld. Een elegische klaagzang? Een lied vol onschuld en verlangen? Een narratieve melodie in parlando-stijl? De cello is daarvoor het aangewezen instrument.

Hetzelfde kan geconstateerd worden na beluistering van de cellocomposities van Lang, Gordon en Wolfe. Alle drie componeerden zij meermalen voor 'hun eigen' cellisten van de Bang on a Can All-Stars: eerst Maya Beiser, later Ashley Bathgate. Interessant is dat deze componisten de humane, klagende heldenrol van de cello willen waarborgen maar tegelijkertijd ook dat cliché ter discussie stellen. Michael Gordon laat dat duidelijk horen in zijn tragische *Light is Calling*, geschreven naar aanleiding van de terroristische aanslagen op 11 september 2001. Geleidelijk wordt hier de zingende cellomelodie geabsorbeerd door een zuigende, pulserende, computergestuurde klank, vergelijkbaar met een levende prooi die wordt leeggezogen door een ontzielde omgeving. Ook in Gordon's compositie *Industry* gaat een aanvankelijk lieflijke lokroep van de cello ten onder in een maniakaal proces van klankerose. In David Lang's *Cheating, Lying, Stealing* - een compositie die handelt over de corrupte en manipulatieve kanten van het mensdom - is de cello de enige die een vibrerende stem van het menselijk geweten suggereert. In Lang's *World to Come* (ook geschreven ter nagedachtenis van de slachtoffers van 9/11) gaat de cellomelodie in een ondubbelzinnig rouwkleed gehuld. Lang's veel recentere compositie voor Maya Beiser, *The Day* (2016), is een voltreffer in de weke delen van de ziel. *The Day*, gebaseerd op intieme tekstflarden van internet, gaat over cruciale momenten in een mensenleven: momenten van pijn, maar ook van inzicht, momenten waarop het lot (eindelijk) in eigen hand wordt genomen, waarop de eenzaamheid wordt omarmd, kortom: momenten waarop de essentie van het leven wordt onthuld. Niet voor niets is *The Day* een compositie voor cello en tekst. De cello fungeert hier wederom als de stem van het geweten: sterk in zijn kwetsbaarheid.

Terwijl deze tekst wordt getypt werken David Lang, Michael Gordon en Julia Wolfe aan hun composities die tijdens deze Cello Biënnale ten doop worden gehouden. Wolfe schrijft een celloconcert voor Jacob Koranyi en het Residentie Orkest, David Lang maakt een nieuw werk voor Harriet Krijgh en stemkunstenares Claron McFadden, Michael Gordon schrijft een ruim uur durend werk voor het Cello Octet Amsterdam en een nieuw solo stuk voor Ashley Bathgate, meermalen uit te voeren in een hiervoor ontworpen concerthuisje op het buitendeck; alleen een selecte groep luisteraars kan daar getuige zijn van Bathgates intieme celloboetog.

Welke rol delen zij de cello nu, in 2018, toe? Terug naar de knuppel die Bang on a Can in 1987 in het hoenderhok gooide. De echo ervan galmt nog altijd na. Maar de echo wordt steeds meer overstemd door hier niet verder bij de naam te noemen potentaten die een slagschaduw werpen op het wereldtoneel. De tijd waarin muren werden geslecht ligt achter ons. Nu geldt het recht van de hardste schreeuwer, dit is de tijd van misogynie, van angst voor de vreemdeling, van nepnieuws, van fysieke muren die verrijzen tussen de V.S. en Mexico, tussen Israël en Palestina.

Eerder constateerde David Lang samen met Louis Andriessen dat je je als componist dient te verhouden tot je maatschappij. Die stelling is nu urgenter dan ooit. Maar welke kracht stel je in hemelsnaam als componist tegenover het cynisme van vandaag? Bang on a Can is een 'brand' geworden, er kleeft een beeld aan van immer hippe types die swingende, beukende, sexy muziek maken. Maar dat is de buitenkant. In de loop der jaren zijn de drie koplopers steeds meer naar binnen gekeerd geraakt. Uitgebeende muziek, verstilling, geïmplodeerde verbijstering zetten in hun werk steeds meer de toon. Welke krachten zullen zij aanspreken in hun nu te schrijven composities, welke rol zullen zij toebedelen aan de cello? Welke boodschap komt het hardste binnen? De boodschap van de gebalde vuist, of de gefluisterde confidentie?

Terwijl er wordt gecomponeerd, geschaafd, gegumd en geëxperimenteerd aan gene zijde van de Atlantische Oceaan, slaan we er maar eens de Tao Te Tching op na, en lezen daar het volgende:

*Het zachte overwint het harde,
Het zachtmoedige overwint het strenge.
Iedereen weet dat dit waar is,
Maar weinigen kunnen ermee omgaan.*

Het belooft nog spannend te worden, deze Biënnale. En ook daarbuiten... •

AMSTERDAM'S FINEST RECORDSTORE

OVER 1000 SQUARE METERS
OF NEW & SECOND HAND
MUSIC, MOVIES AND MORE...

CONCERTO RECORDS
Utrechtsestraat 52-60
1017 VP Amsterdam
T: +31(0)20-2612610

OPEN:
Monday - Wednesday: 10:00-18:00
Thursday: 10:00-19:00
Friday: 10:00-18:00
Saturday: 10:00-18:00
Sunday: 12:00-18:00

Follow **Concerto Recordstore**
on Facebook | Twitter:
@ConcertoRecords

Webshop:

www.platomania.nl

Concertagenda met Michael Gordon, David Lang en Julia Wolfe

Michael Gordon

do 18 okt: Openingsconcert
19, 20 & 21 okt: House Music
za 20 okt: Nachtconcert
ma 22 okt: BoAC All-Stars

David Lang

zo 21 okt: Korgold|Deception
ma 22 okt: BoAC All-Stars
vr 26 okt: CELLOFEST
za 27 okt: Amsterdam
Sinfonietta

Julia Wolfe

za 20 okt: Residentie Orkest
ma 22 okt: BoAC All-Stars
ma 22 okt: With a Blue Dress on

De Kracht van Muziek en

De Magie van de Cello

door Carine Alders

Voor de zevende editie van de Cello Biënnale schreven 13 componisten 15 nieuwe werken voor cello. De combinatie van warme diepte, wendbaarheid en virtuositeit inspireert, maar ook de persoonlijkheid van de cellist voor wie de muziek op het lijf geschreven is. Mocht u gehecht zijn aan het romantische beeld van een componist die in afzondering wacht op inspiratie en vervolgens uit de ivoren toren afdaalt met een kant en klaar meesterwerk – lees vooral niet verder.

Iemand die dit romantische beeld wel heel radicaal naar de prullenbak verwijst is Giovanni Sollima. Voor het concert met Holland Baroque componeerde hij twee reflecties op oude meesters. Maar net zo makkelijk trekt hij met zijn cello achterstandswijken in om ter plekke nieuwe muziek te schrijven. Lees vooral het spannende interview door Floris Kortie op p. 4

Vaak is de geboorte van nieuwe muziek ook een resultaat van persoonlijke ontmoetingen, eerdere ervaringen en ideeën die soms al jarenlang sluimeren. Wim Henderickx keerde na een ontmoeting met sarangspeler Dhruva Ghosh terug naar de Indiase muziek, een oude liefde. Als Artist in Residence van het Antwerp Symphony Orchestra ontdekte hij dat het orkest open staat voor nieuwe dingen. 'Ik ken iedereen inmiddels goed en heb veel contact met de musici. Je denkt misschien dat iemand die compositieles geeft alles wel weet, maar als kunstenaar wil je juist risico's blijven nemen, dat maakt het spannend. En ook met Jean-Guihen Queyras klikte het meteen, een fantastische keuze van de Biënnale om ons aan elkaar te koppelen.' Jacob ter Veldhuis heeft zich aan cello solo tot nu toe nooit durven wagen. 'Hoe minder je tot je beschikking hebt, hoe minder je je kunt verstoppen achter de noten. Het is griezelig om te kiezen, maar het moest er toch een keer van komen.' Johan Dorrestein stelde een samenwerking met Quirine Viersen voor.

Kijkje in de keuken

Ter Veldhuis vervolgt: 'Ik wilde in alle rust met een musicus een-op-een aan een stuk werken. Echt samen een stuk ontwikkelen. Dat doe ik niet vaak, eigenlijk wil ik niemand in mijn keuken laten kijken. Dat is hartstikke eng. Je mag pas proeven als het klaar is. Als mensen enthousiast reageren voordat het klaar is, denk ik 'als ik het maar waar kan maken'. Als ze niet meteen enthousiast reageren slaat de twijfel toe, 'ben ik wel goed genoeg'. Quirine werkt nu mee in de keuken, ze wordt ook een beetje kok.' Voor *Glaciers* liet Ter Veldhuis zich inspireren door de huidige tijd. 'Dertig procent van het water op de wereld zit in gletschers. De uitlopers hebben ook Nederland getekend, een traag verlopend geologisch verschijnsel. De tragedie van smeltende gletschers is aangrijpend, onomkeerbaar. Dat houdt mij bezig.' Joey Roukens wilde na een aantal sterk ritmische werken zijn meer meditatieve kant verdiepen. Al vroeg in het compositieproces maakte hij een afspraak met musici van het Cello Octet en Wishful Singing. 'Je wilt toch weten waar de sterke en zwakke punten liggen en wat ze absoluut niet willen. Ik luister niet teveel naar hun muziek, dan word je toch gremd. Maar het is wel leuk dat het Cello Octet onlangs een cd met muziek van Pärt uitbracht en dat

Wishful Singing gregoriaans zingt. Met de affiniteit zit het dus wel goed.' Brett Dean wisselde al met Alban Gerhardt van gedachten zonder dat ze wisten dat ze het over een celloconcert hadden. 'Zo'n vier jaar geleden schreef ik een concoursstuk en Alban adviseerde mij zodat het een uitdaging werd, maar niet onspeelbaar. Toen ik aan mijn *Celloconcert* begon pakte ik dat concoursstuk er weer bij, het was gebaseerd op een techniek die door Brian Eno en Peter Schneider ontwikkeld is. Als je vast zit in een compositie, trek je een kaart uit een stapel met instructies als 'luister naar de stille stem' of 'elke lijn heeft twee uiteinden'. Ik heb de kaarten aaneengeregen tot een abstract verhaal. Iets van deze aanpak vind je ook terug in het *Celloconcert*. En toch is het een totaal ander werk geworden.'

Slag om de arm

Niet iedereen kan in een vroeg stadium al iets over een nieuwe compositie vertellen. Mathilde Wantenaar houdt een flinke slag om de arm: 'Als ik een idee heb en begin met schrijven, leidt de muziek mij soms een andere kant op. Zonder tekst kan ik me helemaal laten leiden door de noten.' Ze leeft zich graag in in de musici: 'Daarom studeer ik nu ook zang. Ik wil op alle stoelen kunnen zitten. Het gevaar is wel dat je eigen beperkingen teveel invloed hebben op het componeren. Ik heb een keer door het rietje van een hobo geblazen en dacht dat ik dood ging. Die arme mensen! Ik durfde bijna niks meer voor hobo te componeren.' De Australische componist Kate Moore is gefascineerd door het 31-toons Fokker- orgel dat sinds 2009 een vaste plek heeft in het Muziekgebouw aan 't IJ. De zuivere samenklanken zijn een bron van inspiratie voor haar nieuwe compositie voor cellokwartet en 'schaduwinstrumenten'. 'Vaak laat ik me inspireren door de natuur, maar nu is het geluid zelf het vertrekpunt. Ik ervaar synesthesie als ik het Fokker-orgel hoor moduleren. Een fantastische belevenis, ik zie kleuren verschieten. Door de associatie met een regenboog bedacht ik de titel *Arc en ciel*.' Vogels zijn een tweede inspiratiebron. 'Ik ben nog niet zo lang geleden naar Amsterdam verhuisd en woon dichtbij Artis, vlakbij het deel waar de vogels zitten. Vogelgeluiden zijn sowieso erg aanwezig in Nederland. En elke ochtend hoor ik een merel uitbundig zingen. Een ongelooflijk droevig en toch vrolijk wijsje terwijl het langzaam licht wordt.' Voor Theo Loevendie was het begin van het compositieproces voor *Celloquio* moeizaam: 'Ik voelde duidelijk de zuigkracht van Saint-Saëns' stervende zwaan. Ik denk daar vaak aan bij romantische cellomuziek maar kan er als componist niets mee. Daarnaast is er natuurlijk de onaantastbare en grootse Bach, maar daar kan ik om de tegenovergestelde reden ook niets mee. Dus moeizaam...

Tot de contrabassolo's in de jazz mij een eerste bevrijdende impuls gaven. Maar je kunt moeilijk jazz voor de Biënnale schrijven, dat wordt kitscherige nep-jazz. Vandaar kwam ik op het trommelen op klankkast, een levensgevaarlijk effect uit de 20^e-eeuwse avant-garde muziek, een klopje hier en een tikje daar, om progressief te lijken. Maar wie niet waagt die niet wint, dus ik nam dat tikken als uitgangspunt. Maar van een klopje en een tikje is geen sprake, het stuk begint met een uitgebreide kloppassage op de klankkast, misschien tot wanhoop van wat meer traditioneel ingestelden. Compositorisch werd het stuk daarna wel moeilijk te realiseren want het is natuurlijk onmenselijk om musici die jaren er over doen om dit strijkinstrument te beheersen nu als matige slagwerkers ten toon te stellen. Daardoor voelde ik me gedwongen om ook de strijkstok in het spel te betrekken, met pizzicati als verbindend element.'

Thuiswedstrijd

Hoewel Mathilde Wantenaar te druk is om zelf nog cello te spelen is het instrument haar zeer vertrouwd. 'Mijn opa bouwde cello's als hobby. We konden een van de cello's terugkrijgen, maar dan moest er wel iemand op gaan spelen. Ik was boos op mijn moeder. Ik speelde al viool, waarom ging ze niet lekker zelf cello spelen? Maar ik vond het toch heel mooi, heb een tijdje beide instrumenten gespeeld en uiteindelijk voor de cello gekozen.' Celliste Kate Moore componeert graag 'aan de cello'. 'Het staat heel dichtbij me, het is makkelijk om een voorstelling van de muziek te maken.' Jacob ter Veldhuis houdt van de kleur van de cello, de wendbaarheid, de melodische expressie en de grote klank. 'Een cello bespeelt alle registers, het is altijd al mijn favoriete strijkinstrument geweest. Viool is ook hemels, maar alle mogelijkheden zijn wel zo'n beetje verkend. Voor een componist is er op de cello nog een wereld te ontdekken.' De eerste compositie van Julia Wolfe was voor twee cello's en slagwerk. 'Ik was begin twintig en een groentje. Ik liet de cello's grommen en schreeuwen en won er nog een prijs mee ook. Ik denk dat ik me al jong tot de cello aangetrokken voelde.'

Cellist centraal

Voor de componisten van Bang on a Can – David Lang, Michael Gordon en Julia Wolfe – spelen musici een zeer belangrijke rol in de keuze voor een instrument. Dat de cello zo prominent in hun werk aanwezig is, is te danken aan Maya Beiser, Wendy Sutter en Ashley Bathgate, de cellisten van Bang on a Can All-Stars. David Lang: 'Toen we Bang on a Can in

1987 oprichtten, zagen we een ontmoetingsplek voor gelijkgestemden voor ons. Luisteraars die uitgedaagd wilden worden, componisten die zich niet aan genres gebonden voelden, musici die altijd op zoek gaan naar iets nieuws. Bij de oprichting van Bang on a Can All-Stars zochten we niet naar de ideale combinatie van instrumenten, maar we kozen musici waar we al jaren nauw mee samenwerkten. Celliste Maya Beiser was een van hen. Door voor Maya te schrijven heb ik geleerd wat er mogelijk is met een cello.' Julia Wolfe: 'Ik werk met zoveel fantastische cellisten samen, dat maakt me enorm dankbaar. De drie All-Stars cellisten – allemaal vrouwen – zijn allemaal geweldig en totaal verschillend. Ze zijn mijn muzen.' Michael Gordon vergelijkt de cello met de elektrische gitaar. Voor Ashley Bathgate componeerde hij nieuw solowerk dat tijdens de Biënnale in première gaat. 'Het is bedoeld voor een kleine intieme ruimte, zoals een huiskamer. Ik ga terug naar de tijd waarin radio, stadionconcerten en cd's nog niet bestonden. Muziek was iets om in huiselijke sfeer te genieten. Het is een reeks van korte werken die allemaal geïnspireerd zijn op beroemde gitaristen, zoals bluesgitarist BB King, surfgitarist Junior Brown en beslist ook heavy metal gitaristen.' Speciaal voor deze concerten wordt op het terras van het Muziekgebouw een klein huisje gebouwd dat dienst zal doen als huiskamer.

Oude en nieuwe muziek

Voor Joey Roukens is het componeren voor cello relatief nieuw. 'Ik heb wel strijkkwartetten geschreven, maar nooit eerder voor cello als hoofdinstrument. Ik vond het leuk om in de klank van de cello te duiken, toch vaak een romantisch instrument. Maar *Angeli* is niet te romantisch geworden. 'In Paradisum' uit de requiem is de hoofdtekst; niet zwaar en somber, maar troostrijk, sereen, meditatief. Er klinken echo's door van oude muziek, maar het is geen pastiche. Ik heb geprobeerd Renaissance technieken om te buigen naar mijn eigen taal. Het is een soort imaginaire, gedroomde oude muziek. Ik gebruik de cello's voornamelijk in het hoge register, waarin het instrument veel van de menselijke stem heeft. Het klinkt als een soort koortje, een consort van viola da gamba. En daarbij dan een koortje van vrouwenstemmen. De tekst nodigt uit tot warme klanken en lange lijnen, maar je moet wel oppassen dat het geen kitscherig suikerwerk wordt. Dus zijn mijn harmonieën soms behoorlijk dissonant gekruid. Het is wel een heel ander stuk geworden dan de meeste mensen van mij gewend zijn. Best spannend, bij deze ongebruikelijke bezetting weet je toch niet precies hoe het uit gaat pakken.'

Magie van het moment

Alle componisten herinneren zich meerdere momenten waarop de kracht van muziek sterk was in hun leven. Soms ervoeren ze die kracht letterlijk aan den lijve. Theo Loevendie: 'Een extreem voorbeeld is dat ik lang geleden op een van de eerste concerten in Nederland van Indiase muziek een uittreding had. Dat was een soort mystieke ervaring. Minder extreem – zonder het gevoel van uittreding – heb ik dat regelmatig, vooral bij muziek van Bach. Dat hoeft niet de Mattheus of de Johannes Passie te zijn. Het gebeurt ook bij een cellosonate. Met religieuze gevoelens heeft het niets te maken, maar het lijkt er wel een beetje op.' Jacob ter Veldhuis: 'Muziek is ongrijpbaar, iets metafysisch, het bestaat alleen in het moment. Het is een heel wonderbaarlijk iets, trillingen die iets met ons doen. Toen de cd opkwam, dacht ik dat het elimineren van ruis en bijgeluiden ideaal zou zijn. Maar het bijwonen van een concert is toch de echte muziek. In mijn carrière heb ik een paar keer meegemaakt dat de omstandigheden rond een première ongunstig waren. En dan gebeurt er toch iets tijdens het concert, dat is de kracht van de muziek. Tussen de uitvoerders en het publiek ontstaat dan magie. De kracht van de muziek verbindt op dat moment.' Voor Wim Henderickx bracht Indiase muziek een nieuw perspectief. 'Een bijzonder moment was toen ik een 2,5 uur durende raga op bansurifluit hoorde. Ik was harmoniedocent en gespecialiseerd in Wagners harmonieën. Op zoek naar nieuwe wegen was dat concert de oplossing voor mijn artistieke crisis. De kracht van die muziek heeft mij dus op een nieuw spoor gezet. Muziek is een universele taal, die geen grenzen kent en over culturen heen communiceert. De laatste tijd is de muziek veel opener, er wordt minder in hokjes gedacht. Maar ik blijf een westerse componist, ik imiteer niet.'

Jong geleerd

Zodra Brett Dean het vioolspelen voldoende onder de knie had, meldde hij zich bij het jeugdorkest in Brisbane. 'Dat was voor mij een belangrijk moment. Al die verschillende emoties die muziek bij mensen op kan roepen: euforie, droefheid, vreugde – ik vond het geweldig. We speelden *The Planets* van Holst en ik voelde de fysieke energie in mijn lijf.' Ook Julia Wolfe herinnert zich hoe ze als kind de magie van muziek ervoer, dansend op een plaat. 'Ik hou van beeldende kunst, theater en dans, maar dat raakt me niet zoals muziek dat doet. Ik kan niet uitleggen waarom, maar muziek raakt je dieper. Op de middelbare school liep ik toevallig een muziekklas binnen, de docent was geweldig. Muziek was er altijd al, maar wachtte dit moment af om mij te veroveren. Als ik geen muziek schrijf, zou ik gek

Theo Loevendie

Kate Moore

worden.' Mathilde Wantenaar kan moeilijk één moment kiezen waarop ze de kracht van muziek ervoer: 'Mijn hele leven is gevuld met de kracht van muziek. Ik vind het een wonder, waardoor ik mijn leven graag laat leiden. Ik had een lied gecomponeerd voor de kinderen van IJburg voor een project van de Nationale Opera. En dan zingen al die kinderen op het schoolplein met hun ouders mijn lied. Maar ook als ik in m'n eentje Bach aan de piano speel en alle stemmen van een fuga komen tot leven, dat is het abstracte wonder van de noten zelf. Je hebt er twaalf in een octaaf en al naar gelang je ze verweeft krijg je iets vrolijks, of juist verdrietigs. Dat is fascinerend!' Wim Henderickx is van huis uit percussionist. 'Ik wist al heel vroeg dat muziek mijn levensbestemming was, ik was vier of vijf jaar. Nooit heb ik getwijfeld over wat ik zou doen, ook niet op de middelbare school.' Voor hem ligt kracht van muziek in het communiceren: 'Met muziek kun je zonder woorden de diepste menselijke emoties delen. Muziek kan meer dan woorden.' Hij is trots en blij dat hij samen met zijn leerling Mathilde Wantenaar op een programma staat. 'Ik zou het vervelend vinden als studenten mijn muziek imiteren, niet voor mezelf, maar voor hen. Bij Mathilde is dat totaal niet het geval, ze heeft werkelijk niets met mijn muziek en is een heel authentieke persoonlijkheid.'

Medicijn

Kate Moore vindt de kracht van muziek verslavend. 'Ik koester veel mooie momenten, maar heel speciaal was toen iemand uit het publiek naar me toe kwam om te vertellen dat hij mijn cd aan een zieke vriend gegeven had. Zijn vriend had gezegd dat de muziek hem geholpen had om beter te worden. Dat is de ultieme kracht van muziek, de helende werking. Eigenlijk is muziek een medicijn. Ik wil dat mijn muziek een fysiek, emotioneel en spiritueel effect heeft.' Joey Roukens: 'Muziek heeft een enorm vermogen om te troosten. Muziek luisteren is een emotionele ervaring, catharsis.' Ook David Lang erkent de communicatieve kracht van muziek. 'Door muziek staan mensen open voor communicatie die raakt aan de kern van ons menszijn en niet door taal, kennis of intelligentie gedragen kan worden. Maar het is niet altijd een positieve kracht. De kracht die ons samen gospels laat zingen en dansen is dezelfde kracht die een menigte ook gewelddadig kan laten worden. Muziek stelt ons open voor een oerkracht, maar het is aan ons of we dat ten goede of ten kwade aanwenden.'

Verbinden

Voor de componisten van Bang on a Can is de communicatieve en verbindende kracht van muziek niet vrijblijvend. David Lang: 'Vorig jaar deed ik een project met zo'n 1.500

Concertagenda opdrachtcomposities

Brett Dean: do 25 okt: Antwerp Symphony Orchestra

Michael Gordon: za 20 okt: Nachtconcert & 19, 20 & 21 okt: House Music

Wim Henderickx: do 25 okt: Antwerp Symphony Orchestra

Ivan Karizna: vr 26 okt: Music from my Homeland

David Lang: za 27 okt: Amsterdam Sinfonietta

Theo Loevendie: vr 19 en za 20 okt: Eerste Ronde Nationaal Cello Concours

Florian Magnus Maier: za 22 sept: Dr. Jekyll and Mr. Hyde

Kate Moore: za 27 okt: Amsterdam Sinfonietta

Joey Roukens: do 18 okt: Openingsconcert

Giovanni Sollima: za 27 okt: Holland Baroque & Giovanni Sollima

Jacob ter Veldhuis: di 23 okt: Four Cities

Mathilde Wantenaar: do 25 okt: Antwerp Symphony Orchestra

Julia Wolfe: za 20 okt: Residentie Orkest

kapotte muziekinstrumenten die in scholen in de kast lagen en eigenlijk bedoeld waren voor kinderen om op te spelen. Er was geen geld om ze te repareren. Ik componeerde een 'symfonie voor kapotte instrumenten' met de bedoeling mensen samen te brengen om geld in te zamelen. De muziek was prachtig, maar belangrijker was dat mensen bij elkaar kwamen om hun problemen op te lossen. Ik was het meest ontroerd door de cello's zonder hals of snaren. Mensen hielden de klankkast in hun armen en bespeelden de gemankeerde cello als slagwerk, het deed me denken aan ouders die hun kind op de arm hebben.' Julia Wolfe: 'We leven in verwarrende tijden. Ik kan me niet gewoon terugtrekken in mijn muziek en doen alsof er niets aan de hand is. En toch is het ook de kracht van muziek om mensen ellende te laten vergeten. Samen muziek maken is heel mooi en soms ook heel democratisch. Iedereen is belangrijk, ook de triangelspeeler. Daarom schrijf ik ook het liefst voor ensemble. In deze tijden van honger moeten we ons voeden met muziek. Muziek kan ook zaken aankaarten. Ik heb muziek gemaakt over de kolenmijnen en krijg nog altijd brieven. Muziek kan een groep bereiken die anders geen verbinding met de wereld zou hebben.' Met Found Sound Nation heeft Bang on a Can zelfs een eigen programma voor community building. Michael Gordon: 'Tijdens het jaarlijkse OneBeat festival komen musici bij elkaar uit landen die vijandig tegenover elkaar staan. Dertig musici schrijven, repeteren en leven samen en gaan vervolgens twee weken op tournee.' Onder het motto 'muziek heeft geen visum nodig' leren jonge musici samenwerken en workshops organiseren voor kansarme jeugd. Elke deelnemer maakt een plan om in hun eigen land ook projecten te starten. •

Voorafgaand aan de Biënnale, op 22 september tijdens het **CELLO&FILM festival in Eye**, gaat de nieuwe compositie van **Florian Magnus Maier** voor de filmklassieker *Dr. Jekyll and Mr. Hyde* uit 1920 in première.

CELLOFEST 2018

Popjournalist van de Volkskrant Robert van Gijssel ziet de cellist zijn grenzen verleggen en interviewt Raphael Weinroth-Browne (27): ‘We gaan de cello nog op veel onverwachte plekken tegenkomen’

door Robert van Gijssel

Ergens in een donker hoekje van de YouTube-archieven zwerft een obscuur maar fascinerend filmpje, van een anonieme cellist die zichzelf ‘Apocanaut’ noemt. Deze Apocanaut heeft zich verstopt in een monnikspij en speelt een solo uit de doommetal-klassieker *Dopesmoker* van de Amerikaanse band Sleep. Op een zes-snarige, elektrische cello met een klankkast die lijkt op een decorstuk uit de fantasy-serie *Game of Thrones*.

Goed is het niet, maar de vertolking is haast nog angstaanjagender dan het origineel; hoekig en scherp, en de cello zaagt door het gevoelsleven – en de trommelvliezen. Net als de riffende gitaren uit de heavy metal en de rock dat kunnen doen, en het is eigenlijk niet eens zo vreemd dat de cello steeds vaker opduikt in de duistere muzieksoorten van hoog soortelijk gewicht.

Natuurlijk: we kennen de cello nog uit de classic rock van Electric Light Orchestra, waar Mike Edwards de emoties hoog deed oplopen met zijn Bachiaanse intermezzo’s tijdens live-shows. En vooral de cello maakte van *Eleanor Rigby* een van de allermooiste Beatlesliedjes. Maar de laatste jaren horen we de cello zich vergrijpen aan *Thunderstruck* en *Highway to Hell* van AC/DC en *Whole Lotta Love* van Led Zeppelin, in uitvoeringen van bijvoorbeeld het Kroatische duo 2CELLOS. En slaan we achterover van de ‘celloficatie’ van het Metallica-oeuvre door de Finse cellobeulen van *Apocalyptica*, die in 2014 al eens te zien waren op de Cello Biënnale.

Levenskracht

De Canadese cellist Raphael Weinroth-Browne daalt nog verder af in de muzikale dieptes, en geeft het instrument daarmee nog een extra stoot nieuwe levenskracht. Zijn optredens op CELLOFEST, een nieuw zijprogramma van de Cello Biënnale in samenwerking met het Bimhuis, zijn tekenend voor de vitaliteit van het instrument en lijken echt een nieuw tijdperk in te luiden, met Weinroth-Browne als wegbereider.

In zijn project *The Visit* speelt Weinroth-Browne, een klassiek geschoold en uitmuntend

BartolomeyBittmann

Mela Marie Spaemann

Eric Longworth

Svante Henryson

Kamancello

Morris Kliphuis

Tom Kliphuis

Sietse-Jan Weijenberg

Nesrine Belmokh

klassiek cellist, naar de cello getoverde en donker romantische gothic-rock met zangeres Heather Sita Black. En in het duo Kamancello treedt Weinroth-Browne aan met de Iraans-Canadese kamanche-speler Shahriyar Jamshidi, waarmee hij niet alleen genres maar ook oeroude tradities en culturen doorkruist.

Voor Weinroth-Browne is de cello een acteur, die verschillende rollen kan spelen en identiteiten kan aannemen. 'De cello kan zich uitdrukken in melodieën, maar ook agressieve riffs spelen', zegt hij. 'Het instrument bestrijkt een breed spectrum van sferen en textuur; van betoverende schoonheid tot harde en schurende onaangepastheid. En daarmee kan de cello zich voegen in vele muzikale genres.' Dat de cello de laatste jaren toch vaker te horen is in donkere muzieksoorten dan in oppervlakkige en zonnige popdeuntjes, is volgens Weinroth-Browne ook wel te verklaren. 'De cello kan nu eenmaal eindeloos treurig en schrijnend klinken, op een bovendien heel oprechte manier. Door het gevoelige timbre communiceert de cello met de luisteraar op een direct, emotioneel niveau.'

Karakterrollen

Het verstand mag uitgeschakeld blijven want de cello grijpt vaak recht in de ziel, wil Weinroth-Browne maar zeggen. Of het instrument dat nu doet via cellosuites van Bach of in een metalbewerking. En kijken we naar het programma van CELLOFEST, dan zien we de cello inderdaad opduiken in de meest uiteenlopende muziekstijlen. Of, om in de beeldspraak van Weinroth-Browne te blijven: karakterrollen. We zien de cello als begeleidend instrument van de singer-songwriter, of als luidruchtige spreekbuis in dwarse geïmproviseerde jazz. We horen de cello door Afrika reizen, door de Spaanse muziekcultuur en die van het Midden-Oosten.

Volgens Weinroth-Browne is er de laatste jaren echt iets bijzonders aan het ontstaan rond zijn instrument en dat is goed nieuws voor de beroepsgroep en het liefhebbende publiek. 'Er zijn een paar fantastische en innovatieve cellisten opgestaan die het instrument compleet nieuwe richtingen opduwen. Het mooie is: de cello is relatief nog onbekend in de populaire muziek of

in de cross-overs. Het is geen gitaar of saxofoon, en dus is er heel veel om te ontdekken en uit te proberen: niet alles is al eens gedaan of uitgekauwd. Je kunt als vooruitstrevende cellist dus écht origineel zijn en ik denk dat een nieuwe generatie jonge cellisten zich dat goed realiseert. Ze maken kennis met veel meer muzikale stijlen dan de oudere generaties, ook omdat er zo ontzettend veel te vinden is op internet.'

Videoclips met het cellogeweld van Apocalyptica of 2Cellos bijvoorbeeld: die kunnen je maar op ideeën brengen. 'Cellisten groeien nu niet meer op in alleen de klassieke wereld en de klassieke uitvoeringspraktijk. Dat is een heel opwindend vooruitzicht voor het instrument, en volgens mij gaan we de cello nog op heel veel onverwachte plekken tegenkomen.'

Dat juist de cello toch heel lang verankerd heeft gezeten in de klassieke muziek, is niet zo verwonderlijk. Een cello bespeel je niet zomaar: het instrument vergt een gedegen en dus veelal klassieke opleiding. Zet een voor iedereen toegankelijke cello neer in een treinstation en de gemiddelde forens begint er niet zomaar een deuntje op te spelen, zoals wel gebruikelijk is bij al die stationpiano's in de Nederlandse stationshallen. Iedereen kan met een beetje oefening een neo-klassieke riedel uit een filmsoundtrack reproduceren op de piano, maar dat gaat niet op voor de cello. En mede om die reden dwarrelt de cello niet losjes door de popmuziek: geen multi-instrumentalist in de pop die af en toe ook eens een cello ter hand neemt.

Het klassieke DNA van de cello zorgt er volgens Weinroth-Browne wel voor dat als de cello wordt ingezet door een vaardige bespeler, het instrument ook echt wat te vertellen heeft. We kunnen de Canadees zelf als voorbeeld nemen. Weinroth-Browne (27), geboren in Ottawa, studeerde cello aan het conservatorium van zijn geboorteplaats. Daar werd hij gevormd tot een hooggewaarderd klassiek cellist en een veelgevraagd solist, én een geducht tegenstander in celloconcoursen.

Arnold Dooyeweerd

Annie Tångberg

Emile Visser

Maarten Vos

Harald Austbo

David Fernández

Jörg Brinkmann

Abel Selaoce

Maya Beiser

Bollywood

Maar gedurende zijn opleiding maakte hij er een gewoonte van iedere klus als ingehuurd cellist aan te nemen. Niet alleen om wat bij te verdienen maar ook om zijn eigen blik te verruimen. Weinroth-Browne speelde Bollywoodmuziek en metal. Hij liet zijn cello *spoken-word*-optredens begeleiden en stortte zijn instrument in vrije jazz-improvisaties. En daarbij greep Weinroth-Browne toch steeds terug op zijn klassieke achtergrond en techniek, zegt hij. ‘De klassieke scholing geeft je een technische basis die je gewoon nodig hebt bij de cello. En waarmee je het instrument naar je hand kunt zetten. Hoe vaardiger je bent tussen alle registers, met de technieken en klankkleuren van de cello, hoe makkelijker het is je werkelijk uit te drukken in welke muzikale stijl dan ook en zeker in geïmproviseerde muziek.’

Maar de natuurlijke, klassieke habitat van de cello kan ook remmend werken volgens Weinroth-Browne. ‘Als je heel lang studeert op de klassieke stukken kan dat het zicht op andere muziek best eens wat beperken.’ Je kunt zomaar blijven hangen in de grote composities van de klassieke en hedendaagse meesters en de aansluiting met de levendige muziek buiten het klassieke veld verliezen. ‘Als je andere muziekstijlen wilt spelen, dan zul je die stijlen ook echt moeten kennen en er oprechte belangstelling voor moeten hebben. En het liefst veel tijd doorbrengen met musici uit die andere culturen. Samen spelen en improviseren, samen nieuwe muziek ontdekken en maken.’

En dat doet Weinroth-Browne dus. Hij staat net zo gerieflijk op een Duits festival voor gothic-rock als op de grote concertpodia. ‘Ik heb ontdekt dat ik het heel prettig vind om met één been in beide werelden te staan, en de muzikale benaderingen uit die totaal andere omgevingen te combineren.’ En daarin is Weinroth-Browne dus niet de enige: het programma van CELLOFEST staat vol met cellisten die wel degelijk geschoold zijn, maar toch uit de klassieke kaders zijn gebroken.

Mystiek

Misschien wel de mooiste manifestatie van de nieuwe, avontuurlijke en grensoverschrijdende cellocultuur kunnen we op CELLOFEST zien bij het project Kamancello: een duo dat Raphael Weinroth-Browne vormde met de naar Canada geëmigreerde, Iraanse muzikant en componist Shahriyar Jamshidi. In Kamancello haakt Weinroth-Browne zijn cello aan de gekwelde en mystieke Oosterse klank van de kamanche, een snaarinstrument uit het oude Perzië dat met een beetje fantasie klinkt als een antieke voorloper van de cello of de viola da gamba. Weinroth-Browne en Jamshidi brachten vorig jaar een prachtige debuutplaat uit, vol met geïmproviseerde stukken, waarin de instrumenten elkaar achtervolgen en naar onbekend terrein dwingen.

Typend weer voor de experimenteerzucht van Weinroth-Browne. Hij raakte gefascineerd door het ongepolijste geluid van de kamanche en kon niet wachten om juist met dit instrument het gesprek aan te gaan. ‘Het bereik van de kamanche is vergelijkbaar met dat van een viool, maar de klankkleur is heel anders. Het geluid is rauw en ongelooflijk expressief, en dwingt tot luisteren: er is geen ontkomen aan. Maar in zachte stukken kan de kamanche ook heel ruisend klinken, en in de hoge registers klaaglijk en tragisch.’

Weinroth-Browne zag overeenkomsten én grote verschillen met zijn instrument maar vooral ook de muzikale mogelijkheden als de cello en de kamanche hand in hand op pad zouden gaan. Het resultaat van de eerste sessies verbaasde beide spelers. ‘De ruigheid van de kamanche combineerde prachtig met het zachtere, warme geluid van de cello. In de middelste registers kunnen de instrumenten bijna in elkaar opgaan. Maar als er afstand wordt genomen, krijgt het samenspel een bijna orkestrale klank en massa.’

De muziek van Kamancello, zoals te horen in de schitterende improvisatie *Serpentine* die uiteraard ook op YouTube is te vinden, klinkt als een meditatieve trip door tijd en ruimte en toch ook weer als een nieuwe bestemming voor de cello. Op CELLOFEST reizen we met het instrument mee, en krijgen we in ieder geval een glimp van de cellotoekomst te zien. •

CELLOFEST is powered by Sena Performers

'Achter de *cello* voelen de

door Christel Don

kinderen zich *veilig*'

Celliste Fabienne van Eck werkt al ruim tien jaar in Palestina op de Westelijke Jordaanoever voor Musicians without Borders en voor Sounds of Palestine. Ze geeft dagelijks les aan tientallen kinderen en ziet hoe muziek hen hoop en zelfvertrouwen geeft. 'Het geeft kinderen zoveel kracht als ze merken dat ze een taal spreken waardoor ze met musici wereldwijd kunnen samenspelen.'

Noem Fabienne van Eck (35) gerust een celliste met een missie, al zou je haar wellicht óók een vredesactiviste met een cello kunnen noemen. 'Een vredesactivist, toe maar!' reageert Fabienne lachend aan de telefoon vanuit Bethlehem, 'ik vind het zelf al heel wat als het lukt om dagelijks verschil te maken voor de kinderen en hun families hier.' De celliste woont al ruim tien jaar in Palestina waar ze op de Westelijke Jordaanoever werkt en iedere dag muziekles geeft aan tientallen kinderen. 'De meeste van hen wonen in Palestijnse vluchtelingenkampen en groeien op onder zware omstandigheden: ze zijn vaak arm, wonen in slechte huizen en maken veel geweld mee.'

Vrede lijkt ver weg, en Fabienne is dan ook voornamelijk bezig om het leven van de kinderen in deze regio draaglijker te maken. Dat doet ze onder meer via het intensieve lesprogramma van Sounds of Palestine, één van de twee organisaties waar Fabienne voor werkt. 'Het project startte in 2012, dus veel van de kinderen die ik lesgeef, ken ik al sinds ik workshops gaf in hun kleuterklas. We begeleiden ze totdat ze 18 jaar zijn en zij, als ze willen, zelf als trainer kunnen gaan werken.' Deelnemen kan dus al vanaf de kleuterklas. Vanaf groep 3 is er vervolgens de mogelijkheid om een instrument zoals de cello te kiezen en gratis muziekonderwijs te volgen in een groep én in een orkest. 'Meerdere keren per week halen we na schooltijd kinderen op uit verschillende vluchtelingenkampen in de regio, waarna ze bij ons op een veilige plek het muziekprogramma kunnen volgen', vertelt Fabienne. 'Ook krijgen ze een gezonde maaltijd en als ze geen les hebben spelen ze buiten. Het is echt een soort familie.'

Fabienne van Eck

In samenwerking met Musicians without Borders en Sounds of Palestine komt Fabienne van Eck met acht Palestijnse cellistjes naar het festival. Zij gaan meespelen in het *Hello Cello Orkest* (zaterdag 20 oktober 15.30 uur Grote Zaal). *Musicians without Borders* is ook betrokken bij het jeugdorkest *Armonia Cuscatleca*, een muziekproject midden in een door bendes geterroriseerd gebied in El Salvador. Initiatiefnemer Pablo Mendez Granadino komt met zes cellistjes uit dat orkest naar de Biënnale om ook mee te spelen in het *Hello Cello Orkest*.

Meer horen over het werk van Fabienne van Eck en Musicians without Borders? Kom naar **'Let's Talk: The Power of Music'** op zondag 21 oktober om 15.30 in het Bimhuis.

Sounds of Palestine

Naast haar werk op de Westelijke Jordaanoever gaat Fabienne ook regelmatig naar 'de andere kant van de muur', want ze geeft ook les aan de muziekschool en aan het Magnificat Institute in de Oude Stad van Jeruzalem. Is dat een groot contrast? 'Het valt mee, al m'n leerlingen daar zijn ook Palestijns. Het grootste verschil is dat ik daar één op één lessen geef en dat de ouders meer betrokken zijn. Op de Westelijke Jordaanoever vragen ouders soms of hun kind volgend jaar sportlessen in plaats van muziek krijgt'. Ze lacht. 'Dan hebben ze niet door dat het een intensief muziekprogramma is dat lang doorloopt.'

Cello helpt om te aarden

Nu werkt Fabienne met allerlei instrumenten tijdens haar lessen, maar ze merkt regelmatig dat de cello een bijzondere uitwerking op haar leerlingen heeft. 'Zo had ik een jongetje met serieuze gedragsproblemen. Zijn moeder slaat hem veel en weet vaak niet hoe ze met hem om moet gaan. We probeerden het al een jaar met een viool, maar dat liep totaal niet. Dus heb ik hem achter een cello gezet en verrassend genoeg ging hij zich toen veel beter gedragen.' Hoe ze dat verklaart? 'Een cello helpt om te aarden. Je moet gaan zitten, voeten op de grond, cello tussen te benen, en dan zit je in een hele stabiele positie. Achter een cello voelen kinderen zich veilig en beschermd.' Ze geeft een ander voorbeeld. 'Toen we in 2012 met dit project begonnen vond het naschoolse programma nog plaats in het vluchtelingenkamp en niet op een veilige plek erbuiten zoals we nu doen. Op een dag viel het leger het kamp binnen tijdens onze lessen. Eén meisje uit de groep raakte helemaal in paniek. Ik probeerde van alles om haar gerust te stellen: ze mocht haar moeder bellen, met een sociaal werker praten, maar niets hielp. Tot ik een stoel naast die van mij zette en een cello en strijkstok in haar handen duwde. Tot mijn verrassing pakte ze die aan en begon mee te spelen met de rest van de groep. Binnen een halve minuut zat ze te lachen en aan het einde van de dag is ze blij weggegaan.'

Waar de kracht van het muziekinstrument precies in zit, is lastig te bepalen. Wellicht speelt mee dat de klank van de cello dicht ligt bij die van de menselijke stem, zegt Fabienne. 'Ik had ooit eens een leerling, een vrouw van 64 met verschrikkelijke pijnen. Zij volgde celloles, omdat ze ervan overtuigd was dat het haar pijn verzachtte. Haar verklaring ben ik nooit vergeten: zij vergeleek de trillingen van de cello met die van menselijk gekreun. En volgens

haar maakten de trillingen van het instrument een bepaald hormoon aan in je lichaam dat pijn verzacht. Of dat echt zo is, weet ik niet, maar deze vrouw was er heilig van overtuigd.'

Samenspelen met musici wereldwijd

Of de muziek op de kinderen ook zo'n helende uitwerking heeft, vindt Fabienne lastig te bepalen. 'Je kunt een trauma vaak pas verwerken als je in een veilige omgeving zit en dat zitten deze kinderen niet. Het leger valt nog regelmatig de vluchtelingenkampen binnen, leerlingen hebben ouders met problemen, en een aantal heeft een familielid of broer die om vage redenen in de gevangenis zit.' Wat Fabienne wel zeker weet is dat het muziekonderwijs de kinderen hoop geeft en hun zelfvertrouwen versterkt. 'Ze leren hier een taal die hen onderscheidt van anderen. In januari kwamen een paar leden van Philharmonie de Paris hier op bezoek. Voor onze kinderen is dat een eyeopener, omdat ze zien dat er ook anderen zijn die muziek maken. Dan zien ze: hé, het is niet alleen Fabienne die dat hier met ons doet, het gaat over een wereld buiten die écht bestaat. 'Het geeft kinderen zoveel kracht als ze merken dat ze een taal spreken waardoor ze met musici wereldwijd kunnen samenspelen.'

Naast dit intensieve programma van Sounds of Palestine werkt Fabienne ook voor de organisatie Musicians without Borders. 'Met die programma's bereiken we zo'n 4000 kinderen per jaar. We doen onder meer programma's op scholen en in ziekenhuizen, en werken vaak met kinderen die een speciale behoefte hebben; bijvoorbeeld dove kinderen of getraumatiseerde kinderen met gedragsproblemen. Het doel is niet zo zeer dat ze een instrument leren bespelen, het is meer therapeutisch. 'De ene keer geef ik bijvoorbeeld een workshop aan 400 kinderen ergens in een afgelegen dorpje, en het andere moment train ik sociaal werkers die meedoen aan het *Music as Therapy*-programma om ze te leren hoe ze muziek kunnen inzetten om bijvoorbeeld dove kinderen te helpen.' De twee organisaties hebben dus een andere insteek, maar ze doen wel veel samen, legt Fabienne uit. 'We delen onder meer instrumenten, het gebouw, leraren, en zelfs de accountant.'

Het is de missie van *Musicians without Borders* om kinderen in oorlog- en conflictgebieden samen te brengen door muziek, dans en ritme, ondanks diepe etnische conflicten. De kinderen beleven positieve artistieke ervaringen en krijgen de mogelijkheid om hun eigen creativiteit en sociale vaardigheden te ontwikkelen. Projecten worden geleid door onder meer plaatselijke muziekpedagogen. Aan de verschillende programma's in Palestina doen elk jaar ongeveer 4000 kinderen mee. Meer informatie: www.musicianswithoutborders.org

Met wekelijks muziekonderwijs voor kinderen zorgt organisatie *Sounds of Palestine* voor langdurige sociale verandering. Honderden kinderen in Aida, Dheisheh en al-Azzeh vluchtelingenkamp in en rond Bethlehem leren niet alleen muziek te waarderen maar ook te spelen. Ze krijgen meerdere dagen per week les in muziektheorie, leren instrumenten bespelen (ook in een orkest), volksdansen en zingen in een koor. Op dit moment volgen 100 kleuters de workshops en zitten er 135 kinderen in het naschoolse trainingsprogramma. Meer informatie: www.soundsofpalestine.org

Moeilijk vervangbaar

Frappant genoeg droomde Fabienne als tiener stiekem al over een muziekschool die iets weg heeft van de plek waar ze nu dagelijks te vinden is. 'Ik had een Mexicaanse vriendin en we graptten vaak dat we ooit een school in Mexico zouden openen waar zij gezonde maaltijden voor de kinderen zou koken, en ik celloles zou geven. We waren jong en naïef, maar wellicht voelde ik al aan dat een carrière in de muziekwereld niet mijn pad zou worden.' Toch duurde het wel even voor die wending kwam. Om precies te zijn in de zomer van 2006, tijdens de oorlog met Libanon, vertelt Fabienne. 'Ik gaf toen voor het eerst een muziekworkshop aan kinderen in een zomerkamp in Zuid-Hebron. Dat was het moment dat mijn hart een sprong maakte en ik besepte dat niemand anders dat werk zou doen, als ik niet meer zou gaan. Uiteraard waren er meer vrijwilligers, maar dat waren geen musici.' Heeft ze nooit het gevoel gehad dat ze een carrière als celliste heeft laten schieten? 'Nee', zegt ze resoluut. 'Natuurlijk studeerde ik in Nederland heel hard en wilde ik heel goed worden, maar tegelijk be kroop me steeds vaker het gevoel dat ik vervangbaar was, er waren meer cellisten zoals ik, en ook betere.'

Ondertussen is ze in ruim tien jaar tijd uitgegroeid tot de spil van allerlei programma's in Palestina en internationaal. Dat maakt haar moeilijk vervangbaar. 'Dat is tegelijk ook een gevaar', geeft Fabienne toe. 'We proberen er naartoe te werken dat er meer mensen worden opgeleid die doen wat ik doe, zodat projecten door kunnen lopen als ik er op een dag niet meer ben.' Maar toch is dat nu nog lastig. 'Ik ken de cultuur goed, spreek de taal en heb door mijn combinatie van werkzaamheden veel kennis over het reilen en zeilen hier.' Geen zorgen, voorlopig gaat ze nergens heen, lacht Fabienne. Er blijft genoeg te doen, wat zou ze doen met een miljoen? 'Dan zou ik een stuk land kopen en er een gebouw op laten zetten waar we allemaal inpassen. We zitten nu met alle klassen van Sounds of Palestine zo op elkaar gepropt dat ik tijdens het dirigeren van het orkest, moet oppassen dat ik geen bladmuziek van de lessenaars zwiep.'

BOEK & MUZIEKTHEATERVOORSTELLING

'De familie Decibel woont in een violoncel'

Hoe die familie daar terecht is gekomen en wat ze er uitspookt, is te lezen en te zien in het prentenboek dat Micha Wertheim en Cristina Garcia Martin maakten in opdracht van de Cello Biennale: *De familie Decibel*.

Naast het boek maakte Micha ook een kindervoorstelling (4+) met de titel *Vurenhout en Ebbenhout*. Hij heeft daartoe de afgelopen jaren zeer intensief cellolessen gevolgd bij grootheden als Mstislav Casals, Emanuel Harisson en de zusjes Zara en Beatrice du Pré. Zoals bij een hoogwaardig concert te doen gebruikelijk moeten alle kinderen, net als hun ouders, gedurende de gehele voorstelling stil zitten en hun mond houden. Micha zal de voorstelling samen spelen met Fay Lovsky.

Het boek *De familie Decibel* en de voorstelling *Vurenhout en Ebbenhout* zijn geschikt voor kinderen vanaf 4 jaar oud. Het boek wordt uitgegeven door De Harmonie en is te koop in de betere boekwinkel en natuurlijk bij de boekenstand op het festival.

De kindervoorstelling *Vurenhout en Ebbenhout* is tijdens de Cello Biennale driemaal te zien in de Kleine Zaal:
zaterdag 20 oktober om 10.30 en 12.00 uur
dinsdag 23 oktober om 11.00 uur

Roger Marie Bricoux

door Micha Wertheim

Ik zal nooit vergeten hoe Wallace zijn lessenaar rechtop zette, zijn bladmuziek van de grond raapte, zijn viool onder zijn kin klemde, en opnieuw inzette. De energie van zijn strijkstok was minstens even vastberaden en onweerlegbaar als de schok zoals die even daarvoor door de eetzaal was gegaan. Zonder verder overleg volgden wij.

Er wordt soms gedaan alsof we een stelletje idioten waren. Die door bleven spelen terwijl eerst de vloer begon te kantelen, en later het water naar binnen gutste. Soms wordt er beweerd dat we zo decadent waren dat we ons niet voor konden stellen dat wij het niet zouden overleven. Terwijl het precies omgekeerd is.

Ik denk dat geen van ons de verhalen had geloofd die verteld werden toen we aan boord gingen. Een schip dat niet kan zinken. Laat me niet lachen. De gedachte alleen al dat mensen ook maar iets kunnen maken wat niet uiteindelijk ten onder zal gaan is zo ongeveer het tegenovergestelde van wat wij maken. Of maakten, moet ik zeggen. Want samen met het schip, zijn wij die nacht opgeslokt door de oceaan.

Misschien hadden we kunnen overleven. Als we waren gestopt met spelen hadden we een reddingsboot kunnen vinden. Maar dan nog. Dan hadden we andere mensen van onze sloep af moeten trekken. Om te overleven moet je vechten.

De beslissing om niet te vechten namen wij al jaren eerder. Wij besloten dat we niet wilden overleven maar wilden leven. Die beslissing namen we lang voor we een ensemble waren. Wie wil overleven gaat in het leger, in de politiek of werken bij een bank. Allemaal eerbare beroepen. Maar wij hadden een andere keuze gemaakt.

Een keuze zou ik het trouwens niet eens durven noemen. Ik koos voor de cello niet omdat ik naïef was, of omdat ik dacht dat ik de wereld er mee kon redden. Ik heb de cello niet eens gekozen. Mijn ouders waren muzikanten, en als ik die nacht niet was verdronken hadden mijn kinderen ook een instrument gespeeld.

Ik maakte al muziek, ver voor ik begreep dat je in het leven keuzes kan maken. Misschien was het omdat de keuze voor mij al gemaakt was, dat ik snel begreep dat keuzes maken niet betekent dat je het lot kan tarten.

Mijn leraar, op het conservatorium van Monaco, vergeleek muziek vaak met de golven op zee. Hoewel de zee op het eerste gezicht nauwelijks van vorm verandert, zie je bij nadere inspectie dat geen golf ooit hetzelfde is.

Dat iedere golf en daarmee de zee, voortdurend van vorm verandert. Precies om die reden, klinkt een melodie ook nooit hetzelfde. Een instrument bespelen was volgens hem gelijk aan zo gecontroleerd mogelijk varen op de golven van de zee.

Om dat te illustreren legde hij mijn cello voorzichtig op haar rug voor ons op de grond. De kam en de snaren omhoog. Mijn strijkstok pakte hij met twee handen bij het uiteinde vast en hij sleepte hem door de lucht alsof het een peddel was en mijn cello een Canadese kano.

‘De enige controle die we hebben,’ zei hij, ‘is hoe we de peddel in het water steken. Hoe we op de golven van de zee, de balans van de kano proberen te vinden.’

Natuurlijk, iedere slag heeft gevolgen. Zelfs voor golven die lang na onze dood duizenden kilometers verderop tegen het strand zullen slaan. Toch betekent dat niet dat we invloed hebben op de zee. Je kan hooguit stellen dat we door te peddelen even de illusie van controle vinden. En dat die illusie ons even het gevoel van balans geeft dat we nodig hebben om niet door wanhoop overmand te worden.

Het gaat pas mis op het moment dat mensen in die illusie gaan geloven. Het moment waarop ze ervan overtuigd raken dat ze daadwerkelijk controle hebben over de oceaan.

Dat is het verschil tussen muziek maken en lawaai maken. Het verschil tussen leven en overleven. Wat wij deden op het moment dat er paniek uitbrak in de eetzaal was leven. Terwijl iedereen om ons heen probeerde te overleven. En in essentie is dat wat we altijd al deden op het moment dat we onze muziekinstrumenten vasthielden. Leven in plaats van overleven.

Wat dat betreft verschilde de nacht van 15 april 1912 niet wezenlijk met die van 14 april 1912.

Dat we doorspeelden was geen heldendaad, en ook geen naïviteit. We deden wat we altijd deden. Zoals een ijsberg doet wat een ijsberg doet.

dit verhaal verscheen eerder in het laatste nummer van literair tijdschrift [De Titaan](#)

Bijna elke dag...

BACH&BREAKFAST

Zes festivaldagen beginnen zoals elke dag zou moeten beginnen: een licht ontbijtje van versgeperste jus, een warme croissant en een cappuccino gevolgd door een uitvoering van een van de zes cellosuites van Johann Sebastian Bach, uitgevoerd door telkens een andere grootmeester. Voor cellostudenten, cellofanaten, doorgewinterde klassieke muzikliefhebbers en mensen die dit vóór hun werk nog even meepikken. De suites worden uitgevoerd door Matt Haimovitz, Harriet Krijgh, Jordi Savall, Kian Soltani, Arnau Tomàs en Sietse-Jan Weijenberg. Het ontbijtje is bij de prijs van het kaartje inbegrepen. Vanaf 8.45 uur is het buffet geopend!

MASTERCLASSES

Wat is er voor een cellostudent mooier dan les krijgen van een idool? Tijdens de Cello Biënnale komen 36 cellostudenten vanuit de hele wereld naar Amsterdam voor masterclasses van 12 grootmeesters die tijdens de Biënnale ook als spelers te beluisteren zijn. Elke masterclass duurt twee uur en een kwartier waarin drie cellostudenten les krijgen. Pianobegeleiders zijn Noriko Yabe, Daniël Kramer en Daniël Kool. De masterclasses vinden plaats op zes dagen, tegelijkertijd in het Bimhuis en in de Kleine Zaal van het Muziekgebouw.

TAKE FIVE

Vijf concerten om vijf uur met verrassende en bijzondere programma's van een uur met de Bang on a Can All-Stars, Jordi Savall met Tous

les Matins du Monde, Nomaden met Jean-Guihen Queyras en het Atlas Ensemble, Kian Soltani met zijn Perzische Ensemble Shiraz en een bijzondere *double bill* van Roel Dieltiens met de Vlaamse zanger Willem Vermandere en Lidy Blijdorp & Friends.

KINDER- EN KLEUTERCONCERTEN

Voor de kleinste Biënnalebezoekers maakt Micha Wertheim een kindervoorstelling in de Kleine Zaal die gebaseerd is op zijn nieuwe kinderboek *De familie Decibel*. Voor kinderen t/m 12 jaar speelt Cello Octet Amsterdam hun nieuwe theatervoorstelling Cellokrijgers, een productie van het Octet en Oorkaan die tijdens de Biënnale in première gaat in het Bimhuis.

Alleen op zondag:

WORKSHOP SOUNDLAB 'CELLO SPECIAL'

In deze workshop ervaar je hoe het is om zelf cello te spelen. En bedenk je met SoundLAB instrumenten nieuwe muziek. Je danst op celloklanken van de KosmiX, en leert hoe je met een *Loop Station* van celloklanken je eigen muziekstuk kunt maken. Wil je alvast wat weten over SoundLAB? Surf dan naar <https://www.muziekgebouw.nl/jeugd/SoundLAB/>
Voor wie: Voor kinderen (7+) met volwassenen
Wanneer: Zondag 21 okt van 13.00-14.30 uur
Prijs: € 8,50 per deelnemer
Waar: Atriumzaal

Gratis Randprogrammering

Festivalmarkt en cello-ateliers

Instrumenten en strijkstokken van cello- en stokkenbouwers vullen de hal en foyer van het Muziekgebouw met celloklanken. De nieuwbouw van cello's en strijkstokken wordt door de Cello Biënnale Amsterdam van harte ondersteund. Naast de bouwersexpositie zijn er ateliers waar het hele festival wordt gewerkt aan instrumenten en stokken.

Dit zijn de bouwers op de Cello Biënnale 2018: Stijn Van Aerschot, Erik Buys, Hans-Peter den Daas, Savine Delaporte, Camille Dolibeu, Tanguy Fraval, Guust François, Tobias Gräter, Andreas Grütter, Janos Hejja, Henk te Hietbrink, Stephan Krattenmacher, Gudrun Kremer, Matthieu Legros, Urs Maechler, Thilde van Norel, Kai Thomas Roth, Saskia Schouten, Boris Sverdlik, Nico Plog, Jessica de Saedeleer, Jan Strumphler, Hendrik Woldring, Peter Zoon.

Vergelijken en de KlankKas

Tijdens het festival zijn er drie momenten waarop cello's en stokken van bouwers worden bespeeld en vergeleken. De Britse grootmeester Colin Carr (zondag 21 oktober, 12.45 u) en de Weense pedagoog en jurylid van het Nationaal Cello Concours Reinhard Latzko (maandag 22 oktober, 15.30 u) bespelen en vergelijken in het Bimhuis nieuwe instrumenten. Op vrijdag 26 oktober vergelijken Mick Stirling en Sietse-Jan Weijenberg nieuwbouw stokken in de Kleine Zaal.

Op Foyerdeck 1 staat de KlankKas: in de kas kunnen cellisten hun klank kweken en laten groeien. De KlankKas als testruimte voor cellisten, cello's, stokken en snaren.

House Music

Speciaal voor de première van *House Music* voor cello solo van Michael Gordon wordt op het terras van het Muziekgebouw een huisje gebouwd waar telkens 30 mensen een exclusieve uitvoering kunnen meemaken. Michael Gordon componeerde het 60 minuten durende werk in opdracht van de Cello Biënnale, de Amerikaanse celliste Ashley Bathgate voert het vier keer uit. Gordon: *'Het is bedoeld voor een kleine intieme ruimte, zoals een huiskamer. Ik ga terug naar de tijd waarin radio, stadionconcerten en cd's nog niet bestonden. Muziek was iets om in huiselijke sfeer te genieten. Het is een reeks van korte werken die allemaal geïnspireerd zijn op beroemde gitaristen, zoals bluesgitarist BB King, surfgitarist Junior Brown en beslist ook heavy metal gitaristen.'*

Er zijn in totaal slechts 90 (gratis) kaarten beschikbaar. Hoe je een kaartje kunt bemachtigen? Houd Facebook en onze website in de gaten!

Let's talk The Power of Music

Hello Cello Orkest (without borders)

140 kinderen en jongeren uit het hele land spelen op zaterdag 20 oktober samen in dit grote zoemende cello-orkest. Speciaal voor dit optreden studeerde het *Hello Cello Orkest* nieuwe muziek in die speciaal geschreven is door jazz-violist en componist Tim Kliphuis. Solocellist van het Nederlands Kamerorkest Sietse-Jan Weijenberg is de solist. Het Hello Cello Orkest wordt deze keer versterkt met 14 jonge cellistjes uit het Palestijnse Vluchtelingenkamp Ayda en uit een door bendes geterroriseerd gebied in El Salvador. Met hulp van Musicians without Borders komen ze een week lang naar Amsterdam en volgen een speciaal dagprogramma waarin ze kennismaken met de Cello Biënnale en met Nederland.

Students around the World

Inmiddels een mooie traditie: celloklassen van internationale conservatoria reizen naar Amsterdam, dompelen zich onder in het festival en presenteren zich tijdens lunchconcerten om 12.45 uur in het Bimhuis of pre-avondconcerten om 19.00 uur in de Kleine Zaal. Tijdens de Cello Biënnale 2018 worden er groepen studenten verwacht van de conservatoria uit Rome, Wenen, Zürich, Freiburg, Den Haag, Parijs, Montreal, Barcelona, Peking en Genève.

Houd de festivalaankondigingen en de website in de gaten voor het definitieve programma!

Het podium op

Oorkaan maakt met topmusici concerten voor kinderen. In deze workshop laat Caecilia Thunnissen, artistiek directeur van Oorkaan, zien hoe zij de afgelopen weken heeft gewerkt met jonge cellisten volgens de Oorkaan-methode,

een unieke werkwijze die muziek in een theatrale vorm presenteert voor een jong publiek. Daarvoor is meer nodig als performer dan op topniveau je cello bespelen. Om maar te beginnen met het feit dat je de muziek uit het hoofd speelt, niet alleen als solist, maar ook in een groter ensemble. Een goed voorbeeld van deze methode en wat dat oplevert, is de nieuwe productie CELLOKRIJGERS van Cello Octet Amsterdam en Oorkaan die tijdens de Biënnale in première gaat.

Inleiding Avondconcert 25 oktober

Voorafgaand aan het Donderdagavondconcert waar twee wereldpremières en een Europese première klinken, geeft muziekjournaliste Saskia Törnqvist om 19.15 uur in de Grote Zaal een inleiding bij het programma.

Expositie fantasiecello's

In het Atrium staan de fantasiecello's van Rob van den Broek. Met een rugzak vol ervaring in de volle breedte van allerlei gebieden van creativiteit en artistieke en met kennis en ervaring van traditionele bouwwijzen van strijkinstrumenten bouwt Rob van den Broek cello-achtige instrumenten, waar het in eerste instantie meer gaat om de vorm dan om de functie.

Parool Cello Lounge

De beste manier om een dag op de Cello Biënnale af te sluiten en de cello in zijn meest veelzijdige vorm te ontmoeten is de Parool Cello Lounge. Op zeven avonden wordt een deel van het nieuwe Grand Café 4'33" omgetoverd tot een lounge met live muziek, cocktails en een relaxte sfeer.

Let's talk

Tijdens vier ontmoetingen in het Bimhuis en de Kleine Zaal praten musici, musicologen, schrijvers en een wetenschapper over de kracht van muziek en de kracht van de cello.

Over de kracht van muziek in hun leven en werk

Vrijdag 19 oktober 15.30 uur, Bimhuis
Niets doen is geen optie voor Jordi Savall. Hij brengt Israëliëse en Palestijnse, Turkse en Armeense en Bosnische en Servische musici op het podium bij elkaar. Bang om a Can componisten Julia Wolfe en Michael Gordon maken stukken over mijnwerkers en 9/11 en Giovanni Sollima is de grote verbinder met muziek. Saskia Törnqvist praat met de Artists en Composers in Residence van de Cello Biënnale 2018 over de kracht van muziek.

Over de kracht van muziek in moeilijke tijden

Zondag 21 oktober 15.30 uur, Bimhuis
Na de Kosovo-oorlog richtte vredesactiviste en koördirigente Laura Hassler Musicians without Borders op om met muziek de wonden van oorlog te helpen helen. Celliste Fabienne van Eck werkt al vele jaren in het Palestijnse vluchtelingenkamp Ayda voor Musicians without Borders en Sounds of Palestine als muzikale community-worker en cellodocent en celliste Tjakina Oosting gaat met Muziek aan Bed naar ernstig zieken in ziekenhuizen. Hoe ervaren zij de kracht van muziek? Johan Dorrestein praat met hen.

Over de invloed van muziek op het brein

Woensdag 24 oktober 15.30 uur, Bimhuis
LUDWIG, het collectief van gedreven musici en creatieve denkers, en neuro-musicoloog Artur Jaschke onderzoeken de invloed van muziek op de ontwikkeling van de hersenen. Wat doet muziek in het brein van mensen met dementie, of patiënten die herstellen van een operatie? En wat gebeurt er eigenlijk in uw brein als u naar favoriete muziek luistert? Met Ingrid Geerlings fluit, Aisling Casey hobo, Arjan Woudenberg klarinet, Geerte de Koe viool, René van Munster cello en Jesse Faber basklarinet.

Over de betoverende kracht van de cello

Vrijdag 26 oktober 16.00 uur, Kleine Zaal
Waarom valt iedereen voor dat ene instrument dat moeiteloos tien dagen het Muziekgebouw laat volstromen? Wat is er met de vorm, de klank, de kleur; waarom noemen we de toon melancholiek en ontroert die ons zo makkelijk? Schrijver en programmamaker Mirjam van Hengel praat erover met muziekwetenschapper Henkjan Honing, dichter-componist Micha Hamel, journalist Persis Bekkering, schrijver en psycholoog Anna Enquist. Cellisten Geneviève Verhage en Maarten Mostert, artistiek directeur, vertellen van binnenuit over de verleidingskracht van de cello.

Het Nationaal Cello Concours is onderdeel van de Cello Biënnale Amsterdam. Nederlands of in Nederland studierend cellotalent tot 27 jaar kan zich in drie rondes presenteren aan een internationale jury en aan het publiek.

In de **Eerste Ronde** op vrijdag 19 en zaterdag 20 oktober spelen alle 15 kandidaten o.a. een stuk voor cello solo, *Celloquio*, speciaal voor het concours geschreven door de nestor van de Nederlandse componisten, Theo Loevendie.

Tijdens de **Tweede Ronde** op dinsdag 23 oktober presenteren zes geselecteerde kandidaten zich – drie in de ochtend en drie in de middag - met de sonate van Debussy, een keuze uit Beethovens variaties over *Ein Mädchen oder Weibchen*, *Judas Maccabaeus* en *Bei Männern welche Liebe fühlen*, een langzaam deel uit een romantische sonate waarbij mag worden gekozen uit Reger (*nr. 3*), Brahms (*nr. 2*) en Strauss en tenslotte een modern werk gecomponeerd door een van onze *artists in residence*, Giovanni Sollima.

De **Finale** vindt plaats op vrijdag 26 oktober. Drie finalisten strijden dan om de hoogste waardering voor hun uitvoering van het cello-concert in a van Robert Schumann, met het Symfonieorkest van het Conservatorium van Amsterdam onder leiding van Dirk Vermeulen.

De deelnemers spelen tijdens eerste en tweede ronde met hun eigen begeleiders of met de

concoursbegeleiders Geneviève Verhage, cello (Boccherini), Daniël Kramer of Daniël Kooi piano.

De jury van het Zevende Nationaal Cello Concours bestaat uit:

Monique Bartels (Nederland)
Kristina Blaumane (Letland)
Matt Haimovitz (Israël/Verenigde Staten)
Reinhard Latzko (Duitsland)
Arnau Tomàs (Spanje)
Chu Yi-Bing (China)
Sven Arne Tepl voorzitter (Nederland)
secretaris: Patty Hamel

Concoursprijzen:

Eerste prijs: € 8.000,-
Tweede prijs: € 6.000,-
Derde prijs: € 4.000,-
Aanmoedigingsprijs: € 2.000,-
Publieksprijs: € 1.000,-
Prijs beste vertolking
opdrachtcompositie: € 1.000,-

Twee keer soleren met orkest

De Eerste Prijswinnaar krijgt op zondag 19 januari 2020 een soloconcert met orkest aangeboden bij het Nederlands Philharmonisch Orkest tijdens het Zondagochtendconcert in het Koninklijk

Deelnemers:

Kalle de Bie (Nederland)
Liesbeth Bosboom (Nederland)
Carmen Bruno (Canada/Nederland)
Irene Enzlin (Nederland)
Tom Felgten (Luxemburg)
Miquel Garcia Ramon (Spanje)
Eline Hensels (Nederland)
Pieter de Koe (Nederland)

Sara Novoselic (Kroatië)
Renée Timmer (Nederland)
João Valpaços (Portugal)
Simon Velthuis (Nederland)
Melle de Vries (Nederland)
Emma Warmelink (Nederland)
Amke te Wies (Nederland)

Concertgebouw. In juli 2020 speelt de winnaar samen met de winnaar van het Oskar Back Concours 2020 en het VU-Orkest het Brahms Dubbelconcert.

Sena Cello CD Prijs

De Sena Cello CD Prijs stelt de concourswinnaar in staat een (debuut-)cd te maken. De prijs wordt mogelijk gemaakt door Sena Performers.

Start in Splendor Prijs

De winnaar van de Start in Splendor Prijs krijgt de kans en het budget zichzelf te bewijzen als cultureel ondernemer op een professioneel podium. Hij of zij organiseert en presenteert een concert waarbij zelf de verantwoordelijkheid wordt gedragen voor zowel het programma, de publiekswerving als de financiën. De prijs wordt toegekend aan de concoursteelnemer die daarvoor het meest interessante plan heeft ingestuurd en die de Tweede Ronde heeft bereikt.

Kronberg Academy Master Class Prize

Deze prijs wordt beschikbaar gesteld door de Kronberg Academy en stelt de drie finalisten in staat masterclasses te volgen aan de Academy in Kronberg, Duitsland. De Kronberg Academy is een strijkersacademie voor de coaching van

internationaal toptalent, 20 jaar geleden ontstaan vanuit masterclasses voor cello onder het patronaat van cellist Mstislav Rostropovitsj en Marta Casals-Istomin.

Gewa Cello Air 3.9

De finalisten van het Nationaal Cello Concours krijgen van Gewa Music de prijswinnende cellokoffer Cello Air 3.9 aangeboden.

Fotoshoot met Sarah Wijzenbeek

De drie finalisten krijgen een fotoshoot met Sarah Wijzenbeek aangeboden.

D'Addario Kaplan Strings

D'Addario stelt voor elke deelnemer van het Nationaal Cello Concours een set Kaplan snaren beschikbaar.

Het Nationaal Cello Concours wordt mede mogelijk gemaakt door het Prins Bernhard Cultuurfonds, Sena, Brook Foundation, Stichting SEC, Stichting de Weille-Ogier, dr. Hendrik Muller's Vaderlandsch Fonds en de J.C.P. Stichting.

Aan de prijswinnaars van het concours worden concerten aangeboden in verschillende concertseries en festivals in Nederland.

za 27 oktober 2018: Cello Coupé, Grote Zaal, Muziekgebouw

wo 31 oktober 2018: Lunchconcert, Kleine Zaal, Concertgebouw

zo 18 november 2018: Theater de Veste, Delft

16 t/m 21 maart 2019: Kamermuziekfestival Schiermonnikoog

do 21 maart 2019: Happy Bach&Breakfast i.s.m. 24Classics

wo 1 mei 2019: Prijswinnaarsconcert i.s.m. Oskar Back en YPF, Grote Zaal, Muziekgebouw

mei 2019: Start in Splendor, Splendor Amsterdam (voor de winnaar van de *Start in Splendor Prijs*)

juli 2019: Wonderfeel, festivalconcert

juli/augustus 2019: Delft Chamber Music Festival, Festivaloptreden

augustus 2019: Grachtenfestival, festivalconcert

augustus 2019: Concert in Rising Stars, Zeister Muziekdagen

vr 25 oktober 2019: Sneak Preview Cello Biënnale Amsterdam 2020, Muziekgebouw

zo 12 januari 2020: Concertrecital, Oude Kerk Oosterbeek

zo 19 januari 2020: Zondagochtendconcert met het Nederlands Philharmonisch Orkest, Grote Zaal, Concertgebouw

zo 23 februari 2020: Koffieconcert, De Flint Amersfoort

za 11 juli 2020: Prijswinnaarsconcert i.s.m. Oskar Back en het VU-Orkest, Muziekgebouw

oktober 2020: Concert tijdens de Cello Biënnale Amsterdam 2020, Muziekgebouw

Seizoen 19/20: Concertrecital, De Goudse Schouwburg

De laureaten worden ook uitgenodigd huisconcerten te geven voor vrienden van de Cello Biënnale.

Jordi Savall

19.30 uur, Entreehal

Opening

van de Cello Biënnale
Amsterdam 2018

20.15 uur, Grote Zaal

Openingsconcert

Kian Soltani cello

Ashley Bathgate cello

Giovanni Sollima cello

Nicolas van Poucke piano

Hespèrion XXI:

Jordi Savall viola da gamba en leiding

Pedro Estevan slagwerk

Andrew Lawrence-King harp

Rolf Lislevand theorbe en gitaar

Tineke Steenbrink klavecimbel

Caroline Kang cello

Mirko Arnone theorbe

Cello Octet Amsterdam: Sanne Bijker, Claire Bleumer, Rares Mihailescu, René van Munster, Alistair Sung, Esther Torrenga, Geneviève Verhage, Lieselot Watté

Wishful Singing: Maria Goetze, Marjolein Stots, Indra van de Bilt, Anne-Christine Wemekamp, Marjolein Verburg

Studenten van Accademia Nazionale di Santa Cecilia

Leden Nederlands Philharmonisch Orkest

Robert Schumann (1810-1856)

Adagio en Allegro in As, opus 70 (Soltani)

Joey Roukens (1982)

*Angeli** (Cello Octet Amsterdam & Wishful Singing, wereldpremière)

Antonio Martín y Coll (1650-1734)

Diferencias sobre la Folia (Savall)

Diego Ortiz (1510-1570)

Romanesca & Passamezzo

Anoniem

Canarios (improvisaties)

Antonio Valente (circa 1520-1581)

Gallarda Napolitana en improvisaties

pauze

Michael Gordon (1956)

Industry (Bathgate)

Giovanni Costanzi (1704-1778)

Sonate in g (Sollima)

- *Cantabile*

- *Allegro*

- *Presto*

Frank Zappa (1940-1993)

Wild Love (Sollima)

* Dit werk kwam tot stand in opdracht van de Cello Biënnale Amsterdam en werd financieel mogelijk gemaakt door het Fonds Podiumkunsten.

Openingsconcert

Het openingsconcert is een bonte parade van smaakmakers op deze Cello Biënnale. In een achttal van stijlen geven we u een indruk van de veelzijdigheid van de cello en de diversiteit aan talent.

Kian Soltani – een van de allergrootste talenten van dit moment – opent de zevende editie met het romantische *Adagio en allegro* van **Schumann**. De componist liet zich inspireren door de ontwikkeling van de hoorn, die met ventielen veel meer mogelijkheden had gekregen. Als eerste schreef Schumann speciaal voor dit instrument. In een dag stonden de noten op papier. Zijn geliefde Clara schreef enthousiast in haar dagboek: 'Prachtig, fris en gepassioneerd, precies zoals ik het graag heb!' Op aandringen van zijn uitgever maakte Schumann ook meteen een versie voor cello en piano.

Geen Biënnale zonder het Cello Octet Amsterdam, het ensemble is er vanaf de eerste editie al bij. Voor dit achttal componeerde **Joey Roukens** *Angeli*. 'Ik heb de laatste tijd veel energieke werken gecomponeerd, maar ik heb ook een serene, meer spirituele kant. Troost bieden is voor mij de grootste kracht van muziek.' In overleg ontstond het idee om het Cello Octet te combineren met de vijf vrouwenstemmen van Wishful Singing. Roukens koos twee teksten uit het troostrijke 'In Paradisum' uit de requiemmis en gebruikte vooral het hoge register van de cello, dat de menselijke stem het dichtst benadert.

Jordi Savall is artist in residence, hij speelt met Hespèrion XXI *Folias & Canarios*, traditionele oude muziek uit Spanje en Latijns-Amerika. In de zestiende eeuw improviseerden musici graag op een bekend thema. De Spaanse *Folias* waren bijzonder populair: op een zich steeds herhalend basthema kon je eindeloos variëren. In dezelfde periode ontstonden ook de *Canarios*, populaire dansen op de Canarische eilanden. Savall laat de 16^e-eeuwse improvisatiekunst herleven.

Ashley Bathgate brengt het publiek met een knal terug in het heden met **Michael Gordons** *Industry*. De industriële revolutie diende in 1992 als inspiratiebron en Gordon stelde zich een enorme stalen cello voor, zo groot als een voetbalveld en zwevend in de lucht. Voor het compositieproces met celliste Maya Beiser maakte hij gebruik van toen nog moderne communicatiemiddelen: hij stuurde haar de schetsen over de fax en zij speelde de muziek voor via de telefoon.

Ashley Bathgate

De tweede artist in residence, Giovanni Sollima, geeft tot slot een voorproefje van de muziek van zijn landgenoot **Giovanni Costanzi**. Deze cellovirtuoos uit het 18^e-eeuwse Rome kreeg al op jonge leeftijd de bijnaam 'Giovanni del violoncello' (Jantje Cello) dankzij zijn uitzonderlijke vaardigheden en jeugdige energie. Hij ontwikkelde de duimpositie om ook in de hoogste registers te kunnen spelen. In de *Sonate in g* klimt Costanzi zelfs voor huidige begrippen naar grote hoogte. De snelle gebroken akkoorden waren in die tijd misschien gebruikelijk voor de viool, maar totaal nieuw voor de cello. En toch stond alle virtuositeit slechts in het teken van een ding: expressie.

10.00-16.00 uur, Grote Zaal
NATIONAAL CELLO CONCOURS

Eerste Ronde

Raadpleeg de website voor de indeling van deelnemers en tijden: www.cellobiennale.nl

Luigi Boccherini (1743-1805)

Sonata in A, G13

- *Allegro moderato*

- *Largo*

- *Allegro*

Theo Loevendie (1930)

*Celloquio voor cello solo** (wereldpremière)

Frédéric Chopin (1810-1848)

Cello Sonate in g, deel 2 en 3: Scherzo en Largo

Gabriel Fauré (1845-1924)

Papillon

15.30 uur, Bimhuis

LET'S TALK

The Power of Music I

Musicologe **Saskia Törnqvist** praat met **Jordi Savall, Giovanni Sollima, Michael Gordon** en **Julia Wolfe** over de kracht van muziek in hun leven en werk.

17.00 uur, Huiskamer

House Music

Michael Gordon schreef voor de Cello Biënnale een nieuw werk voor cello solo. Omdat het stuk bedoeld is voor uitvoering in een huiskamer, is er op het terras van het Muziekgebouw een huisje gebouwd waar telkens maximaal 30 mensen een uitvoering kunnen bijwonen.

Ashley Bathgate cello

Michael Gordon (1956)

*Nieuw werk*** (wereldpremière)

17.00 uur, Kleine Zaal

Music for Galway: Ontdek Cellissimo

Van 25 april tot 3 mei 2020 vindt in Ierland een nieuw festival plaats als onderdeel van **Galway 2020**, Culturele Hoofdstad van Europa. Het festival presenteert zich voor het eerst op de Cello Biënnale in woord, muziek en video met artistiek directeur en pianist **Finghin Collins** en de cellisten **Marc Coppey** en **Christopher Ellis**.

19.00 uur, Kleine Zaal

Students around the World

20.15 uur, Grote Zaal

Nederlands Philharmonisch Orkest

Giovanni Sollima cello

Anastasia Kobekina cello

Victor Julien-Laferrrière cello

Nederlands Philharmonisch Orkest

Alexander Joel dirigent

Giovanni Sollima (1962)

Antidotum Tarantulae XXI, Concert voor twee cello's en orkest (Sollima en Kobekina)

Uitreiking Anner Bijlsma Award aan Giovanni Sollima

pauze

Antonín Dvořák (1841-1904)

Celloconcert in b, opus 104

(Julien-Laferrrière)

- *Allegro*

- *Adagio ma non troppo*

- *Finale: Allegro moderato*

20.30 uur, Bimhuis

CELLOFEST 2018

The Visit

Raphael Weinroth-Browne cello

Heather Sita Black voice

BartolomeyBittmann

Matthias Bartolomey cello

Klemens Bittmann viool, mandola

* Dit werk kwam tot stand in opdracht van de Cello Biënnale Amsterdam en werd financieel mogelijk gemaakt door het Fonds Podiumkunsten.

** Dit werk kwam tot stand in opdracht van de Cello Biënnale Amsterdam en werd financieel mogelijk gemaakt door het Amsterdams Fonds voor de Kunst.

Giovanni Sollima

Anastasia Kobekina

Victor Julien-Laferrrière

Nationaal Cello Concours – Eerste Ronde

De deelnemers aan de Eerste Ronde hebben zich via een voorronde geplaatst. Op 27 juni stonden delen uit Bachs cellosuites op het programma, maar ook het bekende Rondo in g van Dvořák en het Scherzo uit de *Derde suite* van Max Reger. De jury tijdens de voorronde – Monique Bartels, Reinhard Latzko, Sven Arne Tepl en Jan-Ype Nota – selecteerde de meest geschikte deelnemers om zich te presenteren tijdens de Cello Biënnale.

In de Eerste Ronde staat muziek uit vier verschillende eeuwen op het programma. Geen enkele cellist kan om **Luigi Boccherini** heen. Het instrument kende voor hem op jonge leeftijd al geen geheimen meer en als 13-jarige trad hij voor het eerst op als solist in een celloconcert. In Rome studeerde hij vermoedelijk bij Giovanni Costanzi, de belangrijkste cellist van die tijd. Vanaf 1770 was Boccherini in dienst van Don Luis van Aranjuez, met de verplichting om per jaar drie sets van zes composities te schrijven. Zijn *Sonate in g* dateert uit deze periode. De muziek van Boccherini is vaak lieflijk, elegant en lichtvoetig, wat hem de bijnaam 'de vrouw van Haydn' opleverde.

Het allereerste werk dat op de allereerste Cello Biënnale in 2006 klonk was *Zeybek* van **Theo Loevendie**. Twaalf jaar later componeerde hij voor het concours een nieuw werk. 'In de 19^e eeuw werd de cello – terecht – vooral als een zangerig instrument gezien, maar in *Celloquio* hoop ik juist het ritmische

aspect naar voren te halen. De moeilijkheid zit 'm niet in cellotechniek, maar het tikken op de klankkast vereist grote ritmische exactheid. Er wordt snel en veel gewisseld tussen strijken, pizzicato en tikken. En als dat tikken niet zeer ritmisch uitgevoerd wordt verliest het zijn zin.'

Weinig liefhebbers van klassieke muziek zullen bij **Frédéric Chopin** aan de cello denken, maar cellisten weten dat het Largo van zijn *Sonate in g* tot de meest ontroerende muziek voor cello en piano gerekend kan worden. De cello is – afgezien van de piano – het enige instrument waarvoor Chopin solowerken componeerde. Die uitzonderingspositie heeft het instrument ongetwijfeld te danken aan de innige vriendschap van de componist met cellist Auguste Franchomme. Anner Bijlsma noemde deze sonate 'een gesprek tussen twee oude vrienden'. Aan de jonge cellisten de uitdaging om dit gesprek te doen herleven.

De uitdaging in *Papillon* van **Gabriel Fauré** is van een geheel andere orde. Op verzoek van zijn uitgever componeerde Fauré een virtuoos werk als tegenhanger van zijn succesvolle *Élégie*. De uitgever bedacht de titel *Papillon*, waarschijnlijk met het oog op verkoopsucces. Fauré maalde er niet om: 'Voor mijn part noem je het mestkever', schreef hij. De muziek doet denken aan *Vlucht van de hommel*, een werk dat Rimski-Korsakov pas vijftien jaar later zou schrijven. •

Nederlands Philharmonisch Orkest

Antidotum Tarantulae XXI klinkt ontgezeglijk hedendaags met zijn stampende ritmes, prominente slagwerk en soms cartooneske koperpassages. Toch zit het concert voor twee cello's van **Giovanni Sollima** vol verwijzingen naar het verleden. 'Ik voel het verleden als een magneet aan mij trekken, het zendt continu signalen uit', schrijft de componist. Op verzoek van dirigent Riccardo Muti – die het een goed idee leek om zijn landgenoot en vriend Sollima te koppelen aan Yo-Yo Ma – ging Sollima in 2014 aan het werk, terwijl hij als cellist een agenda vol optredens had. 'Componeren op reis heeft voor- en nadelen. Aan de ene kant leveren nieuwe invloeden steeds nieuwe ideeën op, aan de andere kant kun je steeds maar korte tijd doorwerken. Je zit dan met een aantal schetsen zonder volgorde, die je uit moet werken terwijl je tussendoor Haydn of Schumann speelt. En toch was dit de weg die ik wilde volgen, bijna improviserend.' Het resultaat is een lappendeken van verwijzingen naar het Italië van vroeger eeuwen en het tarantisme, een bezeten manier van dansen uit de streek Salento, voor het eerst beschreven in de 11^e eeuw. Volgens de mythe zou het dansen het gif na een beet van de tarantula uitdrijven. Sollima verwerkte barokke baslijnen in zijn concert en citeert van 15^e- en 16^e-eeuwse Italiaanse componisten. In zijn werk bindt de renaissance wetenschapper en Jezuïet Athanasius Kircher de strijd aan met het tarantisme. Een muzikale rebus van Leonardo da Vinci levert het materiaal voor het samenbindende thema, dat tevens de basis is voor een set variaties in het laatste deel. Op basis van de lettergrepen re, mi, fa, sol en la schreef Leonardo een ingenieus liefdesgedicht: 'amore solo mi fa remirare, sola mi fa sollicita, sola mi fa sperare, amore mi fa sollazzare.' Alleen liefde geeft herinneringen, vuurt mij aan, laat me hopen en vermaakt mij.

Sollima laat succesvol het hoge register van de cello zingen, maar **Dvořák** moest het volgens eigen zeggen doen met solisten die niet verder kwamen dan piepen. Eigenlijk vond hij de cello niet geschikt als solo-instrument, maar dat had wellicht ook te maken met het feit dat het orkest in de 19^e eeuw almaar luider was geworden. Tijdens zijn verblijf in Amerika kwam hij op andere gedachten. Volgens de overlevering moet hij boven het gebulder van de Niagara watervallen geroepen hebben dat hij een visioen voor een werk in b klein had (de toonsoort van het *Celloconcert*). Concreter was de invloed van het bijwonen van een celloconcert van de Amerikaanse componist Victor Herbert. Terwijl Dvořák in New York zijn ideeën op papier zette, ontving hij een brief uit Bohemen. Zijn jeugdliefde Josefina Čermáková was ernstig ziek. Als eerbetoon aan haar nam hij in het langzame deel een citaat op uit Josefina's favoriete lied. Niet lang daarna overleed Josefina en weer thuis in Bohemen besloot Dvořák een hoogst ongebruikelijk einde te schrijven. Geen virtuoze cadens, maar hij liet de cello een liefdesduet met viool zingen. 'Mijn finale loopt langzaam af, diminuendo, als een zucht, met herinneringen aan het eerste en tweede deel. De solo sterft pianissimo uit, zwelt dan weer aan. De laatste maten zijn voor het orkest en het geheel eindigt in een stormachtige stemming. Dit is mijn idee en ik kan het niet loslaten!' Voor het balansprobleem had hij een oplossing gevonden. De cello wordt door steeds wisselende secties uit het orkest begeleid. •

CELLOFEST 2018

The Visit creëert een sprookjesachtige klankwereld die zowel lijkt te vertellen over de vroege middeleeuwen als over verre sterrenstelsels. De jonge Canadese cellovirtuoos Raphael Weinroth-Browne en zangeres Heather Sita Black presenteren integraal hun veelgeprezen album *Through Darkness into Light*.

BartolomeyBittmann. Toen de Cello Biënnale in 2016 het nog volkomen onbekende Weense jazz-rock duo BartolomeyBittmann voor het eerst naar Nederland haalde, was het meteen duidelijk: die worden heel groot. De energie, perfectie en virtuositeit van cellist Matthias Bartolomey en violist-mandolaspeler Klemens Bittmann maar vooral hun eigen aanstekelijke jazzrockcomposities maakten hen tot onmiddellijke publieksliefelingen.

10.00-12.30 uur, Grote Zaal
NATIONAAL CELLO CONCOURS

Eerste Ronde

(vervolg van vrijdag 19 oktober)

10.30 en 12.00 uur, Kleine Zaal
KINDERVOORSTELLING (4+)

Vurenhout en Ebbenhout

naar het nieuwe kinderboek van Micha Wertheim, *De familie Decibel*

Micha Wertheim en **Fay Lovsky**

De familie Decibel woont in een violoncel. Hoe die familie daar terecht is gekomen en wat ze er uitspookt, is blijft een verrassing, maar dat kinderen vanaf vier jaar mee mogen doen, dat staat vast...

11.30 uur, Huiskamer
House Music

Michael Gordon schreef voor de Cello Biënnale een nieuw werk voor cello solo. Omdat het stuk bedoeld is voor uitvoering in een huiskamer, is er op het terras van het Muziekgebouw een huisje gebouwd waar telkens maximaal 30 mensen een uitvoering kunnen bijwonen.

Ashley Bathgate cello
Michael Gordon (1956)

*Nieuw werk** (wereldpremière)

13.45 uur, Foyerdeck 1
NATIONAAL CELLO CONCOURS

Bekendmaking deelnemers Tweede Ronde

14.00 uur, Bimhuis
FAMILIEVOORSTELLING (6+)

Cellokrijgers

Een productie van Oorkaan en Cello Octet Amsterdam

Cello Octet Amsterdam: Sanne Bijker, Job Greuter, Rares Mihailescu, René van Munster, Alistair Sung, Eduard Ninot Roig, Geneviève Verhage, Susanne Rosmolen

Josephine van Rheenen, Jochem Stavenuiter, Pim Veulings choreografie
Caecilia Thunnissen, Sanne Bijker artistieke leiding

Erin Coppens dramaturgie
Sanne Oostervink scenografie

Tim van 't Hof lichtontwerp
Hoe klinkt moed? Ken je de acht Cellokrijgers? Ze zijn soepel, sterk en vingervlug. Gewapend met cello en strijkstok trekken zij ten strijde en veroveren zij ieders hart.

16.15 uur, Grote Zaal
Hello Cello Orkest

160 kinderen en jongeren uit het hele land en van de West Bank en uit El Salvador spelen samen in het Hello Cello Orkest.

Tim Kliphuis componist/dirigent
Sietse-Jan Weijenberg cello

17.00 uur, Kleine Zaal
Music for Galway: Ontdek Cellissimo

Van 25 april tot 3 mei 2020 vindt in Ierland een nieuw festival plaats als onderdeel van Galway 2020, Culturele Hoofdstad van Europa. Het festival presenteert zich voor het eerst op de Cello Biënnale in woord, muziek en video met artistiek directeur en pianist **Finghin Collins** en de cellisten **Giovanni Sollima**, **Marc Coppey** en **Christopher Ellis**.

Hello Cello Orkest

Sietse-Jan Weijenberg

Micha Wertheim

Tim Kliphuis

Cellokrijgers 69

* Dit werk kwam tot stand in opdracht van de Cello Biënnale Amsterdam en werd financieel mogelijk gemaakt door het Amsterdams Fonds voor de Kunst.

20 za 20 okt

Kian Soltani

Jakob Koranyi

Cello Octet Amsterdam

19.00 uur, Kleine Zaal
Students around the World

20.15 uur, Grote Zaal
Residentie Orkest

Jakob Koranyi cello
Kian Soltani cello
Cellokwintet: Anastasia Kobekina,
Matt Haimovitz, Narek Hakhnazaryan,
Giovanni Sollima, Kian Soltani
Antony Hermus dirigent

Carlo Gesualdo (1566-1613)
Tu piangi, o filli mia (Cellokwintet)

Giovanni Valentini (1730-1804)
Sonate in g (Cellokwintet)

Julia Wolfe (1958)
*Celloconcert** (Koranyi, wereldpremière)

pauze

Edward Elgar (1857-1934)
Celloconcert in e, opus 85 (Soltani)
- *Adagio-Moderato*
- *Lento-Allegro Molto*
- *Adagio*
- *Allegro-Moderato-Allegro, ma non troppo*

* Dit werk kwam tot stand als een gezamenlijke opdracht van de Cello Biënnale Amsterdam en de Galway Cello Triënnale 2020, Cellissimo met financiële ondersteuning van de Eduard van Beinum Stichting en het Amsterdams Fonds voor de Kunst

20.30 uur, Bimhuis
CELLOFEST 2018
Mela Marie Spaemann
Mela Marie Spaemann cello, voice
NES
Nesrine Belmokh cello, voice
Matthieu Saglio cello, sampler
David Gadea percussie

23.30 uur, Grote Zaal
Nachtconcert
Cello Octet Amsterdam: Sanne Bijker, Claire Bleumer, Rares Mihailescu, René van Munster, Alistair Sung, Esther Torrenge, Geneviève Verhage, Lieselo Watté

Michael Gordon (1956)
*Nieuw werk*** (wereldpremière)

** Dit werk kwam tot stand als een gezamenlijke opdracht van de Cello Biënnale Amsterdam, het Cello Octet Amsterdam en November Music met financiële ondersteuning van het Amsterdams Fonds voor de Kunst

Residentie Orkest

Het leven van **Carlo Gesualdo** (1566-1613) leest als een thriller. Voor de Italiaanse componist waren liefde en dood onlosmakelijk met elkaar verbonden. Toen hij zijn vrouw en haar minnaar op heterdaad betrapte heeft hij ze beiden in een aanval van woede vermoord. Ook in zijn muziek waren pijn en passie twee kanten van dezelfde medaille. In de codetaal van de madrigalen rond 1600 stonden pijn en dood voor gepassioneerde liefde en seksuele extase. Gesualdo was een meester in het verklanken van getormenteerde emotie. De tekst van *Tu piangi, o Filla mia* luidt: 'Je huilt en denkt dat je tranen de felle vlammen kunnen doven die in mij zo heerlijk branden. Helaas, je traantjes jagen het verzengende vuur in mijn hart alleen maar aan.' Tranen gaan gepaard met trage mineurakkoorden, in een klagend 'ach wee' veroorzaken halve toonafstanden wrijving. Maar vrolijk flakkerende vlammen verraden opwinding.

Ook **Giovanni Valentini** (ca. 1582-1649) componeerde vijfstemmige madrigalen en motetten. De Italiaanse componist duikt voor het eerst in de archieven op bij zijn aanstelling als organist aan het hof in Warschau in 1604. Vijftien jaar later is hij keizerlijk organist in Wenen, waar hij ook carrière maakt als hofkapelmeester, koordirigent en componist van vele opera's. Dat wij hem vier eeuwen later praktisch vergeten zijn heeft verschillende oorzaken, maar de kwaliteit van zijn muziek hoort daar niet bij. Tijdens zijn aanstelling als hofkapelmeester werd zijn muziek niet gepubliceerd, vermoedelijk om exclusiviteit te garanderen voor de keizer. Als Italiaan in Weense dienst ontsnapte hij bovendien aan de nationalistische oriëntatie van latere muziekwetenschappers. In zijn *Sonate à 5* in g klein experimenteert Valentini net als Gesualdo met harmonische verkleuringen en wisselen gedragen akkoorden en levendige ritmische passages elkaar af.

Volgens eigen zeggen zijn alle concerten die **Julia Wolfe** schreef nogal vreemd, dus haar *Celloconcert* zal zeker ook ongebruikelijk worden. Eerder schreef ze werken voor accordeon en orkest, voor strijkkwartet en orkest en voor body percussion en orkest. De Cello Biënnale vroeg haar een celloconcert te componeren voor Jakob Koranyi, een minstens zo sterke persoonlijkheid. 'Cello en orkest lijkt heel traditioneel, maar zo gaat het niet klinken', vertelt de componist van Bang on a Can via Skype. 'Voor mij zijn mijn composities voor orkest en die voor de Bang on a Can All-Stars geen gescheiden werelden. Ik ga alle ervaring die ik opgedaan heb met de All-Stars gebruiken. Het is niet alsof ik ineens een

andere jas aantrek als ik voor orkest componeer. Het blijft gewoon mijn muziek. Ik heb een aantal groovy en wilde cello licks in gedachten... ik vind het heel opwindend om mijn wereld en de wereld van Jakob Koranyi samen te brengen.'

Edward Elgar was zo aangedaan door de Eerste Wereldoorlog, dat hij vier jaar lang erg weinig componeerde. Even dacht hij er zelfs aan om het componeren maar helemaal op te geven. Aansterkend na een pijnlijke amandeloperatie vroeg hij op een ochtend om een stukje papier en een potlood. Er zat een thema in zijn hoofd en dat wilde eruit. Enkele weken later nam Elgar zijn intrek in zijn tweede huis op het platteland van Zuid-Engeland. De lente was prachtig, maar 's nachts kon hij de zware artillerie boven het Kanaal horen. Aan een vriend schreef hij: 'Ik kan niet echt werken met deze donkere wolk die ons boven het hoofd hangt.' Pas aan het eind van de zomer liet hij zijn piano uit Londen overkomen en begon hij weer te componeren. Eindelijk had hij een bestemming gevonden voor de melodie op het papiertje uit het ziekenhuis. Vaak stond hij rond een uur of vijf 's ochtends op om aan zijn celloconcert te werken. De première in oktober 1919 viel danig in het water door een gebrek aan repetitietijd, maar dat het een meesterwerk betrof was meteen duidelijk. De openingsmelodie liet Elgar nooit meer los. Op zijn sterfbed moet hij tegen een vriend gezegd hebben: 'Als je ooit iemand dit deuntje hoort fluiten in de Malvern Hills na mijn dood, maak je dan geen zorgen. Ik ben 't maar.' •

Nachtconcert – Cello Octet Amsterdam

Voor Michael Gordon, een van de drie Bang on a Can componisten, is de cello een wonder. 'Ik kwam eens bij een bouwer omdat de strijkstok van mijn dochter gebroken was. Ik zag al die open instrumenten liggen, bij elkaar gehouden door slechts een beetje lijm. Ik vroeg de bouwer hoe het mogelijk is dat zo'n breekbaar instrument – eigenlijk niets meer dan een paar kleine stukjes hout – bestand is tegen de kracht en energie waarmee mensen spelen. Als je leest over de geschiedenis van het instrument zijn er veel verschillende ontwerpen geweest, elke streek had zijn eigen versie. De moderne cello is het resultaat van eeuwenlange experimenteren. En dat voel je.' In de werken van Bang on a Can is de cello vergelijkbaar met de elektrische gitaar. 'Ze hebben ongeveer hetzelfde bereik en kunnen zowel als bas en als hoog instrument ingezet worden. Maar de cello heeft de leiding, de cello draagt de muziek.'

Cello Octet Amsterdam bracht sinds de oprichting in 1989 ruim zeventig werken in première, de meeste speciaal voor deze bijzondere bezetting geschreven. Het ensemble was tot nu toe op alle Cello Biënnales van de partij. Voor de zevende editie werd Michael Gordon gevraagd een nieuw werk te componeren. Daarmee sluit hij zich aan bij een lange traditie, eerder schreven onder andere Xenakis, Goebaidolina, Pärt, Loevendie, Riley en Glass nieuw werk voor het achttal. Gordon componeerde al eerder grote werken voor homogene groepen, zoals *Rushes* voor zeven fagotten en *Amplified* voor vier elektrische gitaren. 'Deze werken duren allemaal een uur, het lijkt er op dat ik aan een serie bezig ben. Ik zie deze

composities niet zozeer als muziekstukken, eerder als beeldhouwwerken. Tegenwoordig luistert iedereen met hoofdtelefoons of oordopjes. Versterkt geluid komt uit twee boxen. Zelfs met een orkest op het podium komt het geluid uit één richting. Met acht cello's heb ik de gelegenheid weer te spelen met de richting waaruit het geluid komt.' Zoals de Italiaanse renaissance schilder Giotto zijn personages uit het platte vlak liet ontsnappen, wil Gordon zijn muziek driedimensionaal maken. 'Ik denk na over waar het geluid vandaan komt, de muziek is altijd in beweging. Het wordt een soort rituele muziek, waar je als het ware in kunt wonen, de muziek bouwt zijn eigen architectuur.' Voor deze bijzondere beleving – het concert begint om middernacht – wordt de Grote Zaal van het Muziekgebouw omgebouwd. De gebruikelijke stoelen op een rij richting podium gaan er uit. U bent welkom in Gordons cellokathedraal. •

CELLOFEST 2018

De Duitse celliste **Mela Marie Spaemann** maakt en performt intieme popsongs die niet meer uit je hoofd gaan. Als jong toptalent studeert ze bij de beste pedagogen, wint prijzen en krijgt ze de kans als solist op te treden met verschillende Europese orkesten. Maar Mela is met haar cello, haar stem en haar loopstation ook een one-woman-band. In een dromerige stijl presenteert ze eigen songs waarin ze jazz, soul en een vleug klassiek combineert.

NES is de Spaans-Franse jazz-blues formatie van zangeres en celliste Nesrine Belmokh, cellist Matthieu Saglio en percussionist David Gadea. Nesrine is Billie Holiday, Fairuz en Caro Emerald ineen en ook nog eens een heel goede celliste. Nesrine is als zangeres de frontlady-of-the-band. Het cellogeluid laat ze over aan de Franse cellist Matthieu Saglio die moeiteloos de rol van slaggitarist, leadgitarist of bassist op zich neemt en soms alle drie tegelijk. David Gadea is de percussionist die elke band zich wenst. En opeens is daar ook nog even de prachtige celloklank van Nesrine.

Arnau Tomàs

09.30 uur, Grote Zaal
BACH&BREAKFAST

Arnau Tomàs

Johann Sebastian Bach (1685-1750)
Suite nr 6 in D, BWV 1012

- Prélude
- Allemande
- Courante
- Sarabande
- Gavotte
- Gigue

10.15-12.30 uur, Bimhuis
MASTERCLASS

Colin Carr

10.15-12.30 uur, Kleine Zaal
MASTERCLASS

Jakob Koranyi

11.30 uur, Huiskamer
House Music

Michael Gordon schreef voor de Cello Biënnale een nieuw werk voor cello solo. Omdat het stuk bedoeld is voor uitvoering in een huiskamer, is er op het terras van het Muziekgebouw een huisje gebouwd waar telkens maximaal 30 mensen een uitvoering kunnen bijwonen.

Ashley Bathgate cello
Michael Gordon (1956)
*Nieuw werk** (wereldpremière)

Colin Carr

12.45 uur, Bimhuis
DE VERGELIJKING

Cellobouwers

Colin Carr bespeelt en vergelijkt nieuwe instrumenten van bouwers die exposeren tijdens de Biënnale.

14.00 uur, Grote Zaal
Korngold | Deception

Alexander Warenberg cello
Narek Hakhnazaryan cello
Quirine Viersen cello
Symfonieorkest van het Conservatorium van Amsterdam
Dirk Vermeulen dirigent

Giuseppe Verdi (1813-1901)
Overture I Masnadieri (Warenberg)
Pjotr Iljitsj Tsjaikovski (1840-1893)
Pezzo capriccioso, opus 62 (Warenberg)
Aram Iljitsj Chatsjatoerjan (1903-1978)
Concert Rapsodie (Hakhnazaryan)
David Lang (1957)
Simple Song uit 'Youth' (Viersen)
Vioolsolo: Stella Zake
Erich Wolfgang Korngold (1897-1957)
Celloconcert in C, opus 37 (Viersen)

* Dit werk kwam tot stand in opdracht van de Cello Biënnale Amsterdam en werd financieel mogelijk gemaakt door het Amsterdams Fonds voor de Kunst.

Jean-Guihen Queyras

15.30 uur, Bimhuis
LET'S TALK

The Power of Music II

Over de kracht van muziek in moeilijke tijden. Met **Musicians without Borders, Sounds of Palestine, Muziek aan bed.**

17.00 uur, Grote Zaal
TAKE FIVE

Nomaden

Jean-Guihen Queyras cello
Ed Spanjaard dirigent
Atlas Ensemble: Harrie Starreveld shakuhachi en fluit, Ernest Rombout hobo, **Raphaëla Danksagmüller** duduk, **Anna voor de Wind** (bas-)klarinet, **Naomi Sato** sho, **Wu Wei sheng**, **Elchin Nagijev** tar, **Kiya Tabassian** setar, **Laurent Warnier** en **Gorka Catediano** slagwerk, **Zhao Yuanchun** erhu, **Elshan Mansurov** kamancha, **Yuji Nakagawa** sarangi, **Emi Ohi Resnick** viool, **Neva Özgen** kemençe, **Frank Brakkee** altviool, **Dario Calderone** contrabas

Joël Bons (1952)
Nomaden

19.00 uur, Kleine Zaal
Students around the World

20.15 uur, Grote Zaal

Ibn Battuta The traveller in time

Van Constantinopel naar India, Bagdad, Granada, Mali en terug naar Fez (1134-1400). **Jordi Savall** stelde een programma samen met muziek zoals de 14e eeuwse ontdekkingsreiziger **Ibn Battuta** deze gehoord moet hebben op zijn reizen door de landen rondom de Middellandse zee en het Verre Oosten.

Gastmusici:

- Lingling Yu** pipa (China)
- Xin Liu** zheng (China)
- Waed Bouhassoun** voice & oud (Syrië)
- Moslem Rahal** ney (Syrië)
- Haïg Sarikouyoumdjian** duduk & belud (Armenië)
- Daud Sadozai** rebab & sarod (Afghanistan)
- Hakan Güngör** kanun (Turkije)
- Hespèrion XXI:**
- Dimitri Psonis** santur (Griekenland)
- Pedro Estevan** percussion (Spanje)

Jordi Savall vielle, rebec & leiding

Dit concert wordt mede mogelijk gemaakt door het Departament de Cultura van de Generalitat de Catalunya en Institut Ramon Llull

20.30 uur, Bimhuis
CELLOFEST 2018
Kamancello

Raphael Weinroth-Browne cello
Shahriyar Jamshidi kamanche

The Eric Longsworth Project

Eric Longsworth cello
Gregory Dargent ud, gitaar
Jean-Luc Di Fraya percussie

Narek Hakhnazaryan

Alexander Warenberg

Quirine Viersen

Korngold | Deception

Op verzoek van een Londense impresario componeerde **Verdi** in 1847 de opera *I Masnadieri*. Carlo, de oudste zoon van een graaf, sluit zich aan bij een roversbende en als hij spijt krijgt, voorkomt zijn jongere broer met list en bedrog dat de verloren zoon weer thuis komt. Het bedrog komt uit, maar de opera eindigt dramatisch met de dood van Carlo en zijn geliefde. Het publiek was enthousiast, de nukkige Engelse recensenten waren negatief. De onbegrepen ouverture, met solistische rol voor de cello, werd volgens hen gered door het uitstekende spel van cellist Carlo Alfredo Piatti.

Tsjaikovski was in een sombere stemming toen hij in de zomer van 1887 zijn tweede en tevens laatste werk voor cello en orkest *Pezzo Capriccioso* componeerde. Wakend aan het ziekbed van zijn goede vriend Kondratjev lukte het niet om de compositie tot een goed einde te brengen. Thuis in Sint Petersburg voltooide hij het korte werk vol melancholie dat halverwege omslaat in virtuoze vrolijkheid.

De Armeense componist **Aram Chatsjatoerjan**, zelf cellist, componeerde in 1963 zijn *Concert Rapsodie* voor cello en orkest, opgedragen aan Mstislav Rostropovitsj. In 1948 werd hij nog beschuldigd van formalisme, net als zijn collega's Prokofjev en Sjostakovitsj, maar voor dit concert met verwijzingen naar Armeense volksmuziek – vooral in de finale doen fragmenten soms even denken aan de opwindende *Sabeldans* – ontving hij in 1971 een Staatsprijs.

Voor de film *Youth* van Paolo Sorrentino (2015) schreef **David Lang** muziek die het emotionele leven van de hoofdpersoon (een componist) bloot moest leggen. Als hij met zijn omgeving in gesprek gaat gebruikt hij woorden, maar muziek gebruikt hij voor zijn eigen gedachten. In *Simple Song #3*, genomineerd voor een Oscar, kijkt de hoofdpersoon terug op zijn leven. Quirine Viersen speelt de zangstem op haar cello.

Erich Wolfgang Korngold was een wonderkind. Op zijn zestiende had hij al vijftig composities op zijn naam staan. Als 23-jarige schreef hij een regelrechte operahit met *Die tote Stadt*, uitgevoerd over de hele wereld. De uitnodiging van Warner Brothers om in Hollywood filmmuziek te komen componeren redde het leven van de Joodse componist uit Wenen. De film *Deception* – met Bette Davis als compositiestudent die het hoofd op hol brengt van een cellist en een componist – zou in 1946 zijn

laatste zijn voordat hij zijn 'serieuze' carrière weer op probeerde te pakken. Om te beginnen bewerkte hij zijn *Celloconcert in C*, het hoogtepunt uit *Deception*, voor de concertzaal. Zijn vooroorlogse status als vooraanstaand componist zou hij echter nooit meer terugkrijgen. Celliste Quirine Viersen: 'Ik ben ongelooflijk verslaafd aan de muziek van Korngold. Gelukkig heeft hij een celloconcert geschreven. Ruim vijftien jaar geleden werd ik gevraagd het te spelen voor een prachtige film over Korngolds leven. Ik dacht dat ik de muziek niet kende, maar tijdens de repetities realiseerde ik me ineens dat ik de film gezien had! Nog altijd krijg ik veel positieve reacties op die opname. In Portland ben ik op bezoek geweest bij de familie Korngold, ik heb zelfs een van zijn Oscars vast mogen houden.' Quirine is dolblij dat ze het concert op de Biënnale mag spelen. •

Cello en celluloid

Voorafgaand aan de Biënnale is een aantal films met en over cellisten te zien in *Eye* (van 20-26 september). In *Deception* denkt Bette Davis dat haar geliefde (een cellist) omgekomen is in een concentratiekamp, maar hij blijkt te leven en brengt in Amerika een nieuw celloconcert van de componist Hollenius (met wie Davis inmiddels een relatie heeft) in première. De film over passie en jaloezie eindigt dramatisch.

Kiya Tabassian, Joël Bons & Elchin Nagijev

Zhao Yuanchun

Jean-Guihen Queyras & Ed Spanjaard

Naomi Sato

Wu Wei

Nomaden

Als jongetje raakte Joël Bons in de ban van de platencollectie van zijn ouders. Hij werd verliefd op allerlei soorten niet-westerse muziek en de kleurenrijkdom van de meest uiteenlopende instrumenten. Als hij de mondogeluiden van de Chinese sheng toch eens kon samenbrengen met die van de Japanse sho, of de betoverende strijkersklanken van de Indiase sarangi met de Iraanse kamancha... Hoe zou een ontmoeting tussen onze hobo en zijn Armeense neef de duduk klinken? In 2002 realiseerde hij een droom met de oprichting van het Atlas Ensemble. Musici uit China, Japan, India, Iran, Azerbeidzjan, Armenië, Turkije en Europa brachten hun instrumenten, tradities en vaardigheden samen om nieuwe muziek te maken.

Cellist Jean-Guihen Queyras heeft net als Joël Bons grote belangstelling voor buiten-Europese muziekculturen. Over zijn optreden op de Cello Biënnale van 2014 met bevriende musici uit Iran, Kreta en Noord-Afrika was Bons laaiend enthousiast. Contact tussen de twee zielsverwanten was snel gelegd en een plan was geboren. Op verzoek van de Cello Biënnale componeerde Bons in 2016 voor het kosmopolitische Atlas Ensemble en Jean-Guihen Queyras de muzikale ontdekkingsreis *Nomaden*.

In zestig minuten reist de cello – uiteraard bespeeld door Queyras – langs alle windstreken. Eerst ontmoet hij zijn familieleden: de kemençe uit Turkije, de erhu uit China en de sarangi uit India. De cello introduceert het Nomade-motief, dat in steeds wisselende gedaantes terugkeert. Een ander herhalingselement zijn de passages waarin verschillende instrumenten nieuwsgierig elkaars klank

verkennen aan de hand van enkele tonen. Tussendoor daagt de cello zijn Chinese collega's erhu en sheng uit met jazzy spel en stort hij zich in een vurig gevecht met de sheng. In een folklore-achtig fragment nemen de tar – de Azerbeidzjaanse luit – en de Perzische kamancha (een soort schootviool) de rol van solist over van de cello. Bons verlegde zijn eigen grens en verzon een Azerbeidzjaanse volksmelodie om de Azeri's in het gezelschap uit te dagen. Zij pakken de handschoen op met virtuoze improvisaties. Na weer een nieuwe passage belandt de luisteraar in de microtonale klankwereld van de Iraanse luit, de setar. De cello wordt verleid door de Chinese erhu en raakt verzeild in een ongebruikelijk strijkkwartet. Volgende passages leiden naar een Indiase raga door de kenmerkende sarangi en een solo van de eeuwenoude Japanse sho, een fascinerend instrument met meerdere bamboe orgelpijpen die door de bespeler aangeblazen worden. Ook westerse muziek ontbreekt niet: de cello verkennt met klarinet en altviool verschillende routes vanuit een klassiek idioom. De vervreemding slaat toe als tar, kamancha en duduk een salsa inzetten. Regelmatig geven uit de band springende instrumenten aanleiding tot schijnbare chaos, maar aan het eind komt iedereen samen in een gefluisterde koraal. De cello zweeft hoog boven het ensemble om in de stratosfeer te verdwijnen.

De première was in 2016 een overweldigend succes. 'Een enerverend en ontroerend meesterwerk', schreef Erik Voermans in het *Parool*. 'Een belevens van de eerste orde', concludeerde collega Frits van der Waa in de *Volkscrant*. Alle reden om het Atlas Ensemble te vragen de prachtige muzikale reis van Joël Bons opnieuw aan te gaan onder leiding van Ed Spanjaard. •

Ibn Battuta

Voor Jordi Savall is muziek de eerste taal die we als mens begrijpen en de laatste taal die we verliezen. Een baby in de wieg verstaat geen taal, maar luistert naar de toon van je woorden. Iemand met Alzheimer kan zijn woorden kwijt zijn, maar opbloeien bij muziek. Als we alle bruggen achter ons verbrand hebben en communicatie onmogelijk lijkt, kan muziek ons toch dichtert tot elkaar brengen. Juist die dialoog is volgens Savall essentieel om de problemen van onze tijd het hoofd te kunnen bieden. En muziek is een belangrijke manier om de dialoog aan te gaan zonder vooroordelen. Als UNESCO Artist for Peace zet hij zich op allerlei manieren in voor de interculturele dialoog. Na een bezoek aan de jungle van Calais had hij moeite met optreden in de mooiste zalen van de wereld. Savall besloot op te gaan treden in Calais en Griekenland en richtte met vluchtelingen het orkest Orpheux XXI op.

In *Ibn Battuta* brengt Savall met zijn internationale ensemble Hespèrion XXI de belevenissen van de Marokkaanse reiziger Ibn Battuta tot leven. Deze 14e-eeuwse moslim vertrok als 22-jarige vanuit Tanger voor een pelgrimage naar Mekka, maar zou dertig jaar blijven reizen. Zijn reizen leverden hem de bijnaam de 'Arabische Marco Polo' op. De reis van Ibn Battuta ging echter veel verder en zijn verslagen waren veel gedetailleerder. In het spoor van de karavanen reisde hij naar Caïro om de piramides te bewonderen. Via Jerusalem en Damascus trok hij door de woestijn naar Mekka, om vervolgens door te reizen naar Irak en Perzië. Via Jemen en Zanzibar ging hij terug naar Mekka, waarna hij zich in een dhow langs de kust van Afrika liet varen.

In Anatolië maakte hij kennis met de derwisjen. Hij bezocht Rusland, Mongolië en Constantinopel, bleef zeven jaar in India en voer naar China, Sri Lanka en Indonesië. Via de zijderoute en bezoeken aan Andalusie en Mali keerde hij uiteindelijk terug naar Marokko. Op verzoek van de sultan stelde hij zijn belevenissen op schrift, het boek dat bekend werd als *Rihla*. Savall: 'Dankzij dit manuscript hebben we een fantastisch beeld van deze tijd, maar de muziek uit het oosten kent een traditie van mondelinge overlevering. Het is daarom een reconstructieproject, waarin we de sfeer van de reizen proberen op te roepen en creativiteit gebruiken om verschillende culturen te mengen. Muziek spreekt tot het hart, ongeacht de periode of cultuur. Het is als het ware een tijdsmachine. Het heeft een belangrijke functie om ons te leren open te staan voor de ander.' De muziek in dit concert komt uit traditionele bronnen, de musici van het ensemble zijn als levende bibliotheken. •

CELLOFEST 2018

Kamancello. Twee musici uit Toronto, Shahriyar Jamshidi, Iraans-Koerdisch meesterbespeler van de Iraanse kamanche en rising star cellist Raphael Weinroth-Brown gaan tegenover elkaar zitten en laten een klein wonder gebeuren. Geen codes, geen afspraken vooraf, maar alleen de twee zeer verschillende snaarinstrumenten laten praten, fluisteren of verhit debatteren. Onlangs hebben ze een schitterende eerste cd uitgebracht. Die blijkt in één take opgenomen!

The Eric Longworth Project. De muzikale route die Eric Longworth volgt, is net zo eigenzinnig als zijn cello er uitziet. Klassiek opgeleid in de USA en neergestreken in Zuid-Frankrijk, speelt hij regelmatig met grootheden uit de Franse jazz en met geweldige musici uit het Midden-Oosten en de landen van Franssprekend Afrika. Udspeeler en gitarist Gregory Dargent exploreert zijn veelzijdigheid in acht verschillende formaties, van de world formatie L'Hijâz' Car tot popgroep Babx. De veelgevraagde percussionist Jean-Luc Di Fraya maakt van elk optreden een feestje, zowel met zijn trommels als met zijn stem.

Chu Yi-Bing

Reinhard Latzko

Bang on a Can All-Stars

09.30 uur, Grote Zaal

BACH&BREAKFAST

Matt Haimovitz

Johann Sebastian Bach (1685-1750)

Suite nr 5 in c, BWV 1011

- Prélude
- Allemande
- Courante
- Sarabande
- Gavotte
- Gigue

10.15 - 12.30 uur, Bimhuis

MASTERCLASS

Jordi Savall

10.15 - 12.30 uur, Kleine Zaal

MASTERCLASS

Giovanni Sollima

12.45 uur, Bimhuis

Students around the World

14.00 uur, Grote Zaal

De Eerste Sonate

Chu Yi-Bing cello

Reinhard Latzko cello

Alban Gerhardt cello

Thomas Sauer piano

Jelger Blanken piano

Frank van de Laar piano

Ludwig van Beethoven (1770-1827)

Sonate nr. 1 in F voor piano en cello, opus 5 nr. 1

(Chu Yi-Bing)

- Adagio sostenuto - Allegro
- Rondo: Allegro vivace

Bohuslav Martinů (1890-1959)

Sonate voor cello en piano nr. 1 (Latzko)

- Poco allegro
- Lento
- Allegro con brio

Alfred Schnittke (1934-1998)

Sonate voor cello en piano nr. 1 (Gerhardt)

- Largo
- Presto
- Largo

15.30 uur, Bimhuis

DE VERGELIJKING

Cellobouwers

Reinhard Latzko bespeelt en vergelijkt nieuwe instrumenten van bouwers die exposeren tijdens de Biënnale.

17.00 uur, Grote Zaal

TAKE FIVE

Bang on a Can All-Stars

Bang on a Can All-Stars:

- Ashley Bathgate cello
- Robert Black contrabas
- Vicky Chow piano
- David Cossin slagwerk
- Mark Stewart gitaar
- Ken Thomson klarinet

David Lang (1957)

cheating, lying, stealing

Michael Gordon (1956)

Light is Calling

Julia Wolfe (1958)

Believing

Aart Strootman (1987)

Lesson 25 - time

Steve Reich (1936)

The Cave of Machpelah

Julia Wolfe

Reeling

Anna Clyne (1980)

A Wonderful Day

Maya Fridman

Geneviève Verhage

19.00 uur, Kleine Zaal
Students around the World

20.15 uur, Grote Zaal
With a Blue Dress on

Kristina Blaumane cello
Anastasia Kobekina cello
Maya Fridman cello
Mela Marie Spaemann cello
Ashley Bathgate cello
Geneviève Verhage cello
Colin Carr cello
Thomas Sauer piano

Pēteris Vasks (1946)
Gramata cellam (Das Buch) (Blaumane)
- Fortissimo
- Pianissimo

Rita Hijmans (1948)
Cel-lust voor cello en piano (Kobekina)

Maxim Shalygin (1985)
Uit Canti d'inizio e fine
Epilogue: Todesfuge (Fridman)

Julia Wolfe (1958)
With a Blue Dress on (Bathgate, Blaumane, Spaemann, Verhage, Fridman)

pauze

Robert Schumann (1810-1856)
Fünf Stücke im Volkston opus 102 (Carr)
- Mit humor 'Vanitas vanitatum'
- Langsam
- Nicht schnell, mit viel Ton zu spielen
- Nicht zu rasch
- Stark und markiert

Ludwig van Beethoven (1770-1827)
Sonate nr.3 in A voor piano en cello, opus 69 (Carr)
- Allegro ma non tanto
- Scherzo: Allegro molto
- Adagio cantabile - Allegro vivace

20.30 uur, Bimhuis
CELLOFEST 2018
Weijenberg & Kliphuis

Sietse-Jan Weijenberg cello
Tim Kliphuis viool
Morris Kliphuis hoorn

Svante Henryson Quartet

Svante Henryson cello
Jon Balke piano
Mats Eilertsen contrabas
Audun Kleive slagwerk

De Eerste Sonate

Voordat de Russische componist **Alfred Schnittke** zich in 1990 definitief in Hamburg vestigde, had hij al eerder het vrije westen mogen proeven. Als 12-jarige studeerde hij vlak na de oorlog in Wenen. De stad die uit zijn voegen barst van de muziekgeschiedenis had grote invloed op hem. Eind jaren 1970 had Schnittke met zijn eerste *Concerto grosso* zoveel succes dat hij de Sovjet-Unie regelmatig mocht verlaten om uitvoeringen van zijn werk in het buitenland bij te wonen. In eigen land was de kritiek echter onvoorspelbaar en hard. Misschien klinkt daardoor de frustratie in zijn *Eerste cellosonate* uit 1978 zo sterk door. Welluidende verwijzingen naar de Duits-Oostenrijkse muziektraditie klinken als echo's van een onbereikbare wereld, verpakt in een taal van wanhopige melodieën en getergde onrust. Schnittke's krachtige muziek gaat dwars door elke muur van onderdrukking.

Bohuslav Martinů zag de wereld om zich heen instorten toen hij eind 1939 in Parijs aan zijn *Eerste Cellosonate* werkte. De nazi's waren Tsjechië binnengevallen en hij was definitief van zijn geliefde vaderland afgesneden. In de barre wintermaanden schreef hij: 'Ik denk steeds aan Praag en aan onze landgenoten en hoe zij zich moeten voelen. Hier in Frankrijk valt alles langzaam uit elkaar, je kunt alleen maar droevig zijn.' Op 19 mei 1940 voerden Pierre Fournier en Rudolf Firkušný de cellosonate voor het eerst uit tijdens het laatste concert van de Société pour la Musique Contemporaine. In de ochtend, want men was bang voor de nachtelijke bombardementen. 'Een laatste groet uit een betere wereld. Even begrepen we wat muziek ons kan geven, hoe ze ons de werkelijkheid kan laten vergeten', aldus Martinů.

Drie weken later ontvluchtte hij de stad, met achterlating van alles. Het originele handschrift van de sonate is tot op heden onvindbaar.

Ook **Beethoven** was ver van huis toen hij zich voor het eerst aan een sonate voor piano en cello zette. De reden van zijn reis was een stuk vrolijker. Zijn groeiende status als pianovirtuoos vroeg om een buitenlandse tournee. Aan het hof van de Pruisische koning Frederik Willem II in Berlijn maakte hij kennis met de broers Duport, uiterst begaafde cellisten. De koning speelde zelf ook niet onverdienstelijk cello en vroeg zijn gast om een nieuwe compositie voor zijn instrument. De piano voert in Beethovens eersteling nog het hoogste woord – zijn eigen virtuositeit laten zien was het doel van de reis – maar de combinatie cello-piano zou hem zijn hele leven blijven inspireren. Boven het succes hing wel een donkere wolk. Bij thuiskomst bleek dat Beethoven vlektyfus had opgelopen, mogelijk de oorzaak van zijn latere doofheid. •

Bang on a Can All-Stars

Van Bartók die met zijn opnameapparaat de bergen in trok om volksmuziek vast te leggen tot het sampelen van fragmenten in hip-hop, opnames hebben al meer dan honderd jaar een grote invloed op nieuwe muziek. Voor het project *Field Recordings* vroeg Bang on a Can All-Stars componisten over de hele wereld een nieuw werk te schrijven, gebruikmakend van een bestaande opname (stemmen, geluiden, flarden muziek). Daarnaast speelt het ensemble ouder werk van het Bang on a Can componistencollectief. Het idee achter *cheating, lying, stealing* van **David Lang** is dat componisten vaak hun eigen sterke punten voor het voetlicht brengen in hun muziek, zoals een groot gevoelsleven of een hoge mate van intelligentie. Lang vroeg zich af hoe zou het zijn als je uit zou gaan van slechte eigenschappen. Geen componist leert hoe je onhandig schrijft of hoe je bedriegt. Lang probeerde met een kwinkslag deze donkere kanten te vangen in muziek en schreef boven de partituur de aanwijzing 'onheilspellende funk'.

Michael Gordon wilde iets moois schrijven na de verwoestende aanslag van 11 september 2001. In zijn studio vlakbij Ground Zero had hij de ellende van dichtbij meegemaakt en *Light is Calling* is zijn artistieke antwoord. Tegen een achtergrond van vervormde elektronische geluiden spint de cello een prachtige melodie.

In opdracht van Radio 4 componeerde **Julia Wolfe** in 1991 een nieuw werk voor de Bang on a Can All-Stars. Tijdens het schrijven van *Believing* luisterde ze naar John Lennons *Tomorrow never knows*, waarin de Beatles zoeken naar antwoorden op spirituele vragen. *Believing* komt veelvuldig voor in de tekst en het leek Wolfe een goede titel voor haar eigen werk. 'Het is een krachtig woord, vol optimisme en worsteling.'

With a Blue Dress on

Ruim zes jaar na de succesvolle presentatie van zijn eerste twee cellosonates aan het hof van Pruisen dreef toenemende doofheid **Beethoven** tot wanhoop. In een nooit verzonden brief – bekend geworden als het Heiligenstädter Testament – schreef hij dat alleen de muziek hem ervan weerhield een einde aan zijn leven te maken. 'Leef in je kunst, want je zintuigen beperken je alleen maar. Dit is de enige mogelijkheid', schreef hij later in zijn dagboek. In 1807, het jaar waarin hij zijn *Vijfde Symfonie* componeerde, ontstond ook de *Derde Cellosonate*. In de finale getuigen cello en piano als gelijkwaardige partners van Beethovens hervonden levenslust.

Voor *Reeling* maakte **Wolfe** gebruik van een opname die ze maakte van een Canadese zanger die een oud Iers/Schots danswijsje (reel) zingt. Wolfe, die zelf graag volksmuziek speelt, omkleedt de opgenomen zang met steeds meer geluiden, waardoor ze de muziek in haar eigen wereld trekt ('to reel in', de tweede betekenis van de titel).

De Nederlandse gitarist en componist **Aart Strootman** ontving ook een opdracht in het kader van *Field Recordings. Lesson 25 – time* is een muzikale benadering van het begrip tijd. Strootman gebruikte een opname van een ouderwetse Engelse taal cursus en onderzocht het verstrijken van de tijd met verschillende ritmes als het tikken van een klok, stiltes en lange lijnen die een eigen tijdsuniversum lijken te simuleren.

Steve Reich componeerde een klankbeeld bij interviews met Palestijnen, Israëli's en Amerikanen over de betekenis van de grot waarin Abraham begraven werd, een heilige plaats voor moslims, joden en christenen. Reich heeft niet de illusie dat *The Cave of Machpaleh* iets kan bijdragen aan de vrede in het Midden-Oosten – daarvoor lopen de spanningen veel te hoog op – en dat is jammer, want een bloeiende muziekcultuur in deze regio heeft volgens Reich de wereld veel te bieden.

Op een koude herfstavond liep **Anna Clyne** over straat toen voor haar een oudere heer liep te zingen, tikkend met zijn wandelstok. Ze vroeg of ze hem op mocht nemen en Willie Barbee was verguld toen hij hoorde dat Clyne de opname voor een compositie wilde gebruiken. In *A wonderful day* horen we Willie zingen en praten te midden van verkeerslawaaai. Clyne omlijstte zijn zang met sfeervolle klanken. •

De Letse componist **Pēteris Vasks** wil met zijn muziek voedsel voor de ziel bieden in een wereld waarin spiritualiteit, liefde en idealen steeds meer op de achtergrond raken. In de Sovjet-Unie werd hij jarenlang gedwarsboemd. In zijn muziek verwijst hij veelvuldig naar Letse volksmuziek, in die tijd streng verboden. Niet zonder reden: het was de kracht van het samen zingen van volksliedjes die in de Baltische landen eind jaren 1980 de vreedzame 'zingende revolutie' teweeg bracht. *Grāmata čellam* (Het boek) ging in 1979 in Riga in première, maar het zou bijna twintig jaar duren voordat het werk in het westen uitgevoerd werd. Na een virtuoos en >>

emotioneel eerste deel zingen cello en cellist een lied vol melancholie in het contemplatieve tweede deel.

Voor **Rita Hijmans** is muziek de mooiste kunstvorm, die zonder woorden alle deuren opent. Juist in de onzegbare emotie schuilt de kracht van haar composities. *Cel-lust* begint met een roep, een gebed met een echo van Joodse muziek. Vervolgens gaat de cello als een geanimeerd verteller in gesprek met de piano. Een walsje, een tango, Hijmans schakelt snel tussen sferen en roept bij de luisteraar als vanzelf allerlei beelden op.

Voor **Maxim Shalygin** mag muziek de luisteraar zelfs schokken. 'Het gaat over pijn die schoonheid wordt en onder je huid kruipt, je de adem beneemt; alles staat stil.' Shalygins muziek is als een spirituele zoektocht, hij componeert vanuit het vertrouwen dat er voorbij de grenzen van wat wij waarnemen meer te vinden is. 'Een solo instrument kan het best uitdrukking geven aan de meest verborgen, intieme en diepe gedachten.' Tijdens dit concert klinkt het laatste deel uit het zevendelige *Canti d'inizio e fine* – de titel verwijst naar geboorte en dood, de cirkel van het leven. Voor elk deel ontwikkelde Shalygin een speciale techniek, waardoor Maya Fridman het gevoel kreeg dat ze haar instrument opnieuw moest leren bespelen. In de epiloog op het gedicht 'Todesfuge' van Paul Celan worden ervaringen van gevangenen in concentratiekampen verwoord. In dit deel speelt de zangstem een belangrijke rol.

Tijdens haar studie in Ann Arbor raakte **Julia Wolfe** verslingerd aan Amerikaanse volksmuziek. Al sinds de uitvinding van het bandopnameapparaat worden veel van deze traditionele melodieën – die vaak al generaties lang doorgegeven worden – opgenomen en verzameld. Zo'n opname inspireerde Wolfe tot *With a Blue Dress on*. Verschillende elementen uit de Amerikaanse volksmuziek zijn niet te missen: de belangrijke rol van de losse snaar, de karakteristieke fiddle-loopjes en laarzenstamp. Alsof een topkok met vertrouwde ingrediënten een gerecht opnieuw uitvindt. Wolfe bewerkte haar compositie zelf voor vijf zingende cellisten.

Robert Schumann kampte al jaren met terugkerende depressies die hem vaak het componeren onmogelijk maakten, maar in de winter van 1848-49 – terwijl in heel Europa de revolutie op stoom kwam – vloeide de ene compositie na de andere uit zijn pen. In deze periode componeerde hij een serie werken voor 'tussen de schuifdeuren'. Wellicht werd hij gedreven door financiële noodzaak, want dit genre vond gretig aftrek bij zijn uitgevers. Volgens Schumann zochten mensen in deze tumultueuze tijden geborgenheid in huiselijke kring. De zorgeloze *Fünf Stücke im Volkston* zitten vol fantasievolklore. Twee weken na de voltooiing brak in Dresden de revolutie uit en moest Schumann met zijn gezin de stad ontvluchten. •

CELLOFEST 2018

Weijenberg & Kliphuis. Solocellist van het Nederlands Kamerorkest Sietse-Jan Weijenberg en jazz-violist Tim Kliphuis wilden iets samen gaan doen. De Cello Biënnale kreeg daar lucht van en nodigde hen uit om voor CELLOFEST een programma te maken. Al snel kwam het bericht dat jazz-hoornist en componist Morris Kliphuis zich bij hen had gevoegd en dat het eerste samenspelen 'fantastisch ging'. Het kaliber van de leden van dit nieuwe trio is hoog. De verwachtingen ook.

Svante Henryson Quartet. Met contrabassist, cellist en componist Svante Henryson komt één van Zwedens interessantste musici naar Amsterdam. Opgeleid als contrabassist en spelend in orkesten onder Mariss Jansons en Iona Brown maakte hij tegelijkertijd studio-opnamen met Stevie Wonder, Elvis Costello en Ryan Adams. Nu treedt hij op als cellist met landgenoten als Martin Fröst en Anne Sophie von Otter. Hij componeerde voor allerlei bezettingen en formeerde zijn eigen formaties voor pop en jazz. De cello is weliswaar een late maar wel zijn grootste liefde.

09.30 uur, Grote Zaal
BACH&BREAKFAST

Kian Soltani

Johann Sebastian Bach (1685-1750)
Suite nr 3 in C, BWV 1009

- Prélude
- Allemande
- Courante
- Sarabande
- Bourrée
- Gigue

10.30-12.45 uur en 13.30-15.45 uur, Grote Zaal
NATIONAAL CELLO CONCOURS

Tweede Ronde

Ludwig van Beethoven (1770-1827)

- Keuze uit:
- Twaalf variaties in F: "Ein Mädchen oder Weibchen"*
 - Twaalf variaties in G: "Judas Maccabaeus"*
 - Zeven variaties in Es: "Bei Männern welche Liebe fühlen"*

Claude Debussy (1861-1918)

- Sonate voor cello en piano in d*
- Lent, sostenuto e molto risoluto
 - Sérénade: Modérément animé
 - Final: Animé, léger et nerveux

Keuze uit:

Max Reger (1863-1916)
Sonate nr. 3 in F opus 78, deel 3 andante con variazioni

Johannes Brahms (1833-1897)
Sonate nr. 2 in F opus 99, deel 2 adagio affetuoso

Richard Strauss (1864-1949)
Sonate in F, deel 2 andante ma non troppo

Giovanni Sollima (1962)

Alone voor cello solo

11.00 uur, Kleine Zaal
KLEUTERVOORSTELLING (4+)

Vurenhout en Ebbenhout

naar het nieuwe kinderboek van Micha Wertheim,
De Familie Decibel

Micha Wertheim en **Fay Lovsky**

14.00 uur, Bimhuis
FAMILIEVOORSTELLING (6+)

HELLO CELLO Cellokrijgers

Een productie van Oorkaan en Cello Octet
Amsterdam

Cello Octet Amsterdam: Sanne Bijker, Job Greuter, Rares Mihailescu, René van Munster, Alistair Sung, Eduard Ninot Roig, Geneviève Verhage, Susanne Rosmolen

Josephine van Rheenen, Jochem Stavenuiter, Pim Veulings choreografie
Caecilia Thunnissen, Sanne Bijker artistieke leiding

Erin Coppens dramaturgie

Sanne Oostervink scenografie

Tim van 't Hof lichtontwerp

Hoe klinkt moed? Ken je de acht Cellokrijgers? Ze zijn soepel, sterk en vingervlug. Gewapend met cello en strijkstok trekken zij ten strijde en veroveren zij ieders hart.

15.30 uur, Bimhuis

Het podium op

Workshop Oorkaan-methode voor cellisten door

Caecilia Thunnissen

Oorkaan maakt met topmusici concerten voor kinderen. In deze workshop laat Caecilia Thunnissen, artistiek directeur van Oorkaan, u zien hoe zij de afgelopen dagen heeft gewerkt met jonge cellisten volgens de Oorkaan-methode, een unieke werkwijze die muziek in een theater vorm presenteert voor een jong publiek. Daarvoor is meer nodig dan als performer op topniveau je cello bespelen. Om maar te beginnen met het feit dat de muziek uit het hoofd wordt gespeeld, niet alleen als solist, maar ook in een groter ensemble. Een goed voorbeeld van deze methode en wat dat oplevert, is het Cello Octet Amsterdam met de nieuwe productie CELLOKRIJGERS, die tijdens deze Biënnale in première gaat en enkele keren wordt uitgevoerd op 20 en op 23 oktober 2018.

16.30 uur, Foyerdeck 1
NATIONAAL CELLO CONCOURS

NATIONAAL CELLO CONCOURS Bekendmaking finalisten

Ensemble Shiraz

17.00 uur, Grote Zaal

TAKE FIVE

Ensemble Shiraz & Kian Soltani

Kian Soltani cello

Ensemble Shiraz: **Khorso Soltani** ney, balaban, **Sepideh Raissadat** setar, stem, **Majid Derakhshani** tar, **Arjang Seyfizadeh** setar, stem, **Mohamad Ghavihelm** tombak, daf
Traditionele Perzische muziek

19.00 uur, Kleine Zaal

Students around the World

20.15 uur, Grote Zaal

Four Cities

Michel Strauss cello

Quirine Viersen cello

Nicolas Altstaedt cello

Jean-Claude Vanden Eynden piano

David Kadouch piano

Robert Schumann (1810-1856)

Fantasiestücke opus 73 (Strauss)

- Zart und mit Ausdruck
- Lebhaft, leicht
- Rasch und mit Feuer

Ludwig van Beethoven (1770-1827)

Sonate nr. 2 in g voor piano en cello, opus 5, nr 2 (Strauss)

- Adagio sostenuto ed espressivo
- Allegro molto più tosto presto
- Rondo. Allegro

pauze

Jacob ter Veldhuis (1951)

*Glacier** (Viersen) (wereldpremière)

- Largo
- Andante
- Lento

Fazil Say (1970)

Four Cities Sonata, opus 41 (Altstaedt)

- Sivas
- Hopa
- Ankara
- Bodrum

20.30 uur, Bimhuis

CELOFEST 2018

Workshop Arnold Dooyeweerd

Jam Session
Emile Visser en
Annie Tångberg

* Dit werk werd geschreven voor Quirine Viersen en werd financieel mogelijk gemaakt door de Cello Biënnale Amsterdam en het Fonds Podiumkunsten

Tweede Ronde Nationaal Cello Concours

In de Tweede Ronde staan opnieuw werken uit uiteenlopende stijlperiodes op het programma. **Beethoven** is een van de centrale componisten in de Biënnale en mag ook bij het concours niet ontbreken. Aan de hand van verschillende variaties die hij voor cello en piano schreef toetst de jury deelnemers op hun stijlgevoel voor de klassieke periode. Beethoven was een meester in variaties, hij schreef in zijn leven maar liefst zeventig verschillende sets. De variaties op Mozarts *Bei Männern, welche Liebe fühlen* zijn vermoedelijk ingegeven door zijn verliefdheid op Giulietta Guicciardi. Net als Pamina en Papageno in het origineel gaan ook de piano en de cello in de variaties een duet aan. Ook de variaties op *Ein Mädchen oder Weibchen* komen uit Mozarts opera *Die Zauberflöte*. De variaties op een thema uit Händels oratorium *Judas Maccabaeus* onstonden vijf jaar eerder, in de periode dat ook Beethovens eerste twee cellosonates het licht zagen. De melodie is later bekend geworden als de paashymne 'U zij de glorie'.

In alle hevigheid van de Eerste Wereldoorlog greep **Claude Debussy** in de zomer van 1915 als een ware patriot terug naar de oude Franse stijl. Na een periode van apathie vond hij volgens eigen zeggen de muziek opnieuw uit. Hij instrueerde zijn uitgever om bij het ontwerp van het titelblad van de *Sonate in d* uit te gaan van oude Franse uitgaven. Onder zijn naam

Ensemble Shiraz

Cellist Kian Soltani groeide op in een muzikaal gezin in Oostenrijk. Zijn moeder was harpiste en zijn vader, de Iraanse fagottist Khosro Soltani, kwam in 1974 uit Teheran naar Wenen om verder te studeren aan de Hochschule für Musik und darstellende Kunst. Terwijl Khosro zich specialiseerde in oude muziek, nam ook zijn interesse in muziek uit zijn geboorteland toe. In 1984 richtte hij het Ensemble Shiraz op. 'De samenstelling van het ensemble is in de loop der jaren veranderd, maar mijn vader is de constante factor in het geheel,' vertelt Kian. Zelf treedt hij sinds kort ook af en toe op met de groep. 'Vaak spelen we composities van mijn vader, die geïnspireerd zijn op melodieën die hij zich herinnert. We gebruiken ook liederen die onze zangeres Sepideh Raissadat op 't gehoor geleerd heeft. Mijn vader arrangeert en noteert de muziek, vooral voor mij. Perzische muziek kent geen geschreven traditie en ik heb bladmuziek nodig.' De instrumenten die het ensemble gebruikt zijn eeuwenoud maar nog altijd populair. Niet alleen in Iran, maar in het hele Midden-Oosten, van Turkije tot Azerbeidzjan. Kians vader speelt ney (een soort rietfluit) en balaban

schreef hij trots 'musicien Français'. De sonate leent zich uitstekend voor concoursen, omdat Debussy alle speelaanwijzingen heel precies opschreef. Bovendien volgen verschillende stemmingen elkaar snel op. In elf minuten moeten de kandidaten de meest uiteenlopende klankkleuren uit hun cello toveren.

Deelnemers mogen zelf een keuze maken uit drie langzame delen van beroemde werken uit de (late) Romantiek. Een uitgelezen kans om de cello volop te laten zingen. In het Adagio affetuoso uit **Brahms'** *Sonate in F* klinken niet alleen intieme zanglijnen, maar zit ook passie in de pizzicato's. In het Andante con variazioni van **Max Regers** *Derde Sonate* variëren cello en piano op een prachtig gedragen melodie. Boven het manuscript van zijn *Sonate in F* citeerde **Richard Strauss** een gedicht: 'Muziek is eloquent en tegelijk stil. Zwijgend over het individu geeft muziek ons het hele universum.' In het Andante ma non troppo klinkt het romantische universum van een 19-jarige.

Tot slot klinkt *Alone* voor cello solo van artist in residence **Giovanni Sollima**. Hij componeerde dit virtueuze werk vol dubbelgrepen en stampende ritmiek in 1999 voor de Stradivarius International Cello Competition. •

(een houten blaasinstrument met dubbel riet, net als de fagot). 'Naast cello zal ik zelf ook kamancheh spelen, maar dat doe ik sporadisch. Ik speel het instrument om de speciale kleur aan het ensemble toe te voegen. De kamancheh is vergelijkbaar met de cello, je bespeelt hem ook met een strijkstok, de vier snaren zijn net iets anders gestemd. Maar ik mis de vaardigheid op dit instrument om grote solo's te spelen of te improviseren.'

Kian groeide op met de traditionele Perzische muziek in zijn oren, maar tot voor een paar jaar richtte hij zich volledig op de westerse klassieke muziek. 'Het zijn voor mij gescheiden werelden, die niets met elkaar te maken hebben. Als ik klassiek speel, concentreer ik me op wat de componist heeft willen zeggen. Ik sluit me totaal af voor alle andere muziek waar ik naar luister. Klassieke muziek is een eigen taal en die probeer ik accentloos te spreken.' Anders dan in de westerse muziek omvat een octaaf in Perzische muziek 22 tonen. Klankkleur en ritme spelen een prominente rol, net als improvisatie. >

'Ik heb veel minder ervaring met improviseren dan de andere musici en laat die eer graag aan mijn vader en zijn collega's. Je moet er echt veel energie in steken om je die cultuur eigen te maken, dus ik probeer mijn improvisaties tot een minimum te beperken. Maar ik vind het wel leuk om af en toe te proberen.' Met zijn

drukke concertagenda is er niet veel gelegenheid om samen met zijn vader te spelen. 'Vroeger speelden we thuis veel samen, hij fagot en ik cello. Het is spannend om nu samen met andere muziek op het podium te staan. We kijken beiden erg uit naar het concert in Amsterdam.' •

Four Cities

1849 was voor **Schumann** het meest productieve jaar ooit. De *Fantasiestücke* componeerde hij in drie dagen in februari van dat jaar, in eerste instantie voor piano en klarinet. Drie dagen na de voltooiing kwam klarinettist Johann Gottlieb Kotte langs in huize Schumann om te repeteren. Kotte speelde in de Dresdner Hofkapelle en maakte als solist grote indruk met zijn pure en lieflijke toon. Zijn collega en tijdgenoot Carl Baermann omschreef een speelstijl die Schumann ongetwijfeld gewaardeerd zou hebben: 'Met de klank spreekt een kunstenaar tot het hart van de luisteraar, vingers produceren slechts noten.' Op het titelblad van de uitgave die enkele maanden later verscheen worden twee alternatieven voor de klarinet genoemd: viool of cello. Het op-en-top romantische werk werd al snel geliefd bij cellisten.

Mozart en Haydn waren **Beethoven** al voorgegaan toen de jonge componist zich presenteerde aan het Pruisische hof in Berlijn. Hij zal opgelucht geweest zijn dat Frederik Willem hem niet vroeg een strijkkwartet te componeren, een genre waarin zijn voorgangers triomfen vierden. Muziek voor piano en cello was nog onontgonnen terrein. De dramatische opening van zijn *Sonate in g* gaf de cello alle ruimte om indruk te maken. De koning was zo tevreden, dat hij Beethoven een kostbare snuifdoos gaf, gevuld met goudstukken. Eerder tijdens zijn reis schreef Beethoven naar huis: 'Het gaat heel goed, mijn kunst brengt me vrienden en respect. Wat meer kun je wensen?'

Negen jaar geleden werd celliste Quirine Viersen tijdens een tournee met het JeugdOrkest Nederland in het hart geraakt door *Syracuse Blues*, een compositie van **Jacob ter Veldhuis** (ook bekend als JacobTV). Sindsdien droomde ze van een compositie voor cello, maar durfde de componist nooit te vragen. Tot ze twee jaar geleden in contact kwamen op social media en de wens wederzijds bleek te zijn. Viersen: 'De samenwerking is een mooi proces. We nemen zijn schetsen door en ik inspireer hem met mijn spel. Maar het componeren laat ik volledig aan Jacob. Het is heel bijzonder hoe wij elkaar vinden in de zoektocht naar de kern van de muziek. We durven extreem open te zijn, onze ziel bloot te leggen. Het begint al met de keuze voor cello solo.'

In *Four Cities* hoor je geen oriëntaalse fantasie, maar het Turkije van **Fazil Say**. De inspiratie voor Sivas is een lied van de alevitische dichter Veysel, in Hopa klinken echo's van volksdansen. In Say's geboortestad Ankara hoor je de grote stad, waarin een melodie uit de verte sporadisch doorklinkt in een soundscape van ritme en geluidseffecten. In Bodrum staat tenslotte het uitgaansleven centraal, met de jazzy sfeer van nachtclubs. Altstaedt tovert uit zijn cello verschillende traditionele Turkse instrumenten, van fluit tot trommel. •

CELLOFEST 2018

Workshop Arnold Dooyeweerd. Al vierenveertig jaar, weer of geen weer, verkouden of niet, fietst jazzbassist Arnold Dooyeweerd elke dinsdagavond naar het Bimhuis. Daar geeft hij zijn befaamde jazz workshop. Iedereen kan zich laten horen: jazzliefhebbers, professionals, muziekstudenten en deze keer speciaal cellostudenten. Er zijn weinig jazzmusici in Nederland die daar niet zijn geweest. Om 22.00 uur start dan traditiegetrouw de Jam Session o.l.v. saxofonist Jasper Blom.

Tijdens CELLOFEST wordt die traditie niet onderbroken maar staan de workshop en de Jam Session in het teken van de cello, met natuurlijk Arnold Dooyeweerd. Bij de Jam Session maakt Jasper Blom plaats voor de cellisten Emile Visser en Annie Tångberg. In de weken voorafgaand aan de Biënnale geven zij, in samenwerking met het Conservatorium van Amsterdam, workshops aan jazz-cello talent ter voorbereiding op de Jam Session.

Sheku Kanneh-Mason

Jordi Savall, Pierre Hantaï, Rolf Lislevand & Philippe Pierlot

10.15-12.30 uur, Bimhuis

MASTERCLASS

Jean-Guihen Queyras

10.15-12.30 uur, Kleine Zaal

MASTERCLASS

Kian Soltani

12.45 uur, Bimhuis

Students around the World

14.00 uur, Grote Zaal

Beethovens mooiste maten...

Arnau Tomàs cello
Sheku Kanneh-Mason cello
Alexander Warenberg cello
Kennedy Moretti piano
Isata Kanneh-Mason piano

Josep Maria Guix (1967)
Seven haikus for solo cello (Tomàs)

Ludwig van Beethoven (1770-1827)
Sonate nr. 5 in D voor piano en cello, opus 102 nr. 2 (Tomàs)
 - *Allegro con brio*
 - *Adagio con molto sentimento d'affetto*
 - *Allegro*

Dmitri Sjostakovitsj (1906-1975)
Sonate voor cello en piano in d, opus 40 (Kanneh-Mason)
 - *Allegro non troppo*
 - *Allegro*
 - *Largo*
 - *Allegro*

José Elizondo (1957)
Otoño en Buenos Aires (Kanneh-Mason, Warenberg)
Pan de Azúcar

15.30 uur, Bimhuis
 LET'S TALK

Muziek en het brein

Over de invloed van muziek op het brein. Met **muziekcollectief LUDWIG** (Ingrid Geerlings fluit, Aisling Casey hobo, Arjan Woudenberg klarinet, Geerte de Koe viool, René van Munster cello en Jesse Faber basklarinet) en neuro-musicoloog **Artur Jaschke**.

17.00 uur, Grote Zaal

TAKE FIVE

Tous les Matins du Monde

Rolf Lislevand theorbe en gitaar
Pierre Hantaï klavecimbel
Philippe Pierlot viola da gamba
Jordi Savall viola da gamba en leiding

Marin Marais (1656-1728)
Pièces de Viole du 3e livre (Paris, 1711)
 - *Prélude*
 - *Muzettes I – II*
 - *La Sautillante*

Mr. de Sainte-Colombe, le père (ca. 1640-ca. 1701)
Concert XLI à deux violes égales (ca. 1680) : *Le Retour*
 - *Le Retour. En gigue. En menuet.*
 - *En gigue. En courante. Balet tendre. En pianelle*

François Couperin (1668-1733)
Les Concerts Royaux (Paris, 1722)
 - *Prélude, Gracieusement* (2e Concert)
 - *Plainte pour les Violes, Lentement et doulousement* (10e Concert)
 - *Muzettes I – II, Naïvement* (3e Concert)

Mr. de Sainte-Colombe, le père
Concert XLIV à deux violes égales : Tombeau Les Regrets
 - *Les Regrets. Quarrillon. Appel de Charon.*
 - *Les Pleurs. Joye des Elizées. Les Elizées*

Mr. De Machy (bloeiperiode 1665-1692)

Prélude in d (viola da gamba)
Marin Marais
Pièces de Viole du 2e livre (Paris, 1701)
 - *Les Voix Humaines*
 - *Couplets de Folies* (d'Espagne)

Dit concert wordt mede mogelijk gemaakt door het Departament de Cultura van het Generalitat de Catalunya en door het Institut Ramon Llull

Roel Dieltiens

Nicolas Altstaedt

19.00 uur, Kleine Zaal
Students around the World

20.15 uur, Grote Zaal
**Nieuwe
Philharmonie
Utrecht**

Roel Dieltiens cello
Nicolas Altstaedt cello
Nieuwe Philharmonie Utrecht
Johannes Leertouwer dirigent

Gabriel Fauré (1845-1925)
Pavane, opus 50

Auguste Franck (1808-1848)
Variaties op een Russisch en een Schots thema
(Dieltiens)

Carl Philipp Emanuel Bach (1714-1788)
Celloconcert in A, Wq 172 (Dieltiens)
- *Allegro*
- *Largo maestoso*
- *Allegro assai*

pauze

Carl Philipp Emanuel Bach
Symfonie voor strijkers in G, Wq 182,1
- *Allegro di molto*
- *Poco adagio*
- *Presto*

Ottorino Respighi (1879-1936)
Adagio con Variazioni (Altstaedt)

Camille Saint-Saëns (1835-1921)
Celloconcert nr. 1 in a, opus 33 (Altstaedt)
- *Allegro non troppo*
- *Allegretto con moto*
- *Allegro non troppo*

20.30 uur, Bimhuis
CELLOFEST 2018
**Harald Austbø
Kwartet**

Haral Austbø cello, stem
Jasper Stadhouders gitaar
Ernst Glerum contrabas
Frank Rosaly drums

Ecce Cello

David Fernández cello, video, electronics,
video mapping
Konstantin Döben trompet

Beethovens mooiste maten...

De Catalaanse cellist Arnau Tomàs opent het concert met muziek van zijn streekgenoot **Josep Maria Guix** (1967). Guix studeerde kunstgeschiedenis, muziektheorie en compositie in Barcelona en vervolgde zijn studie aan het door Pierre Boulez opgerichte instituut voor klank en techniek IRCAM in Parijs. De componist werd beïnvloed door het spectralisme, een stroming uit de jaren 1970 waarbij natuurlijke geluiden in muziek geïmiteerd werden. Net als in de Japanse dichtkunst beperkt Guix zich in *Seven haikus* tot de essentie. Subtiele geluiden en schurende dissonanten roepen beelden op van klokken in de mist, afscheid van een vriend, een desolaat winterlandschap, het fladderen van een vlinder, hagel en morsecodes, een gure herfstwind. Soms roept een melodie een beeld op, vaak zijn het vooral geluidsschilderingen.

Toen **Beethoven** in de zomer van 1815 zijn twee afscheidssonates voor de cellist Joseph Linke componeerde, had hij een zware periode achter de rug. Na de afwijzing van de liefde van zijn leven raakte hij in een depressie. Hij verloor zijn mecenasen en had geldzorgen. Aan zijn advocaat schreef hij: 'Alles is illusie. Vriendschap, koninkrijk, keizerschap, alles is nevel, door het kleinste windje weggeblazen of vervormd.' Maar Beethoven vond zichzelf en zijn muziek opnieuw uit. Eenzaamheid gaf hij nieuwe betekenis als spirituele onthechting. Hij bestudeerde filosofie en theologie en schreef in zijn conversatieschriftje: 'Socrates en Jezus zijn mijn voorbeelden.' Voor muzikale inspiratie ging hij terug in de tijd naar de meesters van de barok. In de finale van zijn *Vijfde Sonate* ontspint zich een meesterlijke fuga. Maar daaraan gaan misschien wel Beethovens mooiste maten voor cello vooraf: na de

onmetelijke droefenis van het Adagio – met een zoete herinnering aan betere tijden in het midden – houdt Beethoven de adem in... en dan richt hij zich op uit zijn donkere gepeins met de meest krachtige toonladders ooit.

Stalin was als de dood voor de kracht van muziek. Hij nam veel moeite om nieuwe muziek te controleren en componisten aan zijn leiband te laten lopen. Kritiek was snoeihard en onvoorspelbaar, dat ondervond ook **Sjostakovitsj**. Met zijn *Sonate in d* zocht hij in 1934 naar een eenvoudige, expressieve muzikale taal. Juist in die periode lanceerde Stalin het begrip Socialistisch Realisme; in de kunst moest het dagelijks leven van de gewone Rus tot uitdrukking komen. Of Sjostakovitsj' zoektocht naar eenvoud en Stalins decreet iets met elkaar te maken hadden is maar zeer de vraag: geen mens wist in 1934 hoe Socialistisch Realistische muziek zou moeten klinken. Rond de première ging het gerucht dat Sjostakovitsj het Largo componeerde voor zijn vrouw Nina, die hem juist verlaten had omdat de componist een relatie met een ander begonnen was. Of het de kracht van de muziek was valt niet te zeggen, maar Nina en Dmitri hertrouwden niet veel later.

Sheku Kanneh-Mason en Alexander Warenberg eindigen het concert met een vrolijke noot: twee delen uit *Danzas Latinoamericanas* van **José Elizondo** (1972). De Mexicaanse componist schreef de driedelige suite in 1997 voor twee cello's op verzoek van zijn landgenoot cellist Carlos Prieto. De Argentijnse tango 'Herfst in Buenos Aires' (hommage aan Piazzolla) wordt gevolgd door de Braziliaanse samba 'Suikerbrood' (hommage aan Jobim en Villa-Lobos). •

Tous les Matins du Monde

Jordi Savall maakte de soundtrack voor de succesvolle film *Tous les Matins du Monde* (1991) met Gérard Depardieu als gambaspeler en componist Marin Marais. De film gaat over Monsieur de Sainte Colombe, een meesterlijk gambist uit de 17e eeuw. Als thuis zijn vrouw sterft terwijl hij elders aan het bed van een stervende troostende muziek speelt, knapt er iets in hem. Hij trekt zich terug en stort zich volledig op zijn viola da gamba. Bezoek van een jonge leerling haalt hem uit zijn isolement. Marin Marais, zoon van een schoenmaker, is buitengewoon getalenteerd en leergierig, maar als hij optreedt aan het hof van Lodewijk XIV is De Sainte Colombe woest. Muziek heeft een ander doel dan het plezier van de koning. 'Je bent een groot acrobaat, maar een klein musicus', blaft hij de jonge Marais toe. Hoewel Marais carrière maakt aan het hof, kan hij zijn oude meester niet vergeten. Jaren later komen ze in een laatste gesprek samen tot de kern van muziek: het onzegbare zeggen. 'Muziek is voor de tijd voordat we kind waren, nog zonder adem, zonder licht', zegt De Sainte Colombe in de film. Voor hem is muziek voor de eeuwigheid, voor het niet-stoffelijke leven, dat zonder woorden bestaat, waar niets tastbaar is en alles wind. Een deur naar een andere dimensie.

Over de historische **Jean de Sainte Colombe** is weinig bekend, maar zijn sterfdatum weten we redelijk zeker omdat Marin Marais in 1701 een *Tombeau pour Monsieur de Sainte Colombe* componeerde. De twee woonden inderdaad dicht bij elkaar in Parijs en zeker is dat Marais les had van de oude meester. Zo'n kluizenaar als in de film was hij echter niet, hij componeerde 180 werken voor viola

Nieuwe Philharmonie Utrecht

Als **Gabriël Fauré** met zijn jonge gezin in oktober 1886 naar een ruim appartement in een geboede wijk van Parijs verhuist, moet hij hard werken om zijn inkomen op peil te houden. Elke dag reist hij drie uur met de trein om rijke leerlingen les te geven. Er schiet weinig tijd over om te componeren. Fauré verlangt hevig naar andere landschappen dan het Station St. Lazare en andere klanken dan de sonates van zijn leerlingen. Aan een vriendin schrijft hij: 'Het enige nieuwe werk dat ik heb kunnen componeren in dit forensenbestaan is een *Pavane* – elegant, verzekerd, maar niet bijzonder belangrijk...' Hij kon niet weten hoe beroemd zijn 'tussendoortje' zou worden. In 1998 gebruikte de BBC de melodie zelfs als openingstune bij de WK voetbal in Frankrijk.

da gamba solo en nog eens 67 duetten. De Sainte Colombe betekende veel voor de ontwikkeling van het instrument. Hij voegde een zevende snaar toe en bedacht een nieuwe techniek voor de linkerhand. **Marin Marais** was volgens zeggen na een half jaar zijn leraar al ontgroeid. Rond 1675 speelde hij in het orkest van de Opéra. Al snel kwam hij in dienst van de koning en dankzij de lessen van Lully werd hij ook een groot componist. Zijn faam reikte tot ver buiten de landsgrenzen. Hij was een virtuoos op zijn instrument, maar verloor nooit het doel van de muziek uit het oog. Zijn spel betoverde en ontroerde zijn tijdgenoten en zijn composities hebben door de eeuwen heen hun zeggingskracht niet verloren.

De jeugd van Jordi Savall vertoont opmerkelijke overeenkomsten met die van Marin Marais. Beiden maakten kennis met muziek door als kind in een koor te zingen en waren van eenvoudige komaf. Met werken in een textiel fabriek verdiende Savall geld om zijn eerste cello te kopen. De ontdekking van de muziek van o.a. Marais en Couperin deed hem overstappen naar de viola da gamba. •

Ook **Auguste Francomme** werkte zich een halve eeuw eerder in dezelfde stad een slag in de rondte. Hij was trots op zijn aanstelling als 'eerste cellist van de koning', maar door zijn koninklijke verplichtingen moest hij soms lucratieve soirees bij rijke stadsgenoten laten schieten. Het variëren op bekende melodieën was een geliefd genre op deze bijeenkomsten en Francomme verstond de kunst als geen ander. Bij hoog buitenlands bezoek varieerde hij voor de koning op nationale hymnes en voor het soireepubliek putte hij uit het populaire operarepertoire. Zijn *Variaties op een Russisch en een Schots thema* uit 1835 geven een goed beeld van zijn vakmanschap: in de lichte en elegante Franse toets herken je zijn voorliefde voor de klassieken, aan overdreven expressie had hij een broertje dood.>>

Carl Philipp Emanuel Bach, de een na oudste zoon van, diende koning Frederik II van Pruisen in Berlijn. Als klavecijnist begeleidde hij de vorst die zeer verdienstelijk fluit speelde en bijna dagelijks huisconcerten gaf. Toch bleef er voor de jonge Bach voldoende tijd over om te componeren. Het *Celloconcert in A* schreef hij vermoedelijk met Ignaz Mara in gedachten, de Boheemse cellist met wie hij al jaren samenwerkte in het koninklijk kamer muzikensemble. Bach senior bezocht zijn zoon twee keer in Berlijn, waar hij als groot componist onthaald werd. Toen Emanuel zijn derde celloconcert schreef in 1753, was senior al overleden. Maar niet uit zijn gedachten, want de openingsmaten van het Largo doen sterk denken aan het begin van Johann Sebastian's Sinfonia nr. 9 in f klein.

Bach junior kreeg van Frederik niet de erkenning die hij zocht. De koning had andere favorieten en Emanuel deed vele pogingen om elders een aanstelling als kerkmusicus te krijgen. Het lukte eindelijk toen Telemann in 1767 overleed, waardoor in Hamburg een vacature ontstond. Net als zijn vader eerder in Leipzig was Emanuel nu verantwoordelijk voor de muziek in de belangrijkste kerken van de stad. Daarnaast organiseerde hij zijn eigen concertseries. In 1773 gaf Baron van Swieten hem opdracht voor een serie van zes symfonieën voor strijkers. De symfonieën waren zo populair, dat verschillende uitgeverij zonder toestemming van de componist kopieën verkochten.

Nadat **Ottorino Respighi** zijn studie viool en piano in Bologna in 1899 afrondde, vertrok hij naar Sint Petersburg, waar hij als altviolist orkestervaring

opdeed en enkele lessen in orkestratie nam bij Rimski-Korsakov. In deze periode componeerde hij als jonge twintiger een celloconcert, maar hij liet het nooit uitgeven. Pas twintig jaar later maakte hij het langzame deel, een *Adagio con variazioni* alsnog openbaar. Het is geïnspireerd op een volkslied uit Romagna, een streek dicht bij zijn geboortestad Bologna. In de rijke orkestklank is een belangrijke rol weggelegd voor de althobo. Het werk van een orkestratiestudent met heimwee?

Met het *Eerste Celloconcert* van **Saint-Saëns** keert dit programma tot slot terug naar Parijs rond 1870. De Derde Republiek werd uitgeroepen, de Pruisen belegerden de stad, een bloedige volksofstand werd wreed neergeslagen, het waren roerige tijden. Zelfs musici grepen naar de wapenen, Saint-Saëns werd soldaat in het Vierde Bataljon van de Nationale Garde. In de theaters werden gewonden verzorgd in plaats van opera's gespeeld. Onder het motto 'Ars Gallica' richtte Saint-Saëns met gelijkgestemden een vereniging voor muziek van eigen bodem op. Vanaf 1872 kwam langzaam het normale leven weer op gang. In januari 1873 bracht cellist Auguste Tolbecq Saint-Saëns' *Eerste Celloconcert* in première. Met dit werk sloeg Saint-Saëns een nieuwe weg in: het traditioneel driedelige genre bracht hij terug tot een compact eendelig werk en zijn solist was niet langer de eenling in strijd met het orkest. Bij het menuet zullen veel Parijzenaars met weemoed aan vervlogen tijden gedacht hebben. •

CELLOFEST 2018

Harald Austbø Kwartet. Cellist Harald Austbø duikt steeds vaker op in allerlei impro- en jazzformaties. Geen wonder, hij is een zeer creatieve en originele speler én zanger. Maar een eigen ensemble was er nog niet. De Cello Biënnale heeft hem aangemoedigd een eigen band te formeren en daarmee voor CELLOFEST een programma te maken. De musici die Harald heeft uitgenodigd doen vermoeden dat het goed, nee waarschijnlijk érg goed, gaat worden.

Ecce Cello. De Spaanse video- en performance-kunstenaar, danser, cellist, uitvinder, zanger en componist David Fernández brengt zijn Ecce Cello project, het resultaat van jarenlang experimenteren met de cello, klank- en beeldtechniek en dat uitproberen voor publiek. In zijn woonplaats Berlijn loopt een select hipsterpubliek met hem weg. Hij is nu voor het eerst in Nederland. Voor deze Biënnale maakte Fernández ook de video mapping installatie *The Power of the Cello* die tijdens de Biënnale te zien is.

09.30 uur, Grote Zaal

BACH&BREAKFAST

Jordi Savall (viola da gamba)

Johann Sebastian Bach (1685-1750)

Suite nr 1 in C, BWV 1007

- Prélude
- Allemande
- Courante
- Sarabande
- Menuet
- Gigue

In deze Biënnale voor het eerst een suite door een niet-cellist. Jordi Savall speelt de eerste suite omgezet in C, op een 'bass viol' van Barak Norman, London 1697

10.15-12.30 uur, Bimhuis

MASTERCLASS

Nicolas Altstaedt

10.15-12.30 uur, Kleine Zaal

MASTERCLASS

Michel Strauss

12.45 uur, Bimhuis

Students around the World

14.00 uur, Grote Zaal

Vriendschap, Verzet en Protest

Mick Stirling cello

Mischa Maisky cello

Matt Haimovitz cello

Yoram Ish-Hurwitz piano

Lily Maisky piano

Christopher O'Riley piano

Gabriel Fauré (1845-1924)

Sonate voor cello en piano nr 2 in g, opus 117

(Stirling)

- Allegro
- Adagio
- Finale: Allegro vivo

Benjamin Britten (1913-1976)

Sonate in C, opus 65 (Maisky)

- Dialogo. Allegro
- Scherzo-Pizzicato. Allegretto
- Elegia. Lento
- Marcia. Energico
- Moto perpetuo. Presto

Ludwig van Beethoven (1770-1827)

Sonate nr. 4 in C, opus 102 nr. 1 voor piano en cello (Haimovitz)

- Andante - Allegro vivace
- Adagio - Tempo d'Andante - Allegro vivace

Viktor Tsoi

Kukushka (Haimovitz)

Pussy Riot

Punk Prayer - Virgin Mary, Put Putin Away

(Haimovitz)

17.00 uur, Bimhuis

TAKE FIVE

Orpheus... dat zijn wij...

Lidy Blijdorp cello

Julien Brocal piano

Vasile Luca cimbaal

Franz Liszt (1811-1886)

La lugubre gondola

Traditionele zigeunermuziek

Twee gitaren

Ciocărlia (leeuwerik)

Claude Debussy (1862-1918)

Syrinx

Igor Stravinsky (1882-1971)

Helse dans van al Kosjtsjejs onderdanen en Slaaplied van de Vuurvogel uit De Vuurvogel (Blijdorp)

Roel Dieltiens cello

Willem Vermandere stem, gitaar

Willem Vermandere

Eigen composities (Dieltiens, Vermandere)

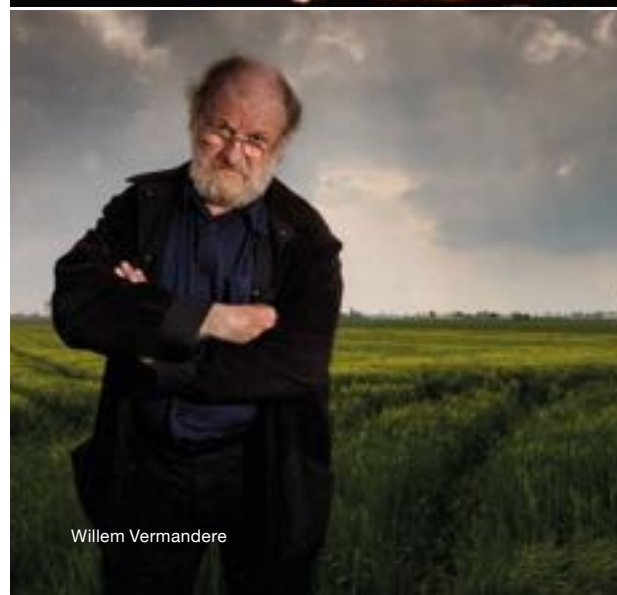
Matt Haimovitz

Michel Strauss

Mick Stirling

Willem Vermandere

Lidy Blijdorp

Alban Gerhardt

Cellokwartet Ferschtman

19.00 uur, Kleine Zaal
Students around the World

19.15 uur, Grote Zaal
INLEIDING
Saskia Törnqvist

20.15 uur, Grote Zaal
Antwerp Symphony Orchestra

i.s.m. de Donderdagavondserie van het Muziekgebouw

Jean-Guihen Queyras cello
Maya Fridman cello
Alban Gerhardt cello
Cellokwartet Ferschtman: Dmitry Ferschtman, Larissa Groeneveld, Ketevan Roinishvili, Willem Stam
Klaus Mäkälä dirigent

Mathilde Wantenaar (1993)
*Nieuw werk voor cellokwartet** (wereldpremière)

Wim Henderickx (1962)
*Cello Concerto (Sangita)*** (Queyras, wereldpremière)

pauze

Oswaldo Golijov (1960)
Omaramor (Fridman)

Brett Dean (1961)
*Celloconcert**** (Gerhardt, wereldpremière)

20.30 uur, Bimhuis
CELLOFEST 2018
Chesaba
Abel Selaocoe cello, vocals
Ali McMath contrabas
Sidiki Dembélé percussie, kora

Jörg Brinkmann Trio
Jörg Brinkmann cello
Jeroen van Vliet piano
Dirk Peter Kölsch drums

* Dit werk kwam tot stand in opdracht van de Cello Biënnale Amsterdam en werd financieel mogelijk gemaakt door het Fonds Podiumkunsten.

** Gecomponeerd in opdracht van het Antwerp Symphony Orchestra ter gelegenheid van de Cello Biënnale met financiële ondersteuning van de Vlaamse Gemeenschap.

*** Dit werk kwam tot stand als een gezamenlijke opdracht van de Cello Biënnale Amsterdam, het Sydney Symphony Orchestra, Berliner Philharmoniker, Swedish Radio Symphony Orchestra, Minnesota Orchestra en Muziekgebouw aan 't IJ.

Vriendschap, Verzet en Protest

Ondanks een lange lijst aan gezondheidsklachten en verregaande doofheid componeerde **Gabriel Fauré** nog veel in zijn laatste levensjaren. In het voorjaar van 1921 begon hij aan zijn *Tweede Cellosonate*. Het werk lag door ziekte een maand stil. 'Oud zijn is vervelend. Maar als ik weer aan 't werk ben heb ik er niet zo'n last van', schreef hij in een brief. Ondanks zijn broze gezondheid getuigt de sonate van opmerkelijke levenslust. Fauré droeg het werk op aan zijn vriend, componist en cellist Charles Martin Loeffler.

Benjamin Britten onderhield warme banden met Russische musici, ondanks de anti-Sovjet sentimenten in zijn land. Hij was bij de Britse première van Sjostakovitsj' *Eerste Celloconcert* zo onder de indruk van Rostropovitsj, dat hij meteen instemde met diens verzoek een nieuw werk te componeren. Over de eerste keer dat ze het werk door speelden vertelde de cellist later: 'Ik was zo opgewonden dat ik niet zou kunnen zeggen hoe we speelden, maar we eindigden het eerste deel tegelijk. Ik stond op, sprong over de cello en omhelsde de componist in een spontane opwelling van dankbaarheid.' Het was de geboorte van een vriendschap voor het leven.

Cellist Joseph Linke maakte deel uit van het beroemde Schuppanzigh-kwartet dat **Beethoven** in de herfst van zijn leven inspireerde tot grote meesterwerken. Toen het paleis van graaf Razoemovski afbrandde en het kwartet op straat kwam te staan, haalde Beethoven zijn mecenas gravin Erdödy over om Linke in dienst te nemen. Toen de begaafde cellist met zijn werkgever naar

het buitenland vertrok, schreef Beethoven zijn twee cellosonates op. 102 als afscheidsgeschenk. De *Vierde Cellosonate* markeert het begin van een nieuwe periode waarin Beethoven experimenteert met nieuwe vormen en oude technieken. Boven het handschrift schreef Beethoven 'Freie Sonate'.

De rockband Kino met voorman **Viktor Tsoi** werd in de Sovjet-Unie al snel verboden toen duidelijk werd dat Tsoi niet over koetjes en kalpjes zong, maar over de oorlog in Afghanistan en de onderdrukking in eigen land. Na Gorbatsjovs perestrojka genoot Tsoi meer vrijheid, maar een auto-ongeluk maakte al snel een einde aan zijn leven. In de wrakstukken werd een geluidsband gevonden met een aantal nieuwe songs, door Kino postuum uitgebracht. In *Kukushka* (koekkoek) zingt Tsoi: 'Mijn hand vormt zich tot vuist, als er kruit is, geef mij dan vuur.'

De vrouwen van **Pussy Riot** begonnen in 2011 met hun provocerende optredens op onverwachte openbare locaties. Het zingen van *Punk Prayer* in de Christus Verlosserkathedraal in Moskou leidde tot de arrestatie van drie bandleiden. Het protest tegen Poetin in de vorm van een gebed (Maagd Maria, verban Poetin! [...] Dames maak de goede sint niet boos en beperk je tot het maken van baby's) is nog altijd te zien op Youtube. Cellist Matt Haimovitz – zelf in Israël geboren uit ouders die Roemenië ontvluchtten – geeft Viktor Tsoi en Pussy Riot een nieuw podium. •

Orpheus... dat zijn wij...

De muziek van Orpheus bezat de kracht om de duistere onderwereld naar zijn hand te zetten. Celliste Lidy Blijdorp koos met haar ensemble een programma waarin het dodenrijk een rol speelt, maar ook de wedergeboorte van de feniks en mythische transformatie van Syrinx. Liszt componeerde *La Lugubre Gondola* in de winter van 1882-1883, niet lang nadat hij in Venetië te gast was bij Richard Wagner. Toen Wagner enkele maanden later stierf en zijn laatste reis naar Bayreuth aanving met een gondelvaart door Venetië, besloot Liszt het werk aan Wagner op te dragen. In de mythe van de feniks of vuurvogel speelt nieuw leven een grote rol, de vogel herrijst uit zijn eigen as. In Stravinsky's ballet *De Vuurvogel* betovert het mythische wezen een boze tovenaer met een helse vuurdans en zingt vervolgens de tovenaer en zijn gevolg in slaap. Ook de nimf Syrinx, achternagezeten door de god pan, wordt betoverd. Zij verandert in riet, waarna Pan haar als een fluit bespeelt. Lidy Blijdorp speelt Debussy's *Syrinx* op de cello. Op dit programma staan ook twee traditionele zigeunercomposities. Van Russen wordt wel gezegd dat ze twee keer sterven: voor het moederland en als ze naar zigeunermuziek luisteren. In het Russische *Twee gitaren* leidt de cello de dans en in het Roemeense *Ciocărlia* kwinkeleert de cello virtuoos als een leeuwerik.

Toen Maarten Mostert met cellist Roel Dieltiens het thema van de zevende Cello Biënnale besprak, dacht Roel meteen aan de Vlaamse zanger Willem Vermandere. 'Willem is een heel poëtische man,

een vroege vogel die voor dag en dauw opstaat. In de stille uurtjes voor het krieken van de dag schrijft hij al jaren de mooiste instrumentale muziek. Samen hebben we deze muziek doorgespeeld en een aantal stukken heb ik voor cello gezet. Het is melancholische muziek, die perfect bij de aard van de cello past.' De instrumentale muziek van Vermandere zal op de Cello Biënnale eenmalig en voor het eerst voor publiek gespeeld worden. Dieltiens: 'Willem zal ook enkele van zijn liederen zingen. Je hoort ze in heel Vlaanderen bij huwelijken en begrafenissen en alle grote momenten in het leven. De kracht van zijn muziek zit vooral in zijn teksten, die mensen recht in het hart raken. Hij creëert zijn eigen wereld, maar spreekt daarmee een groot publiek aan. Meer dan dertig jaar geleden leerde ik hem kennen toen ik Wieland Kuijken verving in het kwartet van Sigiswald Kuijken. We speelden bij Willem thuis, in het kerkje tegenover zijn huis. Het klikte. We zijn beiden elke dag, ons hele leven Orpheus en kijken niet achterom, maar vooruit.' Vermandere zegt hier zelf over: 'Orpheus... dat zijn wij... die met ons gezang de grote meester van leven en dood vermurwen, zodat onze gestorven geliefden weer gaan herleven. Levenslang, dag na dag, moeten wij afdalen in onze duistere onderwereld, om de donkere rivier van de wanhoop over te steken. Dat muzikanten ook maar bange sukkelars zijn, is algemeen geweten. Maar hun lied zal levenswekkend zijn. Dit is een bevel. Ondanks de eeuwige dodelijke twijfel moet elke Orpheus iedere dag opnieuw zijn lied blijven zingen.' •

Antwerp Symphony Orchestra

Oswaldo Golijov (1960) groeide op in Argentinië, in een huis vol klassieke muziek, klezmer en tango. Na zijn studie piano en compositie trok hij in 1983 naar Jeruzalem, waar hij verder studeerde en de smeltkroes van culturen op zich in liet werken. Drie jaar later vervolgde hij zijn studie in de Verenigde Staten, waar hij studeerde bij George Crumb. Een beurs, vernoemd naar de Argentijnse toneelschrijver Omar del Carlo, stelde hem in staat lessen te volgen bij Oliver Knussen in Tanglewood. Daar componeerde hij *Omaramor*, een ode aan Buenos Aires geïnspireerd op een onsterfelijke hit van tango artiest Carlos Gardel. Op het hoogtepunt van zijn roem kwam Gardel om bij een vliegtuigongeluk. Hij wordt nog altijd vereerd in Argentinië.

Op 23 maart vorig jaar speelde Liza Ferschtman voor het eerst een nieuw octet voor strijkers van **Mathilde Wantenaar**. Liza's vader Dmitry Ferschtman was zo onder de indruk, dat hij nog dezelfde avond Mathilde vroeg voor zijn cellokwartet een nieuw werk te componeren. Dmitry Ferschtman gaf ooit les aan Maarten Mostert (artistiek directeur van de Cello Biënnale) en Mathilde Wantenaar studeerde weer cello bij hem. En zo rolde er een compositieopdracht uit voor de zevende editie van de Biënnale. Mathilde: 'Ik schrijf veel vanuit de magie van verstilling, dat vind ik mooi. Maar ik hou van meer dingen. Misschien wordt mijn nieuwe compositie juist wel heel pittig. In mijn octet ontwikkelt zich een stevige climax. Die hardere kant zou ik wel verder >>

willen onderzoeken. Maar als ik begin te schrijven, leidt de muziek mij soms een heel andere kant op. Ik geniet er enorm van om volledig abstract te schrijven en het muzikale materiaal helemaal uit te diepen.' Wantenaar studeerde compositie bij Wim Henderickx en is vereerd nu samen met hem op het programma te staan. 'Toen ik naar het conservatorium ging, dacht ik dat ik bepaalde muziek niet mocht schrijven. Dat bleek helemaal niet zo te zijn. Wim Henderickx ontvangt iedereen met open armen, hij is heel open en enthousiast.'

'Mijn muziek is bijna altijd geïnspireerd door niet-westerse culturen. De wereld is mijn inspiratiebron', vertelt **Wim Henderickx**. In de jaren 1990 verdiepte hij zich in de Indiase muziek en componeerde hij verschillende raga's – een Indiase manier om muziek te structureren, zoals wij mineur en majeur kennen. 'De ondertitel van mijn *Celloconcert* is 'Sangita'. In het Sanskriet wordt het begrip gebruikt om podiumkunsten aan te duiden; niet alleen muziek, maar ook dans. In een eeuwenoud standaardwerk over Sangita staan verschillende rasa's of gemoedstoestanden beschreven. Ik koos er negen uit, van droevig en boos tot vroomheid en erotiek. Aan elke rasa is een eigen raga gekoppeld en samen vormen ze een traject. Het spel van de solist is geïnspireerd op de sarangi, het Indiase zusje van de cello. Glissando's en versieringen spelen een belangrijke rol. Een ander kenmerk van Indiase muziek is elkaar uitdagen. Het *Celloconcert* zit vol contrasten. Er zitten zangerige stukken in, maar ook ritmische en zelfs ruwe passages. Het is ook heel erg een dialoog tussen cellist en orkest. Het orkest begeleidt de solist niet, maar inspireert, jut

hem op, daagt hem uit.' Voor Henderickx voelde de onderdompeling in de Indiase muziek na zoveel jaar weer als thuiskomen. 'Het is ook heel actueel, onze wereld is groter geworden. De Cello Biënnale staat open voor allerlei culturen en daarom past deze opdracht zo mooi.'

Brett Dean zag zich voor een voldongen feit gesteld, hij las in de krant dat hij een *Celloconcert* ging schrijven voor Alban Gerhardt. 'Ik ken Alban al sinds zijn tienerjaren. Ik speelde zelfs met zijn vader in de Berliner Philharmoniker toen hij zijn solodebuut speelde met het orkest. Toen hij bij mij logeerde in Melbourne vertelde hij in een interview aan de krant dat ik beloofd had voor hem een celloconcert te schrijven. We hadden het er inderdaad over gehad, maar zo krijg je dus dingen voor elkaar. Het Sydney Symphony Orchestra vond het wel een mooie opdracht als afsluiting van mijn residency. En Alban heeft zo'n netwerk, dat het hem geen moeite kostte andere opdrachtgevers te interesseren, waaronder de Cello Biënnale. Het concert borduurt verder op een eerder werk voor cello solo *Eleven Oblique Strategies*. Ik ben heel milieubewust, ik recycle graag dingen. Maar het is toch heel anders geworden. Eerder waren mijn soloconcerten een gevecht tussen de eenling en de groep. In het trompetconcert *Superhero* probeert het orkest de solist te overmeesteren, in mijn altvioolconcert achtervolgt het orkest de solist. In dit concert gaat het over vergroten en versterken, niet om elkaar de kaas van het brood eten. Ideeën worden gedeeld en uitgewisseld. Maar er zit wel veel energie in het materiaal. Snel en virtuoos, dat wordt het.' •

CELLOFEST 2018

Chesaba. De jonge Zuid-Afrikaanse cellist Abel Selaoe is met zijn verbinding van klassieke cello, African song en blues een exponent van de regenboognatie 3.0. Abel is een begenadigd cellist, een geweldige zanger en een gangmaker. Studerend aan het Royal Northern College of Music liep hij bassist Ali McMath en de West-Afrikaanse percussionist Sidiki Dembélé tegen het lijf. Chesaba was geboren.

Jörg Brinkmann Trio. Improvisator en jazzcellist Jörg Brinkmann is een fenomeen. Hij was al meerdere keren te gast bij de Cello Biënnale, in 2016 nog in 'The Tell-Tale Heart' met Artvark en Claron McFadden. Nu komt hij met zijn eigen trio dat hij vormt met zijn long time drummer Dirk Peter Kölsch en met Nederlands fijnzinnigste jazzpianist, Jeroen van Vliet.

Hayoung Choi

Ivan Karizna

Santiago Cañón Valencia

09.30 uur, Grote Zaal

BACH&BREAKFAST

Sietse-Jan Weijenberg

Johann Sebastian Bach (1685-1750)

Suite nr 2 in d, BWV 1008

- Prélude
- Allemande
- Courante
- Sarabande
- Menuet
- Gigue

14.30 uur, Grote Zaal

Kronberg Academy: Music from my Homeland

Hayoung Choi cello

Ivan Karizna cello

Santiago Cañón Valencia cello

Naoko Sonoda piano

Jovica Ivanovic accordeon

Isang Yun (1917-1995)

Intermezzo voor cello en accordeon (Choi)

Traditional

Arirang (Choi)

Ivan Karizna (1992)

Solosonate (2018) (Karizna, wereldpremière)

Traditional

Russische volksmuziek (Karizna)

Guillermo Uribe-Holguin (1880-1971)

Sonate (Cañón Valencia)

León Cardona (1927)

Bambuquisimo (Cañón Valencia, arr. Edwin Guevara)

Carlos Vieco Ortiz (1900-1979)

Patasdilo (Cañón Valencia, arr. Edwin Guevara)

10.15-12.30 uur, Bimhuis

MASTERCLASS

Roel Dieltiens

10.15-12.30 uur, Kleine Zaal

MASTERCLASS

Chu Yi-Bing

12.45 uur, Bimhuis

Students around the World

16.00 uur, Kleine Zaal

LET'S TALK

The Power of Cello

Mirjam van Hengel spreekt met **Henkjan Honing**, **Persis Bekkering**, **Anna Enquist**, **Gonevië Verhage** en **Maarten Mostert** over de betoverende kracht van muziek

17.30 uur, Grote Zaal

Geloof, Hoop en Troost

Mischa Maisky cello

Giovanni Sollima cello

Nicolas Atstaedt cello

Cello Company: Maya Fridman, Emma Kroon, Maximiliano Segura Sánchez cello

Lily Maisky piano

Daniël Kool piano

Gabriel Fauré (1845-1824)

Élégie (Maisky)

György Kurtág (1926)

Az hit...

Népdalféle

Króó György in memoriam (Altstaedt)

Maurice Ravel (1875-1935)

Kaddish (Altstaedt)

Maxim Shalygin (1985)

Homage to Alfred Schnittke (Cello Company)

- *Sarabande*

- *Baroque rap*

- *Threni*

- *Waltz*

- *Hymn*

- *Lullaby*

Giovanni Sollima (1962)

Lamentatio (Sollima)

Olivier Messiaen (1908-1992)

'Louange à l'Éternité de Jésus' uit

Quatuor pour la Fin du Temps (Maisky)

19.00 uur, Kleine Zaal

DE VERGELIJKING

Stokkenbouwers

Mick Stirling en **Sietse-Jan Weijenberg**

vergelijken strijkstukken van bouwers die exposeren tijdens de Biënnale.

20.15 uur, Grote Zaal

NATIONAAL CELLO CONCOURS

Finale

De drie finalisten van het Nationaal Cello Concours cello

Symfonieorkest van het Conservatorium van Amsterdam

Dirk Vermeulen dirigent

Robert Schumann (1810-1856)

Cello concert in a, opus 129

- *Nicht zu schnell*

- *Langsam*

- *Sehr lebhaft*

ca. 23.00 uur, Grote Zaal

NATIONAAL CELLO CONCOURS

Uitslag van de jury en prijsuitreiking

20.30 uur, Bimhuis

CELLOFEST 2018

Maya Beiser

Maya Beiser cello

Kate Valk recorded voice

Maarten Vos

Maarten Vos cello & electronica

Kronberg Academy: Music from my Homeland

Vijfentwintig jaar geleden vond in het Duitse stadje Kronberg het eerste cellofestival voor jonge talenten plaats. Inmiddels is de Kronberg Academy uitgegroeid tot een internationaal hoog aangeschreven opleiding voor uitzonderlijk getalenteerde strijkers. De Academy heeft al jaren een partnerschap met de Cello Biënnale. Cellostudenten presenteren zich in een concert in Amsterdam en drie finalisten van het Nationaal Cello Concours krijgen de gelegenheid om masterclasses in Kronberg te volgen. Kronberg alumni op de Cello Biënnale dit jaar zijn o.a. Harriet Krijgh en Kian Soltani.

Hayoung Choi uit Zuid-Korea koos voor *Intermezzo* van haar landgenoot **Isang Yun**. Yun groeide op in het door Japan bezette Korea en studeerde compositie in Tokio. Toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak keerde hij terug naar huis om actief te worden in het Koreaanse verzet, in 1942 werd hij gevangen genomen. Na een vervolgstudie in Berlijn maakte Yun al snel naam in Europa. Zijn doel was Oost-Aziatische en Europese avant-garde muziek samen te laten smelten in de concertzaal. In 1967 werd hij gekidnapt door Zuid-Korea voor vermeende spionage. Twee jaar later werd hij vrijgelaten na een petitie getekend door o.a. Stravinsky en Stockhausen. *Intermezzo* (1980) dateert uit een periode waarin Yun in zijn muziek streefde naar harmonie en vrede. Cello en accordeon verdwijnen soms in elkaars klank, een mooie metafoor voor zijn inspanningen om Noord- en Zuid-Korea te verenigen.

Arirang is een eeuwenoud en zeer populair lied in Zuid-Korea. Het gaat over hoop, verlangen en een rotsvast vertrouwen op een betere toekomst. Koreanen zingen het om zichzelf moed in te zingen in moeilijke tijden, maar ook op feestelijke momenten. Tijdens de Japanse bezetting groeide het uit tot een nationaal verzetslied. Het klonk tijdens de WK voetbal en tijdens de Olympische spelen, werd gezongen door de Wiener Sängerknaben en gespeeld door het New York Philharmonic.

Ivan Karizna, geboren in Dziatlava, een klein plaatsje in Wit-Rusland, niet ver van de grens met Litouwen, komt uit een muzikaal nest. Als 7-jarig jongetje kreeg hij les van Vladimir Perlin, tien jaar later studeerde hij in Parijs bij Jérôme Pernoo. Karizna won vele internationale prijzen en speelde al met verschillende grote orkesten. Zijn eerste cd met uitsluitend Russische componisten kwam

enkele jaren geleden uit. Karizna speelt graag muziek die verbonden is met zijn geboorteland, zoals werk voor cello solo van Galina Gorelova. Op de Biënnale speelt hij naast zijn eigen compositie *Solosonate* ook Russische volksmuziek.

Uitgedaagd door het thema 'Music from my Homeland' koos Santiago Canón Valencia voor een *Sonate* van **Guillermo Uribe Holguín**. Geboren in Bogotá kwam Uribe pas laat in aanraking met een professioneel orkest, hij moest er als 23-jarige voor naar New York. Vier jaar later vertrok hij met een beurs naar Europa om in Parijs bij Vincent d'Indy te studeren. Van 1910 tot 1935 was hij directeur van het conservatorium in Bogotá dat hij omvormde naar Europees model. De meest invloedrijke Colombiaanse componist van zijn generatie bewonderde Debussy, maar liet zich ook inspireren door de rijke traditie van zijn eigen land.

Bambuquisimo van **León Cardona García** en *Patasdilo* van **Carlos Vieco Ortiz** zijn twee composities in traditionele Colombiaanse muziekstijlen: bambuco en pasillo. Beide vormen hebben maken gebruik van driekwartsmaat, net als de wals. De pasillo – ook wel Bogotá wals genoemd – was een populaire dans bij de elite voor de onafhankelijkheid. De bambuco ontstond in de 19e eeuw en combineert Afrikaanse ritmes met Zuid-Amerikaanse melodieën en Spaanse vorm en structuur. In Cardona's *Bambuquisimo* zijn ook jazzinvloeden te horen. •

Mischa Maisky & Lily Maisky

Geloof, Hoop en Troost

Fauré was er kapot van toen Marianne Viardot de verloving verbrak. Hij was er van overtuigd dat hij een sombere toekomst tegemoet ging. Zijn liefdesverdriet zou in de jaren die volgden onderwerp zijn van verschillende composities. In Saint-Saëns vond hij een goede vriend die hem troost en afleiding bood. Tijdens een salon in zijn huis klonk bijna drie jaar na de breuk voor het eerst het werk voor cello en piano dat drie jaar later als *Élégie* uitgegeven zou worden. Vol weemoed zingt de cello, maar wanneer de piano een bitterzoete herinnering oproept ontspoord de muziek in wanhoop. Het zou een van de laatste romantische uitbarstingen zijn van Fauré. Een hoopvolle tijd brak aan; bij de openbare première in 1883 was zijn nieuwe vrouw hoogzwanger van hun eerste zoon.

Az hit (Der Glaube), *Népdalféle* (Im Volkston) en *Króó György in memoriam* zijn drie korte werken voor cello solo uit de cyclus *Signs, games and messages* van **Kurtág**. Sinds 1989 componeert Kurtág korte werken voor strijkers, soms naar aanleiding van actuele gebeurtenissen, soms met gebruikmaking van eerdere composities. *Az hit* schreef hij midden jaren zestig voor sopraan en piano, op tekst van de 16e-eeuwse Hongaarse prediker Péter Bornemisza. De bewerking voor cello solo voegde hij ruim dertig jaar later toe aan zijn strijkerscyclus. In *Népdalféle* schetst Kurtág in nog geen halve minuut het karakter van Hongaarse volksmuziek. Dalende tonenreeksen klinken in *Króó György in memoriam* als bedachtzame stappen. Hoop spreekt uit het feit dat de reeksen steeds hoger beginnen – de laatste reis van collega componist Kroó gaat ergens naartoe.

Voor *Kaddish*, een van de twee Joodse liederen die **Ravel** componeerde voor de Russische sopraan Alvina-Alvi, gebruikte hij de Aramese tekst van de kaddisj, een van de belangrijkste gebeden in het joodse geloof. Het gebed, waarin God wordt geprezen, wordt ook uitgesproken tijdens de rouw om een overledene. In de muziek van Ravel komen geloof, hoop en troost samen.

Shalygin componeerde zijn *Homage to Alfred Schnittke* voor drie cello's in opdracht van choreografe Lonneke van Leth. Schnittke's liefde voor oude muziek komt tot uitdrukking in de vorm van deze zesdelige suite, die met een sinistere Sarabande begint en met een lyrisch slaapliedje met barokke baslijn eindigt. Schurende dissonanten en glijdende noten geven verdriet een stem, maar de delen hebben steeds een open einde: er is altijd hoop.

Voor zijn *Lamentatio* putte **Sollima** niet alleen uit verschillende culturen rond de Middellandse zee, maar ook uit de tradities van Sicilië, zijn eigen eiland. In de Heilige Week voor Pasen worden overall processies gehouden die het lijden van Christus uitbeelden. De bijbehorende klaagzangen hebben hun oorsprong in Gregoriaanse gezangen. Verdriet, wanhoop, woede en berusting vechten om voorrang in dit virtueuze werk dat door de componist zelf uitgevoerd wordt.

Bevangen door honger en kou kreeg de Franse componist **Messiaen** kleurrijke visioenen tijdens zijn krijgsgevangenschap in de Tweede Wereldoorlog. Hij droomde over engelen die de Apocalyps aankondigden en verwerkte deze ervaring in de >>

muziek die hij in het kamp componeerde. 'Louange a l'Éternité de Jésus' uit zijn *Kwartet voor het einde der tijden* werd tijdens de première op 15 januari 1941 uitgevoerd door medegevangene Étienne Pasquier

en de componist aan de piano. De tempoaanduiding voor de cello is 'oneindig langzaam'. Messiaen bood zijn medegevangenen met zijn visie op de eeuwigheid even een ontsnapping aan het gruwelijke heden. •

Finale NCC – Schumann Celloconcert

De geschiedenis van het *Konzertstück mit Begleitung des Orchesters* is bepaald niet over rozen gegaan. Toen **Schumann** 168 jaar en twee dagen geleden de laatste maatstreep zette was hij er zelf naar verluidt tevreden over. Twee weken eerder had hij in zijn dagboek geschreven dat hij enorm veel zin had om te componeren. Wellicht had de uitvoering van de *Fünf Stücke im Volkston* op zijn veertigste verjaardag die zomer hem weer op het spoor van de cello gezet. Geen cellist waagde zich echter aan het concertstuk. Bijna vier jaren gingen voorbij zonder een enkele uitvoering. De cellist die Schumann hielp met het redigeren van de cellopartij vond het tempo in het eerste deel veel te hoog en voegde eigenhandig enkele vereenvoudigingen door. Intussen dreigde voor Schumann een psychose. Om de stemmen in zijn hoofd het zwijgen op te leggen stortte hij zich op het proeflezen van de uitgave. Zes dagen nadat hij het manuscript op de post deed, probeerde hij zich te verdrinken in de Rijn. Lange tijd bleef zijn vrouw Clara de enige fan van het werk. In haar dagboek schreef ze hoe romantisch en levendig ze de muziek vond, fris en vol humor. 'De interessante wisselwerking tussen cello en orkest is verrukkelijk!' Vreemd genoeg deelde in eerste instantie bijna niemand haar mening. Er was te weinig gelegenheid om als cellist virtuoos uit te pakken, de orkestbegeleiding zou saai en te vol zijn en het werk was onsamenhangend. Critici weten de vermeende zwakte van het werk aan de afnemende

geestelijke gezondheid van de componist. Meer dan een eeuw later vroeg Rostropovitsj Sjostakovitsj zelfs de orkestpartijen op te schonen en een nieuwe orkestratie te maken. Gelukkig zijn er in de afgelopen honderd jaar ook genoeg cellisten geweest die wel de schoonheid in het stuk herkenden, zoals Pablo Casals, Gérard Hekking en Pierre Fournier. Mede dankzij hen heeft Schumanns Celloconcert een vaste plek in de concertzaal verworven.

De wisselwerking tussen solist en orkest vormt in dit concert de grootste uitdaging voor de finalisten van het Nationaal Cello Concours. De cello wordt door het orkest op handen gedragen; de lyrische solopassages worden delicaat omlijst. Vaak ontbreekt in het orkest de eerste tel waardoor de musici afhankelijk zijn van de solist. Wie brengt de intentie van Schumann het beste over? Welke cellist combineert een romantische ziel met lichtvoetige levenslust? •

CELLOFEST 2018

Maya Beiser. 'Cello Rock Star' (Rolling Stone) Maya Beiser presenteert *The Day*, de Europese première van het nieuwe multimedia-project dat Bang on a Can componist David Lang voor haar creëerde. Met Maya's live cello, 4 cello's op tape, de stem van New York's topactrice Kate Valk en een bedwelmende litanie van op internet gevonden zinnestjes, creëert David Lang opnieuw een betoverende klankwereld.

Maarten Vos. Nederlands Soundscape artiest en cellist Maarten Vos is een verhaal apart. In zijn genre is hij uniek en misschien wel de beste. Alsof hij aan het werk is in zijn eigen studio, ingebouwd tussen apparaten, pedalen en knoppen, componeert hij op het podium een nieuwe cellosymfonie die je zowel doet wegdromen als bij de lurven kan pakken.

Harriet Krijgh

Giovanni Sollima

09.30 uur, Grote Zaal

BACH&BREAKFAST

Harriet Krijgh

Johann Sebastian Bach (1685-1750)

Suite nr 1 in G, BWV 1007

- *Prélude*
- *Allemande*
- *Courante*
- *Sarabande*
- *Menuet*
- *Gigue*

10.15 - 12.30 uur, Bimhuis

MASTERCLASS

Matt Haimovitz

10.15 - 12.30 uur, Kleine Zaal

MASTERCLASS

Reinhard Latzko

14.00 uur, Bimhuis

FAMILIEVOORSTELLING (6+)

HELLO CELLO Cellokrijgers

Een productie van Oorkaan en Cello Octet Amsterdam

Cello Octet Amsterdam: Sanne Bijker, Job Greuter, Rares Mihailescu, René van Munster, Alistair Sung, Eduard Ninot Roig, Geneviève Verhage, Susanne Rosmolen

Josephine van Rheenen, Jochem

Stavenuiter, Pim Veulings choreografie

Caecilia Thunnissen, Sanne Bijker artistieke

leiding

Erin Coppens dramaturgie

Sanne Oostervink scenografie

Tim van 't Hof lichtontwerp

Hoe klinkt moed? Ken je de acht Cellokrijgers? Ze zijn soepel, sterk en vingervlug.

Gewapend met cello en strijkstok trekken zij ten strijde en veroveren zij ieders hart.

14.15 uur, Grote Zaal

Holland Baroque & Giovanni Sollima

Giovanni Sollima cello

Holland Baroque

Giovanni Battista Costanzi (1704-1778)

Celloconcert in G

- *Largo assai*
- *Fuga (allegro)*
- *Largo*
- *Allegro ma non presto*

Giovanni Battista Costanzi

Celloconcert in F

- *Andantino*
- *Andantino 'piccato'*
- *Presto*

Giovanni Sollima (1962)

Reflecties op Costanzi (wereldpremière)

Johann Sebastian Bach (1685-1750)

Brandenburgs concert nr 3 in G, BWV 1048

- *[Allegro]*
- *Adagio*
- *Allegro*

Giovanni Sollima

Reflecties op Bach (wereldpremière)

16.30 uur, Grote Zaal

Amsterdam Sinfonietta

Kristina Blaumane cello

Harriet Krijgh cello

Claron McFadden zang

Amsterdam Sinfonietta

Daniel Bard viool en leiding

Kate Moore (1979)

*Arc-en-Ciel, voor 4 cello's** (wereldpremière)

Dobrinka Tabakova (1980)

Celloconcert (Blaumane)

- *Turbulent*
- *Longing*
- *Radiant*

Louis Andriessen (1939)

...miserere...

David Lang (1957)

*Nieuw werk*** (Krijgh, McFadden, wereldpremière)

* Dit werk kwam tot stand in opdracht van de Cello Biënnale Amsterdam en werd financieel mogelijk gemaakt door het Fonds Podiumkunsten.

** Dit werk kwam tot stand als een gezamenlijke opdracht van de Cello Biënnale Amsterdam en Amsterdam Sinfonietta met financiële ondersteuning van de Eduard van Beinum Stichting en het Amsterdams Fonds voor de Kunst

21.00 uur, Grote Zaal

Cello Coupé

Een non-stop carousel van muzikale verrassingen in de theatrale setting van een Parijs Grand Café. Het slotfeest van de Cello Biënnale 2018. Het podium van de Grote Zaal van het Muziekgebouw is een Grand Café dat steeds voller wordt met musici: een band, ensembles en heel veel cellisten. De cafémuziek bestaat uit hoogtepunten van deze Cello Biënnale en op het allerlaatste moment nog weer heel veel nieuws.

Met **Amsterdam Sinfonietta**, **Julian Schneemann**, **Claron McFadden** en **alle nog aanwezige cellisten** **James Murray** licht en projecties

Holland Baroque & Giovanni Sollima

In 2014 koppelde de Cello Biënnale voor het eerst Giovanni Sollima aan Holland Baroque, het bleek een gouden greep. Ook dit keer reflecteert de Siciliaanse cellist/componist op oude muziek met eigen werk. Sollima is tevens de solist in twee werken voor cello en orkest van de vergeten 18^e-eeuwse cellovirtuoos Giovanni Battista Costanzi. Sinds zijn optreden op de Biënnale in 2014 bracht Sollima twee cd's uit met muziek van zijn naam- en landgenoot. Costanzi kwam als 17-jarige in dienst van Kardinaal Pietro Ottoboni in Rome. Ottoboni was een steenrijke fijnproever, ook Corelli en de Alessandro Scarlatti waren bij hem in dienst en Händel componeerde verschillende oratoria voor de kardinaal. Costanzi's carrière verliep voorspoedig en binnen enkele jaren was hij opgeklommen tot kapelmeester van het orkest van de basiliek van San Luigi dei Francesi, de eerste van een reeks belangrijke aanstellingen. Zijn faam als cellovirtuoos was zo groot, dat hij in allerlei geschriften genoemd werd. Tot op hoge leeftijd beheerste hij zijn instrument als geen ander. Er bestaat zelfs een karikatuur van hem, een voorrecht dat slechts aan de meest briljante musici voorbehouden was. Voor eigen gebruik schreef Costanzi sonates en sinfonia's met een hoofdrol voor de cello. Virtuositeit diende slechts een doel: expressie. Hoewel hij waarschijnlijk nooit een voet buiten Rome heeft gezet, is zijn muziek toch doorspekt met internationale invloeden. Hij onderhield contacten met reizigers, diplomaten, adel en musici uit heel Europa. Net als Costanzi is Sollima componist en uitvoerende, beiden stellen

hun creatieve vermogen in dienst van de cello. Zoals Costanzi via de muziek de wereld ontmoette in Rome, zo ontmoet Sollima in zijn eigen composities Costanzi en Bach.

In 1721 – het jaar dat **Costanzi** in dienst trad van Ottoboni – droeg **Bach** zijn *Brandenburgse Concerten* op aan Christian Ludwig, Markgraaf van Brandenburg. Zijn positie aan het hof van Köthen werd wat onzeker en met een hoogst vleierende opdracht viste hij naar een nieuwe aanstelling. Waarschijnlijk is zijn muziek nooit aan het hof van Brandenburg gespeeld, want de markgraaf had onvoldoende musici in dienst. Bach werd netjes voor zijn diensten betaald en de muziek werd zorgvuldig opgeborgen, om pas 130 jaar later weer tevoorschijn te komen. Voor het *Derde Brandenburgse Concert* schrijft Bach drie violen, drie altviolens, drie cello's, contrabas en een klavecimbel voor. Alle musici zijn afwisselend solist en ensemblespeler. Het tweede deel, dat in Bachs handschrift slechts uit twee akkoorden bestaat, stelt musici nog altijd voor raadsels. Heeft Bach het bedoeld als adempauze tussen twee snelle delen? Of is het een uitnodiging aan een solist om eens flink uit te pakken?

Als reflectie op Bach schreef **Sollima** een werk voor de dubbele bezetting, geïnspireerd op de dubbelkorigheid waar Bach zo van hield en die zijn oorsprong heeft in de San Marco basiliek in Venetië. •

Holland Baroque & Giovanni Sollima

Claron McFadden

Kristina Blaumane

Amsterdam Sinfonietta

Amsterdam Sinfonietta

Met *Arc-en-Ciel* schreef **Kate Moore** – winnaar van de Matthijs Vermeulenprijs in 2017 en dit seizoen ‘zielsverwant’ in het Muziekgebouw aan ’t IJ – haar tweede werk voor Amsterdam Sinfonietta. Centraal staan dit keer de vier cellisten uit het orkest, Moore voegde daar een begeleiding van wat ze ‘schaduwinstrumenten’ noemt aan toe. Vaak laat ze zich door de natuur inspireren, maar dit keer vormde het 31-toons Fokker-orgel de inspiratiebron. ‘Ik ben gefascineerd door de zuivere drieklanken van het orgel. Dezelfde reine stemming vind je ook in de flageolettonen van de cello. Deze tonen vormen het uitgangspunt van mijn nieuwe werk.’ Bij de orgelklanken ziet Moore kleuren, een verschijnsel dat bekend staat als synesthesie. ‘Als ik luister naar het Fokker-orgel voel ik me als een vogel die door een regenboog vliegt.’

Voor de tweede editie van de Cello Biënnale in 2008 schreef de Bulgaarse componist **Dobrinka Tabakova** een *Celloconcert* voor Amsterdam Sinfonietta en celliste Kristina Blaumane. Het was een afscheidscadeau voor Blaumane, die jaren aan het orkest verbonden was als solocelliste. De opdracht voor het celloconcert volgde een jaar na de promotie van Tabakova aan King’s College in Londen. Met haar onderzoek naar de muzikale ideeën van de Romeinse filosoof Boethius nog vers in gedachten had op dat moment het bouwen van grotere muzikale structuren haar volle aandacht. Tabakova ziet zichzelf als een muzikale langeafstandsloper en kan soms wel een week werken aan een fragment van tien minuten. Hoe ontwikkelt het materiaal zich, hoe vorm je lange lijnen? Het celloconcert bestaat uit drie delen die naadloos op elkaar aansluiten. Na een turbulente opening en een lyrisch middendeel eindigt het concert opwindend. ‘Ik vind het heerlijk als mensen vol energie en met een blij gevoel de zaal verlaten.’

In 2007 ging *...miserere...* van **Louis Andriessen** in première. Voor dit oorspronkelijk voor strijkkwartet geschreven werk vond Andriessen zijn inspiratie in een boek over een 16e-eeuwse alchemist die op zoek is naar melodieën met magische krachten. Andriessen varieerde op het mythische *Miserere mei, Deus* van Gregorio Allegri, gecomponeerd voor missen in de lijdentijd rond 1630. Het was verboden deze muziek buiten de Sixtijnse kapel te laten klinken, maar het Vaticaan had buiten Mozart gerekend. Hij hoorde de muziek, onthield elke noot en schreef na afloop het hele werk uit z’n hoofd op. Directe aanleiding voor het werk van Andriessen waren de bezuinigingen die het Schönberg Kwartet boven het hoofd hingen. ‘Ik ga een *Miserere* voor

jullie schrijven en dat wordt op het ministerie uitgevoerd’, beloofde Andriessen. Zijn melodie bezat helaas geen magische krachten, in 2009 hield het Schönberg Kwartet op te bestaan.

Bang on a Can-componist **David Lang** componeerde op verzoek van de Cello Biënnale een nieuw werk voor cellist Harriët Krijgh, sopraan Claron McFadden en Amsterdam Sinfonietta. Eigenlijk is het toeval dat de cello een belangrijke rol is gaan spelen in het werk van Lang. ‘Toen Bang on a Can All-Stars ontstond, hadden we niet een ideale combinatie van instrumenten voor ogen. We verzamelden een groep ongelofelijk goede musici om ons heen en samen met hen zijn we gegroeid. Alles wat ik weet over de cello heb ik van Maya Beiser geleerd. Doordat ik voor haar componeerde, heb ik geleerd hoe de cello werkt, hoe hij goed klinkt. En hoe hij klinkt als David Lang.’ Over zijn nieuwe werk wil hij bij het ter perse gaan van het programmaboek nog niks kwijt. ‘Het is nog niet af en er kan nog van alles veranderen...’ •

Nicolas Altstaedt (1982) studeerde aan de Hochschule für Musik in Berlijn bij Boris Pergamenschikow en later bij Eberhard Feltz. Altstaedt speelt veel en graag hedendaagse muziek, onder meer van Thomas Ades, Jörg Widmann, Matthias Pintscher, Fazil Say, Sofia Gubaidulina en Moritz Eggert. Hij gaf de première van het celloconcert van Georg Friedrich Haas, speelde ter gelegenheid van de 85e verjaardag van György Kurtág diens concert voor cello en piano en bij de 60e verjaardag van Wolfgang Rihm diens celloconcert 'Versuchung'. Sinds 2012 is Nicolas Altstaedt artistiek leider van het Internationales Kammermusikfest Lockenhaus, waar hij Gidon Kremer opvolgde en sinds 2014 is hij ook dirigent van de Haydn Philharmonie met welk orkest hij dit jaar een tournee maakte in China en Japan.

Monique Bartels studeerde bij Jean Decroos aan het Amsterdams Muzieklyceum. Zij maakte jarenlang deel uit van meerdere kamermuziekensembles in Nederland en daarbuiten. Ton de Leeuw schreef voor haar 'Apparence I pour violoncelle solo'. Peter Jan Wagemans droeg zijn compositie 'Worauf hoffen', voor 2 cello's, aan haar op. Monique werkte lange tijd samen met Coosje Wijzenbeek. Haar jong talent leerlingen waren de cellisten van de Fancy Fiddlers en de vele kamermuziek formaties daaruit. Monique Bartels was jarenlang verbonden aan het Koninklijk Conservatorium te Den Haag en het Conservatorium van Amsterdam. Zij was vanaf het eerste moment betrokken bij de oprichting van het Nationaal Cello Concours en de Cello Biënnale Amsterdam. Tot en met de zesde editie tevens als bestuurslid.

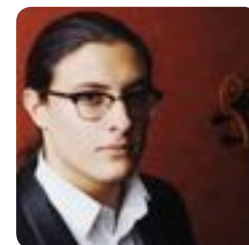
De Amerikaanse celliste **Ashley Bathgate** is een grote naam in de nieuwe muziek. Ze is de celliste van het internationaal befaamde sextet *Bang on a can All-Stars*. Bathgate inspireert componisten uit de hele wereld tot het schrijven van nieuwe cellomuziek. In 2014 gaf ze met ASKO|Schönberg de première van het nieuwe celloconcert van de in Nederland werkende Australische componiste Kate Moore. Die samenwerking leidde tot *Stories for Ocean Shells*, een cd project met solowerken van Moore. Als celliste van de Bang on a Can All-Stars is ze de ambassadrice van de vele werken voor cello van de drie Boac componisten Julia Wolfe, David Lang en Michael Gordon. De laatste schreef in opdracht van de Cello Biënnale voor haar het 60 minuten durende nieuwe solowerk *House Music*, dat ze tijdens de Cello Biënnale vier keer zal uitvoeren, telkens voor niet meer dan 30 toehoorders.

Kristina Blaumane (Riga, Letland) studeerde aan de Letse Muziek Academie en aan de Guildhall School of Music & Drama in Londen. Vanaf 1988 was ze solocellist bij Amsterdam Sinfonietta en in 2007 werd ze benoemd tot eerste en solocellist van het London Philharmonic Orchestra. Naast haar vele optredens als solist is ze een fervent kamermuziekspeler. Ze speelde onder meer met Isaac Stern, Yo Yo Ma, Mischa Maisky, Yuri Bashmet, Gideon Kremer, Leiv Ove Andsnes en Janine Jansen. Kristina is een groot voorvechter van nieuwe muziek. Ze speelde een groot aantal wereldpremières en verschillende werken werden speciaal voor haar geschreven, waaronder celloconcerten van Dobrinka Tabakova, Kristaps Pētersons, Pēteris Plakidis en Artem Vassiliev. In 2008 speelde ze op de Cello Biënnale de première van het celloconcert van Dobrinka Tabakova.

Lidy Blijdorp is een jonge celliste met een enorme vertelkracht. In 2006 ontving zij tijdens het eerste Nationaal Cello Concours de Aanmoedigingsprijs en werd zij geprezen vanwege haar 'onthutsende muzikaliteit'. Lidy studeerde *cum laude* af in Den Haag, Amsterdam en Parijs, en ontving haar Artiesten Diploma aan de prestigieuze Koningin Elisabeth Kapel. Ze studeerde bij Monique Bartels, Michel Strauss en Gary Hoffman. Lidy gaf recitals in New York, Frankrijk, Zwitserland en Japan. In Madrid gaf ze een Beethoven recital met Maria João Pires. Als soliste speelde Lidy met orkesten als het State Hermitage Orchestra, Orchestre Philharmonique Royal de Liège, het Nederlands Blazers Ensemble, het Orkest van de 18e Eeuw en het Orkest van het Oosten. Lidy bespeelt de prachtige Italiaanse cello van Anner Bijlsma, gemaakt door Celeste Farotti, haar ter beschikking gesteld door het Nationaal Muziekinstrumenten Fonds.

Santiago Cañón Valencia (Colombia, 1995) begon op 4-jarige leeftijd met cello spelen en kreeg les van Henryk Zarzycki, James Tennant en Andrés Diaz. Op dit moment studeert hij bij Wolfgang Emanuel Schmidt aan de Kronberg Academy. Santiago Cañón Valencia behaalde diverse prijzen, waaronder een eerste prijs bij de 2016 Carlos Prieto International Cello Competition en een derde prijs bij de vorig jaar voor het eerst gehouden Koningin Elisabethwedstrijd voor cello in Brussel. Als solist speelde hij onder meer met de Moskou Solisten onder Yuri Basmety, het Brussels Philharmonic, het National Symphony Orchestra of Colombia, het Hongaars Radio Symfonie Orkest en het Orpheus Chamber Orchestra. Ook trad hij op bij het Cartagena Festival Internacional de Música en nam hij deel aan de Verbier Festival Academy.

Colin Carr (Liverpool, 1957) begon op zijn 5^e jaar met cello spelen. Drie jaar later werd hij uitgekozen om aan de Yehudi Menuhin School of Music verder te studeren. Eerst kreeg hij daar les van Maurice Gendron en later van William Pleeth. In 1998 werd hij benoemd tot professor aan de Royal Academy of Music. Ook gaf hij meer dan 16 jaar les aan het New England Conservatory in Boston. In 2020 werd hij benoemd als professor aan de Stony Brook University in New York. Colin Carr is lid van het Golub-Kaplan-Carr pianotrio waarmee hij wereldwijd heeft opgetreden, zowel bij concerten als op vele internationale muziekfestivals. Ook treedt hij regelmatig op met het Guarneri Quartet en het Emerson Quartet. Colin Carr maakte opnames van alle Bach suites maar ook van het complete werk voor cello en piano van Beethoven, Schumann, Mendelssohn en Brahms.

De van oorsprong Zuid-Koreaanse **Hayoung Choi** (Bielefeld, 1998) leerde cello spelen van Hyoung Won Chang en Myoung-Wha Chung aan het Korean National Institute for the Gifted in Arts in Korea en studeerde later aan de Purcell School of Music in Hertfordshire, Engeland bij Alexander Boyarsky. Van 2014 tot 2017 studeerde ze bij Frans Helmerson en sinds 2017 bij Wolfgang Emanuel Schmidt aan de Kronberg Academy. De jonge celliste is een veel gevraagd solist bij de belangrijkste Zuid-Koreaanse orkesten maar treed ook op in Europa onder meer met Camerata Salzburg en op het St Moritz Festival. Hayoung Choi bespeelt een Domenico Montagnana cello uit 1733, haar ter beschikking gesteld door John en Arthur Beare.

Chu Yi-Bing (China, 1966) kreeg op 8-jarige leeftijd zijn eerste cellolessen van zijn vader, die docent was aan het Conservatorium van Beijing. In 1983 vertrok hij naar Frankrijk waar hij bij Maurice Gendron aan het Conservatoire National Supérieur de Musique in Parijs studeerde. In 1987 studeerde hij daar *summa cum laude* af. Chu Yi-Bing werkte samen met het Ensemble Intercontemporain en werd solocellist van het Basler Kammerorchester en andere orkesten. Na 21 jaar keerde Chu Yi-Bing terug naar China waar hij sindsdien les geeft aan het Conservatorium van Beijing. Met het door hem opgerichte, uit 12 cellisten bestaande *Chu Yi-Bing Cello Ensemble* treedt hij overal in China op met een programma van Chinese en Europese kamermuziek. Chu Yi-Bing is oprichter en artistiek directeur van het cello festival *Super Cello*, dat voor het eerst plaatsvond in 2017 in Beijing.

Roel Dieltiens (Antwerpen, 1956) bespeelt zowel de barokcello als de moderne cello. Hij studeerde onder meer bij André Navarra in Detmold en bij Pierre Fournier in Genève. Hij speelde in belangrijke concertzalen over de hele wereld, zowel als solist als in het door hem opgerichte Ensemble Explorations. Dieltiens maakte een groot aantal cd-opnames met onder andere alle cellosuites van J.S. Bach. Voor deze laatste serie cd's kreeg hij zowel een KLARA-onderscheiding als de Caecilia Prijs. Diverse componisten hebben speciaal voor hem stukken geschreven. Roel Dieltiens is professor aan de Hochschule der Künste in Zürich en aan het Lemmens Instituut in Leuven. Hij was jurylid bij veel muziekcompetities waaronder de Koningin Elisabethwedstrijd 2017 voor cello en het Nationaal Cello Concours, al bij de eerste Cello Biënnale van 2006 als ook bij die van 2008 en 2014.

Maya Fridman (Moskou, 1989) is een veelzijdige celliste die niet vast wil zitten in één enkel genre. Hoewel zij haar achtergrond in de klassieke muziek heeft, speelt ze net zo lief en net zo veel folk, rock, jazz en nieuwe muziek. De afgelopen zeven jaar heeft Maya regelmatig in Nederland en Duitsland opgetreden. In 2013 ontving ze de prijs van Beste Muzikant van de *Grote Prijs van Nederland*. Daarnaast zette ze veel succesvolle projecten op, zoals recent haar samenwerking met pianiste Tomoko Mukaiyama. Haar laatste album bevat een eigen arrangement van Prokofiev's opera *The Fiery Angel* voor piano en cello dat ze samen met pianist Artem Belogurov speelt. In de Biënnale van 2016 was Maya hoofdrolspeler en medebedenker van de muziektheatervoorstelling *De Meester en Margarita*. Maya is musician-in-residence bij Gaudeamus en is een van de finalisten van de Dutch Classical Talent Award 2018/2019.

Alban Gerhardt (Berlijn, 1969) behoort ontegenzeggelijk tot de grote cellisten van onze tijd. Zijn klank is helder en zijn interpretaties vallen op door hun originaliteit. Bekende werken worden opnieuw ontdekt, onbekend repertoire komt weer tot leven. Zijn samenwerkingen met componisten als Unsuk Chin, Pëteris Vasks en Brett Dean getuigen van zijn interesse in uitbreiding van het cellorepertoire. Een groeiend publiek volgt de podiumpresentaties van Gerhardt, die oude luister en concertconventies tracht te doorbreken om zo de weg naar klassieke muziek voor jongeren te openen, onder meer door te spelen in scholen, ziekenhuizen, treinen, jeugdgevangenissen en andere publieke ruimtes. Begin 2017 richtte Gerhardt #Musicians4UnitedEurope (www.musicians4unitedeurope.com) op, een groep internationale musici die samenwerken om met behulp van hun muziek tot een verenigd en democratisch Europa te geraken.

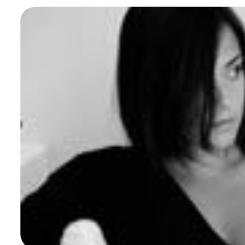
Matt Haimovitz (Bat Yam, 1970) werd geboren in Israël maar groeide op in de Verenigde Staten. Vanaf zijn twaalfde jaar kreeg hij les van Leonard Rose. Speciaal voor deze lessen verhuisde hij met zijn ouders van Palo Alto naar New York. In 1986 had hij zijn eerste grote tournee met Zubin Mehta en het Israel Philharmonic Orchestra. Hierna volgde een indrukwekkende carrière met concerten met de belangrijkste Amerikaanse, Europese en Aziatische orkesten. Rond 2000 realiseerde Haimovitz zich dat er maar weinig mensen van zijn eigen leeftijd naar zijn concerten kwamen. Hij weet dat aan de doorgaans nogal formele concertzalen en begon niet-standaard klassiek en niet-klassiek repertoire te spelen op allerlei ongebruikelijke plaatsen zoals koffiehuisen, nachtclubs en bars. Na een 20-jarige verbintenis met Deutsche Grammophon richtte hij zijn eigen onafhankelijk platenlabel op: Oxingale Records. Matt Haimovitz breidt zijn repertoire nog steeds uit met opdrachten aan componisten en onverwachte arrangementen.

Narek Haknazaryan (Yerevan, Armenië, 1988) werd geboren in een familie van musici: zijn vader was een violist, zijn moeder een pianist. Hij studeerde cello aan het Conservatorium van Moskou bij Alexey Seleznyov en aan de Sayat-Nova School of Music in Yerevan bij Zareh Sarkisyan. Hij werd enige tijd begeleid door Mstislav Rostropovitsj en studeerde ook bij Lawrence Lesser aan het New England Conservatory of Music. Nadat hij in 2011 de 1e prijs behaalde bij het Internationaal Tsjaikovski concours nam zijn carrière een grote vlucht. Sindsdien speelt hij als solist bij vele belangrijke internationale orkesten en wordt hij gezien als een van de beste cellisten van zijn generatie. Narek Haknazaryan bespeelt een Joseph Guarneri cello uit 1707 en F.X. Tourte and Benoit Rolland strijkstokken.

Victor Julien-Laferrrière (Parijs, 1990) begon zijn studies aan het Conservatorium van Parijs en studeerde vervolgens bij Heinrich Schiff aan de Universität für Musik und darstellende Kunst in Wenen en aan het Mozarteum van Salzburg bij Clemens Hagen. In 2017 won hij de eerste Koningin Elisabethwedstrijd voor cello en in 2018 was hij winnaar van de Victoire de la Musique Classique in de categorie instrumentaal solist. Samen met Adam Laloum en Mi-Sa Yang richtte hij het Trio Les Esprits op. Een cd met sonates, opgenomen met pianist Adam Laloum bij Mirare, kreeg in 2016 een Diapason d'Or. Victor Julien-Laferrrière trad op met o.a. het Orchestre Philharmonique de Radio France en het Orchestre National d'Île-de-France. Afgelopen herfst speelde Victor samen met Adam Laloum tijdens de Sneak Preview de 7 Variaties over 'Bei Männern, welche Liebe fühlen' van Ludwig van Beethoven.

Caroline Kang (1980) studeerde moderne- en barokcello aan de Eastman School of Music (Rochester, NY), Ithaca College School of Music, Cornell University en het Koninklijk Conservatorium Den Haag. Haar belangrijkste docenten waren Steven Doane, Elizabeth Simkin, en Jaap ter Linden. Ze volgde masterclasses bij Yo-Yo Ma, Michel Strauss, Wieland Kuijken, Vittorio Ghielmi en Anner Bijlsma en werkte veelvuldig samen met deskundigen op het gebied van de vroege muziek zoals Neal Zaslaw en Malcolm Bilson. Caroline streeft ernaar om - waar mogelijk - authentieke, historische technieken toe te passen in haar spel waaronder zowel het bovenhands als het onderhands strijken. Ze was een van de oprichters van het Tarab Cello Ensemble dat meer dan 20 nieuwe werken voor cello octet liet schrijven. Caroline Kang is op het ogenblik docent aan het Koninklijk Conservatorium Den Haag.

Sheku Kanneh-Mason (Nottingham, U.K. 1999) is winnaar van de BBC Young Musician of the Year competition 2016. Hij maakte reeds succesvol zijn debuut bij het Tonhalle Orchestra Zürich en het Barcelona Symphony Orchestra. In januari 2018 kwam zijn eerste cd, *Inspiration*, uit bij Decca Classics waarop hij onder meer Sjostakovitsj' 1^e celloconcert speelt met het City of Birmingham Symphony Orchestra onder Mirga Gražinytė-Tyla. In mei 2018 leerde het grote publiek hem kennen door zijn optreden tijdens de bruiloft van prins Henry en Meghan Markle op Windsor Castle. Sheku is momenteel student aan de Royal Academy of Music, waar hij bij Hannah Roberts studeert. Hij bespeelt een Antonius en Hieronymus Amati cello (ca.1610) in bruikleen vanuit een privécollectie.

Ivan Karizna (Wit-Rusland, 1992) begon op 7-jarige leeftijd met cello spelen. Hij kreeg les van de bekende cellopedagoog Vladimir Perlin. Daarna studeerde hij bij Jérôme Pernoo aan het Conservatoire National Supérieur in Parijs. Ivan Karizna was laureaat bij een groot aantal internationale celloconcoursen waaronder een 5e prijs bij de Koningin Elisabethwedstrijd voor cello in 2017 waar hij ook als publieksleveling de Canvas-Klaraprijs won. Hij trad op met een aantal bekende orkesten zoals de Moscow Virtuosi, het Mariinsky Theater Symfonie Orkest, het St Petersburg Philharmonisch Orkest, en het Orchestre Philharmonique de Strasbourg. Ook speelde Ivan Karizna op festivals als het Yuri Bashmet International Music Festival en het Festival International de Colmar. In 2017 bracht hij met begeleiding van Eliane Reyes, zijn eerste cd uit op het Soupîr label met werken van Russische componisten. Ivan bespeelt een cello van Bernardel (Parijs, 1867).

Anastasia Kobekina (Jekaterinaburg, Rusland, 1994) is een van de meest veelbelovende cellisten van haar generatie. Al op haar zesde jaar maakte ze haar debuut als soliste bij een orkest en sindsdien trad ze op met een groot aantal befaamde orkesten zoals Kremerata Baltica, het Konzerthausorchester Berlin, de Wiener Symphoniker, en het Mariinsky Theater Orchestra. Ze speelde onder dirigenten als Krzysztof Penderecki, Heinrich Schiff, Vladimir Spivakov en Valery Gergiev. Ze heeft een grote passie voor kamermuziek en speelde samen met onder meer Gidon Kremer, Yuri Bashmet, Giovanni Sollima, Fazil Say, Vladimir Spivakov en Andras Schiff. Na haar studie bij Frans Helmerson aan de Kronberg Academy studeerde ze bij Jens Peter Maintz aan de Universität der Künste Berlin. Op het ogenblik zet ze haar studie voort aan het Conservatoire National Supérieur de Musique de Paris bij Jérôme Pernoo. Anastasia bespeelt een Giovanni Baptista Guadagnini cello uit 1743.

De Zweedse cellist **Jakob Koranyi** (Stockholm, 1983) heeft zich inmiddels een vaste plek verworven op de klassiek muziekpodia als een van de meest interessante jonge solisten. Hij kreeg veelvuldig lof toegezwaid voor zijn grote virtuositeit en zijn diverse en innovatieve programmatische keuzes. Hij maakte wereldwijd uitgebreide tournees zowel als solist als recital-speler. Hoogtepunten in afgelopen seizoenen waren optredens met het Stockholm Royal Philharmonic Orchestra, Hong Kong Philharmonic Orchestra, New Zealand Symphony Orchestra en het Arctic Philharmonic Orchestra onder dirigenten als Sakari Oramo, Jean-Pascal Tortellier, David Atherton, Jaime Martin en Christian Lindberg. In 2012 speelde Jakob Koranyi op de Cello Biënnale Tan Dun's *Snow in June* samen met dansers van LeineRoebana. Dit optreden leidde tot een hechte samenwerking met danser Heather Ware en daarmee tot een nieuw programma voor dansers en cello-ensemble, *Battle Abbey* waarvoor Koranyi de muziek schreef.

Harriet Krijgh won in 2012 zowel de Eerste Prijs als de Publieksprijs tijdens het Nationaal Cello Concours. In datzelfde jaar richtte ze haar eigen festival op in Feistritz onder de naam *Harriet & Friends* en in juni 2017 nam ze het stokje over van Janine Jansen als artistiek leider van het Kamermuziekfestival Utrecht. In 2015/2016 werd Krijgh verkozen tot *Rising Star* door de European Concert Hall Organisation (ECHO). Ze treedt regelmatig op in de grootste zalen en werkt geregeld samen met orkesten in binnen- en buitenland. Ook vormt ze een vast kwartet met Baiba en Lauma Skride en Lise Berthaud en werkt ze samen met Quator Arod en het Signum Saxophone Quartet. Sinds 2017 geeft ze les aan de Musik und Kunst Privatuniversität der Stadt Wien. Krijgh bespeelt een cello van Giovanni Paolo Maggini uit 1620.

Reinhard Latzko (Freising, Duitsland) is één van de meest vooraanstaande en gewilde pedagogen in Europa, en een veelgevraagd docent voor Masterclasses in de hele wereld. Hij studeerde cello bij Jan Polasek, Martin Ostertag en Heinrich Schiff. Hij was prijswinnaar bij verschillende nationale en internationale concoursen. Van 1987 tot 2003 was Reinhard Latzko solocellist bij het SWR-Symphonieorchester Freiburg. Hij was kamermuziekpartner van onder meer Markus Schirmer, Heinrich Schiff, Christian Tetzlaff, Gustav Rivinius, Ernst Kovacic en Christian Altenburger en was solist bij verschillende Europese orkesten. Sinds enige jaren is hij ook succesvol als orkestcoach. Bij onder meer Het Balletorkest en Ensemble Resonanz in Hamburg. In 1988 volgde hij Boris Pergamenschikow op als cello docent aan de muziekacademie van Basel, een positie die hij tot 2005 vervulde. Sinds 2003 is hij professor aan de Universität für Musik und darstellende Kunst Wien.

Mischa Maisky (Riga, 1948) is één van de meest spraakmakende cellisten van zijn generatie. Hij begon zijn cellostudie aan het Conservatorium van Leningrad en vervolgde die bij Mstislav Rostropovitsj in Moskou. Ook studeerde hij korte tijd intensief bij een andere Russische cello-legende, Gregor Piatigorsky. Bij de vele optredens die hij gaf en bij de grote hoeveelheid plaat- en cd-opnames die hij heeft gemaakt werkte hij veelvuldig samen met musici als de pianisten Martha Argerich, Radu Lupu en Sergio Tiempo, de violisten Gidon Kremer en Janine Jansen en de dirigenten Leonard Bernstein, Zubin Meta, Vladimir Ashkenazy, Daniel Barenboim en Giuseppe Sinopoli. De laatste jaren wordt hij vaak op de piano begeleid door zijn dochter Lily Maisky. Tijdens zijn laatste verblijf op de Cello Biënnale (2014) werd een documentaire over hem gemaakt en speelde hij Don Quixote van Strauss, maar ook op Cello Coupé met 2CELLOS.

Jean-Guihen Queyras (Montreal, 1967) was vanaf het begin bij de Cello Biënnale betrokken en sindsdien gaf hij vele memorabele concerten tijdens de Biënnale. Queyras staat bekend om zijn brede repertoire. Hij vertolkt de celloconcerten van Haydn en Vivaldi maar speelt ook muziek van Dallapiccola, Kurtag, Ligeti, Webern, Boulez en Gilbert Amy. Hij maakt deel uit van verschillende kamermuziekensembles, waaronder het Arcanto Quartet, een pianotrio met Isabelle Faust en Alexander Melnikov en een kwartet waarin hij samen met de zorb-specialisten Kevan en Bijan Chemirani en de kemeççe-speler Sokratis Sinopoulos optreedt. In 2016 was hij tijdens de Biënnale de solist in Nomaden van Joël Bons, speciaal gecomponeerd voor Queyras en het Atlas Ensemble. Queyras is docent aan de Musikhochschule in Freiburg en artistiek leider van het festival Rencontres Musicales de Haute-Provence. Hij bespeelt een cello van Giuffredo Cappa uit 1696, ter beschikking gesteld door het Mécénat Musical Société Générale.

Giovanni Sollima (Palermo, 1962) studeerde cello bij Giovanni Periera en Antonio Janigro en compositie bij zijn vader en Milko Kelemen. Hij is een waar cellovirtuoos. Sollima is, letterlijk en figuurlijk een buitengewone componist. Hij communiceert met muziek die barst van de mediterrane ritmes, vol van typisch Italiaanse melodieën en hij bestrijkt alle stijperiodes, van de Jura van de Cello - zoals hij de periode van de Barok noemt - tot aan Metal. Hij voert voornamelijk zelf zijn eigen composities uit en draagt zo in hoge mate bij aan het scheppen van nieuw repertoire voor de cello. Zijn publiek is zeer divers en strekt zich uit van liefhebbers van klassieke muziek tot jonge metalheads. Giovanni Sollima speelt ze allemaal plat op zijn cello van Francesco Ruggieri uit 1679. Tijdens de Biënnale 2018 ontvangt Giovanni Sollima de prestigieuze Anner Bilsma Award.

Kian Soltani (Bregenz, Oostenrijk 1992) werd geboren in een familie van Perzische musici en begon al op zijn 4^e jaar met cello spelen. Op zijn 12^e werd hij toegelaten tot de klas van Ivan Monighetti aan de Musik-Akademie Basel. In 2014 verwierf hij een beurs van de Anne-Sophie Mutter Foundation waarmee hij aan de Duitse Kronberg Academy zijn verdere studie afrondde binnen het Young Soloist Programme. Later ontving hij ook nog verdere muzikale training aan de Internationale Musikakademie im Fürstentum Liechtenstein. Kian won verschillende internationale concoursen: het Karl Davidoff Concours in Letland, het Antonio Janigro Concours in Kroatië en het Paolo Concours in Finland. In januari 2018 verscheen zijn debuutalbum op Deutsche Grammophon samen met de pianist Aaron Pilsan. Kian Soltani bespeelt de 'London' Stradivarius 1694 cello, hem ter beschikking gesteld door de J & A Beare International Violin Society.

Mela Marie Spaemann studeerde cello bij Reinhard Latzko aan de Universität für Musik in Wenen en bij Valter Dešpalj aan de Muzička Akademija in Zagreb. Ze won de International Johannes Brahms Competition in Pörtlach (Oostenrijk). Mela Marie Spaemann treedt regelmatig op als solist, onder meer met het North German Philharmonic Orchestra, het Zagreb Philharmonic Orchestra en het Croatian Chamber Orchestra en is een graag geziene gast op internationale muziekfestivals. Naast al deze klassieke optredens treedt ze ook op als singer-songwriter waarbij ze haar eigen, gevoelige, veelal verhalende liedjes zingt, begeleid door haar eigen 'one-woman orkest': haar cello en een loopstation.

Mick Stirling studeerde bij Leonard Stehn en Raphael Wallfisch aan de Guildhall School of Music. Hij vervolgde zijn opleiding aan het Banff Centre in Canada en bij Lawrence Lesser aan het New England Conservatory in Boston (V.S.). Andere belangrijke mentoren waren David Takeno, Hans Keller, Louis Krasner, Eugene Lehner, Colin Carr en Bernard Greenhouse. Van 1989 tot 1997 was Stirling de cellist van het Ensemble Modern in Frankfurt. Ook was hij lid van het Raphael Ensemble en het Brindisi Quartet. Stirling ontving de Preis der Deutschen Schallplattenkritik voor zijn opname van het celloconcert van Hindemith met Marcus Stenz en Ensemble Modern. Op dit moment is Stirling aanvoerder van de cellogroep bij het Radio Philharmonisch Orkest, lid van Nieuw Amsterdams Peil, het Quimias String Trio en docent aan het Conservatorium van Amsterdam.

Michel Strauss studeerde in Frankrijk bij Paul Tortelier en Maurice Gendron, en bij Aldo Parisot in de Verenigde Staten. Sinds 1987 geeft hij les aan het Conservatoire Supérieure van Parijs. Daarnaast geeft hij les aan de conservatoria van Groningen en Den Haag. Strauss heeft samengewerkt met een aantal belangrijk hedendaagse componisten zoals Maurice Béjart, Luciano Berio, Pierre Boulez, Henri Dutilleux, Philippe Hersant, en Krzysztof Penderecki waarvan een aantal hun werk aan hem opdroegen. Als speler van kamermuziek speelde Strauss samen met pianisten als Jean-Claude Pennetier, Georges Pludermacher en Henriette Puig-Roget, violisten Gérard Jarry, Tibor Varga and Sandor Vegh, en altviolisten Gérard Caussé, Serge Collot en Bruno Pasquier evenals met zijn vroegere leraar Aldo Parisot. Michel Strauss is oprichter en artistiek leider van het kamermuziekfestival Musique de Chambre à Giverny in Frankrijk.

Arnau Tomàs (Barcelona) is een veelzijdig cellist die een carrière als solist combineert met een groot aantal activiteiten binnen de kamermuziek. Zo is hij onder meer oprichter en cellist van het befaamde Cuarteto Casals en het Ludwig Trio. Naast talloze cello recitals en optredens als solist bij diverse orkesten is hij ook regelmatig te gast bij belangrijke festivals. Hij maakte een groot aantal cd's waarvan de opnames met de cellosuites van Bach (2014) en die met de sonates en de variaties van Beethoven (2016) veel aandacht trokken. Zijn bijzondere interpretatie van de Bach-suites leidde al in 1992 tot een optreden in de Masterclass van Yo-Yo Ma in het Concertgebouw, gewijd aan de solosuites van Bach. Naast zijn concertactiviteiten is Arnau Tomàs gastdocent aan de Hochschule für Musik in Keulen en geeft hij masterclasses in Europa en in de Verenigde Staten.

Geneviève Verhage deed haar Bachelor-examen aan het Koninklijk Conservatorium te Den Haag bij Monique Bartels en haar Master aan The Royal College of Music te Londen bij Melissa Phelps. Lessen die van grote invloed waren op de ontwikkeling van haar spel kreeg ze van Jean-Guihen Queyras, Bernard Greenhouse, Luc-Marie Aguera en het Kronos Quartet. Naast optredens in de klassieke concertzalen is Geneviève ook regelmatig te bewonderen in theatervoorstellingen. Ze maakte tournees met Orkater/Via Berlin, Oorkaan, Opera Zuid/ICK en speelt regelmatig met Leine Roebana, Circus Treurdier en Nynke Laverman & Sytze Pruiksmá. Ze maakt deel uit van Cello Octet Amsterdam en speelt regelmatig met het Radio Filharmonisch Orkest, Pynarello, het Paradiso Orchestra, s.t.a.r.g.a.z.e., en Maarten Ornstein. Geneviève bespeelt een Hippolyte Silvestre cello (1865) haar ter beschikking gesteld door het Nationaal Muziekinstrumenten Fonds.

Quirine Viersen kreeg haar eerste lessen van haar vader Yke Viersen, tot voor kort cellist in het Koninklijk Concertgebouworkest. Aan het Conservatorium van Amsterdam kreeg ze les van Jean Decroos en later van Dmitry Ferschtman. Ze sloot haar opleiding af aan het Mozarteum Salzburg bij Heinrich Schiff. Quirine won vele prijzen tijdens internationale competities. In 1994 was zij de eerste Nederlandse laureaat in de Tsjajkovski Competitie. Samen met pianist Silke Avenhaus vormde ze in 1996 een duo en nam ze 5 cd's op met romantische en hedendaagse muziek. Ook haar opnames van de solosuites van Bach en Britten werden met groot enthousiasme ontvangen. Ze soleerde met grote orkesten in Nederland en daarbuiten, zoals het Koninklijk Concertgebouworkest en de Wiener Philharmoniker. Quirine bespeelt een cello van Joseph Guarnerius Fillius Andrea uit 1715, mogelijk gemaakt door het Nationaal Muziekinstrumenten Fonds.

Alexander Warenberg

won in 2016 de 1^e Prijs en Publieksprijs tijdens het Nationaal Cello Concours. Sinds zijn 5^e jaar speelt hij cello. Vanaf zijn 8^e jaar kreeg hij les van Monique Bartels. Vanaf oktober 2016 studeert Alexander bij Frans Helmerson aan de Barenboim-Said Akademie in Berlijn. Alexander treedt zowel solistisch als in kamermuziekverband op. Hij soleerde onder meer met de Zagreb Soloists op het Antonio Janigro Festival in Kroatië. In kamermuziekverband trad Alexander op met Menahem Pressler, Paolo Giacometti en Lucas Jussen. Alexander won de 1^e prijs op het Britten cello concours en het nationaal concours van de Stichting Jong Muziktalent Nederland. Ook op het internationale celloconcours 'Antonio Janigro' in Kroatië won hij de 1^e prijs. Hij heeft gespeeld op verschillende festivals zoals het Internationale Kamermuziekfestival van Janine Jansen in Utrecht en het Grachtenfestival in Amsterdam.

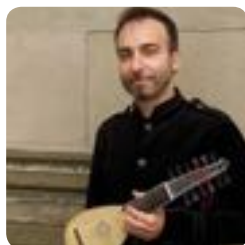
Cellist Sietse-Jan Weijenberg

studeerde aan de conservatoria van Groningen en Parijs bij Jan-Ype Nota en Michel Strauss, en volgde masterclasses bij onder anderen János Starker en Natalia Gutman. In 2009 bereikte hij als eerste Nederlander de finale van het Rostropovitsj Concours. Sinds 2010 speelde hij bij diverse orkesten zoals het Residentie Orkest, het Noord Nederlands Orkest en het Koninklijk Concertgebouworkest. In 2013 kreeg hij een vaste positie bij het Nederlands Kamerorkest. Sietse-Jan Weijenberg trad regelmatig op als solist bij onder meer Amsterdam Sinfonietta, het Nederlands Studenten Orkest en het Orchestre de Paris. Recent speelde hij met groot succes bij zijn eigen Nederlands Kamerorkest het Celloconcert nr. 3 van C.Ph.E. Bach. Sietse-Jan is één van de zes cellisten die een Bach cellosuite speelt tijdens Bach&Breakfast 2018. Nog weer een heel ander talent toont hij tijdens CELLOFEST als hij in het Bimhuis staat met Weijenberg & Kliphuis.

Jordi Savall

(Igualada, Catalonië, 1941) geldt al sinds de jaren 70 als een van de leidende figuren in de wereld van de Oude Muziek. Samen met Montserrat Figueras, richtte hij de ensembles *Hespèrion XXI* (1974), *La Capella Reial de Catalunya* (1987) en *Le Concert des Nations* (1989) op. Savall maakte meer dan 230 cd-opnames waarmee hij een grote hoeveelheid prijzen en onderscheidingen in de wacht sleepte, waaronder een Grammy Award. Hij gebruikt bij zijn concerten muziek als een instrument om begrip en vrede te kweken tussen mensen en culturen die vaak vijandig tegenover elkaar staan. In 2008 werd Jordi Savall door de Europese Unie benoemd tot Ambassadeur voor Interculturele Dialoog en kreeg hij - samen met Montserrat Figueras - de titel 'Artist for Peace' binnen het 'Good Will Ambassadors' programma van de UNESCO. Jordi Savalls vruchtbare muzikale carrière brachten hem velle nationale en internationale onderscheidingen, waaronder eredoctoraten van vier universiteiten.

Mirko Arnone

(Palermo, Italië) studeerde klassiek gitaar en muziektheorie aan het Conservatorio di Musica Vincenzo Bellini (Palermo) voordat hij naar Duitsland vertrok om bij Rolf Lislevand aan de Staatliche Musikhochschule für Musik Trossingen luit en verwante tokkelinstrumenten te studeren. Als solist zowel als continuospeler werkt hij vaak samen met ensembles en orkesten zoals het Capriccio Barockorchester, Bach Consort Wien, Zürcher Kammerorchester, Orchestre de Chambre de Genève, Holland Baroque Society, Cappella Mediterranea, Ensemble Severijn, Philharmonisches Orchester Heidelberg, Tonhalle Orchester Zürich, NDR Sinfonieorchester, Münchener Kammerorchester en Il Gusto Barocco.

Jelger Blanken

studeerde aan het Sweelinck Conservatorium in Amsterdam bij Mila Balawskaja en Håkon Austbø. In september 2001 werd hij als enige Nederlandse liedbegeleider uitgekozen om deel te nemen aan de masterclasses van Dietrich Fischer-Dieskau. Hij studeerde af in 2002 en won in datzelfde jaar de Vriendenkrans van het Concertgebouw. Jelger Blanken maakte naam als vakkundig begeleider van verschillende solisten en ook als solist heeft hij zijn sporen verdiend. Hij gaf talloze concerten in Nederland en hij maakte buitenlandse tournees naar (o.a.) Frankrijk, Estland en Portugal. Ook werkte hij mee aan muziektheaterproducties zoals de jeugdvoorstelling *Wild* (2005). Hij is vaste pianist van Holland Music Sessions en de Internationale Stichting Masterclass Apeldoorn. Sinds 2003 is hij als docent verbonden aan het Koninklijk Conservatorium te Den Haag.

Julien Brocal

(Arles, France, 1987) begon op 5-jarige leeftijd met pianospelen. Hij kreeg les van Erik Berchot en Rena Shereshevskaya aan de École Normale de Musique de Paris Alfred Cortot en vanaf 2013 van Maria João Pires aan de Cité de la Musique in Parijs. Maria João Pires vroeg hem vervolgens om verder te studeren aan de Muziekkapel Koningin Elisabeth in België. Maria João Pires en Julien Brocal hebben samen op veel plaatsen over de hele wereld opgetreden zoals bij het Chopin Festival (Warschau), Auditorium Teatro dell'Opera di Firenze (Florence), Sheldonian Theatre (Oxford), Severance Hall (Cleveland) en Tippet Rise Art Centre (Montana). Samen gaven ze ook een groot aantal workshops en startten ze opvoedkundige en sociale programma's voor kinderen. Julien is vast verbonden het Center for Arts in Belgais. Zijn eerste solo opname met werken van Chopin verscheen afgelopen jaar bij Rubicon Classics.

Pedro Estevan

(Sax, Alicante, 1951) studeerde slagwerk aan het Real Conservatorio Superior de Música de Madrid waarna hij naar Aix-en-Provence vertrok om daar modern slagwerk te studeren bij Sylvio Gualda en Afrikaans slagwerk bij de Senegalese leraar Doudou Ndiaye Rose. Hij leerde ook tamboerijn bij Glen Velez. Hij speelde met groot enthousiasme in een aantal jazz formaties waarmee hij veelvuldig optrad. Samen met Maria Villa en Suso Saiz richtte hij de groepen *Orquesta de las nubes* en *Ranfontaen Panku* op. Sinds 1968 is hij lid van *Hespèrion XXI* en *Le Concert des Nations*. Naast al zijn muzikale optredens geeft Pedro Estevan les aan de Escola Superior de Musica de Catalunya.

Jean-Claude Vanden Eynden

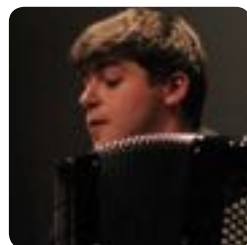
(Brussel, 1947) ging al op 12-jarige leeftijd naar het Koninklijk Conservatorium van Brussel. Later studeerde hij ook aan de Muziekkapel Koningin Elisabeth bij Eduardo Del Pueyo. Als 16-jarige werd hij de jongste laureaat van de internationale Koningin Elisabethwedstrijd. Vanden Eynden speelde zowel met prestigieuze symfonische orkesten als met kamerorkesten. Hij werkte samen met befaamde dirigenten als Rudolf Barshai en Yuri Temirkanov. Verder speelt hij kamermuziek met Belgische en internationale partners van topniveau. Hij nam deel aan bekende festivals zoals in Umeå (Zweden), Prades (Frankrijk) Stavelot (België). Van dat laatste festival is hij sinds 1987 artistiek adviseur. Regelmatig wordt hij uitgenodigd als jurylid bij de Internationale Muziekwedstrijd Koningin Elisabeth. Momenteel is hij als docent verbonden aan het Muziekconservatorium van Brussel en bij de Muziekkapel Koningin Elisabeth. Daarnaast is hij artistiek directeur van het Centrum Eduardo del Pueyo.

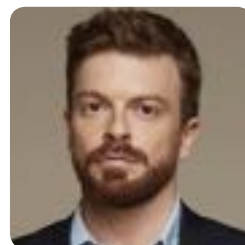
Pierre Hantai (1964) begon al op jonge leeftijd met het spelen van klavecimbel sterk geïnspireerd door de muziek van Bach en het spel van Gustav Leonhardt. Eerst was hij autodidact, later studeerde hij bij de Amerikaanse Arthur Haas en tenslotte 2 jaar bij Gustav Leonhardt. Al vroeg gaf hij - samen met zijn beide broers Marc (op de traverso) en Jérôme (op viola da gamba) - zijn eerste concerten. Hij werkte en werkt nog steeds samen met een groot aantal musici, dirigenten en ensembles waaronder Philippe Herreweghe, de gebroeders Kuijken, François Fernandez, Marc Minkowski en Philippe Pierlot. Op het ogenblik treedt hij voornamelijk wereldwijd op als solist maar hij speelt ook vaak samen met Jordi Savall en maakt kamermuziek met zijn broers en met muzikale vrienden als Hugo Reyne, Sébastien Marq, Skip Sempé, Amandine Beyer, Olivier Fortin, Christophe Coin en Jean-Guihen Queyras.

Yoram Ish-Hurwitz (Amsterdam, 1968) was zes jaar toen hij de piano van de burens bespeelde en hij was meteen verkocht. Yoram studeerde aan het Sweelinck Conservatorium in Amsterdam bij Danièle Dechenne en Jan Wijn. Vervolgens studeerde hij als eerste Nederlandse pianist gedurende twee jaar aan de Juilliard School in New York bij György Sándor. Daarna werd hij opgenomen in de solistenklas van Karl-Heinz Kämmerling in Hannover. Sinds 2010 is Yoram artistiek leider van het Oranjewoud Festival. Behalve in Nederland (vele malen in het Concertgebouw) trad hij op in veel Europese landen en in de Verenigde Staten. Yoram is regelmatig betrokken bij bijzondere projecten zoals het Iberia project (een multidisciplinaire concertvoorstelling met film) en de theatervoorstelling *De Pianist* van Edwin de Vries. Sinds enkele jaren is Yoram ook actief op het terrein van de kamermuziek met het Fresco Trio en met zijn nichtje Noa Wildschut.

Jovica Ivanovic (Zvornik, Bosnië en Herzegovina, 1987) studeerde accordeon aan de Hochschule für Musik, Theater und Medien in Hannover. Hij treedt zowel als solist als kamermuzikspeler op door heel Europa. Zijn repertoire ligt voornamelijk binnen de klassieke muziek en loopt van de barokmuziek tot aan moderne, speciaal voor de accordeon gecomponeerde werken. Maar hij speelt ook tangomuziek, jazz en traditionele muziek uit de Balkan en is een uitstekende improvisator.

David Kadouch (Nice, 1985) begon zijn pianostudie aan het Conservatorium van Nice bij Odile Poisson. Op 13-jarige leeftijd werd hij opgemerkt door Itzhak Perlman en mocht hij onder zijn leiding spelen in de Metropolitan Hall in New York. Toen hij 14 jaar was ging hij naar het Conservatorium van Parijs waar hij les kreeg van Jacques Roevier. Na het behalen van de Prix d'Honneur verhuisde hij in 2003 naar de Reina Sofia School in Madrid waar hij studeerde bij Dmitri Bashkirov, Marthe Gylyas en Ralph Gothoni. In 2010 werd hij "Young Talent Revelation" (Victoires de la Musique) en in 2011 "Young Artist of the Year" (Classical Music Awards). Hij won vele prijzen, kreeg veel onderscheidingen en treedt nu overal ter wereld op met belangrijke internationale orkesten. Daarnaast geeft hij reeksen recitals en neemt hij deel aan festivals.

De jonge pianiste **Isata Kanneh-Mason** is de oudste van een muzikale familie van zeven broers en zusters die allemaal op hoog niveau klassieke muziekinstrumenten bespelen. Isata studeert op het ogenblik aan de Royal Academy of Music bij Carole Presland waar haar ook de prestigieuze Sir Elton John Scholarship werd toegekend. In 2103 trad ze samen met Sir Elton John op bij een concert in Los Angeles. In september van dit jaar begint ze, met een beurs van de Royal Academy, aan haar post-graduate studie. Isata gaf optredens in heel het Verenigd Koninkrijk en daarbuiten als soliste, als speler van kamermuziek en als recitalspeler. Ze trad onder meer op in de Wigmore Hall, de Royal Festival Hall, St Martin-in-the-Fields, de Elgar Room in de Royal Albert Hall en in Nottingham's Royal Concert Hall.

De Nederlandse pianist **Daniël Kool** (1986) speelt piano vanaf zijn 5^e jaar en won al na vier jaar een regionaal concours. In 1997 werd hij toegelaten tot de afdeling Jong Talent, waar hij studeerde bij Marjes Benoist. Hij sloot zijn Bachelor en Masteropleiding af aan het Conservatorium van Amsterdam, onder leiding van Mila Baslawskaja. Daniël is een gerespecteerd en veelgevraagd solist en kamermusicus. In 2003 maakte hij zijn debuut in Carnegie Hall New York. Hij maakte tournees in de Verenigde Staten, Verenigde Arabische Emiraten, Indonesië en Nederland met gevarieerde programma's en met verschillende ensembles. Daarnaast gaf Daniël concerten door heel Europa en is hij te horen geweest in grote zalen door heel Nederland, waaronder het Concertgebouw, Vredenburg en de Philipszaal. Ook concerteerde hij meerdere malen als solist met verschillende orkesten.

Daniël Kramer kreeg al op jonge leeftijd les van Ton Hartsuiker en studeerde aan het Conservatorium van Amsterdam bij Håkon Austbø. Daar studeerde hij *cum laude* af aan de masteropleiding. Verder kreeg hij les van Rudolf Jansen, Willem Brons, Murray Perahia en Claude Helffer. Als kamermusicus werkt Daniël samen met musici als Janine Jansen, Nobuko Imai, Liza Ferschtman en Charles Neidich en als solist met het Nederlands Kamerorkest, de Radio Kamer Filharmonie en het Nationaal Jeugdorkest. Van veel hedendaagse werken (o.a. van George Benjamin, Louis Andriessen, Toshio Hosokawa en Sofia Goebaidoelina) verzorgde hij de première. Daniël Kramer won meerdere prijzen: hij won de nationale 1e prijs op het Prinses Christina Concours in 1994 en ook was hij winnaar van het Concorso Seghizzi (2008, met sopraan Sabine Wüthrich) en het Concours Olivier Messiaen in Parijs (2007).

Frank van de Laar (1965) kreeg op 10-jarige leeftijd zijn eerste pianolessen. Zijn professionele opleiding volgde hij bij Jan Wijn aan het Sweelinck Conservatorium in Amsterdam. Hij voltooide zijn opleiding in 1989 met de hoogst denkbare onderscheiding. Daarna studeerde hij verder bij Karl-Heinz Kämmerling en Naum Crubert. In 1987 won hij de 3^e prijs op het internationale Brahms Concours in Hamburg en in 1988 behaalde hij de 1^e prijs op het Postbank-Sweelinck Concours. In datzelfde jaar debuteerde hij in de grote zaal van het Concertgebouw in Amsterdam. Daarna trad hij veelvuldig op in Nederland, in vrijwel alle landen van Europa en ook in Amerika en Azië. Bij het publiek kreeg hij overal een warm onthaal en hij ontving veel prijzen en onderscheidingen. Frank van de Laar is als hoofdvakdocent verbonden aan de conservatoria van Amsterdam en Zwolle.

Andrew Lawrence-King (Guernsey, England, 1959) is dirigent van met name barokopera's, maar ook een virtuoos bespeler van de vroege harp, een van 's werelds belangrijkste uitvoerders van vroege muziek en zeker de harpist met de meest plaat- en cd-opnames op zijn naam. Hij dirigeerde opera en kamermuziek bij La Scala in Milaan, het Sydney Opera House, de Casals Hall (Tokyo) en Carnegie Hall (New York) en stond voor onder meer de symfonieorkesten van Berlijn, Wenen en Moskou. Hij won met zijn uitvoeringen vele prijzen waaronder de UK Gramophone Classical Music Award, de Duitse Echo Prize, de Nederlandse Edison Award, en een Grammy Award. Op het ogenblik is Lawrence-King professor aan de London's Guildhall School, en dirigent van barokopera's bij het Moscow Natalya Sats Musical Theatre in Moskou.

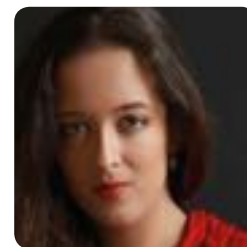
Rolf Lislevand (Oslo, 1961) studeerde van 1980 tot 1984 klassiek gitaar aan de Norges Musihøgskole. In 1984 werd hij toegelaten tot de Schola Cantorum Basiliensis in Zwitserland, waar hij tot 1987 bij Hopkinson Smith en Eugène Dombois verder studeerde. Daarna werd hij door Jordi Savall gevraagd om mee te spelen in groepen als Hespèrion XX, La Capella Reial de Catalunya en Concert des Nations. Het was Savall die hem alles leerde over de 17e-eeuwse Franse viola da gamba-muziek, terwijl Montserrat Figueras hem liet kennismaken met de 16e- en 17e-eeuwse Spaanse vocale muziek. Met zijn eigen ensemble Kapsberger toont hij een nieuwe artistieke benadering van de instrumentale muziek uit de 17^e-eeuw. Rolf Lislevand is momenteel professor aan de Staatliche Hochschule für Musik in Trossingen (Duitsland).

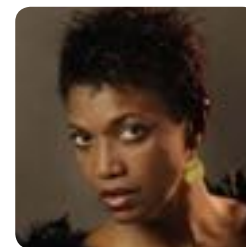
Fay Lovsky (Leiden, 1955) is zangeres, componist en multi-instrumentalist. Ze speelt gitaar, viool, zingende zaag, theremin en ukelele. Na een studie aan de Rietveld Academie maakte ze soloalbums en speelde ze in diverse bands: The Magnificent 7, The Veggies en La Bande Dessinée. Ze won een Gouden Harp, maakte tournees door o.a. Frankrijk en de Verenigde Staten, stond op het North Sea Jazz Festival, De Parade en het Filmfestival. Sinds 1998 speelt ze zingende zaag en ukelele in het Franse jazzy folkgezelschap Les Primitifs du Futur en maakt ze deel uit van het EKO-trio en de groep Ocobar. Lovsky schrijft muziek voor radio en televisie, maar ook voor theater en film, onder andere voor kinderprogramma's: KleineSofie & lange Wapper, Hondje, Zusje Harmonika, Tante Patenten De radiomantjes. Tijdens de Cello Biënnale treedt ze op in de voorstelling van Micha Wertheim, Vurenhout en Ebbenhout.

De Roemeense meester-cimbalist **Vasile Luca** heeft zijn muzikale sporen ruimschoots verdiend in de zigeunermuziek. Al op prille leeftijd leerde hij van zijn eigen vader cimbaal spelen. Later nam hij les bij verscheidene vooraanstaande cimbalisten in Roemenië. Hij maakte vele tournees, niet alleen als solist maar ook als begeleider van beroemde panfluitisten zoals Gheorghe Zamfir, Damian Luca, Nicolae Pirvu en Damian Draghize. Zijn samenwerking met Pirvu en Draghize voerde hem naar de lage landen waar zich een tot nu toe zeer intensieve muzikale vriendschap ontspan tussen hem en contrabassist Gabriel Barbalau. Samen met zowel Pirvu als Draghize maakten zij meerdere plaatopnames en traden zij op met de Mirando's, de Serbans en Theresa Steinmetz. Tegenwoordig is hij de vaste cimbalist in het Koninklijk Zigeunerorkest Roma Mirando.

Lily Maisky (Parijs, 1987) begon op 4-jarige leeftijd met pianospelen en studeerde bij Hagit Kerbel, Ilana Davids en Alan Weiss. Van 2001 tot 2005 was ze leerling van de "Purcell School for Young Musicians", een internaat vlakbij Londen voor jongeren van 9-18 jaar. Op 15-jarige leeftijd trad ze voor het eerst samen met haar vader op ter gelegenheid van de verjaardag van haar moeder en in 2005 volgde het eerste professionele optreden van dit duo in Emola en Ravenna. Concertoptredens brachten haar door heel Europa en het Verre Oosten. Lily volgde masterclasses bij grote pianisten waaronder Martha Argerich, Dmitri Bashkurov, Joseph Kalichstein en Marielle Labèque. Ze maakt deel uit van het Maisky-familie trio met haar vader Mischa en haar broer Sascha Maisky.

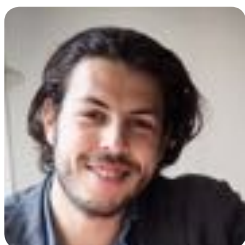
Claron McFadden (1961) studeerde zang aan de Eastman School of Music in Rochester, New York. Inmiddels heeft ze zich als sopraan een grote naam verworven in zowel het barok- als het traditioneel en modern repertoire. McFadden is een veelgevraagd operazangeres. Zo zong zij de titelrol in *Lulu* bij het operahuis Glyndebourne, de rol van Zerbinetta bij de Nationale Opera in *Ariadne auf Naxos*, en vele rollen uit het barok-repertoire. Ze werkte mee aan diverse projecten waarin kunstdisciplines bijeenkwamen, zoals Pité! van Alain Platel, David Kweksilber Big Band en met Muziektheater Transparant. In 2006 kreeg ze de Amsterdamprijs voor de Kunsten uitgereikt. Bij de vorige Biënnale schitterde Claron McFadden samen met cellist Jörg Brinkmann en het Artvark Saxophone Quartet in een spannende, nachtelijke muziektheatervoorstelling, POE: The Tell-Tale Heart.

Kennedy Moretti werd geboren in São Paulo, waar hij aan de universiteit van São Paulo piano studeerde. Later studeerde hij aan de Franz Liszt Academy of Music (Boedapest) en aan de Universität für Musik und darstellende Kunst Wien. In de jaren '80 verhuisde Moretti naar Spanje. Tot 2006 was hij kamermuziekdocent aan het Conservatorium van Salamanca en momenteel geeft hij les aan het Catalonia College of Music in Barcelona en het conservatorium van Zaragoza. Moretti begeleidde tal van zangers en kamermuziekensembles. Sinds 2002 treedt hij ook op als solopianist. Hij was te horen in verschillende Spaanse steden en ook in Portugal, Frankrijk, Oostenrijk, Duitsland, Engeland, de Verenigde Staten en Brazilië.

Philippe Pierlot (Luik, 1958) leerde zichzelf gitaar en luit spelen, waarna hij zich onder leiding van Wieland Kuijken volledig wijdde aan de viola da gamba. Hij dirigeert het Ricercar Consort dat hoofdzakelijk werk uit de 17e eeuw interpreteert en veel onbekend werk weer onder aandacht van het publiek heeft gebracht. Zo bracht hij onder meer de opera's *Il Ritorno d'Ulisse* van Monteverdi en de *Sémélé* van Marin Marais weer tot klinken. Zijn repertoire omvat echter ook hedendaagse werken waarvan er een groot aantal speciaal voor hem werd gecomponeerd. Naast de viola da gamba bespeelt hij ook de *barytone*, een vrij zeldzaam gebruikt instrument, waarvoor Joseph Haydn meer dan 150 triosonates schreef. Pierlot heeft gedoceerd aan de Hochschule für Musik in Trossingen en geeft nu les aan de Koninklijke Conservatoria van Brussel en Den Haag.

Nicolas van Poucke

studeerde piano aan het Conservatorium van Amsterdam en kreeg masterclasses van o.a. Martha Argerich, Murray Perahia, Emanuel Ax en Andras Schiff. Al vanaf jonge leeftijd is hij actief als solist en kamermusicus en speelde hij in meerdere Europese landen en de Verenigde Staten. Hij vormt een vast duo met zijn zus, de celliste Ella van Poucke, en werkte samen met musici als Colin Carr, Christiaan Bor en Gil Sharon. Ook speelde hij op vele festivals, zoals het Verbier Festival, Internationaal Kamermuziekfestival Utrecht en Krzyzowa Music. Hij soleerde met verschillende Nederlandse orkesten in concerten van o.a. Bach, Poulenc en Rachmaninov. Afgelopen seizoen kwam Nicolas' tweede album uit met opnames van sonates van Chopin en een Chopin-recital in het Koninklijk Concertgebouw.

Dimitri Psonis

(Athene, Griekenland, 1961) begon op 11-jarige leeftijd met het spelen van klassiek gitaar maar als snel volgden een aantal andere instrumenten. Vanaf zijn 18^e begon hij, onder leiding van Tasos Diakoyorgis de santur te bespelen en studeerde hij compositie bij dirigent Yannis Ioanidis. Later vervolgde hij zijn studie aan de conservatoria van Madrid en Amsterdam waarbij hij zich specialiseerde in slagwerk, marimba, vibrafoon en muziekonderwijs. Dmitris Psonis was betrokken bij de soundtracks van een groot aantal films, waaronder 'The Kite Runner' in 2007. De muziek voor deze film verwierf een Oscarnominatie naast vele andere prijzen. Als een van de beste santurspelers ter wereld werkt hij regelmatig samen met Jordi Savall en zijn Hespèrion XXI ensemble en met andere groepen die zich specialiseren in het uitvoeren van vroege muziek.

Christopher O'Riley

(Chicago, 1956) begon al op 4-jarige leeftijd met pianoles. Al snel raakte hij geïnteresseerd in popmuziek en toen hij een jaar of 12 was begon hij zijn eigen band. Tijdens zijn middelbare schooljaren legde hij zich toe op jazz-rock-fusion. Op het New England Conservatory besloot hij van de ene op de andere dag over te stappen op de klassieke muziek. O'Riley is presentator van het populaire radioprogramma *From the Top*, waarin jonge muzikanten worden gehoord en geïnterviewd en waarin hij klassieke muziek combineert met eigen arrangementen van de groep *Radiohead*. Hij introduceerde zo de muziek van Radiohead bij een klassiek publiek en klassieke muziek bij een jong publiek. Op zijn zeer brede repertoire zijn zowel werken uit de Engelse Renaissance en Franse barok als tango en hedendaagse composities te vinden.

Thomas Sauer

is docent aan het Vassar College en aan de pianofaculteit van het Mannes College, beide in New York. Daarnaast is hij een veelgevraagd solist en kamermusicus. Recent was hij te beluisteren in de Carnegie Hall in New York en in het Concertgebouw in Amsterdam. Over de hele wereld geeft hij concerten. Bovendien trad hij op bij veel van de toonaangevende festivals in de Verenigde Staten en daarbuiten. Samen met cellist Colin Carr nam hij de complete werken voor cello en piano van Mendelssohn en Beethoven op. Hij is de oprichter van het Mannes Beethoven Instituut. Zijn belangrijkste leraren waren Jorge Bolet, Edward Aldwell en Carl Schachter.

Naoko Sonoda

De Japanse pianiste studeerde bij Seiko Ezawa en Mikhail Voskresensky aan de Toho Gakuen School of Music in Tokyo, waarna ze bij Rainer Becker aan de Universität der Künste in Berlin haar studie vervolgde. Ze studeerde tevens kamermuziek bij Tabea Zimmermann en Natalia Gutman. Na beëindiging van haar studie werd Naoko als begeleidingspianiste aangesteld bij de Universität der Künste in Berlin, de Hochschule für Musik Hanns-Eisler Berlin en de Franz Liszt Musikhochschule in Weimar. Ze won prijzen bij diverse internationale piano- en kamermuziekcompetities waaronder die in Argento en Triëst (Italië) en in Łódź (Polen). Ook won Naoko prijzen als beste begeleider, onder meer bij de International Music Competition in Markneukirchen (2013), de Lutoslawski Competition in Warschau (2015) en de XV International Tsjaikovsky Competition (2015). Haar solo- en kamermuziek optredens brachten haar in heel Europa en Azië.

Tineke Steenbrink

(1977) studeerde orgel bij Bernhard Winsemius en Willem Tanke aan de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht en klavecimbel bij Ketil Haugsand aan de Hochschule für Musik Köln. Met het behalen van het 'Konzertexamen' werd deze studie met de hoogste onderscheiding in 2004 afgerond. Tineke vormt samen met haar tweelingzus Judith Steenbrink (viool) Ensemble Séverin. Tineke is medeoprichter van Holland Baroque Society. Zij verleende haar medewerking aan o.a. Cappella Amsterdam, Concerto Köln, Real Filharmonía de Galicia en The King's Consort. Sinds 2006 is zij als hoofdvakdocent klavecimbel, basso continuo en coach kamermuziek verbonden aan het Artez conservatorium Zwolle. Zij is als organist regelmatig solistisch werkzaam. In de Sint-Martinuskerk Cuijk is zij aangesteld als 'organiste titulaire', van het beroemde Severijn-orgel uit 1650. In 2014 maakte zij haar debuut als muzikaal leider van Vokal Consort Berlin.

Sven Arne Tepl

(Celle, Duitsland 1966) studeerde altviool en kamermuziek aan de Musikhochschulen van Detmold. Naast zijn werk als gastaanvoerder bij gerenommeerde orkesten en ensembles in de Verenigde Staten, Duitsland en Nederland was Sven lid van het Utrecht String Quartet en solo-altist van Amsterdam Sinfonietta. Hij was als docent verbonden aan de Folkwang Hochschule in Essen en als professor aan de Guildhall School of Music in London. Sinds 2006 is hij hoofdvakdocent altviool en kamermuziek aan het Conservatorium van Amsterdam. Sven werkte als artistiek leider bij Holland Symfonia, artistiek manager bij het Nederlands Philharmonisch/Nederlands Kamerorkest en als adjunct-directeur bij het Conservatorium van Amsterdam. In 2016 werd hij benoemd tot artistiek directeur van het Residentie Orkest. Bij deze Biënnale vervult hij voor het eerst de rol van juryvoorzitter.

Willem Vermandere

(Lauwe, België, 1940) is een Vlaams kleinkunstenaar, schrijver, dichter, beeldhouwer, levensfilosoof, zanger, gitarist, basklarinettist en schilder. Hij groeide op in muzikale sferen tussen zijn moeders keuken en de werkbank van vader-wagenmaker-klarinetist en stapte zelf al heel vroeg mee in de dorpsharmonie Sint-Cecilia. In de jaren zestig werd Vermandere vooral bekend door zijn kleinkunstliedjes in het West-Vlaams over de dagelijkse dingen, zijn Westhoek en de verschrikkingen van de Grote Oorlog. Soms worden zijn liedjes kritisch over de maatschappij en de kerk. Zijn optredens zijn een afwisseling van luchtige en doodernstige, droevige en levenslustige liedjes en muziek en worden doorspekt met zijn typische spitse 'vertellemen'ten'.

Micha Wertheim is cabaretier, satiricus, columnist en programmamaker. Hij begon als stand-up comedian bij het collectief *Comedytrain* en maakte al gauw zijn eigen programma's: *Micha Wertheim voor beginners*, *Micha Wertheim voor gevorderden*, *Micha Wertheim in het buitenland*, *Micha Wertheim voor je het weet*, etc. In 2015 en 2016 maakte hij twee voorstellingen waarbij zelf afwezig was: *Ergens anders* en *Iemand anders*. Wertheim maakte radiodocumentaires, schreef voor VPRO's *De Avonden*, organiseert samen met Paulien Cornelisse het programma *Echt Gebeurd* en schrijft columns voor onder andere *Vrij Nederland* en *De Correspondent*. Ook maakte hij twee kinderboeken: *Hoe Lima een lekkere band kreeg* en *De Hik*. Dat laatste boek werd geïllustreerd door Cristina Garcia Martin met wie hij ook samenwerkte voor het boek dat hij schreef voor de Cello Biënnale, *De familie Decibel*.

Het strijkenensemble **Amsterdam Sinfonietta** werd in 1988 opgericht door een aantal bevlogen, jonge musici met Lev Markiz als dirigent. In de afgelopen jaren maakte het orkest onder leiding van violiste Candida Thompson, artistiek leider sinds 2003, tournees door Europa, China, Zuid-Amerika en Australië. Naast het rijke repertoire voor strijkorkest breekt het ensemble ook een lans voor onbekende muziek of geeft het compositieopdrachten. Bij het concert op de Biënnale is de leiding in handen van de Israelisch-Canadese violist **Daniel Bard**, voorheen verbonden aan Amsterdam Sinfonietta als soloaltviolist. Recent is hij benoemd tot concertmeester van het kamerorkest van Basel. Na zijn eerste vioollessen in Haifa verhuisde hij naar Toronto om te studeren bij David Zafer, Lorand Fenyves en Peter Oundjian en later bij David Takeno aan de Guildhall School of Music in Londen. Bard is medeoprichter van het prijswinnende Trio Mondrian en lid van het Israeli Chamber Project ensemble.

Het **Antwerp Symphony Orchestra** is het symfonisch orkest van Vlaanderen, met de nieuwe Koningin Elisabethzaal in Antwerpen als thuisbasis. Onder leiding van chef-dirigent Elim Chan (vanaf seizoen 2019-2020) en vaste gastdirigent Philippe Herreweghe wil het orkest een zo groot mogelijk publiek ontroeren en inspireren met concertbelevingen van het hoogste niveau. Dankzij eigen concertreeksen in grote zalen bekleedt het Antwerp Symphony Orchestra een unieke positie in Vlaanderen. In het buitenland wordt het orkest uitgenodigd door de belangrijkste huizen en internationale concertreizen door Europa en Azië vormen een constante in de kalender. Naast zijn reguliere concerten creëerde het Antwerp Symphony Orchestra een uitgebreid aanbod aan educatieve en sociale projecten, waarmee het orkest kinderen, jongeren en mensen met verschillende achtergronden doorheen de symfonische klankenwereld gidst.

Het **Atlas Ensemble** verenigt topmusici uit het Verre Oosten, Centraal-Azië, het Midden-Oosten en Europa. In speciaal gecomponeerde werken biedt het ensemble een uniek klankpalet van westerse en niet-westerse instrumenten. Het Atlas Ensemble is opgericht door componist Joël Bons. Kenmerkend voor de bijzondere kwaliteit van het Atlas Ensemble is dat de spelers uit de betrokken verschillende culturen van uitzonderlijk hoog niveau zijn en ware dragers van hun muziekcultuur. Juist in het samengaan van die diepgewortelde tradities en de open geest van de musici schuilt de kracht van deze groep. Het Atlas Ensemble speelde bij de 2016 Biënnale de wereldpremière van Joël Bons' *Nomaden*, waarin cellist Jean-Guihen Queyras zijn celloklank verbindt met die van de 18 musici van het multi-etnische ensemble. Vanwege het thema van deze Biënnale en het enorme succes in 2016 is besloten *Nomaden* nogmaals op te voeren.

De **Bang on a Can All-Stars** werd in 1992 opgericht door Bang on a Can componisten Julia Wolfe, Michael Gordon en David Lang om hun muziek wereldwijd te kunnen laten horen. De versterkte bezetting van gitaar, piano contrabas, percussie, elektrische gitaar en klarinet houdt het midden tussen een popgroep, een jazzband en een ensemble voor nieuwe muziek. Net als hun oprichters werden ook de Bang on a Can All-Stars wereldberoemd. De All-Stars reizen door de hele wereld, spelen op talloze festivals en creëerden een indrukwekkende discografie, uiteraard met de muziek van Gordon, Lang en Wolfe, maar ook met Brian Eno, Steve Reich, Terry Riley, Martin Bresnick en Louis Andriessen. Vele van hun cd-producties werden bekroond, ze werden uitgeroepen tot Musical America's Ensemble of the Year en tot "the country's most important vehicle for contemporary music" door de *San Francisco Chronicle*.

De **Cello Company** is een initiatief van de Cello Biënnale en wordt gevormd door masterstudenten en net afgestudeerde cellisten van het Conservatorium van Amsterdam. De Cello Company heeft een snelgroeiend repertoire van zowel originele composities als bewerkingen voor twee, drie of vier cello's. De Cello Company treedt op bij allerlei gelegenheden van de Cello Biënnale, geeft (huis)concerten voor begunstigers en de Casalskring. **Emma Kroon** is Masterstudent aan het Conservatorium van Amsterdam en celliste van het Dostojevski kwartet. **Maximiliano Segura Sánchez** behaalde zijn Bachelor en Master diploma in Amsterdam en is cellist en artistiek leider van Cappella Estense, een initiatief mede mogelijk gemaakt door de Anner Bijlsma Award. **Maya Fridman** speelde een hoofdrol in *de Meester en Margarita* tijdens de Biënnale in 2016. In 2018 en 2019 is zij 'musician in residence' bij Gaudeamus, en dit seizoen ook kandidaat voor Dutch Classical Talent.

Cello Octet Amsterdam werd opgericht in 1989 onder de naam Conjunto Ibérico. Nadat artistiek leider Elias Arizcuren afscheid van het octet nam, ging het verder onder de naam Cello Octet Amsterdam. Naast optredens in de belangrijke zalen van Europa trad het Octet op in de Verenigde Staten, Canada, Midden- en Zuid-Amerika, Azië en het Midden-Oosten. Naast nieuwe werken bevat de bibliotheek van het octet tientallen verrassende bewerkingen die het publiek niet zelden met verbazing ontdekt. De combinatie van nieuwe muziek en arrangementen maakt dat het Cello Octet veelvuldig een voorbeeld is geweest voor cellisten van over de hele wereld. Het octet heeft meer dan 70 wereldpremières uitgevoerd waarvan de meeste speciaal voor het octet zijn geschreven. Zo werkte het octet met Xenakis, Gubaidulina, Pärt, Boulez, Loevendie, Riley, Kagel, Glass en vele anderen.

Cellokwartet Ferschtman. Op uitnodiging van Natalia Gutman trad Dmitry Ferschtman tien jaar geleden, samen met enkele van zijn studenten op in haar festival in Zuid-Duitsland. Zo ontstond het Cellokwartet Ferschtman dat de unieke celloklank uitdraagt via klassiek en romantisch repertoire maar ook componisten stimuleert om voor het ensemble te schrijven. Naamgever **Dmitry Ferschtman** was na zijnkomst naar Nederland jarenlang solocellist van de Nederlandse Radio-orkesten en trad talloze malen als solist op. Hij is al bijna veertig jaar verbonden aan het Conservatorium Amsterdam. **Larissa Groeneveld** is een van de meest vooraanstaande Nederlandse cellisten van deze tijd en o.a. lid van het Osiris Trio. **Ketevan Roinishvili** is winnares van verschillende internationale concoursen en finalist van de laatste editie van Dutch Classical Talent. **Willem Stam**, lid van het Ysaye Strijktrio, concerteert over de hele wereld met recitals en orkestoptredens. Onlangs werd hij artistiek directeur van het 'Old Ox festival Mariestad' in Zweden.

Ensemble Shiraz

De klassiek geschoolde Iraanse fagottist Khosro Soltani richtte in 1984 Ensemble Shiraz op om traditionele Perzische muziek levend te houden. Na enkele jaren in het Teheran Symphony Orchestra gespeeld te hebben, kwam hij in 1974 naar Wenen om fagot te studeren bij Karl Oelberger. Al snel trad hij op met oude muziekensembles als Les Menestrels en Musica Antiqua Wien. Naast fagot legde hij zich ook toe op de blokfluit. Met de interesse voor oude muziek groeide ook zijn belangstelling voor traditionele Perzische muziek. Ensemble Shiraz trad in wisselende samenstelling in Europa en Noord-Amerika op en was ook in verschillende landen op de radio te beluisteren. Sinds enige tijd treedt ook cellist **Kian Soltani** op met het ensemble van zijn vader. Zangeres **Sepideh Raissadat** studeerde klassieke Perzische zang en setar in Teheran en etnomusicologie in Bologna en Toronto.

Hespèrion XXI

is het belangrijkste muziekensemble van het Iberisch schiereiland. Het is een groep van ongeveer 12 spelers en zangers waarvan de samenstelling varieert afhankelijk van het gekozen repertoire. De oprichters van de groep (die bij de start in 1974 nog Hespèrion XX heette) waren Jordi Savall, zijn vrouw en zangeres Montserrat Figueras, fluitist Lorenzo Alpert en luitist Hopkinson Smith. Savall was van begin af aan de dirigent en leider van het gezelschap. Het ensemble is befaamd om zijn grote kennis van de vroege muziek – met name van het 16e- en 17e-eeuwse Spanje. Hun uitvoeringspraktijk wordt gekenmerkt door veelvuldig gebruik van improvisaties rond de basale melodie en door sterke ritmische structuren, hetgeen resulteert in een sterke emotionele intimiteit en indringendheid.

Holland Baroque

verenigt Telemann met Chinese klanken van Wu Wei, verbindt Reinbert de Leeuw met Bach en laat horen hoe slagwerkers de hartslag van de barok bepalen. Een rode draad door de programmering is de samenwerking met andere solisten en ensembles, waarmee Holland Baroque precies dát kan doen waarvoor het op handen wordt gedragen: laten horen dat oude tradities nieuwe verhalen kunnen voortbrengen. Het ensemble is het trefpunt voor nieuwsgierige muzikieffhebbers. Succesvolle ontmoetingen had Holland Baroque met eigennuttige musici als Leszek Mozdzer, Eric Vloeimans, Lars Ulrik Mortensen, met gezelschappen als het Nederlands Kamerkoor, Cappella Amsterdam, Gesualdo Consort, en Orkater. Het resultaat van die ontmoetingen verwoordde *De Stentor* als volgt: 'De instrumenten en de uiteenlopende stijlen contrasteren naar de vorm, maar versterken elkaar naar inhoud. Zó wordt iets nieuws geboren. Dit alles vanuit traditie, vernieuwing, verrassing en een vleugje entertainment.' Barok is nu.

Het Nederlands Philharmonisch Orkest

, partner van de Cello Biennale Amsterdam, is het vaste orkest voor producties van De Nederlandse Opera in Het Muziektheater in Amsterdam. Daarnaast concerteert het orkest regelmatig in het Koninklijk Concertgebouw Amsterdam. Ook zijn ze een graag geziene gast in andere Nederlandse steden en in het buitenland. Het NedPho brengt klassieke muziek tot leven op het hoogste niveau en werkt nauw samen met internationale solisten en dirigenten. Daarnaast verwelkomt het NedPho regelmatig nieuw muzikaal talent. Op deze manier zorgt het NedPho ervoor dat ook in de toekomst de passie en uitvoeringspraktijk van het orkest behouden blijven. Het NedPho staat onder leiding van chef-dirigent Marc Albrecht.

In de afgelopen jaren heeft de **Nieuwe Philharmonie Utrecht** onder leiding van Johannes Leertouwer de aandacht op zich weten te vestigen met een aantal zeer goed ontvangen producties. Zo zette het orkest een authentieke Beethoven en Brahms neer, die uitblonden in vitaliteit en expressiviteit. De Volkskrant schreef: "Leertouwer heeft een krachtige contrastrijke Brahms in zijn mars en zijn orkest beweegt zich veeleer op landelijk dan op provinciaal niveau." Ook de uitvoeringen van de Matthäus (sinds 2012) en Johannes Passion (2013) waren opvallend succesvol. De NRC schreef over "indringende intimiteit en een werkelijk meeslepend verhaal", terwijl opusklassiek.nl de uitvoeringen prees als "een aaneenschakeling van muzikale hoogtenpunten op internationaal topniveau". In de zomer van 2017 trad het orkest aan als Wonderfeest Festival Orkest met een Beethoven drieluik. Ook in de komende jaren zal de NPU op het Wonderfeest festival aanwezig zijn als festivalorkest.

Oorkaan maakt met topmusici concerten voor een jong publiek. Zij willen zoveel mogelijk kleine en grote oren de oneindige wereld van muziek laten ontdekken. Dit doen ze in theatrale en verrassende vormen. Oorkaan richt zich daarbij op klassieke muziek uit de hele wereld, van vroeger en nu. Cello Octet Amsterdam maakte met Oorkaan eerder al de succesvolle productie *Cellostorm* die over de hele wereld speelt. De productie werd genomineerd voor een YEAH- én een YAM-award, Europese prijzen voor de beste muziekvoorstelling voor kinderen. Nu slaan Oorkaan en het Octet opnieuw de handen ineen voor *Cellokrijgers*. Drie choreografen maken ieder een deel van dit drieluik over stoer doen, winnen en verliezen, kwetsbaar zijn en de kracht van muziek. Met composities van Bartók, Ligeti en Glass. **Jochem Stavenuiter** is artistiek leider van Mimetheatergroep *Bambie*, de groep die hij in 1995 samen met Paul van der Laan oprichtte. Jochem maakte eerder bij Oorkaan de succesvolle producties *De Suleika's en het mysterie van de gevoelige snaar* met Trio Suleika en *Het Pleintje van Meneer Sax* >

met het Ebonit Saxofoonkwartet. **Josephine van Rheenen** studeerde aan de Theaterschool Amsterdam en begon direct na haar studie als danseres bij jeugddansgezelschap De Dansers. Na 5 jaar op het podium te hebben gestaan bij o.a. De Dansers, Vloeistof en Breekgoed, werd zij samen met Guy Corneille artistiek leider van De Dansers. **Pim Veulings** studeerde Bachelor dans aan de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten. Als choreograaf creëerde hij werk voor o.a. De Nationale Reisopera, Via Berlin, Stage Entertainment, Theaterfestival de Parade, Theateralliantie, IT's festival, Oerol, Codarts en Fontys Hogeschool voor de Kunsten. **Caecilia Thunnissen** is sinds 2015 artistiek directeur van Oorkaan. Zij regisseerde met het Koninklijk Concertgebouworkest o.a. de opera's *Lohengrin* (2015) en o.l.v. dirigent Andris Nelsons *Der fliegende Holländer* (2013) van Wagner. Voor Oorkaan regisseerde ze de familieconcerten *Laat me rust!* (2017) met het Nederlands Kamerorkest en *Romeo en Julia* (2018) met het Koninklijk Concertgebouworkest.

Het **Residentie Orkest** biedt topkwaliteit met een avontuurlijk profiel en een dynamisch elan. Het orkest wil zo veel mogelijk mensen in contact brengen met bijzondere muziek en hen laten genieten, verrassen en inspireren. Het Residentie Orkest behoort tot de grote, gerenommeerde symfonieorkesten van Nederland, is gevestigd in Den Haag maar is ook regelmatig te horen op andere grote podia in binnen- en buitenland. Sinds seizoen 2018-2019 is de jonge Brit Nicholas Collon chef-dirigent en artistiek adviseur van het Residentie Orkest. Richard Egarr wordt vanaf 2019 vaste gastdirigent. Tot de zomer van 2019 is Jan Willem de Vriend vaste dirigent van het Residentie Orkest.

Het **Symfonie Orkest van het Conservatorium van Amsterdam** nam al enige malen een belangrijke plaats in tijdens de Biënnale. Zo speelde het orkest onder leiding van Tan Dun in een historische uitvoering van *The Map*, het multimediale 'celloconcert' van Tan Dun. Daarnaast begeleidde het Symfonie Orkest al vele malen de 3 finalisten van het Nationaal Cello Concours. Ook dit keer zal dat het geval zijn. Onder leiding van dirigent Dirk Vermeulen begeleidt het orkest de 3 finalisten van het concours bij het cello-concert in a van Robert Schumann. Daarnaast speelt het orkest op het middagconcert Korngold|Deception op zondag 21 oktober. Het Conservatorium van Amsterdam is partner van de Cello Biënnale Amsterdam.

Wishful Singing bestaat uit vijf zangeressen die elkaar kennen uit het Nationaal Jeugdkoor. Daar klikte het muzikaal zo goed dat de ambitie ontstond om gezamenlijk verder te gaan in *female a cappella*; een relatief weinig voorkomend genre dat hen alle vijf zeer na aan het hart ligt. Het repertoire van de groep loopt uiteen van ingetogen werken uit de renaissance en de barok tot vrolijk swingende versies van golden oldies als *Mr. Sandman*. Het roept emoties op die variëren van verstilde ontroering tot een kriebelende lach. De individuele kwaliteit van iedere zangeres vormt de basis onder hun gezamenlijke zuiverheid, harmonie en balans. Gecombineerd met hun collectieve talent voor timing en droogkomische mimiek, maakt het Wishful Singing toonaangevend in haar genre.

Antony Hermus (Nederland, 1973) Weinig dirigenten waren zo vroeg al zo succesvol als Antony Hermus. Na zijn studie piano en orkestdirectie aan het Fontys-conservatorium in Tilburg werd hij benoemd tot leider van de opera en symfonieorkest van de Duitse Hagen. Van 2009 tot 2015 was hij Generalmusikdirektor van het Anhaltische Theater in Dessau (Duitsland), waar hij onder andere delen van Wagner's *Der Ring des Nibelungen* dirigeerde. Bij zijn afscheid werd hij benoemd tot eredirigent voor zijn grote verdiensten. Sindsdien heeft hij operaproducties geleid bij onder andere de opera National de Paris en de Nederlandse Reisopera, en heeft hij als gast opgetreden bij BBC Philharmonic Orchestra, de Bamberger Symphoniker en het Koninklijk Concertgebouworkest.

In tegenstelling tot zijn halfbroer Billy Joel koos **Alexander Joel** (Londen, 1971) de richting van de klassieke muziek. Hij studeerde eerst piano en daarna orkestdirectie in Wenen. Joel heeft enorme opera-ervaring opgedaan en heeft verschillende Kapellmeister posities gehad in Duitsland en Oostenrijk, waaronder de Deutsche Oper am Rhein van 2001 tot 2007. Daarna was hij tot 2014 directeur bij de opera en het symfonieorkest van Braunschweig. Hij is regelmatig te gast bij gezelschappen zoals de Bayerische Staatsoper in München, Royal Opera House in Londen en is vaste gastdirigent bij Opera Vlaanderen. In Nederland **dirigeerde hij voor de Nationale Opera in oktober 2016 een productie van Puccini's Manon Lescaut** met het Nederlands Philharmonisch Orkest.

Violist en dirigent **Johannes Leertouwer** is chef-dirigent en artistiek leider van de Nieuwe Philharmonie Utrecht. Met dit orkest was hij de afgelopen jaren te horen in een aantal bijzondere programma's. Het orkest musicceert op oude instrumenten, ook in het 19^e-eeuwse en vroeg 20^e-eeuwse repertoire, besteedt veel aandacht aan educatie en draagt daarmee duidelijk de signatuur van zijn chef-dirigent. Johannes Leertouwer volgde directie-onderricht bij David Porcellijn en Jorma Panula. Van 1998 tot 2006 was hij artistiek leider en dirigent van het Nederlands Jeugd Strijkorkest. In die periode dirigeerde hij ook regelmatig projecten aan conservatoria in Parijs, Antwerpen, Leipzig en Amsterdam. Ook werkte hij regelmatig als gastdirigent bij diverse orkesten waaronder het Noord Nederlands Orkest, koor en orkest van de Nederlandse Bach Vereniging en het Symfonieorkest van Osaka.

De Finse dirigent en cellist **Klaus Mäkelä** (1996) is ondanks zijn nog jonge leeftijd al vaste gastdirigent van het Sveriges Radios Symfoniorkester, Artist in Association bij Tapiola Sinfonietta en artistiek directeur van het Turku Music Festival. Dit seizoen dirigeert hij naast concerten bij het Sveriges Radios Symfoniorkester en Tapiola Sinfonietta (waarmee hij de komende jaren alle Beethoven symfonieën gaat opnemen) onder meer het Finse Radio Symfonieorkest, het Finse Lahti Symfonie Orkest en het IJsland Symfonie Orkest. In het seizoen 18/19 zal Klaus Mäkelä zijn debuut maken bij het Orchestre de Paris, het Orchestre National de Lyon, het Bergen Philharmonic Orchestra, en de symfonieorkesten van Antwerpen, Bern en Malmö. Kortgeleden dirigeerde Klaus Mäkelä zijn eerste opera: en wel Mozarts *Zauberflöte* bij de Finse Nationale Opera.

Ed Spanjaard (Haarlem, 1948) is sinds 1982 vaste dirigent van het Nieuw Ensemble. Daarnaast is hij gast-dirigent bij het Koninklijk Concertgebouworkest, de Nederlandse radio-orkesten en het Nederlands Kamerkoor. Spanjaard dirigeerde bij de Münchner Philharmoniker en was ook werkzaam bij de Staatskapelle Weimar, het Deens Nationaal Symfonie Orkest, de Opéra van Lyon, Ensemble Intercontemporain, Ensemble Modern en KlangForum Wien. Als gastdirigent van het Orkest van de 18^eEeuw voerde hij in 2013 met veel succes *Così fan tutte* uit en kreeg hij voor de uitvoering van *Ein deutsches Requiem* in april 2016 met het Scottish Chamber Orchestra lovende kritieken. Ed Spanjaard is vanaf het seizoen 2017/18 de nieuwe vaste dirigent van het Orkest van het Oosten. Sinds 2012 is hij tevens hoofddocent orkestdirectie aan het Conservatorium van Amsterdam.

De Belgische dirigent **Dirk Vermeulen** geniet een internationale reputatie, vooral door zijn spraakmakende interpretaties van het repertoire uit de achttiende eeuw en de romantiek. Hij volgde eerst een succesvolle carrière als violist, maar het verzoek van Frans Brüggen om een aantal producties van het Orkest van de Achttiende Eeuw te assisteren markeerde het begin van zijn loopbaan als dirigent. Hij richtte in 1991 zijn eigen kamerorkest *Prima La Musica* op dat zeer lovend werd ontvangen. Sindsdien heeft hij vele orkesten gedirigeerd met bekende solisten zoals Maria João Pires en Jeanine Jansen en jazzmusici als Toots Thielemans en Wayne Shorter. Vermeulen heeft meer dan 25 cd's op zijn naam staan. Sinds enkele jaren is hij ook in de operawereld actief.

Kalle de Bie (1994) begon toen hij 6 jaar was met cello spelen. Vanaf 2008 studeerde Kalle aan het Conservatorium van Amsterdam bij Jeroen den Herder en daarna bij Jelena Očić. Hier begon hij in 2016 zijn masteropleiding in de klas van Dmitry Ferschtman. Kalle is laureaat van verschillende concoursen. In 2016 won hij de aanmoedigingsprijs en de Start in Splendorprijs tijdens het Nationaal Cello Concours te Amsterdam. Met behulp van deze Start in Splendorprijs organiseerde Kalle een bijzonder project in Splendor rondom de muziek van Henri Dutilleux, waarbij hij verschillende kunstvormen combineerde. Kalle bespeelt een prachtige Italiaanse cello uit ca. 1870, gebouwd door Gaetano Chiocchi, hem ter beschikking gesteld door het Nationaal Muziekinstrumenten Fonds.

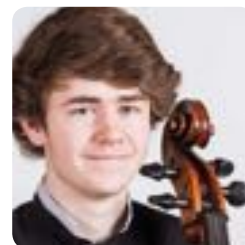
Liesbeth Bosboom (1995) studeert bij Michel Strauss en Jan-Ype Nota. Momenteel zit ze in het 1^e jaar van de masteropleiding van het Koninklijk Conservatorium Den Haag. Daarnaast volgt ze de orkestmaster van het Residentie Orkest. In juni 2017 behaalde Liesbeth haar Bachelor-diploma met een 10 aan het Prins Claus Conservatorium. Liesbeth gaf concerten in diverse zalen in binnen- en buitenland. Ze soleerde met verschillende orkesten, waaronder het Nederlands Kamerorkest. Ze won prijzen in onder andere de nationale finale van het Prinses Christina Concours, het Peter de Grote Festival en de Avond van de Jonge Musicus. Liesbeth bespeelt een Radizzani cello en een strijkstok die is gebouwd door Andreas Grütter, haar ter beschikking gesteld door het Nationaal Muziekinstrumentenfonds.

De Canadees-Nederlandse celliste **Carmen Bruno** (1992) studeerde voor haar bachelorsexamen aan het Conservatorium van Amsterdam bij Jeroen den Herder, Maarten Mostert en Dmitry Ferschtman. Ze vervolgde haar studie aan de McGill University's Schulich School of Music (Montreal, Canada) bij Matt Haimovitz en studeert nu voor haar doctoraat uitvoerend musicus cello. Ze was lid van het YOA Orchestra of the Americas in 2014 en werd in 2015 gevraagd om als soliste op te treden met het NYO Canada tijdens hun nationale tournee. Carmen is lid van het Global Leaders Program Cohort 2018 waarmee ze kortgeleden naar Panama ging om daar les te geven en op te treden. Carmen bespeelt een Franse cello uit rond 1880 gebouwd door Theophile Pierre haar ter beschikking gesteld door de Carlsen Cello Foundation.

Irene Enzlin (1993) werd op 14-jarige leeftijd toegelaten tot de Yehudi Menuhin School in Engeland waar ze bij Pierre Doumenge en Charles Watt studeerde. Vervolgens studeerde zij aan de Universität Mozarteum Salzburg bij Clemens Hagen, waar ze met onderscheiding afstudeerde. Daarna studeerde zij aan het Conservatoire Nationale Supérieur in Parijs, waar ze in 2017 met "très bien à l'unanimité" afstudeerde. Ze trad op als soliste met o.a. het Royal Philharmonic Orchestra, het Pro Arte Orchestra (Taiwan) en het Nederlands Symfonie Orkest. In 2013 richtte Irene met Vera Kooper en Gerard Spronk het Delta Pianotrio op waarmee zij internationale concoursen in Italië, Litouwen, Zwitserland en Nederland won en vele concerten gaf. Het Nationaal Muziekinstrumenten Fonds heeft Irene een Bertrand cello (2006) ter beschikking gesteld. Henk te Hietbrink gaf haar een Hans Karl Schmidt strijkstok in bruikleen.

Tom Feltgen (1997) kreeg vanaf zijn 6e jaar celloles van Raju Vidali aan het Conservatoire de Musique du Nord (Luxemburg) en later van Judith Lecuit aan de École de Musique de Differdange. In 2013 werd hij toegelaten tot de celloklas van Manfred Stilz aan de Schola Cantorum in Parijs die hij afsloot met het behalen van een *Diplôme de Concert*. In 2015 en 2016 zat Tom in de Jong Talent Klas van Adnana Alexandrescu-Rivinius aan de Hochschule für Musik Saar en in 2015 behaalde hij met onderscheiding het *Diplôme Supérieur* aan het Conservatoire de Musique du Nord. Hij volgde masterclasses bij Daniel Müller-Schott, Gary Hoffman, Niall Brown, Frederico Romano, Cristoforo Pestalozzi, Gustav Rivinius, Dmitry Ferschtman, Trio Broz, en het Juilliard String Quartet. Sinds 2016 volgt Tom een bachelorsopleiding aan het Conservatorium van Amsterdam bij Gideon den Herder.

Miquel Garcia Ramon (1997) studeerde cello in Spanje bij Iñaki Etxepare en Maria Casado waarna hij aan het Koninklijk Conservatorium Den Haag zijn studie vervolgde bij Michel Strauss en Jan-Ype Nota. In 2015 won hij de 2^e prijs bij de cello competitie *Jovenes promesas del violoncello Jaime Dobato Benavente*. Miquel bespeelt sinds 2105 een Sebastien Vuillaume cello gebouwd aan het eind van de 19^e eeuw.

Eline Hensels (1998) volgde o.a. lessen bij Monique Bartels (Amsterdam) en Felix Schmidt (Royal Academy of Music, Londen). Momenteel volgt ze lessen bij Alexander Petrasch en Gustav Rivinius. Zowel in 2012 als in 2014 heeft Eline bij de regio finale van het Prinses Christina Concours de 1^e prijs en de Laureatenprijs behaald. Tevens ontving zij van de vakjury de 'Prijs van het Limburgs Symfonie Orkest'. In 2015 won ze bij het Britten Celloconcours de 'Staalbankiersprijs Masterclass' en een solo-optreden met het Britten Jeugd Orkest. Eline volgde masterclasses bij onder meer Gustav Rivinius, Marcio Carneiro, Charles Watt, Istvan Vardai, Stephan Forck, Bruno Pasquier en Emil Rovner. In 2017 nam zij deel aan de Pablo Casals Academy. Voor haar studie in Londen ontving Eline een 'Entrance Scholarship' van de Royal Academy of Music, de Van den Ende Foundation en Fundatie Vrouwe Van Renswoude.

Pieter de Koe (1994) studeerde aan de Sweelinck Academie bij Monique Bartels en won op jonge leeftijd al prijzen bij de Stichting Jong Muziektalent Nederland en het Prinses Christina Concours. Hij behaalde zijn bachelor *cum laude* aan het Koninklijk Conservatorium Den Haag bij Michel Strauss en Jan Ype Nota. Inmiddels studeert Pieter aan de master-opleiding van de Musikhochschule Freiburg bij Jean-Guihen Queyras. Met het Animato Kwartet is Pieter aspirant lid van de European Chamber Music Academy. Het Animato Kwartet ontving een Kersjes Kwartetstipendium en volgt lessen bij Eberhard Feltz via de Nederlandse Strijkkwartet Academie. Pieter speelde op festivals als Davos, Harnos, Mahler Academy en het Grachtenfestival. Ook speelt Pieter in verschillende cross-arts projecten als ISH, Yopera, Troupe Courage, en de eigen productie *Wonder*.

Sara Novoselić

(Kroatië, 1992) begon haar cellostudie aan de Arts Academy in Rome waarna zij in 2011 haar studie vervolgde aan de Muziek Academie van Zagreb. Ze won prijzen bij verschillende muziekcompetities zoals een 3^e prijs bij de Papandopulo Competition voor jonge musici, een 1^e prijs in 2014 en in 2015 bij de National Chamber Music Competition en een 1^e prijs bij de Croatian National Music Competition. Na een solorecital bij het Kroatische Nationale Theater in Split gaf ze concerten op diverse plaatsen in Kroatië. In 2017 studeerde ze af aan de Muziek Academie van Zagreb. Op het ogenblik volgt ze een masteropleiding aan het Conservatorium van Amsterdam bij Jelena Očić.

Renée Timmer

(Groningen, 1994) zit in het tweede jaar van haar masteropleiding aan het Conservatorium van Amsterdam waar ze les heeft van Mick Stirling. In 2017 behaalde ze haar Bachelor diploma na haar studie bij Maarten Mostert. Ze heeft een grote passie voor kamermuziek. Met haar strijkkwartet speelde ze als voorprogramma van het Leipziger Quartet en het Juilliard Quartet. In 2018 deed zij mee aan het project *In de ban van Brahms* en speelde daarbij samen met Candida Thompson en Harriet Krijgh. Renée heeft een aantal wereldpremières op haar naam staan en werkt graag samen met andere kunstvormen om zo de grenzen van de klassieke muziek op te zoeken. Renée speelt op een cello gebouwd door Hein Woldring, gefinancierd met steun van de Stichting Eigen Muziekinstrument. Haar strijkstok is haar in bruikleen gegeven door het Nationaal Muziekinstrumenten Fonds.

João Valpaços

(Chaves, Portugal, 1994) begon met cello spelen toen hij 12 jaar oud was. In 2016 behaalde hij zijn bachelor diploma bij Ran Varon aan het Utrechts Conservatorium. Nu studeert hij bij Jeroen den Herder aan het Conservatorium van Amsterdam voor zijn masterexamen. João volgde masterclasses bij onder meer Gary Hoffman, Lluís Claret, Amit Peled, Marc Coppey, Tsuyoshi Tsutsumi en Maria de Macêdo. Zijn hartstocht voor het orkestspel maakte dat hij meespeelde in een groot aantal professionele- en studentenorkesten in beroemde zalen in Portugal en Nederland. Als solist behaalde hij diverse prijzen bij competities in Nederland en in Portugal waarbij hij concerten van Haydn en Tsjajkovsky uitvoerde.

Simon Velthuis

(Haaksbergen, 1992) begon op 9-jarige leeftijd met cellolessen op de muziekschool van Haaksbergen. Na drie jaar werd hij aangenomen op de afdeling jong talent in Enschede en ontving daar lessen van Paul Uytterlinde. Op 16-jarige leeftijd vervolgde hij zijn studie in de vooropleiding van het Conservatorium Zwolle bij Jeroen Reuling. Nadat Simon in 2015 zijn Bachelor aan het Conservatorium van Amsterdam behaalde, waar hij bij Floris Mijnders studeerde, volgde hij de masteropleiding aan hetzelfde conservatorium bij Dmitry Ferschtman en Maarten Mostert. Simon bespeelt een cello, gebouwd rond 1840 in Londen, die hem in bruikleen is gegeven door het Nationaal Muziekinstrumenten Fonds.

Melle de Vries (1994)

deed zijn bachelorstudie bij Maarten Mostert aan het Conservatorium van Amsterdam waar hij nu 1^e jaars masterstudent is en studeert bij Dmitry Ferschtman. Vanaf zijn 4e jaar volgde hij diverse opleidingen die hem van Groningen naar den Haag en Berlijn brachten. Hij nam deel aan verschillende concoursen, waaronder het prinses Christina Concours en het Nationaal Cello Concours waar vooral zijn virtuositeit werd geprezen. Op dit moment wordt Melle begeleid door de organisatie Classic Young Masters van Maria Croese. Melle speelt op een Franse cello uit 1914 van Fernand Jacquot die hem ter beschikking is gesteld door het Nationaal Muziekinstrumenten Fonds.

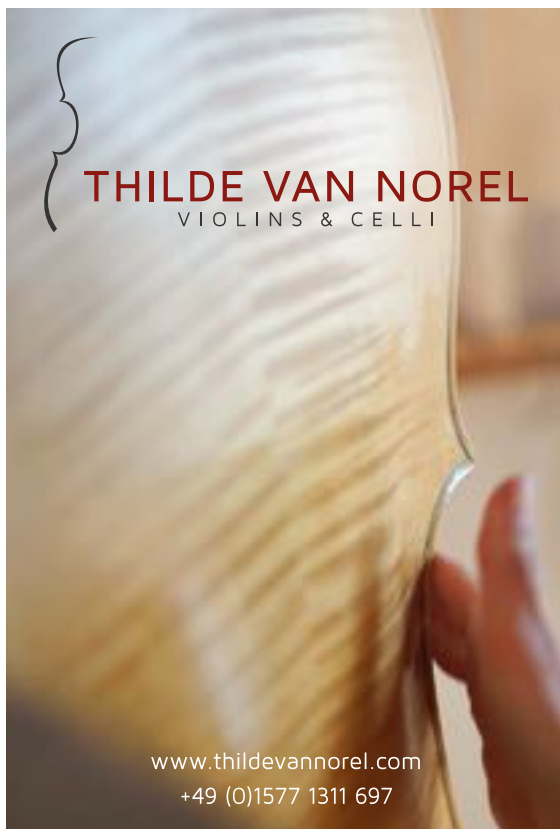
Emma Warmelink

(1997) studeert aan het Koninklijk Conservatorium Den Haag. Ze startte haar cellolessen bij Rosalie Seinstra op de Young Talent Academy van Codarts Rotterdam. Later ging zij naar Lucia Swarts op de School voor Jong Talent Den Haag. Tegenwoordig participeert ze in verscheidene projecten voor orkest, kamermuziek en moderne muziek. Zij is vast lid van het Nationaal Jeugd Orkest waarin zij vanaf afgelopen zomer de cellogroep aanvoert. Zij volgde masterclasses bij onder andere Harro Ruijsenaars, Aldo Mata, Dmitry Ferschtman en Anner Bijlsma. In 2016 won zij de Donemus Prijs op het Prinses Christina Concours voor een uitvoering van een Nederlands werk. Emma bespeelt een cello van Daniël Royé, beschikbaar gesteld door het Nationaal Muziekinstrumenten Fonds.

Amke te Wies (1994)

begon op haar 8e jaar met cello spelen. Al toen ze 12 jaar oud was werd ze aangenomen in de Jong Talent Klas van het Conservatorium van Amsterdam waar ze les kreeg van Maarten Mostert. Na het behalen van haar middelbare schooldiploma, vervolgde zij haar studie bij Roel Dieltiens aan de Musikhochschule in Zürich. In 2017 behaalde Amke haar bachelorexamen aan het Conservatorium van Amsterdam bij Jelena Očić. In september 2017 begon zij met haar masteropleiding *Instrumenten in Historisch Perspectief*. Voor haar opleiding moderne cello studeert ze bij Jelena Očić en voor barokcello neemt ze lessen bij Viola de Hoog. Amke was lange tijd lid van het strijkersensemble de Fancy Fiddlers. Ze volgde diverse masterclasses onder meer bij Anner Bijlsma, Richard Aaron, Reinhard Latzko, Gary Hoffman en Paul Katz.

THILDE VAN NOREL
VIOLINS & CELLI

www.thildevannorel.com
+49 (0)1577 1311 697

ERIK BUYS
MAKER OF FINE CELLI

www.violins-erikbuys.com

stefan johann krattenmacher
maker and restorer of fine stringed instruments
münchweier – germany

krattenmacher.com

Bladmuziekwinkel

Broekmans & van Poppel

Wij hebben zeer veel bladmuziek, zowel nieuw als een grote voorraad tweedehands.

Bent u op zoek naar het eerste lesboekje voor piano, een strijkkwartet van Beethoven, het nieuwste boek van Adele of zoekt u iets bijzonders? De kans is heel groot dat wij het hebben en anders kunnen wij u zeker verder op weg helpen!

Wij versturen overal naar toe, maar u bent natuurlijk ook van harte welkom in onze beide winkels.

Winkel Badhoevedorp

Badhoevelaan 78
1171 DE Badhoevedorp
020 - 679 65 75

Winkel Utrecht

Minrebroederstraat 24
3512 GT Utrecht
030 - 234 36 73

info@broekmans.com
www.broekmans.com

Bij ons kunt u rekenen op...

- Enorme database aan bladmuziek
- Groot aanbod aan tweedehandse bladmuziek
- Live Chat voor direct advies en hulp
- Poppels punten sparen voor kortingen

Ontdek het Nederlands Kamerorkest

Britten
Simple Symphony
Beethoven
Strijkkwartet nr. 14,
op. 131 *arr. voor strijkorkest*
1, 3 dec Het Concertgebouw

Viva Vivaldi
Kerstconcert
13 dec TAQA Theater
De Vest
14 dec Muziekgebouw
aan 't IJ

Mozart
Fluitconcert nr. 2
arr. voor cello
Symfonie nr. 41 'Jupiter'
17 jan Philharmonie Haarlem
19, 21 jan Het Concertgebouw

Saint-Saëns
Le carnaval des animaux
Poulenc Concert
voor 2 piano's en orkest
14 feb TAQA Theater De Vest
16 feb Het Concertgebouw

Mahler Adagietto
Schönberg
Verklärte Nacht
15 maart Philharmonie
Haarlem
22 maart Muziekgebouw
aan 't IJ

Bach
Matthäus-Passion
13, 15 april
Het Concertgebouw

Bizet/Shchedrin
delen uit 'Carmen Suite'
Jeths
Accordeon concerto
2 mei Muziekgebouw aan 't IJ
10 mei Philharmonie Haarlem

Bekijk het volledige
programma op
www.orkest.nl

cellowinkel.nl

De Cellowinkel is op de Biënnale met een overzicht van haar brede assortiment.

celloklas.nl

Ik organiseer ook een workshop: *Klankkleuren*. Voor iedereen (jong en oud) die zelf eens wil kennismaken met de cello.

Je bent van harte welkom!

Mirjam Daalman
celliste

De Cellowinkel is dé winkel gespecialiseerd in de cello en het cello spelen.

CELLO'S | STRIJKSTOKKEN | SNAREN | HOEZEN EN KOFFERS
VERSTERKING | BENODIGDHEDEN | BLADMUZIEK | CADEAU'S

in samenwerking met:

GEWA

music

"Een goede strijkstok is net zo belangrijk als het instrument"

Jan Strumphler strijkstokkenmaker
janstrumphler.nl • Vleuten (Utrecht) • tel +31 30 6774123

Hejja Cello
Janos
HEJJA
cello specialist

fine cellos
making restoring

www.hejjacello.hu
HUNGARY 2142-Nagytaresa, Bocskai u. 77. +36-30-9873888

GUDRUN KREMEIER
Geigenbaumeisterin
Mauritskade 23
1091 GC Amsterdam
020 - 664 18 18
gudrunkremeier@hotmail.com
www.kremeierviolins.nl

Viool- en cellobouw
Hans-Peter den Daas

Nachttegaalstraat 108
5932CE Tegelen
Nederland

+31 (0) 653727645
viool@hdendaas.com
www.hdendaas.com

lid N.G.V.

Saskia Schouten
Vioolbouwer

maakt violen
alten en cello's

Muntelbolwerk 1c
NL - 5213 SZ 's Hertogenbosch
0031 (0) 736121804
0031 (0) 618174015
info@saskiaschouten.nl

www.saskiaschouten.nl

HENK TE HIETBRINK STRIJKSTOKKENMAKER

Bowmaker/Bogenmacher/Archetier

Moderne strijkstokken volgens Engelse traditie
Gemonteerd in goud - zilver - nieuwzilver
Reparatie-Restauratie

Gedurende de Biënnale kunt u terecht voor een
vakkundige beharing - 2 uur
Biënnale aanbieding: Siberisch Hengst €55,-

DISTRIBUTEUR VAN ANDREA ROSIN
Orchestra-Solo-A Piacere

Maestro/Vpay/Mastercard/Visa

Van Oldenbarneveldtstraat 90 studio 1.08
6827 AN Arnhem
www.hietbrinkbows.nl - hgtehietbrink@gmail.com
Tel: 06-52164570

GEWA *Air*

Proud sponsor of the WINNERS of
the National Cello Competition 2018

GEWA strings | WWW.GEWAMUSIC.COM

GERMAN DESIGN AWARD WINNER 2018
reddot award 2016 winner

[WWW.FACEBOOK.COM/GEWASTRING](https://www.facebook.com/gewastrings)
[WWW.INSTAGRAM.COM/GEWASTRINGSOFFICIAL](https://www.instagram.com/gewastringsofficial)

CELLO MAKER

16 Coombe Lane, Bowlish, Shepton Mallet, Somerset BA4 5XD England

Kai-Thomas Roth

info@kai-thomas-roth-cellos.com

www.kai-thomas-roth-cellos.com

Tel: (+44) 01749 343912

Mob: (+44) 7974 715999

SHW

HENDRIK WOLDRING

Bouwer van (alt)violen en celli

Reparaties

Verhuur

Accessoires

Jozef Israëlsplein 6

9718 EN Groningen

Tel. 050 3184178

www.hetstrijkershuis.nl

info@hetstrijkershuis.nl

A^{AT5}

**DOWNLOAD
ONZE APP**

**VOLG ALLES ALTIJD EN OVERAL
OOK OP AT5 & AT5.NL**

Guust François

vioolbouw

Windroosplein 108
1018 ZW Amsterdam
00 31 (0)20 6235515
guustfrancois@xs4all.nl
www.guustfrancois.com

route:
central station tram 26
1: Muziekgebouw
2: Kattenburgerstraat
(5 min. walk to violinmaker Guust François)

STINGRAY
brava

Stingray Brava is de enige
televisiezender die volledig
gewijd is aan klassieke
muziek, opera en ballet

brava.stingray.com/nl

ntr:

NTR Mediapartner
Cello Biënnale 2018

Uitzendingen vanaf oktober te beluisteren
op NPO Radio 4. Meer klassieke muziek?

radio4.nl/avondconcert

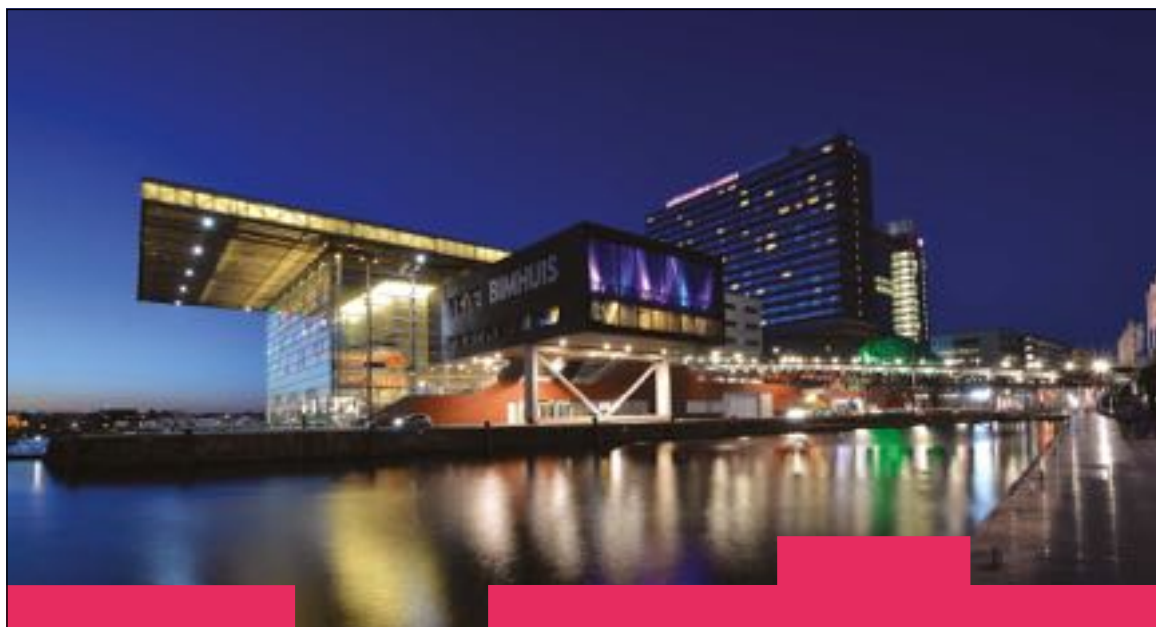
Jessica De Saedeleer
Luthier

A passion for excellence

+32 497 97 62 86

www.jdesaeleer.com

Av. Giraudlaan 96, B-1030 Brussels

BIMHUIS.NL HET HELE JAAR DOOR DE BESTE JAZZ

Bekijk de hele agenda op bimhuis.nl/agenda

N.PLOG

Antwerpen

info@plogviolinbows.com
0032 (0) 486 41 70 74
facebook /plogviolinbows

Peter Zoon

*maker of
Violins, Violas
Cellos and
Double-Basses*

*Bertus Aaffespad 7
Culemborg
0345 - 519732
www.vioolatelier.nl*

VIOLIN MAKER
Savine Delaporte
Violin Viola Cello

www.savinedelaporte.fr
Saint Nazaire / Paris
FRANCE

MATTHIEU LEGROS
VIOLIN MAKER

+420 773 080 023
luthier-legros.com
matthleg@gmail.com

Masarykova 9
60 200 BRNO

Tanguy Fraval
♦ violin maker ♦
QUESOY, BRETAGNE, FRANCE

0033 6 52 63 22 81
www.fraval-luthier.com

François Servais (1807-1866)
Il Paganini del Violoncello...
G. Rossini

Op zoek naar partituren, opnames of info?
Contacteer ons!

Nieuw: boek 'De Belgische Celloschool -
The Belgian School of Cello Playing'

Servais vzw
peter@servais-vzw.org
www.servais-vzw.org

Van Aerschot
Master of fine arts

Fine cellos
Exclusive mutes & frogs
Work on bows

www.cellobouw.com

Winkelveld 4, 2870 Puurs, Belgium, 0032 3 899 64 82

URS W.
MÄCHLER

New
Cellos
Violins
Violas &
Bows for
Soloists

www.maechler.de

BORIS SVERDLIK
Violin maker & Master Restorer

TEL: +39 347-133 2205
e-mail: sverdlikviolins@gmail.com
website: sverdlikviolins.com

De absolute top
**Kamer
muziek**

Muziekgebouw

Christian Poltéra
+ Ronald Brautigam
Artemis Quartett
Alisa Weilerstein
Dudok Quartet
Maria + Nathalia Milstein
Brodsky Quartet

 Gräter
Geigenbau

Cellomaker

Tobias Gräter
Theaterstraße 7
69117 Heidelberg
06221-6510930
info@geigenbau-graeter.de
www.geigenbau-graeter.de

FILM: HIER TE ZIEN
HOUT, ZWEET EN HAREN

MET
ANDREAS GRÜTTER
STRIJKSTOKKENMAKER

web: andreasgrutter.nl

Scarlett Artz
cello's

VERKOOP VAN OUDE EN NIEUWE CELLO'S DOOR
EEN CELLIST/CELLODOCENT IN AMSTERDAM

WWW.CELLOVERKOOP.NL

Wil jij een mooie cello kopen?

Heb je niet de ultieme klik met je huidige cello? Weet je niet precies wat je zoekt of waar je moet beginnen te zoeken? Omdat ik al sinds 1996 cello's geef zie ik meteen wat jij nodig hebt. In tegenstelling tot vioolbouwers bespeel ik de cello's die ik verkoop zelf en weet ik wat een goede cello is voor een beginner, of juist voor een gevorderde. Ik vind het leuk om je te helpen! En aan de referenties van mijn klanten te zien komt dit over. Kom ook langs in de studio in Amsterdam Houthaven of in Havelte, Drenthe waar ik woon. Dit gaat op afspraak.

CELOBIENNALE 5% KORTING

Van 18 oktober tot 18 november 2018 is er een speciale CELLOBIENNALE aanbieding. Namelijk 5% korting op alle nieuwe en oude cello's welke ik uit eigen voorraad aanbied.

DERAZEY, MOITESSIER, THIBOUVILLE-LAMY, COUESNON, CAUSSIN, LABERTE, WUNDERLICH, NEUNER, NEUNER-HORNSTEINER, KLOTZ, ROBIN, THOMPSON, PERNOUD, EN VEEL MEER.

IK BEN SCARLETT ARTS, CELLISTE EN CELLODOCENT. MIJN CELLO'S TREKKEN CELLISTEN AAN UIT HEEL NEDERLAND, BELGIË EN FRANKRIJK. MIJN AANBOD GAAT VAN ONGEVEER € 2395,00 TOT € 15.000,00 ZOWEL NIEUWBOUW ALS OUD.

Annemijn;

'...Die cello, echt waar die is zo ontzettend fijn om mee te spelen!! Echt precies goed. Ik merk nu al dat ik veel meer dingen kan doen (kleiner, minder belasting voor handen, kan veel langer spelen). Dankjewel!!!'

Op www.celloverkoop.nl vind je mijn website en op www.celloverkoop.nl/shop zie je mijn aanbod van oude en nieuwe cello's. Cello's proberen kan te Amsterdam of te Havelte, Drenthe. Voor een afspraak kun je bellen met mij, Scarlett Arts, op 06 18 18 9005 of je plant je zelf in via de on-line agenda voor een afspraak in Amsterdam: www.celloverkoop.nl/agenda

Grand Café 4'33"

Geanimeerd genieten met een prachtig uitzicht over het IJ.
Tijdens de Cello Biënnale zijn wij dagelijks geopend voor ontbijt, lunch en diner.

Openingstijden: 09:00 - 01:00 (weekenden 03:00)

2 gangen diner: € 29,50

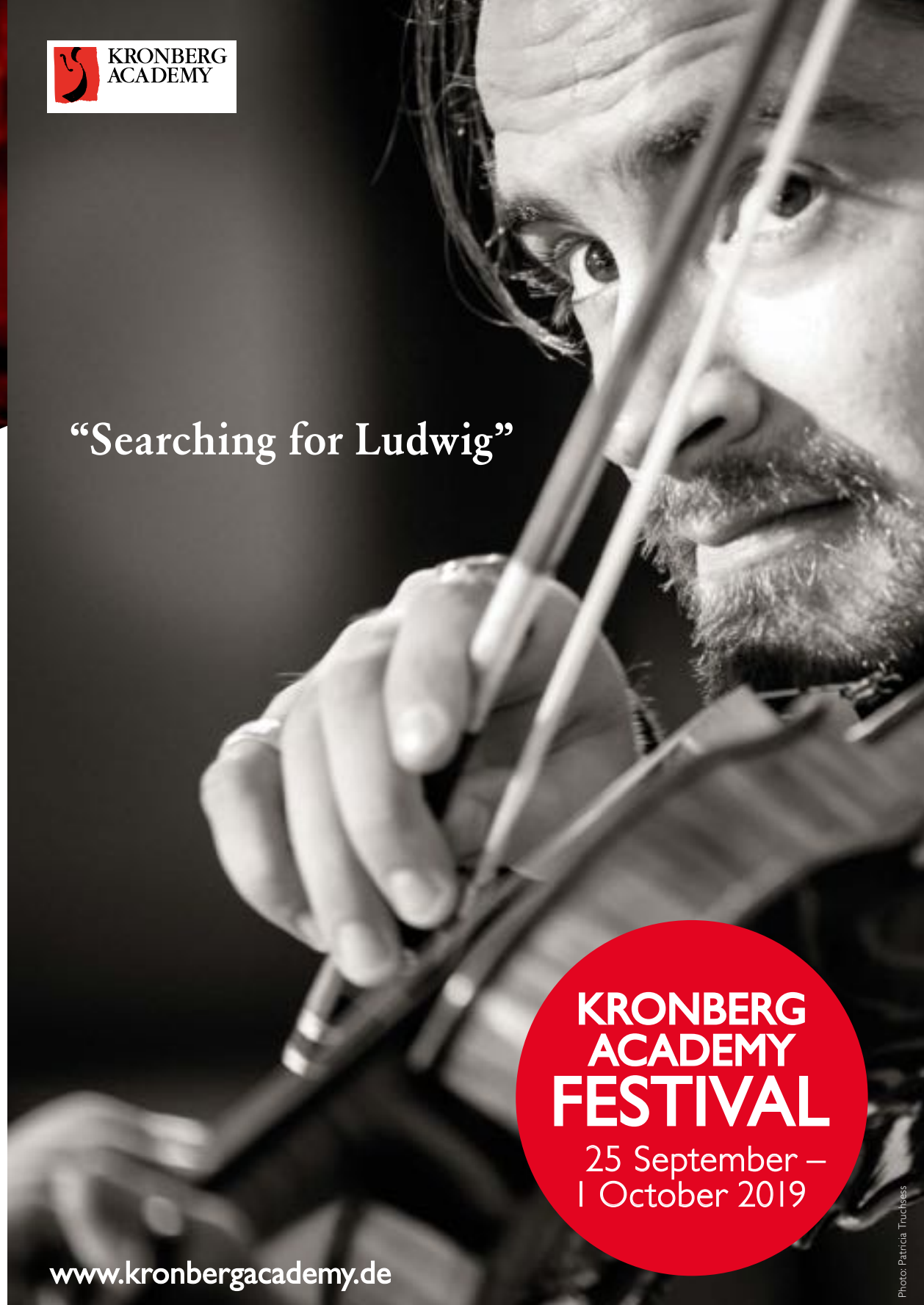
3 gangen diner: € 36,50

Brasserie Biënnale

Geniet in ons Pop Up restaurant van lokale producten.
Ons restaurant is dagelijks geopend voor lunch en diner en biedt een uitgebreide kaart.

Openingstijden: 11:30 - 21:00

“Searching for Ludwig”

**KRONBERG
ACADEMY
FESTIVAL**

25 September –
1 October 2019

Subsidiënten

Amsterdams Fonds voor de Kunst
Fonds Podiumkunsten

Hoofdbegunstigers

Fonds 21
VSBfonds

Fondsen

Sena Performers
Prins Bernhard Cultuurfonds
Jonge Musici Fonds
MCN Fonds
Wijdeveld-Polée Fonds
Stichting Dioraphte
Eduard van Beinumstichting
Brook Foundation
Janivo Stichting
NORMA Fonds
BNG Cultuurfonds
Stichting De Weille Ogier
Eleven Floawers Foundation
SEC (Stichting Educatie & Cultuur)
Het Kersjes Fonds
dr. Hendrik Muller's Vaderlandsch Fonds
P.W. Janssen's Friesche Stichting
J.C.P Stichting
Stichting De Ruusscher
AMVJ Fonds
Goethe Instituut
Mr. August Fentener van Vlissingen Fonds
Gilles Hondius Foundation
VandenEnde Foundation
Stichting ANBI de Hoorn
Für Elise CBA Fonds

Sponsors

Van Doorne
Loyens & Loeff
Grand Café 4'33"
VolkerWessels
OZ Architecten
D'Addario
Gewa Music

Partners

Muziekgebouw
Bimhuis
Eye
Conservatorium van Amsterdam
Kronberg Academy
Nederlands Philharmonisch Orkest
Oorkaan
Prinses Christina Concours
November Music
Splendor
Ludwig
VluchtelingenWerk Nederland
Musicians without Borders
Anner Bijlsma Award
Music for Galway
Flamenco Biënnale
I Amsterdam
Openbare Bibliotheek Amsterdam

Mediapartners

NTR
Radio 4
Het Parool
NH Media/AT5
BRAVA
Salto

De nieuwe Nederlandse composities worden mede mogelijk gemaakt door een bijdrage van het Fonds Podiumkunsten.

De Bang on a Can composities worden mogelijk gemaakt door bijdragen van de Eduard van Beinum Stichting en het Amsterdams Fonds voor de Kunst.

Mecenaat

Marcella Bonnema-Kok, Ferdinand ter Heide, familie Macko Laqueur, Tjaco van Leersum, Julienne Straatman en Robert Bausch, Elise Wessels.

De Casalskring

De Casalskring wordt gevormd door enthousiaste supporters die de activiteiten van de Biënnale ondersteunen op het gebied van talentontwikkeling en educatie met een periodieke gift vanaf € 1.000,- per jaar.

Vrienden

Een steeds groter wordende kring van vaste vrienden ondersteunt de Biënnale met een incidentele of meerjarige gift. Hun bijdrage is een onmisbare pijler onder het fundament van de Cello Biënnale Amsterdam.

Daarnaast dankt de Cello Biënnale een aantal begunstigers en fondsen die niet bij naam genoemd willen worden.

Stichting Anner Bijlsma Award

De Anner Bijlsma Award is een internationale oevreprijs, in het leven geroepen door de Cello Biënnale, ter stimulering van educatie en talentontwikkeling op het gebied van de cello. De prijs wordt eens in de zoveel jaar toegekend aan een persoon of instantie die zich uitzonderlijk verdienstelijk heeft gemaakt voor de cello en het cellorepertoire. In 2014 werd de Award voor het eerst toegekend aan de persoon naar wie deze is vernoemd: Anner Bijlsma. Het bestuur van de Stichting Anner Bijlsma Award wordt gevormd door Job Cohen - voorzitter, Julienne Straatman - vice-voorzitter, Marjoleine de Boorder, Anton Valk en Irene Witmer.

De festivallocatie in het Muziekgebouw en het Bimhuis is optimaal bereikbaar. Het adres is Piet Heinkade 1, 1019 BR, vlakbij het Centraal Station en de binnenstad van Amsterdam.

Openbaar vervoer

Het Muziekgebouw aan 't IJ is ongeveer **10 minuten lopen** van het **Centraal Station**.

Vanaf Centraal Station: **tram 26 richting IJburg**, de eerste halte is het Muziekgebouw en het Bimhuis. Mensen met een lichamelijke beperking wordt, vanwege de steile hellingwand van de voetgangersbrug bij het Muziekgebouw, aangeraden één halte verder uit te stappen (halte Kattenburgerstraat) en onderlangs via de Passenger Terminal Amsterdam (PTA) en het Mövenpick hotel naar de hoofdingang van het Muziekgebouw aan 't IJ te gaan.

Per auto

Neem vanaf de Oostelijke ringweg A10 afslag S114 richting Centrum. U rijdt de Piet Hein tunnel in. Aan het eind van de tunnel rechtsaf richting Centraal Station. Na het derde stoplicht de tweede afslag naar rechts nemen. De inrit van de parkeergarage bevindt zich voor de Passengers Terminal Amsterdam. Vanuit Haarlem volg de S103 richting het Centraal Station via de Van Diemenstraat. U rijdt achterlangs het Centraal Station en ziet na ongeveer 500 meter het Muziekgebouw aan uw linkerhand liggen.

Parkeren

Pal onder het Muziekgebouw kunt u parkeren in **Parkeergarage Piet Hein**. Vanuit de parkeergarage is de Entreehal bereikbaar via lift of trap. Concertbezoekers van het Muziekgebouw kunnen gebruikmaken van een gunstige parkeerregeling: 4 uur parkeren voor € 10,-. Meer informatie: www.muziekgebouw.nl/muziekgebouw/Adres&route

Bent u van plan een 'dagje Biënnale' te doen en meer dan 5 uur in het Muziekgebouw te verblijven? Parkeer dan op **P+R Zeeburg** met aansluiting op gratis openbaarvervoer, tram 26, richting Centraal Station, vierde halte is Muziekgebouw/Bimhuis. Tarief € 1,- per dag (na 10.00 uur, voor 10.00 uur: € 8,-). Deze tarieven gelden uitsluitend in combinatie met een ov-vervoersbewijs. Meer informatie: www.parkeren-amsterdam.com

Eten & drinken

Tijdens de Biënnale kunt u vanaf 11.30 uur tot aan het avondconcert terecht voor een lunch, diner, borrel of gewoon een kopje koffie in de **Brasserie Biënnale** die speciaal voor het festival is opgebouwd in het atrium van het Muziekgebouw.

Voor een uitgebreidere kaart kunt u terecht in **Grand Cafe 4'33"**, het restaurant in het Muziekgebouw. Grand Cafe 4'33" serveert een speciaal Biënnale menu en u kunt er à la carte eten. Reserveren: 020-7882090.

Ook het **Silk Road** restaurant in het naast het Muziekgebouw gelegen Mövenpick Hotel biedt een uitgebreide kaart. Reserveren: 020-5191200 of www.silkroad.nl.

Op de zes ochtenden van **Bach&Breakfast** (21, 22, 23, 25, 26 en 27 oktober) kunt u vanaf 8.45 uur ontbijten met koffie/thee, een croissant en verse jus in de entreehal of Foyerdeck 1. Dit ontbijt is bij de prijs van het concertkaartje inbegrepen (€ 15,-).

Cello Biënnale in beeld en geluid

De Cello Biënnale krijgt aandacht van de mediapartners **NTR Radio 4**, **AT5** en **RTV Noord-Holland**, **BRAVA**, **Het Parool** en **Salto**.

Biënnale TV

Reporter Beitske de Jong en cameraman Nander Cirkel maken elke dag een video-reportage voor de websites van de Cello Biënnale en **NPO Radio 4**. De NTR zendt een groot aantal concerten uit op Radio 4 waaronder een aantal rechtstreeks. AT5 en RTV Noord-Holland, BRAVA en Salto besteden aandacht aan de Biënnale met eigen reportages of uitzending van de reportages van Biënnale TV. De NTR zal enkele concerten webcasten. Een aantal concerten wordt voor de Biënnale geregistreerd door het videoteam van Darren Carter.

Festivalteam

artistiek directeur: Maarten Mostert
zakelijk directeur: Johan Dorrestein
productieleider & relatiebeheer: Michaël Neuburger
redacteur festivalboek & productie: Harm van Heerikhuizen
assistent programmering & productie: Christiaan de Wolf
office management: Hanneke van Willigen
producent & coördinator vrijwilligers: Dorien de Bruijn
producent Hello Cello: Tjakina Oosting
marketing & publiciteit: Marleen Paping
stagiair: Lizette Manak
productie festivalmarkt: Nellie Cornelisse
programmering Cello Lounge: Matthieu Huijsser
assistent Hello Cello Orkest: Femke de Caluwé
financiële administratie: boqx 0, Merel Dercksen
secretaris jury Nationaal Cello Concours: Patty Hamel
redactie kinderboek: Mirjam van Hengel
English copywriting website: Maren Bosma
vormgeving: Werner Studio, Leander Lammertink
productieassistenten: Irene Kok, Emma Kroon

En met de hulp van

Olaf van der Aart, Marijke Beffers, Marieke Bekirov, Hidde Bekkers, Hester de Beus, Judith Bruijn, Charlotte Brussee, Eveline van Cleeff, Eadaoin Copeland, Eloise Davis, Felicia Dercksen, Chieko Donker Duyvis, Sofie Ehling, Hannah Feltkamp, Francisco Fernandez Ruiz, Charlotte Gulikers, Eva Halbersma-Nagy, Peter Halbersma, Lisa Jonk, Inés de Juan, Esther ten Kate, Jeroen Kellerman, Marina Kok, Ivo Lemken, Lois van Malenstein, Catarina Moura Nunes, Mara Mostert, Yasha Mostert, Liesbeth Nienhuis, Els van den Oever, Annie Oude Avenhuis, Birgit Oyen, Robert Ploem, Pauline Ruijs, Eva van Schaik, Majanka Timmers, Ida Weidner

Bestuur

Toezichthoudend: Anton Valk (voorzitter), Janneke van der Wijk (secretaris) en Saskia Laseur (penningmeester).
Uitvoerend: Maarten Mostert, Johan Dorrestein.

Colofon

hoofdredactie: Harm van Heerikhuizen
redactie: Johan Dorrestein, Maarten Mostert, Michaël Neuburger
artikelen: Bas van Putten, Persis Bekkering, Johan Dorrestein, Floris Kortie, Saskia Törnqvist, Carine Alders, Christel Don, Robert van Gijssel, Micha Wertheim
programmatoelichtingen: Carine Alders
vertaling artikelen en toelichtingen Engelse editie: Jamie Lingwood
vertaling overige teksten Engelse editie: Maren Bosma
vormgeving: Werner Studio, Leander Lammertink
drukkerwerk: Mud Company
Fotografie: Marije van den Berg, Carine Bijlsma, Ben Bonouvrier, Lars Borges, Marco Borggreve, Brent Calis, Vico Chamlai, Billy Collins, Michel Cooreman, Ruth Crafer, Deinats, Merlijn Doormernik, Andy Doornhein, Jelmer de Haas, Brendon Heinst, Nancy Horowitz, Claire Huydts, Keke Keukelaar, Kaupo Kikkas, Ronald Knapp, Anna van Kooij, Sabine Lippert, Teresa Llorés, Steph Mackinnon, Andreas Malkmus, Juventino Mateo, Josep Molina, Philipp Plum, Hervé Pouyfourcat, Bernard Rosenberg, Francois Sechet, Peter Serling, Martijn Steiner Lovisa, Heikki Tuuli, Bill Wadman, Adam Walanus

Er is getracht alle rechthebbende van het beeldmateriaal te achterhalen. Zij die menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen alsnog contact opnemen.

© 2018
Cello Biënnale Amsterdam
Piet Heinkade 5, 1019 BR Amsterdam
020 519 18 08
info@cellobiennale.nl
www.cellobiennale.nl

Let's do it together

7^e
CELLO
BIENNALE
AMSTERDAM

Creating a ten-day long cello festival, organising the National Cello Competition, offering opportunities to talented young people, presenting concerts given by internationally acclaimed musicians, and organising all kinds of activities preceding the festival; all of this only becomes possible with your help.

Give us a boost

Every contribution is most welcome. Donating is possible directly on the website: cellobiennale.nl/steun-de-biennale

Or support us for a little longer

Do you want to help offer the Cello Biënnale more security for the future? Then why not consider an ongoing commitment? This type of periodic gift is tax deductible.

The Casals Circle

Or give the Casals Circle some consideration. The Casals Circle is formed by groups of around 10 festival friends who support the activities of the Biënnale in talent development and education with a yearly periodic gift of at least € 1.000,-. The circles are formed by enthusiastic supporters of the Biënnale. The Cello Biënnale organises exclusive (house) concerts and meeting events for these groups, both during and outside the festival.

Want to find out more about the different ways to support the Cello Biënnale? Go to cellobiennale.nl/en/support-the-biennale/, or contact Johan Dorrestein, managing director, at johan.dorrestein@cellobiennale.nl or Michaël Neuburger, production manager & public relations, at michael.neuburger@cellobiennale.nl

8^e

CELLO
BIENNALE
AMSTERDAM

**De achtste Cello Biënnale
Amsterdam vindt plaats
van donderdag 22 t/m
zaterdag 31 oktober 2020**

**De Sneak Preview van de achtste
Biënnale is op vrijdag 25 oktober
2019**

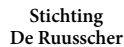
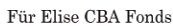
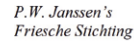
Subsidiënten

Hoofdbegunstigers

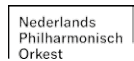
Fondsen

Sponsors

Partners

Mediapartners

